ANUL V. — No. 174

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 6 Aprilie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

CIREŞELE

— „Dă-mi, fa cireşe e!..." Ea tace,
Dar ochii ei, uimiţi, îi spun:
„Auzi cireşe în Decemvre!...
„Zău, mă băiete, eşti nebun!"

— „Dă-mi, fa, cireşele!..." Ea coase
Cămaşa-i prinsă în gherghef,
Şi-l lasă'n voie s'aiureze;
Îl vede ea, că e cu chef.

— „Dă-mi, fa, cireşele!..." Ea râde.
Pricepe fără-a-l întrebà;
Şi-acopere cu mâna sânul
Şoptindu-i ruşinată: „Ba!"

Traian Demetrescu

Celor senini

Cu trupul alb, ca de ninsoare
O statuă pe ţărm de lac,
Spre Cer îşi 'nalţă gânditoare
Mândria frunţilor ce tac.

Sub piedestalu-i, — tulburi valuri
Imaginea-i o şterg, o frâng.....
Brotacul critică pe maluri
Privind-o 'n lacul LUI, — nătâng:

„Ce corp lipsit de armonie
In apa MEA aţi mai adus?"
.... Şi numără la pete-o mie
Acel ce nu priveşte 'n sus....

O larmă aerul cuprinde
Şi cântă mulţi acelaş cor.
Când nimfa braţele-şi întinde
Spre soarele strălucitor!

D. Nanu

Un mugur în floare

— FRAGMENT —

de ION CIOCÂRLAN

Zăpada care stăruise o iarnă întreagă pe meleagurile acelea, acuma nu-şi mai arăta albul ei pe nicăieri... Pe dedesubt o măcinase repede pământul desgheţat şi lacom de ape, iar pe deasupra, alintând-o vântul mare al primăverii, s'a făcut nevăzută de parcă nici n'a fost...

Aluatul gliei, desfăşat şi umed, dospind sub cerul plin de soare, începuse în vremea asta să răsufle aburi vineţii şi miros de verdeaţă...

In codrii depărtaţi, mugurii plesnesc, lăsând să mijiască în verde spălăcit frunzişul ce se pregăteşte pe încetul; ceva mai pe coline'n jos, pometul desfăcând bobocii grei de floare, se mişcă în valuri albe ca de spume; iar în livezi şi peimaşuri, prin ţelina încâlcită de paişul vechiu şi mort, răzbate lumea ierburilor noi în periiş de ace.

In sat, în suflete şi în preajmă peste tot, aceeaşi reinviere...

Căsuţele ce strălucesc în albul nepătat al văruitului din proaspăt.... se iţiesc pe ici şi colo dintre pomi...

Privind spre vale cu ochi sfioşi de ferestruici gătite în chenare, te urmăresc de pretutindeni.

In adăpostul lor curat, pe prispe ori plimbături, oameni îmbrăcaţi în alb, încrucişează mers şi glasuri păşind de colo până colo... Mai sunt pe-alocuri trebi neisprăvite până'n Joia mare..., şi-apropierea Paştilor, dă zor de aripi.

Pe vremea asta, la casa fruntaşilor din fundul Văii, rostul trebilor mergea pe'ndelete...

Aşa precum se şi cerea la orice aşezare de răzăş cu fată de eşit la horă, gospodăria fusese pusă în rânduială, când săptămâna mare nici nu se abătuse'n pragul casei lor... Iar acum, în zilele ce mai erau, până când să-i prindă ceasul învierii, aveau şi ei o altă grijă.

De paştile acelea, odrasla lor de fată, rupea întâii paşi spre horă... Şi asta ce e drept, nu era o grijă ca ori şi care alta din cele măruntele. Cine a fost părtaşul ei o ştie şi nu se miră, când alţii se îngrijesc la fel...

De când a fost lăsat'o Dumnezeu, lumea este o iscoadă fără de cruţare... Oricât te-ai cumpăni să nu-ţi găsească vre-un cusur, oricât ai ţine să calci de măsurat, ea tot îşi scoate vorbe cu ponoase...

Şi pentru alte fete dela alte case, ochii cei de veghe ai tuturor, mai cruţă, mai iartă, fără ca să ţină în seamă ori şi ce nimic... Pentru fata lor, pentru vlăstarul ce răsărea din tulpina Hotnogilor, îşi dădeau seama gospodarii că altfel de ochi se pregătesc spre cercetare şi alte guri cari atâta doară aşteptau, să ducă vorbă rea până peste nouă sate...

Întrucât îi cerea datoria lui de stâlp al casei, Vornicul Hotnog, îşi dăduse sfatul său la vreme. Ce mai aveau de rânduit acum, cădea de ceea parte, în grija femeiască a mamei şi a fetei...

* * *

In dimineaţa aceea, vornicul pornise la câmp încă de prin zori. Plugurile trebuiau să închee negreşit tot lucrul cerut de sorocul sămănatului, şi ochiul stăpânului nu putea să lipsească din preajmă. Soaţa, ca orice gospodină, avea să pună şi dânsa o deosebită grije pentru frământatul şi coptul aluatului de paşti. Şi tot greul trebuia să-l împartă numai cu fina Vârvara de peste vale, pe care o cununase în iarna aceea... La orice trebi, îi era cu mână dreaptă, de cum ar fi vestit'o.

Avea, nu e vorbă, şi pe Liea lor, cari ar fi putut să-i fie de mare ajutor, ca şi alte dăţi la vremea asta. Decât acum..., ca ori ce codană, se afla în preajma pasului de joc... şi în cale îi stăteau şi ei atâtea alte griji...!

Straele ce avea să îmbrace, dar mai ales năframele de schimb şi cele de purtat, cereau să fie cercetate de iznoavă în de fir-a-păr... Cine ştie, o lipsă de nimic, putea să-i căsuneze pricină de atâtea vorbe rele... Dar încondeiatul ouălor...? Iar mai presus ca toate, urziala paşilor de joc, a celor pentru început, nu trebuia să fie încercată cu atâtea zile mai de vreme?!

...Erau doar în ajunul paştilor, care pentru toţi venia cu atâţi fiori şi atâtea griji... Mamele fuseseră şi ele odată fete...; şi retrăind acele clipe dulci, trebuiau să îngădue odraslelor, să aibă şi ele tihnă în zilele ce sunt de atâta preţ pentru ori şi cine în viaţă...

...Iar pe vremuri ca acestea, e mult mai bine când bărbaţii sunt departe după treburi... Ochii lor necruţători nu mai scormonesc şi ce nu este, nu mai bănuesc ori ce nimic din rostul unor trebi, pe cari nici nu le pricep... După atâta tugăduire cu poveţe ce avusese în casă, e mai bine aşa...!

Până acuma tot mereu:

— Lie'n sus, Lie'n jos...

— Lie unde eşti...!

— Lie unde te gândeşti...?!

— Lie'n joc să calci aşa... Lie, tu ruşine să nu-mi faci...!

Şi biata fată stă să nu-şi mai afle capul..., se gândeşte mama...

...Dar cu toată îngăduiala ce-o punea la cale în minte..., soaţa lui Hotnog, luă în seamă atunci, că odrasla ocrotită prea întârzia pe afară... prin grădină... ori cine ştie unde în vecini..

Şi atunci, aşa cu mânile în pâne cum era se zmulge până'n pragul casei, de unde strigă ea în locul celui socotit prea necruţător şi aspru:

— Lie, Lieee...! răsună atuncea glasul cel cu grijă..; dar nici un răspuns, de nicăiri...

— Mi se pare c'am zărit'o, naşă, prin livada noastră, lămureşte atuncea fina, care tocmai că sosea cu crăngi uscate pentru coptul pâinei... De bună seamă c'o fi dat vreo fugă spre Domnica Balcului.

— Ce ţi-i şi cu fetele...! Cum ar bănui că frâu-i slab, hait, una două la surata..., adause mama... Şi uite atâtea treburi aşteaptă tot mâini harnice... Ouăle din cofă stau albe cum le-a lăsat Dumnezeu şi ea nici gând să le'ncondee ca pentru ziua care vine...!

Şi grăind mai mult aşa ca pentru sine, zoreşte cu aşezatul pâinei care crescuse până peste margini. Iar când păştile se rânduiseră, cari şi pe unde se cereau în tăvi, lăsă pe ziua să gătească cuptorul, iar dânsa păşi pe prispă afară. Cu mâna dusă straşină ochilor, cată dincolo peste vale spre casa Balcului...

Printre pometul grădinilor, zăreşte pe gospodină umblând după treburi, dar fete, ba; nici Liea, nici surata casei. S'or fi dosit prin cele încăperi pe undeva, de cearcă straele să vadă cum le-or sta de sărbători, se gândeşte mama cea cu grijă...

— Tinereţea-i tot tinereţe, îngână ea pripit, şi apoi dă fuga spre casa cea mare, s'aducă ceara, condeiul şi toate „dichisurile" ce se cereau la scrisul ouălor. Intrată în grădiniţa ce înconjoară casele de sus, zăreşte deschisă uşa dela ceardacul din faţă, iar ferestrele în lături, şi într'o parte şi în alta...

Işi închipui că Liea coborâse din vecini, şi acum deretecă prin casă... Din cuprinsul odăilor, s'auziau însă frânturi de graiu, purtat mai mult în şoaptă şi râs nestăpânit de fete...

Oprită din mers, acolo în desişul tufilor de liliеci şi trandafiri, stătu o clipă ca s'asculte... Era Liea, Domnica surata ei, Petra şi Simina... Din ciripitul lor de paseri gureşe..., le cunoştea pe fiecare de pe graiu...

...E primăvară...! Tineretul o simte şi-o trăeşte.

Şi întâmplarea asta îi aducea destul de lămurit în minte o altă primăvară, cu un alt paşti în preajmă, care fusese cu atâţia ani în urmă, când eşise şi dânsa întâi la joc...

...A fost... şi ce repede a trecut! Acuma e rândul altora, e rândul lor... Şi e păcat, se gândi, să nu le ocroteşti aceste clipe..., ce le trăesc numai o singură dată în viaţă...

Cu gândul să se depărteze spre odăiţele de jos, unde cuptorul dogorit de foc, aştepta să primească toată bogăţia de aluat, se îndreaptă spre portiţă...

Dar i se păru prea dulce amintirea celor ce fusese odată.., la alt paşti, şi prea-i suna cu vraja la urechi ciripitul odraslele ce pregăteau întâiul sbor...!

Nu se putu stăpâni şi se lăsă în voia paşilor, cari o purtară înrărăt spre ascunzişul de trandafiri şi liliеci... Şi aşa, încetişor, cum te fereşti să nu alungi un vis frumos, şi-a luat iar locul pe cari abia îl părăsise.

Şi graiul lor îi picura în suflet şi'n auz:

— Tiii... ce bine-ţi stă acuma Lie...!

— Te prinde de minune fota...!

— Şi „iea" pare din poveşti surată!

— Dar gâtele'mpletite'n patru şi aduse aşa pe frunte...!

...Era vorba despre odorul ei, şi suratele se întreceau să-şi spună cari mai de cari, tălmăcirea simţimântului pornit din suflet...

Iar Liea lor, vlăstar ce odrăslise din Hotnogi, aşa cum o vedea din ascunziş..., e par'c'o zină din poveşti! Cu trup subţire de să-l frângi, cu păr bălai şi ochi albaştri ca cicoarea, ea se lăsa cuminte în voia mânilor ce-i pun şi-i potrivesc găteli atâtea... Ii prinde ori i-aşează fiteşcare câte o podoabă, şi apoi îşi dau pe rând părerea...

Ea râde înflorind gropiţe în obrazi şi nu le poate mulţumi decât cu sărutări trimise fiecărei...!

Acum o prind cu toate de mijloc, şi-o învârtesc în jur ca pe o sfârlează...

— Ce păpuşă mândră...! spune una.

— Ba e în ger, surioare!

— Cosinzeana plaiurilor noastre...!

— Ce aşteaptă., pe un Făt frumos!

Ea roşind ca un bujor, pleacă ochii, şi dă fuga să-i astupe gura, celei ce grăi în urmă, graiu ca din poveşti...

Dar o prind cu toate la mijloc, în chip de horă, şi de iznoavă hiritiseşte fiecare:

— Să-ţi fie toate spre noroc...!

— De paştile ce vin...!

— In viaţa toată...!

— Dar mai ales de'ntâiul joc...!

...Apoi înfiripând un cânt cu toate la olaltă, încep să poarte joc în care-i prinsă ca să'nveţe'ncet şi Lita...

Era îndemn şi trudă pentru ea, pentru surata lor, ce avea să facă şi în primăvara asta pasul cel dintâi în horă... Şi de ar fi să'ncurce atunci izvodul meşteşugului de joc, ruşinea nu va trage-o codăniţa cea neştiutoare, ci suratele ce n'au avut atâta grijă...

Iar cum tineretul cel de fete, abia de încerca să lege gură pânzei, mama nu putea să zăbovească mult...

...Cu ochii rouraţi de lacrimi, ea se depărtează încet către căsuţa unde o aştepta de bună seamă... fina.

* * *

Iar în urmă, acolo în casa singuratică şi înconjurată numai de pomet şi tufe'nbobocite, fetele se simt la adăpost de ochii de iscoadă, şi încearcă rând pe rând şi hori şi brâe, toate până la chindie...

Intr'un ţârzior, când suratele au crezut că Liea poartă jocul fără nici un greş de codăniţă, dau buluc odată spre oglindă.

— Va să zică, Liea-i fată mare'n lege, numai e codană, îi şopteşte la ureche o surată dintr'o parte...

— Şi gătită coz, ca o cosinzeană, cu bujori în faţă, îi îngână alta...

— Şi o să fure inimi..., maică, îi urseşte şi Simina, care-o prinde pe la spate sărutându-i amândoi obrazii.

Celelalte două, în teama c'or să fie păgubaşe, grăbesc şi

(Continuarea în pagina II-a)

ele, de și sărută fiecare partea de obraz ce le'mbiea de aproape.

...Dar de afară, vine'n vremea asta glas ce le'nfioară:

— Mai domol, vecine dragi, și mai cu păsuială, de lăsați și maichii rând...

— ...Tii... s'aude mama, strigă Liea speriată..!

— ...E mătușa la fereastră...!

— Chiar cumătra...!

— ..Și ne prinde așa... gătite ca de sărbătoare... grăesc și celelalte..!

Iar cu toate la olalță, se grăbesc să fugă care și'ncotro, de par'că's păsărele ce-au simțit a uliu... Și să nu le afle chiar în straele de paști.., se grăbesc să-și zmulgă ce or putea în grabă...

— „Stați și nu vă spăriați, urâtelor...; iar găteala nu v'o lepădați, căci doar n-oi fi vre-o „cae" să vă iau în ghiare...! Miarătaiu și eu în graiu, ispita unui dor aprins de dragostea ce o simțiam că s'aprnide numai între voi... și n'o împărtășiați cu „maica"...!

Domolindu-le cu vorba, le adună apoi care și de unde s'ascunseseră, le săruță rând pe rând..., le mângâe și le'mpacă prin cuvântul blând de mamă.

După aceea, când toate își puseseră în bună rânduială și găteli și chipul fetei..., le privește'n parte cu amănunt și prinde fir de vorbă:

— Măi, măi, măi! Să nu fie de deochi, v'ați gătit de par'c'ați fi picat acuma dela horă...; și doar e'n Joia mare...! Cum, așa venirăți de pe acasă, și pe unde, căci pe-aicea nu am prins de veste nimeni...?!

— De a dreptul prin grădină am venit...!

— Peste punțea gârlei...., noi —!

— ...Și toate, cu straele pitite în năfrămi, de ne-am gătit aici..., adause la urmă alta...

— De a fost așa..., e bine maică..., altfel satul tot ar ști că v'ați purtat în săptămâna mare îmbrăcate ca de paști...

Pășind apoi spre odorul ei de fată..., o apropie de piept, și-i grăește'ncet și dulce:

— ...Și Liea, maichii, a'ncercaț cum cată să se joace chiar la horă...?!

— ...M'au îndemnat suratele...!

— ...I-adevărat... nănașă..!

— ...Așa e..; noi am fost iscoadele..!

— ...Și-am scos'o și pe ea din fire...! Sar fetele la rând cu gura, temându-se să nu s'aleagă Liea cu ocară...

Dar mama, care nici nu se gândise să le aducă vreo mustrare, își mângâe fata pe obrazi, dăruindu-i și un sărut pe frunte... Iar apoi zâmbind, șoptește pentru toațe:

— Ce ați făcut, nu cată apărare, maică...! Dee sfântul, să fie numai cu noroc..!

— Să fie...

— Ar'să fie... că-i menim și noi cu drag, suratele...!

— Ar'să fie..!

— Negreșit...! Că-i Domnul Mare și ne aude rugămintea...!

Astfel răsunară glasul tuturor... Iar ca semn al tinereții lor smerite, nepoate, fine ori cumetre, cum se nemeriau cu gazda, vin rând pe rând și-i sărută mâna ducând-o și la frunte... Blândă și nespus de bună, ea le dăruește'n schimb, vorbe dulci și mângâeri... Iar apoi grăește tuturor:

— Și acuma eu vă las... Amăgindu-mi inima cu puținul dragostei ce mai rămăsese nerăpit de voi..., nu mai am aicea nici un rosț..! Și spunând păși spre pragul ușei.. —

— A..., dar încurcată cum fusei în veselia tinereții voastre, am uitat la ce venisem...! adause bătrâna. Pe cât văzui, tocmirăți toate fără de cusur. De strae ori de joc, n'or să aibă nimeni ce să zică... Dar de paști, pe cât noi știm din vechiu, podoabe de preț sunt ouăle ce încondee ori le pică fetele cu ceară...

— Tu Lie ai cu ce să te fălești...?

— O să am, firește, căci mai este încă vreme până'n seară...

— Și noi, vorbind la dreptul, de aceea și venisem; de cât ne-a prin o clipă și ispita jocului... sări cu vorba o surată.

— Și ca dovadă, uite ne-am adus cu toate și izvoade noi de ouă... grairă celelalte fete...

— Atunci de este așa, vă sărută maica, iar pe toate și vă menește spor la lucru..., le răspunse mama împăcată. Și plecând, le las'acolo, singure cu dorul lor, în pacea casei din grădină...

* * *

...Acum văzuse ce-i la fete și se liniștise. De jos asemeni nu purta atâta grijă, căci erau acolo ochii finei.

In vremea asta, în grădină, par'că o momea ceva să mai zăbovească ici și colo câte o clipă...

In faptul primăverii ademenește ori și ce: un nimic precum o gâză ce se mișcă undeva în mers..., un fir de iarbă ce se'nnalță spre lumină, ori glasul unei păsărele ce răzbate din tujiș... Și toate astea, o chemau să vadă iar ca nou, ce mai văzuse poate de nenumărate ori, și eri și azi.

Iar tot pășind pe acolo printre tufele ce'mbobociau, i se lămurește un gând în minte:

Și Liea-i tot un bobocel în floare. — De se'ntâmplă s'o atingă cine știe cum un vânț de cele aspre... poate să pălească... făr' de vreme...!

...Și din pragul porții, unde se găsia cu mâna pe zăvor..., întorcându-și capul strigă:

— Lie, Lie maică...!

— U-u-u! răspunde glasul cunoscut, în timp ce chipul i s'arată la fereastră.

— Hai cu maica jos, de-i aduce tu ce e de lipsă pentru scrisul ouălor...!

— Viu..., Viu..., răsună glasul fetii, și pe dată și răsare în ceardac, de par'că-i alta, nu acea de adineauri... Ca una ce purta atâța grijă neadormită'n suflet, ca s'ascundă cât mai grabnic portul cel de sărbătoare, și cosițile'mpletite, ea și-a pus în cap căciulă, și între umeri haina lungă de vornic...

Iar gătită așa, în salturi iuți de căprioară, într'o clipă fi și calcă, în urmă maichii, care acum se depărtase de grădină.

Gândul ce'ndemnase ca să cheme, nefiind cel spus în auzul tuturor, soața lui Hotnog, îndată ce-și simți copila în preajmă, fi și petrecu pe după mijloc brațul stâng, apropiind'o tot mai mult de piept... Apoi pășind alături amândouă, leagă sfat în taină:

—Ascultă, Lie fată...! Nu te-au ispitiț suratele cumva de-am făcut vreun sfat în casă pentru scosul tău la horă...?!

— Pe cât aș sta să-mi amintesc... niciodată n'a fost vorbă despre asta...! Și nici măcar n'am bănuiț...

— Nimic... nimic?!

— Firește...! Și de altfel nici nu ar avea ce ispiti..!

— Ei cum de nu...! Te poate întreba, de pildă, lângă cine-i vorba să te prinzi întâi la joc, ori poate cui va fi să dai năframa de codană... Și câte alte taine nu-s în sfatul unei case...?

...Dar altele ce poațe numai cât mijesc în inimi...?! Și toate astea.., vezi măicuță, nu e bine să le știe alții..., nici suratele măcar...!

Ce porți în suflet, numai tu să știi, tu... și maica!

— ...De bună seamă..; așa socot și eu...

— Ei, Doamne, fata maichii...! Ispita-i mare și inima cum este ea, mai totdeauna slabă...!

De Mițrea nu ți-au pomenit... nici măcar așa ca'ntâmplător?

— Nici o vorbă...! îngână fata, plecând privirile în jos...

— Tu știi că-s neamuri..., și-ar putea să te amăgească, să faci vreun pas greșit, împotriva sfatului de acasă... Vezi de fii cuminte, cum te știm... Gătește-ți tot, ca orice față mare; da în joc, la vremea lui, să nu alegi pe nimeni..., și nici să dai cuiva năframa...!

Tătâni-tu ți-a spus ades: O fată din Hotnogi, nu-i ca ori și care alta... Iar cum abia pășești în joc, mai este vreme... Cine știe care poate fi ursitul tău...!

— Hai..., ce-mi spui odor frumos..? Vei fi tot Liea cea cuminte, ca și pân'acum?

— Negreșit... cum spui mata și taica...! fu răspunsul dat în graiu domol..., în timp ce ochii ei înrourați, priveau pierduți în depărtări...

In vremea asta, din grădină, guri nerăbdătoare se pornesc pe sfat și râs nestăpânit...

Vecinele, dând navală prințre flori, par să spună toate la olaltă, că surata le-a uitat, și prea'ntârzie mult...

Ale casei pricepând..., maica rupe firul vorbei unde se găsea. — Apoi, ca s'audă bine, strigă tare'n urmă:

— Vine Liea, vine acuși urâtelor...! **ION CIOCÂRLAN**

FANTOME

Umbrită de plopi și de sălcii, privită din cerul divin
De luna, o floare de aur, ce doarme pe albastrul senin,
La marginea satului tainic, burată de o slabă lumină,
Abia se zărește prin arbori o casă pustie'n ruină.

Oricine când trece pe-acolo, cu inima plină de jale,
Iș face o cruce cu dreapta, se uită și-și vede de cale, —
In ea nu 'ndrăsnește să intre, afară de lună și stele,
De cât ale morților umbre și lumea de duhuri rebele.

Prin curtea de mult necălcată de nimeni, nici chiar de copii,
Cresc feluri de erburi înalte și feluri de fel bălării ;
Și'n urma lor umbre fugare se'ndoae culcate de vânt, —
Aci par'că lunecă :n aer, și-aci par'că per în pământ.

Sub streașină aripi de umbră se mișcă—se 'ntind și se 'nchid —
Când tristele sălcii pletoase își tremură umbra pe zid ;
Și edera urcă pe casă, de grinzi liliecii s'agață,—
Păeajenu 'n colțuri urzește o plasă subțire de ață.

In fundul grădinei, departe, în cuiburi jelesc cucuvele,—
Un foșnet în ritmuri aleargă cu glasuri din erburi, spre stele;
E-atâta tristețe la casa pustie, în erburi uitată,
Spre care doar pasărea nopței și pulberea stelelor cată;

Atâtea susururi și șoapte ce pare că es din pământ
Și-odată cu umbrele nopței se mișcă pe aripi de vânt ;
Atâta dulceață și vrajă din luna de aur se lasă,
Când curge lumina pe erburi și bate ca ploaea pe casă ;—

In cât iți pătrunde în suflet fiorul de vrajă și teamă,
Și-ți pare că glasuri din stele, din frunze si erburi te cheamă ;—
Copacii, sălbatica curte și trista căsuță pustie
Te poartă cu gândul departe la cer ce s'au dus pe vecie...

In noaptea de iarnă, când crapă și geme pământu 'nghețat,
Când viforul spulberă neaua și-o strânge grămadă prin sat
Când lupul, cu ochi de jeratic, din curte în curte colindă,—
Dihănii, mai negre ca noaptea, se-adună și joacă prin tindă.

E-o stranie horă de umbre cu labe și aripi de foc
Ce-și leagănă cozile 'n aer și țupăe 'ntr'una pe loc;
Se-apleacă, se nalță și, iute. își sar una alteia 'n cârcă...
Și fug peste un maldăr de oase să ronțăe o mucedă hârcă.

Vre-un om dacă trece pe-acolo, când negrele umbre spurcate,
Se joacă, și mestecă oase, și-și sar una alteia 'n spate, —
In trupul lui țeapăn își simte cum sângele 'ngheață în vine...
Acasă l-așteaptă zadarnic că el de venit numai vine....

Cum însă e-o noapte albastră cu stele ce cad în abis,
Și'n loc de zăpadă și beznă e-o dulce lumină de vis
Pe toată grădina ce plânge cu glasuri din erburi, spre stele, —
Se-aude venind de departe pe șoapte un cântec de iele...

Și iată că'n fundul grădinei, stropită de-argintul ceresc,
Răsar nuduri pale de corpuri, țesute din umbră ușoară ;—
Dansând cu o grație rară în hore ce cresc și descresc,
Apar și dispar după sălcii, ca vii vâlvorări de comoară...

Apoi într'o clipă se-adună, se încing într'o horă de foc,
Și cântecul dulce ce cântă te leagănă tainic pe loc..

Și-acum când pe toată grădina,—cum numai în basme mai este —
Aleargă o horă și-un cântec ; și magica lună-o privește,
Pe când liliacul și teiul împrăștie-o tare aromă, —
Apare la casa pustie o mută și rece fantomă.

E-aceiaș fantomă ce vine la casa pustie într'una...
Cu fața mai rece ca luna,
Cu părul ce-i fuge din tâmple în două văpăi pe obraze,
Ce-i cade și-i curge pe spate ca blonda beteală de raze,
Cu ochi mai triști de cât luna, când ștearsă plutește prin ceață, —
E-aceiaș făptură de umbră și-aceiaș privire de gheață !

Era tot o noapte cu lună—dar câte trecură de atunci !—
— De ce oare albă fantomă în noaptea-amintirei m'arunci?
— Ce cauți în mijlocul nopței la umbra acestor ruine ?
Pe cei ce trăiesc și plecat-au ? Pe cei ce perit-au ? —
Pe cine ?

Ori poate că sufletul nostru, ca pasărea fără de rost,
Cătându-și culcușul zadarnic se'ntoarce pe unde-a mai fost?
Sau doar amintirea vieții,—acestei vieți de chin, —
Te cheamă — de unde te cheamă? — te cheamă din cerul divin?

De ce vii în noaptea aceasta, sburând din acel cimitir,
La casa pustie cu ierburi suflate mereu de zefir?
Pe cine aștepți pe ruine, fantomă, a morților soră,
Când iarba foșnește ca valul și joacă a lelelor horă?

De ce să despinteci văzduhul, să lași sfânta lume de stele,
Și tristă să șezi pe ruina, spurcată de duhuri rebele?

De ce gura ta nu zâmbește, de ce îți e tristă privirea,
Când numai în lumea aceasta e vecinică nefericirea?
De ce nu răspunzi nici o vorbă, de ce nu răspunzi niciodată,
Și totuși privirea ta rece pe mine mereu mă tot cată?
De ce mă tot chinui zadarnic cu ce nu se poate pătrunde?

— Fantoma nimic nu răspunde.
Privirea-i mai tristă se face și fața-i devine mai sumbră.
Se'ntunecă părul de roze.. — Și piere ca orișice umbră..

Era tot o noapte cu lună... In casa pustie de-acum
O mică lumină sfioasă abia se zăria de pe drum..
Năuntru, cu capul pe perne, lucindu-i în ochi o scântee,
O ultimă rază de viață, zăcea 'n agonie-o femeie.

In ochii bolnavei pierdute sfioși se uitau patru prunci.
Privindu-i, o lacrimă caldă pe-obraz i se scurse atunci:
Topită de milă și jale se'ntoarse cu capul în perne
Și fața-i se stinse cu 'ncetul în liniștea morței eterne.

De-atuncia privirea aceea ce nu se mai poate uita
Pătrunse — sărmane poete! — deapururi în inima ta.
De-atuncia în visele tale ți-apare imagina-i sfântă...
— Dar luna de aur apune și glasul cocosilor cântă,

Pribeaga regină a morții abia coborî de pe cer
Și-un negru zăbranic de doliu învălue firea 'n mister,
Că ploaia de raze de aur peri ca blondă nălucă
Și vântul adună toți norii și cată furtună s'aducă

Și pânza de nouri se'ntinde și 'nneacă albastrul eter, -
Zigzaguri de fulgere roșii apar, te'nspăimântă, și pier,
Roșind într'o purpură vie — când vâjie'n foi vijelia —
Copacii și case pustie, grădina și toată câmpia.

Prin nouri aleargă Elie cu caii și carul de foc
Ce uruie peste 'ntuneric și sguduie cerul din loc;
Văzduhul, isbit de copite, se umple de vuet și vaer:
Nu bubuie sute de bombe cum bubue tunetu'n aer!

Fantomele nopții pierit-au în beznă, suflate de vânt, —
Dar unde se duseră nu știu că par'că intrară 'n pământ;—
In zare-aurora roșește și pânza de nori se desprinde,
Și 'ncetu cu 'ncetu lumina pe văi și pe dealuri se 'ntinde.

DONAR MUNTEANU

* * *

Note mărunte

O NOUA ACADEMICIANA

In timp ce Academia română nu se înduplecă nici să premieze literatura unui scriitor-femee — să menționăm că S. S. R. nu i-a urmat exemplul — Academia franceză primește în mijlocul ei, în urma savantei doamne Curie, pe o a doua membră. D-na Murray Dike și-a meritat această onoare luptând în fruntea unui comitet american la refacerea ținuturilor devastate de război.

Dărnicia comitetului ar fi făcut desigur operă de ajutorare dar numai devotamentul, abnegația și iubirea de oameni a unei femei, a acestei nobile americane, a putut realiza în acele regiuni un miracol. Generozitatea bărbatului se reduce mai totdeauna la gestul de a întinde o pungă cu bani; el nu înțelege caritatea care îi răpește din timpul afacerilor sau al plăcerilor sale; de aceea gestul său rămâne adesea steril și uneori devine vătămător. Singură iubirea e creatoare și numai femeile sunt capabile de a face o faptă bună pentru fapta însăși, fără mirajul compensațiilor posibile sau acel al rozetei la butonieră. Când o vom înarma cu drepturi depline, abia atunci femeea va putea da în toate direcțiile măsura întreagă a capacității ei, va întrepuința mai cu folos nevoia de a se devota care o anima și pe care și-o irosește astăzi în lucruri de nimic.

Doamna Murray-Dike e tânără și frumoasă. Spunem aceasta ca un argument împotriva celor—atât de mulți— cari negând femeii o personalitate puternică, susțin că numai lipsa acestor atribute le împing la o activitate extra-amoroasă și cari nu admit femeia decât în două ipostaze: roabă sau idol...

Ce puțin progres am făcut de la timpurile îndepărtate când se discuta cu aprindere în Sinoduri dacă femeea are suflet sau nu...

LIBERTATE

Pe zeci de tonuri se cântă imnuri Libertății, i se aduc osanale, i se ridică statui. Zilnic popoarele adică guvernele lor o proclamă stăpânitoare. Prea multă insistență. Ca să convingi că-i liber pe omul pe care l-ai legat de un stâlp, fie chiar cu un lanț invizibil, e adevărat că trebue să i-o strigi în fiecare clipă. De-ar fi într'adevăr liber, nimeni nu și-ar lua osteneala aceasta. Cine va mai vorbi de pace în ziua când printr'o minune războiul va putea fi cu desăvârșire exclus?

Dar, din nefericire, ideea libertății depline ca și aceea a păcii eterne va mai rămâne încă mult timp o utopie. Astăzi, o singură libertate triumfă: aceea pe care și-o iau câțiva de a constrânge cât pot libertatea celorlalți. In viața de toate zilele te aperi cu disprețul. In viața publică, curajul de a enunța o părere personală implică și pe acele de a purta armă în buzunar. E dureroasă încă în amintirea tuturor manifestația ostilă îndreptată contra unui profesor universitar, cel mai prețuit și mai ilustru, care avusese curajul acesta.

Ne dă Apusul exemple mai bune? In Franța încă nu s'a potolit ura contra acelor cari în timpul războiului îndrăzneau să susție că și germanii sunt oameni. In Spania, deunăzi, un cetățean a blamat printr'o scrisoare purtarea generalului dictator. Cetățeanul se numea Miguel Unamuno? Era savantul, filosoful, gloria Spaniei intelectuale? Nu s'a ținut socoteală de aceasta. Indrăzneala lui trebuia pedepsită. Impotriva izbucnirii de revoltă a intelectualilor de pretutindeni, rectorul universității din Salamanca a fost deportat pe o insulă pustie. Dar poate că în mărinimia inteligenții lui, savantul Unamuno a și ertat generalului de Rivera meschina lui răzbunare. Fiecare martir al unei cauze nobile apropie cu un pas idealul de țintă. Ce-ar fi rămas creștinismul fără miile de martiri și mai ales fără crucificarea divinului iluminat ?

Pe coastele aride ale insulei Fuerteventura, bătrânul filosof trăește poate împăcat cu soarta care nu-și greșește aleșii... Poate simte îndreptată asupra lui simpatia și gândul cald al unei lumi întregi în ochii căreia adevăratul condamnat este celalt, dictatorul-tiran, generalul Primo de Rivera.

CINEMATOGRAFUL ȘI COPIII

Nu copiii pe care mama îi duce la spectacol fie cu gând să-i bucure, fie târându-i de nevoe după dânsa și cari, spre binele lor, adorm cel mai adesea pe scaun, ci de micuții de pe pânză, copiii-actori, tot mai mult utilizați astăzi în cinema. Dresajul acestor copii e uimitor. I-ai crede actori pitici dacă limpezimea ochilor și câte un dinte lipsă în față nu le-ar trăda frageda vârstă.

Jakie Coogan! In fața acestui mic american rămâi fermecat și perplex. Atâta naturaleță în mișcări, sobrietate în gesturi și joc precis cu mijloacele cele mai simple și mai firești, în cât ai putea crede că un operator norocos l-a urmărit în ascuns pe copil și fără știrea lui i-a prins pe placă întâmplările de peste zi. Ai putea crede că pentru copilul acesta teatrul e un joc plăcut dacă n'ai ști că simplicitatea în artă — în toate artele— este ultima treaptă a suișului spre perfecție. Și dacă pentru omul matur nu există meserie mai mistuitoare ca aceea de actor, ce înseamnă ea oare pentru copilul de șase ani?

Copilul se mulțumește cu jocul cel mai simplu când și-l făurește slobod dar sub disciplina și poruncile altora, jocul cel mai fermecător îi pare o osândă. Câte ceasuri a petrecut micul Jackie ascultând explicațiile regisorului? Dar chinul gesturilor imitate trebuind să le redea spontan, și plânsul de comandă, și scenele de zeci de ori refăcute... Te întrebi: are mamă copilul acesta ?

Intr'un an el ea creat mai mult de zece roluri. Copilului-actor nu i se îngădue pauza de care se bucură mai marii lui. Fericitul impresar e grăbit: copilul slăbește și-și pierde grația, pe urmă crește și nu mai are farmecul copilului-minune. Trebue deci stors cât mai repede dintr'însul tot profitul posibil. Peste câțiva ani va fi poate și el un copil ca toți ceilalți:

Mica Fromet de pildă — cine nu și-o mai amintește ?—n'a mai avut de la vârsta de doisprezece ani nici un succes pe scenă și a renunțat să mai joace, probabil epuizată de forțe, mânjită prea de timpuriu de noroiul culiselor...

Desigur, n'au mamă copiii aceștia...

A. G.

* * *

Suflet de artist

de ION DONGOROZI

In mansardă, la ministerul artelor aripa din dreapta. O sală lungă, dreptunghiulară şi întunecoasă. Un bec — cel dela mijloc — stă rumenit şi'n timpul zilei, biruind într'ucât-va semiobscuritatea. Două ferăstruici cu zăbrele, ţi-arată zidul din faţă, cu tencuiala buhavă şi coşcovită. In dunga de loc liber, dintre peretele mansardei şi cel de-alături, s'aleargă şi se'ncaeră, fulgi chirciţi. Vântul ţine întruna, şi 'n aceeaşi gamă; caloriferul ţine şi dânsul, pufăe chiar înciudat, din când în când, dar e neputincios să moae frigul. Intre cele două ferăstruici, ţintuită 'n piuneze, se făleşte de apa vie a văpselelor, steaua ţării. Deoparte şi de alta, în rame bronzate, Regele la 21 ani, în uniformă de Sub-lt. de vânători, iar Regina, în uniformă de colonel de roşiori. La mijlocul sălii, dela un capăt la altul, o masă lungă, cu postavul pătat şi scrijălat. In colţul dela perete, e locul sub-şefului Mitru Isac, însărcinat cu eliberarea carnetelor pentru C. F. Acu, când încep să depăn povestirea, Mitru Isac, ca de regulă, îşi muşcă cu ciudă două fire îndoite tocmai dela vârful barbişonului, şi priveşte lung, fotografie cu fotografie. Pe dinaintea ochilor lui, bulbucaţi şi urduroşi, se perindă popi bărboşi, actori cu faţa boţită, actriţe cu ovalul de madonă, ori cu zâmbet de Magdalenă, roasă de păcate. Un singur vis avusese Mitru Isac, până la răsboiu: să iasă odată la pensie. Se vedea omul stăpân pe el, stăpân pe zi, şi stăpân pe noapte. Dimineaţa în Cişmigiu ori la şosea, ca să-şi citească ziarele la prânz în bodega lui Matache Făgărăşeanu, după prânz, întins pe sofă, un ceas două, aşa ca să-şi mai uşureze pântecele; dela 4 la 5, la cafenea la „Princiar", ori la „Carul cu bere", ca să afle noutăţi, şi-aşa mereu, traiu tihnit şi regulat. Răsboiul i-a răsturnat însă socotelile, pe care le crezuse ani dearândul, definitiv încheiate. Dela răsboiu în coace, nu mai ştia bietul om ce să născocească, ca să-şi astâmpere teama de a nu fi scos într'o bună zi la pensie.

Drept la mijlocul mesei e locul lui conu Fănică Drugă, fost ajutor de arhivar la Domenii, astăzi secretarul „Comisiunei Artelor".

De când e în slujba cea nouă, cu toate că are 5 guri de hrănit, se îmbracă mai îngrijit, îşi cântăreşte gândul, şi-şi poleieşte şi vorba şi scrisul. Cufundat cu faţa într'un dosar cu filele îndoite, citeşte în şoaptă cu opreli, cadenţând ritmal fraze, cu bătăia capului. E-atât de absorbit de cele citite în cât răsuceşte ţigarea fără să-şi desprindă ochii, retează tot aşa, în neştire, marginea foiţei, şi numai când să scapere fitilul înalţă capul, şi-şi mută privirea. Trece apoi agale peniţa prin sbârlitura dela ceafă şi se apucă de „Referat", torcând fumul numai pe nări. Tocmai la capătul celălat, din dreapta adică, în linie cu uşa, e maşina „Yost" şi locul Doamnei Mincu, dactilografa comisiei. Pe când dânsa, frântă uşor de mijloc, tăcăne zorit clapele maşinei, transcriind un referat, sculptorul Jean Dâmbeanu, pufăind din havană, o măsoară pe'ndeletele.

Nasul drept, buzele subţiri, ochii tăiaţi ca migdala şi cercuţi de-o horbotă vineţie, sânul tare, pântecile ne încătuşate în centură, uşor vălurit sub lustrinul şorţului. Pe cât e de plăpândă şi de regulat croită, făptura femeii, pe atât e de butucoasă şi de colţuroasă, cea a sculptorului.

Laba piciorului mare, mâinile noduroase şi păroase, capul rotund şi umflat ca o baniţă, umerii obrazului osoşi, pielea tăbăcită, nasul, de-l priveşti mai de aproape, înflorit cu gămălii negre spre vârf, mustaţa cănită, tăiată scurt şi pleoştită, ochii ca apa stătută, vorba peltică şi mustind hojma în coşul ce se alege la ţâţâna buzelor. Numai când privirea i se opreşte pe boiul ori pe pântecul femeii, se aprinde uşor, iar dinţii molfăesc zorit, capătul havanei.

— Referatul e gata domnule Dâmbeanu.

— Da? merci...... merci M-elle.

— Iarăşi domnişoară, d-le Dâmbeanu.

— A, da, pardon!

— Dar à propos, sunteţi măritată, sau... văduvă?

— Văduvă, d-le Dâmbeanu, şi fărâma de zâmbet, se sleieşte pe faţa d-nei Mincu.

— Sunteţi poate divorsată? Dacă-mi permiteţi... şi Dâmbeanu roşeşte puţin, zâmbind cu înţeles străveziu.

— Văduvă de răsboiu, d-le Dâmbeanu,... am şi un băeţaş.

— Da!

Din capul mesei, Mitru Isac trage cu coada ochiului şi fură cu urechea cea teafără, bătând uşor toba cu veregheta.

Dâmbeanu lunecă fără zăbavă şi fără greutate, din reţeaua gândurilor..

— Acum, v'aşi ruga să-mi transcrîţi şi petiţia pentru statuia Păcii!

Maşina tăcăne iarăşi.

— Cum, 220.000, d-le Dâmbeanu?

— Vi se pare mult M-me?

— Enorm! Paciurea, Severin...

— Pardon, pardon, eu nu pot fi comparat cu alde Paciurea, Severin, Stork... ş'apoi eu sunt foarte bun prieten cu ministrul... colegi de şcoală chiar!

D-na Marioara Mincu roşeşte, icneşte şi-şi muşcă buza de jos. Maşina porneşte şi mai zorit de rândul acesta.

— Poftim d-le Dâmbeanu.

— Merci M-me.

Dâmbeanu îşi potriveşte monoclu, citeşte petiţia de două ori, mai îngroaşe cu peniţa două virgule şi punctele pe i, dela cuvântul „Păcii", şi apoi o semnează, trecându-şi domiciliul şi la Paris — Mazart 22 — şi la Buc. — Dionisie 18.

La despărţire, fără să-i sloboadă mâna...

— Ce grad aveţi M-me?

— Impiegată cl. I-a.

— Şi ce-ar veni după asta?

— Subşef de birou cl. III-a

— Să ştiţi că-i vorbesc chiar acum ministrului... se face la sigur... ...suntem foarte buni prieteni... foarte buni!

* * *

Cu mâna dreaptă întinsă pe clapele maşinei şi cu capul rezemat uşor pe braţ, d-na Mincu se lasă furată de şuvoiul gândurilor.

Afară ninsoarea s'a 'nteţit, crivăţul nu mai şueră însă caloriferul făşâe adormitor, destrămând o undă de căldură, aşa se 'nteţeşte el, spre 12 şi după amiază pe la 5; încolo, gheţărie în biurou.

Intr'o clipă, i se deapănă pe dinainte, tot traiul ei cu Mincu, traiu amărât şi sâlnic de oameni nevoiaşi; apoi răsboiul, înnecul lui Mincu la Turtucaia, siluirea din noaptea de Anul Nou, naşterea lui Costel, un gând, licărit dintr'odată, o săgeată, înviorându-i pentru o clipă, obrajii şi luciul ochilor. Ştia şi dânsa, că Dâmbeanu e putred de bogat, prost şi mueratic.

Simţise apoi, din căutătura lui, din întrebările puse, ca şi din strânsoarea mâinii, cam încotro îi bat gândurile, dar planul înfiripat în svâcnetul tâmplelor, se topeşte grabnic.

Ingânfarea, care-i făcea şi mai de nesuferit nătângia, toată croiala lui, dar mai ales glasul cela, peltic şi alintat, clipocind hojma în musteala buzelor, îi taie orice avânt. Se scutură înfiorată, bombează pieptul, şi oftează adânc.

— Ce crezi, e vreo nădejde de lemne, cucoane Jănică?

— De, ştiu şi eu coniţă dragă! şi secretarul comisiei Artelor, se lăsă moale pe speteaza scaunului, îşi înţepeneşte privirea în bagdadie, şi crapă agale tabachera.

— Eu unul nu mai cred nimic, răspunde ca pentru şine, subşeful Mitru Isac.

Tac câte-şi trei, depănându-şi fişte-care firul gândului; numai caloriferul se 'ngână singur, pe două tonuri alternative.

* * *

Sculptorul Dâmbeanu, intră radios.

— Mi-a aprobat 200.000.

— Da? Bravo... felicitările mele d-le Dâmbeanu.

Dânsul, după ce-i lasă mâna din strânsoare.

— Ptiu... am uitat să-i vorbesc Ministrului... nu face nimic... Duminică dejunează la mine... îi vorbesc atunci negreşit... n'aveţi nici-o grijă... se face sigur, sigur M-me!

— Mulţumesc, mulţumesc mult d-le Dâmbeanu.

Dânsul, trecându-şi degetele dela dreapta prin păr:

— Uite de ce m'am întors M-me: mi-aţi spus adineauri, c'aveţi un băeţaş... permiteţi-mi să-i trimit o cutie de bomboane, o jucărie... în sfârşit, o mică atenţie!

— O, vă mulţumesc, dar copilul meu e greu bolnav!

— Greu golnav? Dar ce are?

— Scarlatină d-le Dâmbeanu!

— Scar-la-ti-nă? Şi d-v. veniţi la biurou?

Sculptorul Jean Dâmbeanu, face un pas îndărăt, şi-şi închee blana. D-na Mincu îl măsoară pe furiş, clătinând din cap.

— E'n spital copilul!

— In spital? Cum se poate De ce nu-l căutaţi acasă M-me?

— Nu mi l-au lăsat... ş'apoi nici n'asi fi avut cu ce... leafa noastră...

— Da, da, aveţi raison!

— In ce spital l-aţi internat?

— In spitalul de copii.

— Spitalul de copii? A... da!... şi cum se numeşte medicul curant?

— Săvulescu, îmi pare.

— A! nepotul meu Marcel Săvulescu Să ştiţi că-i dau un telefon cum ajung acasă... n'aveţi nici-o grijă... absolut nici-o grijă... Au revoir, au revoir M-me! şi sculptorul Jean Dâmbeanu, îi zâmbeşte cu toată faţa, dar nu-i mai întinde mâna de rândul acesta. La Ministerul Artelor, în aripa din dreapta, la mansardă, se lasă iar tăcere, şi lucrul se porneşte ca de obiceiu.

* * *

Moara de pe râul Doamnei

Iazul morii 'n sălcii — o oglindă veche,
S'a 'nverzit de vreme şi de ierbărie,
Scocul vechiu şi putred a căzut pe-o rână
Şi sub moară roata doarme de-o vecie.

Sus, de-asupra apei, stăvilaru 'n cue
In zadar aşteaptă cântecul de-alt'dată,
Ce făcea să joace joagărul şi roata,
Când avea morarul cea mai mândră fată.

S'au cojit de vreme bârnele bătrâne
Şi pustiul doarme 'n tristele unghere,
Uşa poartă încă urme de cărbune
Ce 'nsemna omul pus în căpistere.

A rămas săracă ferestruia mică
De perdele albe şi de flori în glastră,
Chip de fată mare nu mai râde 'n geamuri,
Şi nu se mai pleacă peste unda-albastră.

Dar când urlă ploia prin şindrila morii
Şi se umflă apa, — plânge stăvilarul
Că 'ntr'o noapte — odată s'a 'necat o fată
Şi-a plecat în lume Chitiman morarul.

Const. Argeşan

* * *

Din caietul Săptămâni.

Silvan-Becescu a murit!

de G. GALACTION

Sunt deabia două luni de când Silvan a publicat în ziarul **„Dimineaţa"** un interesant articol, unde îşi arăta punctul de vedere în discuţiunea inteţită împrejurul învăţăturii şi întâmplărilor dela Biserica Sf. Ştefan-Cuibul-cu-Barză. Era acelaş Silvan independent, original şi plin de vigoare, pe care îl cunoşteam de cel puţin treizeci de ani. Alaltăeri, aflarăm din ziare neaşteptatul lui exod! Iar azi este prima lui zi de odihnă, în mormântul dela Mânăstirea Cheia!

„...tamquam flos agri sic efflorebit!... non cognoscet amplius locum suum!..." (Psalm 103, 15, 16).

L'am cunoscut întâi din faimă şi, pe urmă, faţă către faţă. O faimă subversivă de seminarist rebel, care citea cărţi interzise, făcea teatru, noaptea, în dormitor şi începea să trimită stihuri, la revistele literare. Intre Silvan şi mine stătea un amic comun, tot seminarist, mort şi el de vre-o douăzeci de ani. Prin acesta, am făcut cunoştinţă cu Silvan, dar mai târziu, când amândoi fugiseră din seminar şi se înscriseseră la Conservator.

Cine putea să se menţină lângă Silvan! Era mai voinic,

Strofe de primăvară

Târziu, pe strada solitară
Ce trist te simţi şi cum te-apasă
Exuberanta primăvară
Când singur te întorci acasă...

De peste garduri învechite
Crengi albe ţi se 'ntind în drum
Şi când se scutură 'ţi trimite
Ninsoarea blondă de parfum...

Iar de pe 'nalte balustrade
Lucrate ca bijuterii,
Cu gesturi obosite cade
Glicina 'n ciucuri viorii.

Ea cântă la clavir, scăldată
De străluciri de policandre,
In încăperea inundată
De-aroma primelor mixandre.

Buchetele de note 'n noapte,
Ca fluturare de petale,
Te-ademenesc cu mii de şoapte
Te leagănă, îţi cad în cale

Şi'n ritmul sprinten de gavotă
Ce'l fredonezi fără să vrei
Săruţi pe fie-care notă
Parfumul degetelor ei!

Clavirul a tăcut... Sonorul
Acord se stinge 'ntr'un suspin
Şi la ferestre lasă storul
O mână albă ca un crin...

Din depărtări nemărginite
Cobor tristeţi fără hotare
Pe uliţele strejuite
Cu somnoroase felinare!

MIRCEA RADULESCU

mai inteligent, mai cărturar şi mai viteaz de cât noi toţi ceilalţi, bieţi adolescenţi, sfioşi şi convenţionali, cari ne luptam ca să trecem din cursul inferior de liceu, în cursul superior. Silvan deslegase problema cu dezinvoltură! Urma „în particular". Era liber să citească, toată noaptea, ce poftea, liber să se apropie de idolii condeiului, să-i pândească şi să-i studieze prin berării, prin redacţii, ori pe la întrunirile socialiste! Trăiau, pe atunci, dintre divinităţile minore: Tradem, Pincio, Rigolo, Rion... Gherea era birtaş la Ploeşti. Caragiale se făcuse berar. Vlahuţă scotea revista **Viaţa.**

Dela Silvan ştiu o vorbă spusă de Caragiale, în atmosfera încărcată de admiraţie şi de vaporii de bere din prăvălia maestrului. Dela Silvan, am aflat cât de binevoitor şi de amical era Constantin Mille, pentru toţi tinerii impacienţi, cari veneau să-l asedieze cu operile lor. Dacă prietenul Barbu Lăzăreanu nu mă va contrazice, socotesc că Silvan a început să se facă cunoscut în **„Adevărul"** politic, primit şi încurajat de naşul tuturor debutanţilor literari de acum 3—4 decenii, d-l Constantin Mille. Scria, anume, în **„Adevărul"**, la rubrica literară, nişte poeme în proză, cari anunţau un talent deosebit.

Unde a mai sfârşit Silvan liceul n'am idee. Ştiu că a plecat mai târziu în Belgia şi a venit de acolo doctor în drept. Cine a fost, pe vremurile acelea, cel mai bun amic al lui Silvan, iar nu pot să spun. Să fii amic cu Silvan era un lucru deosebit de gingaş. Silvan nu primea nici un fel de robie, nici măcar pe a prieteniei. Acest om îmi făcea deapururi impresiunea unui cal sălbatec, deabia adus din stepă. Vai de grajdul în care l'ai fi închis! Vai de trăsura la care l'ai fi înhămat!

Tatăl lui Silvan era medic. Spre bătrâneţe, însă medicul — după cine ştie ce dramatică evoluţie — intrase în călugărie. Şi acum 30—40 de ani era medic, în Moldova, la spitalul din Răchitoasa.

Infricoşate erau discuţiile dintre medicul călugăr şi feciorul fugar din seminar!... Se zicea că bătrânul are ceva avere. Dar la moartea lui, Silvan era departe, călător pe Marea Mediterană. Când a venit acasă, n'a mai găsit, din presupusa avere, de cât vre-o câteva obiecte călugăreşti şi bisericeşti.

Prin 1895 sau 1896, a apărut, în editura Socec, un volum de nuvele. Erau pline de tinereţă, de elocinţă, de uriaşe făgăduinţe! Mai ţiu minte poemul **Corbii**, care pe atunci mi s'a părut extraordinar. — Tudor Arghezi, după ce i-am dat şi a citit volumul lui Silvan, mi-a spus aceste vorbe: „E un vulcan care clocoteşte în pâlniile lui... Dar să vedem când va izbucni..." De atunci încoace, Silvan a publicat alte câteva volume, dar mai mult la întâmplare, capricios şi inegal. A făcut şi el, cu alte cuvinte, ca mai toţi ceilalţi confraţi. Cum să te ţii grapă de literatură, în lumea românească, în împrejurări e nimicitoare, pe cari le vedeţi, fiecare!

Silvan şi-a pus la poartă firma de advocat, a intrat în politică, a dat bătălii electorale, a combătut, cu pana şi cu cuvântul, pe cei ce nu erau „ai noştri". Mă întâlneam cu el rar de tot. Singura dată, după vechile discuţii dela şaptesprezece ani, când am mai stat împreună vre-o două zile (la Mânăstirea Suzana), a trebuit să ne despărţim certaţi.

Dar Silvan nu fusese biruit şi n'a fost biruit niciodată, de vulgaritatea sufletească pe care o deplângem azi, la atâţi prieteni — frumoşi idealişti odinioară. Dovadă: articolul — poate cel din urmă al lui — publicat în **„Dimineaţa"** acum două luni.

Silvan, la fel cu munţii lui iubiţi, din jurul Mânăstirii Cheia, ţinea mereu sus — în soare, în nouri, în hermină împărătească — fruntea unor constante preocupări literare. Silvan, cugeta, urmărea, scria, ştergea, dregea, aduna note — pentru un vast roman istoric, pe care era să-l intituleze: Ecce homo! Urmărind strălucitorul lui vis-proect, Silvan a călătorit prin Siria, prin Palestina, prin Egipt, pe confinele Arabiei.

Din Damasc, Silvan mi-a scris, cu data de 12/25 Decembrie 1911, o scrisoare pe care o păstrez şi azi. O recitesc înduioşat:

„...Sunt vre-o 6—7 ani, de când, în ceasurile de răgaz, pe cari mi le îngădueşte avocatura, strâng însemnări, pentru un roman istoric, al cărui erou va fi... Iisus! De aceia şi rătăcesc pe aici... Am cercetat Athena şi Egiptul; am fost gonit, ca şi apostolii lui Iisus, de o furtună groaznică, din faţa vechei Ioppe, asvârlindu-mă la Haiffa, iar astăzi după ce am răsbătut Galileea, rătăcesc uimit prin Damasc...

..In Damasc caut vechiul Ierusalim — adică vechea viaţă municipală şi socială din timpul lui Iisus — şi cred că aceea ce caut am găsit din belşug.

„E ceva extraordinar, aici, în Damasc. Miile de ani n'au putut schimba nimic, nici din înfăţişarea vieţii nici din datinele, nici din sufletul poporului syrian.

„Dar mi-ar trebui sute de pagini ca să-ţi zugrăvesc ceea ce văd pe aici, şi nu acesta este scopul scrisorii mele...

„Peste două zile, sper să plec din Damasc, spre Arabia Petreea, pe linia Damasc-Mecca; iar dela Ammon — vechea Philadelphia — mă voi îndrepta, cu măgăruşii biblici, spre Marea Moartă, Iordan, Iericho şi Ierusalim.

„Nu ştiu dacă voi mai avea timp să-ţi scriu din drum, de oare ce, în acest nou circuit, exceptând Ierusalimul, voi călători cam în zbor de pasăre, trebuind să fiu, în primele zile ale lui Ianuarie, în ţară, unde mă aşteaptă... crimele juraţilor!'

Cu multă şi dureroasă sfială, mă întreb ce s'a ales din acest măreţ eşafodaj de planuri, de închipuire, şi de note adunate? Unde a ajuns Silvan, cu strădania lui cea de douăzeci de ani? Dela scrisoarea din Damasc, nu mai ştiu nimic despre romanul **Ecce Homo.** Desigur că, într'o zi apropiată, amicii şi casnicii lui Silvan ne vor spune care este moştenirea literară, inedită, rămasă de pe urma acestui admirabil frate mai mare — mai mare, nu atât ca vârstă, cât ca atitudine, ca temperament artistic, ca nedomolită bravură în faţa vieţii.

Ne-am despărţit — pe lungă vreme — fără să aflu precis pe cine anume căuta Silvan, prin Damasc, prin Galileea, prin Ierusalim... Pe Acela pe care îl căutară, subt Golgotha şi Sfintele Femei Mironosiţe, în dimineaţa „primei zile a săptămânii"?...

Dar a ştiut Silvan, vreodată, răspunsul cel adevărat?..

„— Ştiu că pe Iisus cel răstignit îl căutaţi. Nu este aici. că s'a sculat, precum a zis! Veniţi de vedeţi locul unde a zăcut". (Matei 28, 5, 6.)

Dacă nu l'a ştiut nici atunci, nici mai încoace iată azi este a patra zi de când Silvan îl ştie!

* * *

Scrisoare

Ţi-aduci aminte oare
de zilele-acelea albastre
mistuite pe poteci cenuşii?
Ţi-aduci aminte frigurile de vânătoare
ce pârleau sufletele noastre,
jumătate de bărbaţi jumătate de copii?
Ţii minte ceasurile sugrumate
de tăcerea pândelor îngenunchiate?

Când, cu trupuri, ca sobolii ascunse
adulmecam fiecare foşnet,
bănuiam fiecare nor
şi, cu degete 'ncleştate pe carabine unse,
simţeam în fiecare adiere palpitarea unui zbor?

Când, tăind pânza depărtărilor
cu foarfeca pasului prudent
ne înveniţeam de ciudă şi de vineţeala zărilor?
Şi, pe urme de câini galbeni şi blegi,
Ce, mirosind pământul, muşcau cerul,
treeram miriştile zile întregi?

Imi pare ieri, când, rumeni de zăduf,
treceam gârla spre casă, în amurguri târzii
şi, lăsând să spânzure din genţi ciocuri răsărite din puf
ne flutura triumful în penele dela pălării...

Azi vânătoarea a murit
şi păsărelele au înviat.

Ciocurile-amuţite cu plumb au prins iarăş glas,
sângele îngheţat s'a topit, curgând vin,
penele s'au înfipt dela sine 'n golaşele trupuri,
gămăliile ochilor ard în ape de atlas
şi-aripile bat, încheiate 'n vrăjite şurupuri...

Cântecul ciocului trist, pompând tristeţe din guşă
îl aud pretutindeni, îl aud mereu,
cântecul învie 'n răspuns când bat la oricare uşă...

Pasările-acelea fără vină şi fără noroc
astăzi mă urmăresc ele pe mine;
pasările-acelea mă fac
nicăiri să nu găsesc loc
nicăiri să nu găsesc bine...

P. Strihan

LITERATURA STRAINA

DIN LITERATURA POLONA

Sărbătoarea vieţii

de ADOLF DIGASINSCHI

Viaţa îşi cânta cântecul de primăvară şi nu se îndura să o sfârşească. Cum să se exprime puterea simţimintelor acelora cari te cuceresc atât de puternic, cari nu se pot cuprinde în nici o vietate şi rămân neexprimate? Veacuri lungi s'a cântat şi se va cânta cântecul dragostei.

Cânta inspirată şi pitulicea împreună cu toate celelalte păsărele. Işi întrerupea cântarea numai atunci când mama copiilor ei ceru de mâncare. Sârguinţa ce o punea mica păsărică pentru cuibul ei era nemărginită. Această tânără mamă îşi împlinea datoria cu un simţimânt de cucernicie, cu religiozitate— şi omul privind-o, ar fi zis că ea se ruga.

Pierdută în cântarea bărbatului său, care cânta, ea simţea forţa de creaţie, puternică şi inspirată, forţa aceia care îmbogăţeşte viaţa cu copii. Simţea în adâncul sufletului o plăcere atât de mare, în cât îndatoririle ei se prefăcuseră într'o dulce trebuinţă pentru inima ei de mamă. Dar sunt clipe când viaţa îşi arată drepturile — şi unul câte unul aceste drepturi îşi înalţă vieţile şi cer, poruncitor, îndestulare.

Te vei pierde ca un ticălos, dacă nu-ţi vei astâmpăra foamea, dacă nu-ţi vei potoli setea. In cer s'ar fi schimbat atunci dragostea ta? Ca să te devotezi îţi trebuie un suflet tare, iar viaţa pământească nu cunoaşte duhul fără povara trupului — şi trupul îşi suge puterea din pâinea pământească.

Grija nutririi apăsa umerii tatălui, dar sărmana mamă deseori murea de sete şi era nevoită să părăsească, o clipă, leganaşul scump al puişorilor săi. N'avea încotro.

Iată că şi acum, însetată, ea se strecoară din cuibuşorul ei.

– Doamne, de n'ar băga de seamă cineva îndrăzneala mea!

Se strecoară ca un şoricel, pe pământ, şi sărind, sau zburând, sau în paşi grăbiţi, se îndreaptă către apa Prondic. Nimeni din vecinii ei nu observă plimbarea ei. Alte mame din cuiburi făceau acelaş lucru.

Gâtlejul de păsărică mică avea trebuinţi mici şi de aceia se îndestulă uşor şi se împrospăta. Soarbe odată din undă, încă o dată, a treia oară şi e de ajuns.

Priveşte de jur împrejurul său şi simte farmecile primăverii. Pretutindeni e atât de cald şi luminos şi mirositor! Pretutindeni zboară păsărele, fluturi, gâze, flori. Totul e plin de mişcare, de cântece, de ciripit şi totul străluceşte în nenumărate culori. Ea nici nu cunoscu aproape încântările primăverii din pricina îndatoririlor sale şi tânăra mamă zăbovi o clipă: o clipă atât de scurtă, cât ar fi fost de trebuinţă să îmbrăţişeze cu privirea farmecile primăverii în acest colţ al dumbrăvei.

— Ah, ce liber zboară rândunica deasupra apei, cum ciripesc grangurii şi cum răsună glasul pescăruşilor de câmp! Nu cumva oare toate aceste libelule minunate, aceşti fluturi şi flori sunt zeităţile lui Prondenic? De bună seamă sunt zânele gârlei!

Dar îşi aminteşte fulgerător de puişorii săi şi se grăbeşte în zbor iuţit spre cuib. Inima-i bate de neastâmpăr. Işi face grele mustrări.

— Vai, ce rea mamă sunt! I-am uitat, micuţii! Să nu cumva să li se fi întâmplat ceva! Ea îşi măreşte paşii şi-şi iuţeşte zborul. Lipsa ei de acasă i se păru îndelungată, iar depărtare grozav de mare. Aleargă ca eşită din minţi şi aude cum gaiţa ţipă ameninţător, iar graurii strigă speriaţi.

Totul îi zice:

— Ce mamă rea eşti, ţi-ai părăsit copiii!

O cucereşte o puternică nelinişte şi ceva începe să o roadă. Inăbuşită, zbârlită, ea cade în cuibuşorul său şi se culcă în el.

— Slavă Domnului, iar sunt cu ei! Nici odată, nici odată nu îi voi mai părărsi.

Dintr'odată ea simte că s'a schimbat ceva sub ea, că în casa ei nu e totul aşa, cum fusese mai nainte. Unul dintre ouă dă să iasă mereu de sub aripile ei şi i-e greu să-l îmbrăţişeze împreună cu celelalte ouă.

— Ce s'o fi adăogat aci? Ce însemnează asta că nu-i pot cuprinde pe toate la sânul meu? Căci acum câteva clipe nu era strâmt în cuib.

Se scoală, se agaţă cu unghişoarele de pereţii cuibului şi de acolo priveşte cu băgare de seamă în ce stare se află căsuţa ei. Lumina care pătrunde prin portiţă şi prin fereastră arată că un ou e mai mare de cât celelalte, din pricina căruia se făcuse strâmt în cuib.

— Nu-mi amintesc să fi născut un ou atât de uriaş!

Se aşeză din nou asupra ouălor şi tot îşi mai bate capul fără să înţeleagă ceva.

In curând se înapoiază bărbatul ei, împovărat cu merinde. Văzându l, ea despărţi oul cel mare de celelalte şi întrebă:

— Cic, cic, cic; tu eşti înţelept şi îmi poţi lămuri de unde a apărut acest ou în cuibul nostru?

Iar el îşi deschide ochii mari, se uită, se uită atent, vede ceva neobişnuit, dar nu poate răspunde nimic.

— Vai, dar asta e cu totul de neînţeles! De când e lumea, aşa ouă nu s'a pomenit în neamul pitulicelor.

Şi perechea uimită prinse a gândi că s'a întâmplat ceva nefiresc.

Ori cum, îndatorirea plăcută de mamă să clocească ouă, o reţine deasupra lor, până când se desghioacă toţi puişorii. Se culcă din nou şi cu cuget curat îşi îndeplineşte tot ce se cere de la o cloşcă.

Se obişnueşte cu timpul, oul cel mare nu o mai stânjeneşte şi intră în rânduiala casnică.

Micuţa mamă se străduia să-l ascundă subt ea cât era cu putinţă, îl îmbrăţişa cu aripioarele, cu piciorușele, îi dădea căldura pieptului ei.

Iar mai târziu, oul acesta deşteptă în ea o curiozitate şi chiar un sentiment plăcut. Imprejurarea că un ou se deosibea vădit de celelalte, putu să trezească mândria ei de mamă.

— Ce copil minunat!

Se apropie vara şi veni clipa dorită când păsărica, istovită de trudă, începu să preschimbe ouăle în pui. Ea simţi subt ea undele vieţii, şi imediat după aceea auzi un ţipăt slab şi vag, atât de scump inimii ei. Cu toată fiinţa simţi îndată însemnătatea acestui lucru şi tresări de fericire.

— Sunt puii mei!

Inima de mamă bătea de turburare. Ce fericire! Acoperi cu pieptul său puişorul cel dintâi născut, care par'că nu se îndura să-şi părăsească găoacea. Mama îl cufundă în nemărginita sa iubire.

— Scumpul meu, iubitul meu puişor, comoara mea!

Il descoperă, îl acoperă din nou sau îl linişteşte, sau îl ajută.

— Nu mai plânge puişorul mamii, nu mai plânge!

Fiindcă se născuse singur în ziua aceia, singur stăpânea şi inima mamii. Dar în fiecare zi scoţea la lumină câte un puişor gol, pe care ici-colo, se putea vedea mici firişoare de puf cenuşiu, cu ciocurile galbene, cu ochii negri şi bulbucaţi, cu pântecuţe sure, umflate ca nişte păhărele, umpleau cuibuşorul, zbenguiau, ţipau, iar oul cel mai mare tot mai stătea încordat printre frăţiorii săi mai bătrâni.

In cele din urmă şi găoacea lui începu să crape, şi de acolo eşi un pui mare, cu o făptură a trupului mai mare de cât tatăl. Părinţii se uitară unul la altul de uimire, dar cu aceiaşi dragoste. Părea că va avea o statură uriaşă în comparaţie cu cei din neamul lor.

— Ce o să iasă din el!

Işi lămureau totul după plac, iar în adâncul sufletelor prindeau a visa.

— A ieşit chipeş copilul acesta, n'avem ce zice! Cine ştie dacă din el nu va eşi o pasăre uriaşe, care se încunune neamul nostru cu slavă! Se vedea după toate, că puiul acesta le cuceri inima. Iar el, văzându-se la lumină şi începând a înţelege puţin, îşi deschise larg ciocul şi dădu să înţeleagă că o păsărică cu o asemenea statură nu poate trăi cu mana cerească. Părinţii îi aduseră, unul un păianjen turtit, iar celălalt — un viermişor. Puiul minunat îşi căscă ciocul, gata să înghită ca o prăpastie, tot ce cade în el.

— Mănâncă sănătos şi fă-te mare pentru bucuria noastră!

Aşa gândiau părinţii şi se bucurau la început de lăcomia urmaşului. Dar această lăcomie nemărginită deveni primejdioasă. Ceilalţi şeapte puişori deabia se puteau zări — numai un corp, mare acoperit pe alocuri cu pene se lărgea în cuib. Deasupra corpului era un cap ce semăna a tobă, cu ochii foarte bulbucaţi şi cu un gâtlej deschis. Câte odată tatăl sau mama apăreau în prag aducând câte o bucăţică pentru puişori — să împartă tuturor, dar ce pot face ei, dacă puiul uriaş îşi întinde capul deasupra tuturor celorlalţi pui, înşfacă hrana adusă şi o înghite repede. Plâns, scâncet, plângeri de copii neîndreptăţiţi şi flămânzi umplu cuibul şi rănesc inima părinţilor.

In zadar caută ei să facă dreptate pentru toţi. Sărmanii părinţi! Cu groază se uită la ciocul deschis al puiului-lacom, şi vrând-nevrând aruncă înăuntru deosebite lucruri de mâncare.

— Cum să creşti atâţia pui lângă butoiul ăsta fără fund, spune tatăl.

— Ce e de vină copilul, că trebuie să mănânce mai mult de cât ceilalţi— răspunde mama.

Spre seară, amândoi sunt morţi de oboseală, de alergare pentru a-şi întreţine casa, şi fără să aibă cel puţin bucuria de a-şi fi împlinit datoria faţă de toţi.

Puişorii cei mici, jefuiţi de fratele lor uriaş, se sbăteau desperaţi şi ţipau în cuib. Sărmanii puişori — erau ameninţaţi de boală de piept. Iar mâncăul creştea văzând cu ochii. In ziua a cincea mâncăul nu mai era de recunoscut. Pe aripi şi pe coadă apărură pene sure, groase şi tari ca beţele. Iar în ochi avea o strălucire de trufie şi dispreţ faţă de toţi câţi îl înconjura. Se întindea în larg în cuib, îşi desfăcea ghiarele şi genunchii în toate părţile, iar ceilalţi puişori, încălcaţi şi striviţi, îşi întindeau în sus căpşoarele, de abea putând respira. Spre seara zilei a şaptea, pasărea-mamă văzu înspăimântată, că în cuib nu se mai găseşte loc de petrecut noaptea: mâncăul umpluse cuibul cu corpul şi—pusese ciocul în deschizătura de intrare. Ceilalţi puişori scoşi dela locul lor, s'au cocoţat pe spinarea lui, încălzindu-l cu căldura lor, ţipând sfâşietor. Pasărea începu să plângă.

— Cic, cic, cic!

Nefericirea cea mai mare, cea din urmă! O mamă să găsească intrarea în cuib închisă pentru ea. Bărbatul ascultă plânsul femeei sale, dar nu poate înlătura răul. Mâncăul avea o influenţă neînţeleasă asupra părinţilor săi — ei nu puteau face nimic împotriva voinţei lui. Mama bătea necurmat la poartă, dar rămânea închisă pentru ea, fiindcă în această intrare s'a fost băgat capul mare şi păros al mâncăului, cu ciocul în totdeauna deschis. E adevărat că nu era o mare neplăplăcere pentru păsărica-mamă să petreacă noaptea sub cerul de Iunie, mai ales că se obişnuise să îndure de toate. Dar inima ei de mamă o trăgea spre copii, ardea de dor să le arate iubire, să se atingă de ei, să simtă aproape căldura trupşorilor lor.

După câteva zile întunecoase, se întunecă şi cerul şi fulgere începură să-l sfâşie spre seară.

— Cine ştie dacă nu se va revărsa o ploaie torenţială în pădure! Copilaşii mei ar putea să se ude şi să se îmbolnăvească. Mamele în totdeauna sunt neliniştite. Şi ce e mai supărător ca toate, e că acest copil s'a încăpăţânat şi nu o lasă să intre în casă. Ea e vinovată, că ea l'a răsfăţat aşa. Tatăl e istovit de oboseală şi curge de pe el apă; şi-a vârât căpşorul sub o aripă şi dormea pe o rămurea acoperit cu o frunză de alun. Mama, şi ea, s'a sgribulit lângă el, dar n'a putut adormi; veghea cu ochii deschişi şi neliniştiţi aţintiţi spre locul, unde atârnă cuibuşorul ei scump.

Inima mamei se rupse de jale, auzind ţipţele puternice şi chemarea jalnică a sărmanilor copilaşi.

— Vai, uite, ăsta este puişorul meu cel mai mic, cel mai slăbuţ! Scumpul meu puişor! Cât i-e dor de mine! Tremură lacrimile în vocea lui!

Aşa gândeşte ea şi dintr'o dată se desprinde şi cu toată puterea se avântă spre cuib, încercând să intre. Dar nu reuşi: mâncăul ocupa toată intrarea. Ar fi păţit-o el, dacă mama lui s'ar fi putut supăra!

Nori grei se lasă deasupra pădurii, cu acea înceată linişte, care prevesteşte furtuna.

In româneşte de G. M. IVANOV

* * *

NOTE

Edgar van der Leerst, tînărul poet olandez, din opera căruia traduce d. Emil Isac „Femeea lui Naarip" este o glorie a literaturii ţărei sale, foarte apreciat în Franţa şi în ţările germane. El reprezintă curentul modernist şi este foarte aprig atacat nu numai de apărătorii tradiţiei, dar chiar şi de simbolişti. „Adevĕrul Literar şi Artistic" potrivindu-se programului său eclectic, pune sub ochii cititorilor şi astfel de manifestări pentru a-i ţine în curent cu tot ce produce spiritul contimporan.

* * *

Un erudit spaniol d. Miguel Jimenez Aquino a descoperit un poet grec din antichitate încă necunoscut până azi. *Corriere Italiano* care dă această veste adaogă că poetul *Trifiodore* ar fi scris o lungă poemă epică: „Distrugerea Troiei" din care Virgiliu s'ar fi inspirat mult când a scris Eneida.

* * *

Decanul facultăţii de litere şi filosofie, din Buenos-Ayres, publică în 4 volume „Istoria literaturii argentine". In primul volum se ocupă de „los Gauchescos" (scriitorii cu tradiţie indigenă); în al doilea de cei care au suferit o influenţă spaniolă şi se numesc „los Coloniales"; în al treilea, se ocupă de autorii din veacul XIX până la sfârşitul revoluţiei: „los Proscriptos" şi în cel din urmă avem o largă dare de seamă asupra literaturii dela căderea tiranului Rosas până azi.

Acest volum care încheie seria se termină cu un apel către „Cel Aşteptat" adică scriitorului de geniu, care va rezuma într'o operă nemuritoare tradiţia naţională.

LECONTE DE LISLE

Urlătorii

Aprinsul soare'n valuri privirea şi-o 'necase
Sub munţi, la poale, tainic, oraşu'ntreg dormea
Spre stâncile spălate de-o spumă ca de nea
Veneau din mare valuri înalte, furioase.

Iar noaptea, acest geamăt să-l înmulţească vrând,
Făcea ca nici un astru pe cer să nu se vadă;
Doar luna printre noriicei albi ca de zăpadă,
— Posomorâtă lampă, — sclipia din când în când.

Ca o tăcută lume ce mâniată pare
Că 'ncet cade 'n ruină sub anii lungi şi grei,
Ea răspândia departe, de globul mort al ei,
Reflecte sepulcrale pe-oceanele polare.

Iar Africa ce 'ntinsă, cu arborii-i giganţi
Se-adăpostia de pâclă pe-a dealurilor coame
Făcând ca să le fie trudiţilor lei foame,
Şi lângă clare lacuri culcând pe elefanţi.

Dar pe arida plajă s'au strâns acuma roată
Slabi, printre oseminte grămezi, de cai şi boi,
Câini care-şi lungesc botul de jur în jur şi apoi
Prind sunete lugubre şi urlete să scoată.

Cu coada 'ncovoiată sub pântecele lor
Şi dilatându-şi ochii pe ţeapenele labe,
Imbrăţişaţi ici-colo, cu trupurile slabe,
Urlau, cuprinşi în treacăt de-un tremurat uşor.

A mării spumă moale lipise lunecoşii
Lor peri lângă vertebre, făcând un smoc înalt;
Iar când talazuri repezi veniau spre ei în salt
Le clănţăneau, albi, dinţii, sub buzele lor roşii.

In faţa lunei triste cu chipul pal, livid,
Ce spaimă ne'nţeleasă, pe ţărmul negrei unde
Făcea în voe pe-un suflet tristeţea a-l pătrunde?
Ce suferinţi a voastre lungi urlete închid?

Nu ştiu; dar, o câini cari pe malul mării-albastre
Urlaraţi, după mult timp îmi sună în auz
Mereu, mereu, din fundul trecutului confuz,
Şi-azi, desperatul strigăt al chinurilor voastre!

trad. de IOAN I. CIORĂNESCU

* * *

ALFRED DE MUSSET

Spovedania unui copil al vremii

— CAPITOLUL II —

In timpul războaielor napoleoniene, când copiii şi părinţii erau în Germania, mamele neliniştite născuseră o generaţie nervoasă, firavă dar plină de foc. Concepuţi între două bătălii, crescuţi în internate şi în sunetul tobelor, miile de copii se priviau posomorâţi şi îşi încordau muşchii plăpânzi. Câteodată îşi mai vedeau părinţii plini de sânge, cari îi strângeau la pieptul lor pline de decoraţii, apoi îi lăsau şi plecau din nou călare.

Un singur om trăia atunci în Europa; ceilalţi muritori reîncercau să-şi umple plămânii din aerul pe care îl respiră el. In fiecare an Franţa dăruia acestui om trei sute de mii de tineri; birul Cezarului, pe cari dacă nu i-ar fi avut în jurul său, soarta îl părăsia. Avea nevoie de această escortă să poată cutreera lumea şi apoi să cadă într'o vale dintr'o insulă, sub o salcie pletoasă.

Nicicând nu s'au petrecut atâtea nopţi de veghe ca în vremea acestui om; nicicând nu s'a văzut atâtea mame îndurerate plecându-se peste zidurile cetăţilor; nicicând nu s'a făcut atâta linişte împrejurul celor ce vorbiau de moarte. Şi totuşi niciodată n'a fost mai multă veselie, mai multă mişcare, mai multă muzică războinică, sau mai multă căldură de limpede soare ca să usuce sângele vărsat....

„..Pe atunci şi moartea era frumoasă, măreaţă şi sublimă în hlamida ei de purpură fumegândă! Semăna aşa de mult cu speranţa şi atâtea vieţi secera, încât întinerise şi nimeni nu se mai gândia la bătrâneţe. Leagănele din Franţa deveniseră scuturi ca şi cosciugele; bătrâni nu mai existau: se vedeau numai morţi şi semizei.

Ca şi un călător, care la drum merge pe ploaie şi pe soare, fără să se gândească la oboseală şi la pericole, când ajunge acasă şi se aşează la vatră, e prăpădit de oboseală şi abia se mai poate tîrî până la patu-i; tot aşa Franţa, văduvită de împăratul său, îşi simţi rana. Slăbi şi adormi aşa de greu, încât regii cei vechi, crezând-o moartă, o acoperiră cu linţoliul cel alb. Foştii soldaţi încărunţiţi se întoarseră rupţi de oboseală şi vetrele locuinţelor pustii începură să se aprindă întristate.

Atunci acei oameni ai Impăratului, cari colindaseră lumea şi omorîse atâţia, îşi sărutară soţiile slăbite şi îşi aduseră aminte de dragostea dintâiu; îşi oglindiră feţele în apa fântânilor din grădinile lor şi se văzură aşa de bătrâni şi schilodiţi, încât îşi amintiră de copii ca să le închidă ochii.

Intrebară de ei unde se află; copiii ieşiră din şcoli şi ne mai văzând nici săbii, nici platoşe, nici infanterişti, nici cavalerişti, la rându-le întrebară de părinţii lor. Li se răspunse că s'au terminat războaiele, că Cezarul murise şi că portretele lui Wellington şi Blucher 1) erau atârnate acum în cerele consulatelor şi ambasadelor, cu această inscripţie: „Salvatorilor lumii".

Atunci se aşternu în lume o tinerime îngrijorată. Toţi copiii erau picăturile unui sânge arzător care se revărsase pe pământ, se născuse din războiu şi pentru războiu. Cincisprezece ani visaseră zăpada din Moscova şi soarele Piramidelor. Nici nu ieşise din oraşele lor, dar li se spusese că prin barierele fiecăruia din ele mergeai spre o capitală din Europa. In mintea lor se frământa o lume; priviau pământul, cerul, străzile şi drumurile, dar erau pustii şi numai clopotele bisericilor se auziau în depărtări....

O nelinişte inexplicabilă începu să le chinuiască sufletele. Suveranii lumii îi condamnaseră la odihnă şi, lăsaţi pe mâna pedanţilor, pe voia plictiselii şi a lipsei de activitate, tinerii vedeau cum se retrag valurile spumegânde contra cărora îşi pregătiseră braţele.

Cine ar îndrăzni să povestească ce se petrecea atunci în şcoală? Oamenii se îndoiau de toate; tinerii nu credeau în nimic. Poeţii cântau disperarea; tinerimea ieşi din şcoli cu fruntea senină, cu faţa fragedă şi rumenă dar cu blestemul pe buze. De altfel firea Francezului vioaie şi deschisă se observă peste tot dar creerul îi era plin de idei germane şi englezeşti, sufletele se vestejise ca florile rupte. Fericiţi cei ce au scăpat de aceste vremuri! Fericiţi cei ce au putut trece peste prăpastie, uitându-se spre cer! Au fost şi dintre aceştia cari ne-au plâns pe ceilalţi.

Bogaţii îşi ziceau: „Singurul adevăr e bogăţia iar restul e un nimic; să petrecem şi să murim".

Cei mai puţini bogaţi ziceau: „Uitarea este singurul adevăr; restul e un nimic; să uităm totul şi să murim!

Cei săraci glăsuiau: „Numai nenorocirea este adevărată; restul e vis; să blestemăm şi să murim!"....

Duşmanii lui Cristos au zis atunci săracului: „Vrei să rabzi mereu până la ziua dreptăţii? Dar nu există dreptate. Aştepţi judecata de apoi, ca să te plângi? Dar nu există viaţă veşnică. Aduni mereu lacrămile tale şi ale familiei, ţipetele copiilor şi suspinele soţiei ca să le dai prinos lui Dumnezeu? Dar nu există Dumnezeu!"

De sigur că atunci săracul şi-a şters lacrămile, a zis soţiei să tacă, şi-a luat copii cu el şi s'a înălţat ca un taur pe ţarina sa. A zis bogatului: „M'ai sugrumat, dar eşti om ca toţi oameni!" şi apoi preotului: „M'ai mângâiat cu minciuni!" Aşa voiau protivnicii lui Cristos şi credeau că fac fericirea omenirii, trimiţând pe sărac la cucerirea libertăţii.

Dar, dacă săracul a înţeles: că preoţii îl înşală, că bogaţii îl jefuesc, că toţi oamenii au aceleaşi drepturi, că adevărata viaţă e aci pe pământ şi că mizeria lui e contra principiilor religioase; dacă, încrezător în cele două braţe ale lui îşi făcea din ele o religie, şi zicea: „Jos, bogătaşii! Bucuria e numai pentru mine aci pe pământ, fiindcă nu mai există alta! Pământul e al meu fiindcă cerul e pustiu, al meu şi al tuturor fiindcă toţi suntem egali!"; o! prea minunaţilor filozofi, ce-i veţi spune când îl veţi vedea sdrobit?

Fără îndoială îl iubiţi, aveţi dreptate pentru viitor, şi va veni o zi când vă va binecuvânta; dar pentru un moment, în adevăr, noi nu vă putem fi recunoscători. Odinioară stăpânul zicea: „Al meu e pământul!" iar sclavul răspundea: „Dar cerul e al meu!" Acum, ce-i va mai răspunde?

Boala secolului nostru provine din două pricini: poporul care a suferit revoluţia cea mare şi căderea lui Napoleon poartă două răni. Ce a fost, nu mai există; ce va fi, nu se vede încă!

Aci e taina nenorocirii noastre.

Priviţi un om a cărui casă s'a ruinat; o dărâmă să-şi clădească alta. Ruinele sunt risipite pe câmp; şi aşteaptă să-i vie cărămidă nouă pentru casa cea nouă. In momentul când dă să-şi amestece cimentul cu pietriş, când e cu târnăcopul în mână şi cu mânecile suflecate, i se spune că nu mai sunt cărămizi şi îl sfătueşte să le întrebuinţeze pe cele vechi.

Ce va face, el care voia să-şi reclădească cuibul familiei cu material absolut nou?

Cariera e adâncă, instrumente nu are ca să facă din nou.

Vine cineva şi-i zice: „Aşteaptă, că se vor face încetul cu încetul; până atunci nădăjdueşte, munceşte, chinueşte-te!" Ce nu i s'ar putea spune! Dar în vremea aceasta, omul nostru nu are nici casă veche, nici casă nouă; şeade în ploaie fără adăpost; nu are unde să-şi pregătească cina, unde să lucreze, unde să se odihnească, unde să trăiască şi să moară; are şi copii de ţâţă.

Poate că mă înşel profund, dar noi semănăm cu acest om.

Popoare ale viitorului! Când vă veţi apleca pe plugurile voastre într'o zi caldă de vară, pe verzile câmpuri ale patriei; când veţi vedea pământul, mama voastră rodnică, surâzând muncitorului, copilul său prea iubit, într'o dimineaţă cu soare limpede şi frumos; când, ştergându-vă după frunte sfântul botez al sudorii, vă veţi uita spre nemărginita zare, unde nu veţi întâlni nici un spic mai nalt ca altul în *lanul omenirei*, ci numai muşeţel şi albăstrele în mijlocul spicelor aurii; oameni liberi! când veţi mulţumi lui Dumnezeu că v'aţi născut pentru această recoltă, gândiţi-vă la noi cari nu vom mai fi, şi cugetaţi că noi am plătit scump liniştea de care vă bucuraţi voi; plângeţi-ne mai mult decât pe părinţii voştri căci am suferit chinuri demne de plâns şi am pierdut tocmai ceeace ar fi putut să ne mângâie.

(Traducere de GH. MARINESCU)

1) Invingătorii lui Napoleon.

* * *

Literatura Olandeză

Femeia lui Naarip

de Edgar von der Leerst

Şapte luminări au aprins la far.
Şi n-a sosit din vifor pescarul.
Băună marea, cerneala ei stropeşte casele albe.
Şi peşti sdrobiţi în bucăţi se lipesc de stinci.
Femeea lui Naarip
Cu părul despletit, cu miinele blestemate,
Sbiară răguşită 'n noapte: Maică Precistă lasă-l acasă,
Dacă e 'n ceriu, aruncă-l din ceriu,
Căci locul lui e lîngă vîslă.
Bătrînii pescari tremură de mare şi de nebunia femeei
Tinerelele odrasle cu miinile apăra flacările luminărilor
Ce ard sub icoana lui Dumnezeu.
Şuiră ploaia ca plumbul ciuruit,
Morţii rîd în pămînt şi se cutremură pămîntul
Valurile poartă suflete albe, ieşite din fundul mărei,
Se frîng catarguri, odgonul creapă, miroase a pucioasă.
Femeea lui Naarip nu mai sfîrşeşte
Aruncă pietre grele în apă: anii ei,
Işi smulge de pe sîn crucea: botezul ei,
Işi scuipă sîngele: copilul ei,
Şi băună marea moşneagă şi rea,
Surdă ca bătrîneţele, furioasă ca fecioara bătrînă.

Femeea lui Naarip nu se mai luptă, nu mai ţipă,
Se cufundă tot mai adînc,
O adînceşte durerea şi se cufundă în fundul mărei
Inima ei atinge clopotul pămîntului: clincăneşte lung
Se desfac uşile: şi-l revede pe omul ei
Intins pe scoica de argint a vremei.

Iar dimineaţa, când s-au stins toate lumînările
Şi s'a liniştit apa, au pornit copiii la şcoală, turmele,
Un trandafir de sînge pluti pe valuri,
Luminos ca aurul, mirositor de femee înflorită,
Frumos ca păcatul, cu parfum dulce ca primăvara.

Şi trandafirul roşu n-a putut fi prins.
Plutea pe valuri sburând, în urma lui pescarii îşi făceau cruce,
Arborii se îndoiau pe ţărm, şi înconjurată de rîndunele,
Plutea sburînd femeea lui Naarip înflorită 'n trandafir

trad. de EMIL ISAC

St. O. Iosif

FAZA I: 1875—1891 (ARDEAL)

Trei sunt fazele în care trebueşte împărţită vieaţa lui Iosif
1-a, a pregătirii sufleteşti ;
2-a, a ascendenţii ;
3-a, a descendenţei
faze care pot fi urmărite şi în cele trei volume semnificative ale poetului :
1) Patriarhale. Buc. Steinberg, 1901 ;
2) Credinţe. Buc. Minerva, 1905 ; şi
3) Cântece. Buc. Soces, 1912 — cu un an, adecă, înnainte de moartea poetului.

I

Cea dintâi fază — este fundamentală pentru psihologiea poetului. Ea începe dela Oct. 1875 — anul naşterii lui Iosif — şi durează 16 ani, adecă până 'n toamna anului 1891, când, tatăl acestuia „profesorul Onisifor Iosif, fu nevoit, din cauza unor neînţelegeri cu Românii, de cari era înconjurat,... să vină în ţară." (1).

Tot acest timp poetul locueşte, cu familiea sa, compusă din : părinţi şi opt fraţi, în Braşov, „oraşul cel mai frumos din tot Ardealul şi locul naşterii" (2) sale, pânăla 1889, iar, după acest an, în Sibiu, odată cu strămutarea părintelui său. Din chiar citatul de mai sus se poate uşor înţelege că, dintre acestea, cel dintâiu i-a lăsat impresiuni mai vii. Astfel, find la Sibiu, el scrie unui prieten că „tânjeşte" după Braşov, unde „eram dedat să merg în toate zilele la plimbare, făceam câţiva paşi şi eram pe *după ziduri*" (3), iar dela Măgurele se adresează altuiea în termenii următori :

„Uite, iar m'a apucat dorul de Braşov, de locul naşterii mele. Parcă numai acum îi simt frumuseţile. Când îl văd ca în vis, în depărtarea copilăriei mele,... atât de departe de T.-Măgurele..." (4). Acest oraş, prin aşezarea sa tăinuită, prin poziţiunile sale îndemnătoare la vis, prin Tâmpa sa „pe care o cântă, încă de mic, în versuri greoae, dar sincere," (5) în fine, prin lipsa de sgomot", au făcut, desigur, din Iosif firea aceiea visătoare şi „mizantropă", pe care, în urmă, dorul va veni s'o concentreze.

La Sibiu poetului nu-i place, în special, pentru: „sgomotul lumii care te urmăreşte", pentrucă „sânt condamnat să mă plictisesc în casă", pentrucă, în fine, studia „într'o odae întunecoasă" din „centrul Sibiului" unde în loc de „dealul cel verde şi grădinile cele mari, pline de verdeaţă, priveliştea mea de astăvară, acum, dacă mă uit pe fereastră un zid înnalt îmi împiedecă vederea şi-mi iea toată lumina". (6)

1. Datorită acestor împrejurări, nu e de mirat că poetul trăeşte retras (7) că, deşi are de toate, e „totdeauna nemulţumit" (8), că e trist, că „visul e o distracţiune" pentru el, că „de multeori am vărsat lacrămi fără să ştiu dece" — stare sufletească pe care, începător în versuri, va cristaliza în aceste strofe :

Imi place să stau singur,
Să stau singur visând,
Şi visul meu e dulce
Şi e atât de blând.

Atunci îmi uit de mine
Imi uit şi lacrima
Şi fermecat îmi pare
Totul din preajma mea.

Atunci mă simt ferice ; —
Şi nu-s nefericit
Când printre lacrămi triste
Eu am un vis iubit.

Căci visu-i mângâerea
Ce omului s'a dat ; —
Nefericit acela
Ce lacrămi n'a vărsat. (9)

In felul acesta Iosif îşi circumscrie momentele inspiraţiunii în care „face versuri" pentru mulţumirea lui sufletească. Iar, în altă scrisoare (10), ne introduce în secretele începătoarei lui muze :

„Câte gânduri până ce-am înjghebat câteva versuri rimate!—Mai cu seamă seara, dupăce mă culcam, ore întregi stam cu ochii închişi şi cugetam. Cineva ar fi crezut că eu dorm, în realitate însă plăsmuiam versuri. A douazi le scrieam într'un caet frumos, cu tot felul de figuri şi desemnuri şi acest caet îl purtam totdeauna cu mine" (11).

Păcat, însă, că mai toate aceste versuri pe care el însuşi le consideră „nişte litere mute", incomparabile cu acelea ale lui Bolintineanu, Alecsandri, Eminescu, care „vorbesc",deşteptând, în cetitor, sentimente ca : „speranţa în viitor", patriotismul sau durerea, au fost arse, unele în chiar aceieaşi zi, de însuşi poetul. Ele ne-ar fi îngăduit să urmărim evoluţiunea acestei inspiraţiuni ajunsă pânăla culminaţiea „Doinei". Atâtea câte ne-au rămas, ne lasă să întrezărim, pe de oparte, elegiea intimă, pe de alta, contemplaţiea naturistă — motive care se vor permanentiza în opera de mai târziu a poetului.

2. Indeosebi, sentimentul naturii este acela care se desvoltă de timpuriu : plimbările şi escursiunile au constituit, cea mai veche şi cea mai predilectă ocupaţiune a lui Iosif. Despre isvorul, care-i şopteşte şi-l îndeamnă la filosofare, iată ce scrie el, la 8 Mai 1890 :

„Isvorul, dragul meu isvor, iar l-am găsit. Acum pot iar s'ascult murmurul său. Seara, merg la plimbare pe câmp,..... Şi mă plimb dela apusul soarelui pân'ce răsar stelele. O, ce mulţămire dulce simt atunci..." (12).

Iar, în altă scrisoare, zice: „Aici mă plimb, mai cu seamă seara, pe *strada Cisnădiei* şi pe *Breter*, în sus şi'n jos cu alţi prieteni". (13).

La acelaş rezultat l-a dus faptul că-şi petrecea vacanţele fie în satul natal al tatălui său, fie la bunicul său dinspre mamă, Ioan Mihălceanu, paroh la Vingand. Dela acesta care era cunoscut, în tot ţinutul, prin cântecele sale furare, bocete, predice şi ovaţiuni versificate, cum şi dela tatăl său multă vreme colaborator de frunte la „Gazeta Transilvaniei", condusă de Aurel Mureşianu, credem că moşteneşte Iosif talentul care-l va lăsa printre fruntaşii scrisului românesc şi care-i va ocupa o bună parte din timp.

Alte ocupaţiuni, în tot acest timp, dar mai ales în ultimii 2 ani, erau :

3. Şcoala, cu care se împăca, dar pe care, pentru a o birui, iarna, „zilele sânt aşa de scurte, încât de-abia mi-ajunge timpul pentru studiare, adăogând şi nopţile". In acest sens, poetul face progrese la : Limba latină, căpătând „un rezultat îmbucurător" : „m'am învăţat să traduc şi singur" şi la Limba greacă „studiul cel mai plăcut şi cel mai uşor" ; e nemulţămit de studiul Limbii române la care învaţă „părţile cele mai elementare ale gramaticei" şi face lucrări despre „latinismul l. române" ; în fine, face sforţări la isotrie unde „sânt condamnat să învăţ îndoit ca alţii, dacă vreau să capăt notă bună" şi la limba maghiară la care „am învăţat întreit ca la Braşov", fără a o stăpâni, pe deplin, cu toate acestea.

Iată unul dintre puţinele foloase pe care i le-a adus Sibiul şi pe care el singur îl numeşte „o fericire". Un altul ar fi limba germană cu care, aici, începe să se familiarizeze.

4. Paralel cu şcoala, Iosif se ocupa cu... cetitul. Astfel, în prima scrisoare trimeasă prietenului său Aurel Pop, el spune că a cetit „din nou" operile complecte ale lui C. Negruzzi, V. Alecsandri şi Ureche (V. Alexandrescu) ; apoi : „Don Carlos" şi „Maria Stuart" ; „Desrobirea ţăranilor din Moldova" de „renumitul bărbat politic O. Papadopol-Calimach" ; Justiţiea sub Fanarioţi de A. Xenopol, în general : scrieri istorice şi tot ce este scris în stil poporal, pentrucă „limba pe care o vorbeşte poporul are... o dulceaţă pe care n'o pot descrie".

Două opere care l-au atras, în deosebi, pe Iosif au fost: cele 5 volume de poveşti culese de Ioan Pop Reteganul şi studiul „Pesimismul în poeziile lui Eminescu" de prof. V. Goldiş, din care se plânge că nu înţelege unele pasage", dar că poeziile lui Eminescu au pentru el farmec, căci, oridecâteori le citeşte, se cufundă „într'un labirint feeric de idei, farmec şi figuri!... (14).

In altă scrisoare cere prietenului, poeziile de-ale lui Rosetti ; iar în a IV-a adaogă :

„în timpul ce-mi rămâne cetesc. Am luat la rând *Familia, Convorbiri literare* şi *Albina Carpaţilor*. Citesc studii istorice, critice, novele, poezii, teatru, până când simt că totul, împrejurul meu, se învârte ca o morişcă, după cum se exprimă Eminescu în Scrisoarea a II-a" (15).

5. Infine, uneori, în vacanţele de vară, Iosif, admiratorul muzei poporane.

„O, drăgălaşe muză populară !"
şi a limbii acesteia, tot depe acuma, se ocupă şi cu producţiunea poetică a celor mulţi. Astfel, pe-de-oparte, culege singur :

„M'am apucat şi eu să adun Poveşti şi anecdote din popor şi poezii poporale". (16),

Iar, pe-de-alta, cere prietenului său care-şi „petrece vara, de regulă, la sate, să-i trimeată câteva versuri poporale, însă numai cu condiţiunea că n'au mai fost publicate." (17).

Nu încercăm să generalizăm, dar, pentru cine cunoaşte bine opera lui St. O. Iosif, nu constitue o surpriză faptul că principalele ei caractere — *patriotismul, naturismul, poporanismul, melancolia,* îşi au originea în această primă faza pe care, tocmai din cauza semnificaţiunii sale în creaţiunea poetului, am numit-o, pregătitoare.

PAUL I. PAPADOPOL

1) C. Sp. Hasnaş în „Flacăra", Anul IV, No. 30.
2) 4 scrisori către Aurel Pop în „Adev. literar". An. IV, No. 121—124 inclusiv din 4 scrisori.
3) Ibidem. Din a III-a scrisoare. (123).
4) Dintr'o scrisoare a poetului publicată în „Ramuri" 1913.
5) Vezi: Gh. Cardaş în „Adev. Literar" Anul IV-a No. 121.
6) „Adeverul Literar" Anul IV. No. 123
7) Ibidem, finele scris. a II-a. (121).
8) Ibidem, scris. a II-a. (122).
9) Ibidem. Ibidem.
10. Ibidem, scrisoarea I-a (121).
11) Ibidem, Ibidem.
12) Ibidem, scrisoarea a II-a (122)
13) Ibidem. scrisoarea a III-a.
14) Ibidem, scrisoarea a I-a.
15) Ibidem, scrisoarea a IV-a.
16) Ibidem, scrisoarea I-a.
17) Ibidem, Ibidem.

* * *

Linişte

In linişţea de taină a odăii
Cad clipele vieţii — stropi de vise...

M'am rătăcit în mine... Singur,
Singur,
Nu ştiu de sunt
Ori pribegesc prin vise...

Nu ştiu de sânt, dar clipele 'nserării
Din mine se desprind
Şi 'n mine picur' —
Şi-o clipă este visul ce desparte
Tăcerea moartă-a două vecinicii :
Şi totuş eu sânt clipa ce desparte
Tăcerea moartă-a două vecinicii...

In jurul meu e taină şi tăcere,
Căci lumea,
Lumea 'ntreagă e în mine ;
Mă caut dibuind în întuneric
Şi aflu doar trecut şi viaţă netrăită...

Nu sânt,
Deşi trăesc, deşi mă doare
Trecutul mort şi năzuesc spre Mâine...
Mă caut... Nu's nici început, nici moarte,
Ci 's clipa ce dă viaţă la două vecinicii...

Mircea Gheorghiu

Ora halucinată...

S'a desbrăcat cetatea
De fastu-i purpurin
Smaralde 'ngălbenite
Genunchii îi sfâşie
Luteţia, învinsă,
Cu cel din urmă crin
Visează clipe roze
In toamna cenuşie...

Când mantia de frunze
Paris, îţi desbrăcai
Se potoleau pe turnuri
Amiezile 'n dogoare
E frig. Vibrează 'n aer
Intraripaţii cai, —
Vor să s'avânte 'n spaţiu
Sau, numai, să pogoare?

Pe poduri şi 'n bazine
In cer occidental
Pe cheiuri vânturate
Cernându-şi bruma fină
Amurgul pune aur
Pe caii de metal
Şi 'n umedele frunze
Mireasmă de sulfină.

Cresc viziuni eline...
In aer sânt goniri
De care triumfale
Pe plânsuri de niobe
Perseu, Pegas, Appolon,
O fugă de satiri
Amurgul isbucneşte
Cu răpăit de tobe.

Halucinată oră!
Noembrie, cum baţi
In tobele 'nserării
Cu razele-ţi piezişe !..
Pe amurgul roşu
Gesturi de cai întraripaţi
Vibrează, mitologic,
In bronz, pe coperişe...

VICTOR EFTIMIU

* * *

Stanţe pe evantaiul tău...

Vino !... Ne-om innoda — năframe sângerate — buzele..
Ca pe o ramură de portocal,
Amintirile — pasări albe— ne-or adormi visând pe-o mână
Când se'ncovoae mut pe-o culme-un drum banal
Şi luna
Surâde trist ghicindu-şi vraja în ghioc albastru de fântână..

Stelele — fecioare goale — îşi picură 'ntre sâni răcoarea umbrei.

Ca un Isus ce şi-ar smuci cu groază spinii de pe frunte
Imi smulg din suflet visul fermecat...
Nu şovăi... Aci, mai la o parte, un om s'a privit prea mult într'o fântână
Şi s'a 'nnecat.

De-atuncia brotăcei de-argint visează 'n ape albastre...
Iar cumpenele somnoroase torc în vârfuri prăfuite caerul de aur greu.

Să nu vorbeşti! Păstrează între buze tăcerea ca o sărutare
Imi strâng în mine sufletul şi-mi pare
Că mângâindu-l barba albă
Noaptea
Ar cocheta cu Dumnezeu !

Să mergi încet ca pasul tău să-mi pară că ar călca intotdeauna pe o floare.

Şi cum noaptea va porni să hohotească despletită peste ţintirim,

Ţi-oi strânge la pept mânile: pachetele albe legate'n funde mici de lună

In care-şi dorm veciile parfumate
Scrisori
Pe care nu le mai cetim...

Şi pasul tău să-mi pară că ar strivi o floare.

N. MILCU

F. ADERCA

MOARTEA UNEI

„...Deosebit de interesant!
Un nou tip de roman!..."

Liviu Rebreanu
Martie 1924

REPUBLICI ROSII

„ANCORA"

Basarabia

de Ioan Slavici

La 1878, când cu discuţiunile urmate'n ceea ce priveşte reanexarea la Rusia a celor trei judeţe din partea de miază-zi a Basarabiei, **„Timpul"** a publicat un şir de şase articole asupra Basarabiei, o scurtă dar cu deosebire luminoasă dare de seamă despre trecutul ţărilor româneşti.

La 1912, când s'a împlinit suta de ani dela răpirea Basarabiei, d. M. N. Pacu a publicat acele articole într'o broşură, în a căreia prefaţă ne spune :

„Articolele sunt anonime; dar bănuim că ele sunt scrise de marele şi neîntrecutul poet al Neamului Românesc Mihail Eminescu, pe atunci prim redactor la ziarul conservator *„Timpul"*. El constitue fără 'ndoială cel mai eloquent şi mai întemeiat istoric asupra Basarabiei".

Eram şi eu atunci redactor al ziarului **„Timpul"** şi îmi aduc bine aminte de publicarea acelui şir de articole. Ştiu deci că Eminescu le-a dat la tipar, şi mi-e peste putinţă să-mi închipuiesc, că d. M. N. Pacu greşeşte spuind că tot el le-a şi scris.

In tot cazul astă-zi, când iar e pusă'n discuţiune cestiunea Basarabiei, avem să ne reamintim cele publicate atunci de Eminescu în coloanele **„Timpului"**, căci de atunci şi până astă-zi nimeni nu s'a mai învrednicit să ne vorbească despre Basarabia atât de desluşit ca'n acele şase articole, care pornesc din gândul:

„A rosti numele *Basarabia* e una cu a protesta contra dominaţiunii ruseşti. Numele *Basarab* şi *Basarabeni* există cu mult înaintea vremii, în care acest pământ devenise românesc; acest nume singur este o istorie întreagă.

D'OHSSON în *„Histoire de Mongols"* (T. I. p. xxxv) ne spune: că existau în arhivele hanului mongol din Persia fragmente istorice de o recunoscută autenticitate, scrise în limba şi cu caractere mongole, pe care prea puţini oameni le puteau citi. Pentruca aceste fragmente să fie pricepute şi de public, Sultanul Mahmud Garon Khau a voit ca ele să fie adunate într'un trup de istorie şi a însărcinat cu această lucrare în anul 1303 pe medicul Fazel-Ullah, poreclit Raşid.

Medicul Fazel-Ullah-Raşid compilează dar cronica lui după fragmente mongolice şi sub anul *1240* povesteşte următoarele:

„In primăvara anului *1240* principii mongoli trecură munţii Galiţiei pentru a intra în ţara Bulgarilor şi 'n a Ungurilor. Oarda, care mergea spre dreapta, după ce-a trecut ţara *Alutè*, îi ieşi înainte BARARAN-BAM cu o armată, dar e bătut. Cadan şi Buri au mers asupra Saşilor şi i-au învins în trei bătălii. *Bucec* trecu din ţara Saşilor peste munţii (Bucegi) intrând la KARA-ULAGHI şi a bătut popoarele *ulaghice*".

Articolele din **„Timpul"** pornesc deci din anul 1240, când un **Ban Basarab** a dat în fruntea unei oştiri fără îndoială mici, piept cu oardele Mongolilor şi Bugec a trecut Bucegii şi s'a răsboit cu cetele **„Ulachilor"** din Muntenia.

Autorul arată apoi, că nici după 1240 Ruşii n'au putut nici odată să fie'n Basarabia stăpâni, ci au fost numai usurpatori.

Ruşii îşi întemeiază pretinsele drepturi pe expediţiunile făcute spre miază-zi de către stăpânitorul lor **Svietoslav**, care a domnit dela **945** până la **973**.

Chemat adecă în ajutor de către Impăratul bizantin Nicefor, Svietoslav a pornit asupra Bulgarilor, a trecut Dunărea şi a cucerit o parte din peninsula balcanică. Ar urma deci, că el a supus şi ţările ce îi cădeau in drum spre Dunăre. Vorba e însă, că puţin timp în urmă, întorcându-se spre Rusia, a perit în luptă cu Pacinaţii, care stăpâniau pe timpul acela prin partea locului. O odevărată stăpânire rusească nu s'a stabilit aici nici în timpul lui Svietoslav, nici mai târziu, când Rusia era împărţită'n ducate mici.

Dar în anul **1223** Mongolii au dat sub conducerea Djinghis-chanului Temurdjii năvală şi au înfrânt în marea bătălie dela **Calca** oştirile Marilor Duci ruseşti. De aici înainte Ruşii nu mai stăpânesc nimic, căci sunt căzuţi ei însişi sub stăpânirea Mongolilor organisaţi ca **„Oardă de aur dela Chipceac"**. Abia pe la 1550 începe Ivan cel Cumplit, marele Duce de Moscova, să scape Rusia de sub stăpânirea Mongolilor desbinaţi în mai multe chanate.

Articolele din „Timpul" pornesc dela anul 1240 pentru că numai de atunci încoace ar fi putut Rusia să-şi câştige drepturi asupra Basarabiei, ceea ce nu s'a'ntâmplat.

In introducerea primului dintre cele şase articole autorul stărue, că n'au Ruşii dreptate când spun, **„că Basarabia este din numărul provinciilor cucerite de Ruşi cu sabia dela Tătari şi dela Turci"**.

„Convingerea noastră este însă, că din veacul al patru-sprezecelea începând Basarabia n'a fost nici întreagă, nici în parte a Turcilor ori a Tătarilor, ci a unui stat constituit, neatârnat, deşi slăbit şi încălcat în posesiunile sale, a Moldovei. Moldova era proprietarul locului, şi, dacă representanţii statului Moldovenesc, Domnii, ajunseseră atât de slabi, încât dreptul nostru era desbrăcat de putere, şi nu putea să se apere, aceasta nu e o dovadă că Moldova a renunţat vre-odată la dânsul. Căci un drept nu se pierde decât prin învoirea formală de a renunţa la el".

Atât la 1812, cât şi la 1878 Ruşii ştiau prea bine, cum ştiu şi astă-zi, că învoirea aceasta nici odată nu a fost dată, dar lor de aceasta puţin le pasă. Ochii lor fug de a lungul drumului, pe care Svietoslav a înaintat spre miazăzi. Cu ochii îndreptaţi de a lungul acelui drum a intrat la 1711 Petru cel Mare în Moldova. Tot cu ochii îndreptaţi de a lungul acelui drum au intrat Ruşii'n ţările române la 1740, la 1768, la 1788, la 1806, la 1828, la 1848 şi la 1853, ba chiar şi la 1877 şi la 1916 şi n'avem să ne amăgim cu gândul, ca mâne ori poimâne iubirea de oameni îi va face să-şi îndrepteze privirile fie spre mările îngheţate fie spre tăriile cerului înstelat.

De aceea să citim azi cu toată luarea aminte cele scrise de oameni cu pătrundere adâncă la 1878 nu numai pentru cei de atunci, ci şi pentru cei azi în viaţă, ba chiar şi pentru cei ce vor trăi mâne ori poimâne, căci Românii din toate timpurile au să se pătrundă de simţământul, că'n fiecare clipă a vieţii lor au să stea treji, dacă e vorba, ca nici amăgiţi, nici surprinşi să nu fie.

Mai ales cei încă tineri dela cei ce nu mai sunt în viaţă au să-şi iea inspiraţiune.

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor :

In ţară :
Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate :
Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

Ortografia românească

II.

In articolul precedent am privit această chestiune în general şi din punctul de vedere al resolvării ei de către oficialitatea competentă, de Academie. Mai înainte însă de a trece la discutarea şi expunerea încercărilor de soluţionare a problemelor pe care le naşte chestiunea în faza actuală, socotesc că este necesar să expun, sumar bine înţeles, şi felurile în cari au resolvat şi particularii chestiunea ortografiei, fiind că, — trebue să o spun din capul locului —, aceste feluri diferă mult, unele chiar fundamental, de felul în care a resolvat-o oficialitatea.

* * *

Normele de scriere, *impuse* în 1904 de către Academie prin intermediul unui jurnal al Consiliului de Miniştri şi al mai multor ordine ministeriale, nu au reuşit să uniformizeze scrisul românesc. De altfel, totdeauna o dispoziţiune care emană de la o autoritate şi priveşte publicul în general, şi mai ales în special pe fiecare particular, având de obiect o materie inseparabilă de patrimoniul oricui, chiar nefăcând propriu zis parte din acest patrimoniu, — o atare dispoziţiune va fi susceptibilă: 1. de interpretări variate, contradictorii chiar, care însă duc numai la controverse urbane, de obicei; 2. de interpretări eronate, răstălmăciri, cu totul opuse spiritului şi chiar literei, care pot duce pe de o parte la contravenţiuni, pe de alta la aplicări samavolnice, —şi 3. de opoziţiunea unui *tolle* general, care, tenace şi perseverentă, va aduce cu un ceas mai de vreme anularea dispoziţiunii, care, prin esenţa ei de operă omenească, are imprimat din chiar ceasul naşterii stigmatul caducităţii. In special, în casul de care vorbim, hotărîrea Academiei e mai susceptibilă decât, oricare alta de a provoca cele trei feluri de reacţiuni care o fac caducă, şi mai ales pentru că nu este lipsită de măsuri arbitrare nejustificate, de inadvertenţe şi de greşeli chiar.

De aceea, chiar nici dintru început normele de scriere stabilite de Academie nu au fost luate în seamă de mulţi dintre aceia care aveau meseria scrisului şi doriau, cum doreşte orişicine, o unitate a scrierii. Două şcoale ortografice au resistat dispositiunii Academiei, şi subsistă încă; în primul rând cea fonetistă puritană de la Iaşi, — ortografia Lambrior—, şi, în al doilea, aceea a fonetismului zis raţional, *alias* etimologismul în limitele formelor limbii — ortografia Maiorescu —. Iar pe lângă acestea două, s'au desvoltat ca lăstare adventive mai multe sisteme ortografice impure, resultate din hibridarea celor două amintite între ele, sau cu ortografia Academiei.

* * *

Ca să procedez mai metodic în expunerea faptelor, voi arăta extensiunea pe care o are fiecare dintre ele, precum şi diferenţele specifice prin care sunt caracterisate.

Ortografia Academiei a fost aplicată peste tot acolo unde sancţiunea ei oficială o impunea imperativ: în tipăriturile Academiei şi ale autorităţilor, în „Monitorul Oficial" în deosebi, şi în manualele didactice, mai ales în cele pentru şcoalele primare. Prin acestea din urmă a reuşit să fie adoptată în bună măsură de către toţi aceia care scriu, fără să aibă însă în scris o meserie, sau cel puţin care nu fac din scris o artă, o meserie de vocaţiune. Caracteristicele principale ale acestei ortografii le-am schiţat în articolul de rîndul trecut, şi voi mai avea ocasiunea să reviu asupra lor şi să fac unele desvoltări mai largi chiar asupra unora dintre caracteristicele secundare.

Ortografia fonetică „puritană" este folosită mai ales în publicaţunile periodice şi în cărţile imprimate în Moldova (de pildă „Viaţa Românească" şi toate cărţile ce editează), precum şi de către unii profesori universitari de aci (dl. Ovid Densuşianu), — şi sunt semne că se va întinde tot mai mult, în dauna celorlate ortografii, dar nu şi în dauna intereselor scrierii limbii româneşti, pentru că ea este cea mai aproape de realisarea principiului fonetic fundamental. Căci într'adevăr, ea foloseşte un singur semn pentru sunetul *î* ; nu pune niciodată vreun *u* final mut, pe care Academia îl recomandă în unele casuri (ceai*u*, condei*u* etc.), şi, cu excepţiunea d-lui Ovid Densuşianu între alţii, scrie în chip statornic şi adeseori fără circumspecţiune, *z*, peste tot unde alte ortografii scriu *s* sunetul sibilant destins apropiat de *z* (filo*z*ofie, de*z*amăgire, *z*bate, i*z*vor). Nu însemnează însă niciodată scurtimea vocalelor semisone, şi acesta este unul din motivele pentru care socotesc că nu este potrivit calificativul de „puritană" ce s'a dat uneori ortografiei fonetiste a lui Al. Lambrior, care este urmată în publicaţunile şi de către persoanele despre care vorbii.

Fonetismul „raţional", sau etimologismul în limitele formelor limbii actuale, nu mai subsistă decît foarte atenuat şi alterat, şi, după câte ştiu, nu mai are decît un singur represintant, pe d-l Ioan Slavici. Caracteristicile acestui sistem se pot vedea în cartea d-sale, „Gramatica Limbii române" (Minerva, 1914), şi, parţial, transpiră şi din seria de articole publicate de d-sa acum în urmă în „Adevărul Literar". Pentru că mă voi mai ocupa de ele, le enumăr numai în treacăt: două litere pentru sunetul *ă*, şi anume *ă* şi *ĕ*, acesta pus acolo unde în flexiune *ă* alternează cu *e* (învĕţăm — înveţi, numĕr — numere), sau unde etimologia îl justifică (bĕtrân, adevĕr, rĕmân); trei litere pentru sunetul *î*, şi anume: *î* unde îl justifică etimologia şi morfologia, şi după *v* şi *r* (r*î*u; — ur*î*t, t*î*năr; — r*î*nd, v*î*r); *ê* unde îl justifică etimologia, chiar dacă nu e staţionar (vêndut, vênt, amêndoi; — cuvênt, mormênt) şi *â* unde îl justifică etimologia şi în celelalte casuri când e staţionar (c*â*nd, *â*ntâiu); — scurtimea vocalelor semisone marcată pe alocuri; apoi marcarea prin cratimă (liniuţă) a compunerii cuvintelor *(cea-laltă, ce-va, fie-care, bine-facere)*; şi în sfârşit indicarea lui *s* originar acolo unde prin posiţiune sună *z* (posiţiune, visibil, desilusiune). Prin toate aceste puncte diferă fundamental de ortografia Academiei, ca şi de cea fonetică.

Pe lângă aceste trei ortografii, cu caracter bine stabilit de sistem, s'au desvoltat multe altele, între care merită să fie citată în primul rînd ortografia curentă a celei mai mari părţi a publicului celui mare şi în special a presei, care ortografie este, la origine, aceea a Academiei, alterată sub diverse influenţe (ignorarea unora dintre normele puse de Academie, reminiscenţe din vechile sisteme ortografice, incavaţiuni din celelalte două sisteme etc.). Astfel, această ortografie presintă continuu diferenţe mici dela zi la zi, de la scriitor la scriitor, de la ziar la ziar, — şi se cade să atrag atenţiunea asupra unui fapt susceptibil de consequente, şi anume că „Adevărul" a păstrat o literă foarte utilă, pe *ĭ* scurt, pe care îl pune, când îl pune, unde trebue, deşi se întâmplă uneori să'l scape tocmai unde era indispensabil.

In al doilea rând vine ortografia folosită mai ales de unul dintre ziarele de aci,—o ortografie căreia cu greu i s'ar putea da acest nume, fiind total lipsită de spiritul de sistem, — un amestec din toate ortografiile citate, după cum se va vedea din exemplele următoare, pe care le-am luat dintr'un singur număr al unui ziar. Astfel : toată lumea zice azi rom*î*n, fie că scrie aşa, fie că scrie rom*â*n, pe cînd în acel ziar se scrie, de preferinţă, rom*ă*n şi Rom*ă*nia, şi aceasta pentru că ortografia ziarului de care mă ocup este pur fonetistă în chestiunea sunetului *î*, iar dacă, pentru consequenţă, ar scrie rom*î*n, Rom*î*nia cu *î* din i), de sigur socoteşte că ar îndrăsni cineva să ne conteste latinitatea!.. Un alt exemplu de ortografie etimologistă ni'l oferă cu cuvintele *ţară* şi *ţăran*, pe care le scrie *ţeară* şi *ţeran* (latineşte TERRA); aci se poate alătura şi cuvîntul *sărbătoare*, pe care îl scrie s*e*rbătoare; alte exemple de etimologism, de altă natură: Minister*i*ul Artelor, cancelar*i*ul Austriei, avantag*iu*. Apoi altele de fonetism exagerat: *ceia ce* (ceea ce), *o fi făcut, veşnic, obişnuit*. Şi unele forme de o abundenţă nejustificată: acelaş*i*, îngădu*i*e, el i*e*a (ia), î*nn*ainte. Şi tot nu pot să epuizez lista: *cari* şi *care* utilisate, paralel chiar, pentru masculin plural; *oarele* în loc de *orele; ni* anunţă, *li* lă, în loc de *ne* anunţă, *le* dă; apoi *z* scris *s*, cînd etimologia justifică această grafie: refu*s*, avi*s*, oca*s*ie, Engle*s*, France*s*, resultat, de*s*armare. Ca să sfârşesc, adaog numai: *Francia* în loc de *Franţa,* cum spun toţi Romînii. Oare nu sunt destul de concludente exemplele?

Cea din urmă dintre ortografiile de care vorbesc, este ortografia exagerată a unor foi obscure de prin Transilvania mai ales, care scriu: *ieste* (este), *ierea* (era), *iel* (el), *iea* sau *ia* (ea), *egzemplu* (exemplu) etc. Această ortografie, cel puţin astăzi, nu merită vre-o atenţiune, şi, menţionez, o fac numai în treacăt şi din respect pentru spiritul de conformitate între teză şi procedare

* * *

Poate că mulţi dintre cei care citesc aceste rânduri nu vor fi observat până acum că plutim încă, în chestiunile de ortografie, într'un haos; şi de abia acum, dacă bine înţeles vor fi dat scriselor mele atenţiunea pe care o merită cel puţin importanţa chestiunii pe care o tratează, îşi vor da seamă de dificultăţile pe care le întâmpină în aplicare sistemul de ortografie fonetică, mai ales aşa cum a fost edictat de Academie, şi vor simţi cât este de necesară o reformă, sau cel puţin o amendare parţială a stării actuale de lucruri. Vor înţelege de asemeni că aşa ceva nu mai poate fi făcut de o autoritate constituită, de Academie, care nu are alt rol decât să înregistreze ceea ce face singura autoritate în asemenea materie: publicul cel mare. Iar ceea ce face acest public este în primul rând însăşi fapta scrisului, şi în al doilea discuţiunea largă, care explică şi rectifică. Şi în scopul de a provoca această utilă şi necesară discuţiune am scris aceste rînduri, iar în articolele următoare voi arăta măsurile pe care le socotesc de cuviinţă pentru remedierea răului, pentru că se cade ca acela care a deschis discuţiunea într'o chestiune, să fie primul care să vină cu propuneri de ordin practic pentru resolvarea problemelor aduse la lumină.

* * *

Pentru fixarea cititorilor, vestesc că materiile de care mă voi ocupa în articolele viitoare, precum şi ordinea lor, vor fi cam următoarele :

Voi trata în primul rînd chestiunea vocalei *î*, pentru că ea formează punctul principal în care diferă cele două sisteme ortografice mai răspîndite (al Academiei şi cel fonetic propriu zis); apoi voi examina chestiunea vocalelor scurte, în special *i*, şi voi desvolta motivele pentru care socotesc utilă, dacă nu chiar necesară marcarea scurtimii acesuia, în urmă voi trece în revistă alte cîteva chestiuni, relative la consonante, şi în sfîrşit voi vorbi şi despre unele lucruri şi fapte care au contingenţe şi în alte domenii ale Gramaticii limbii romîneşti.

Părerilor mele şi încheierilor pe care le voi trage, nu le doresc altă putere, decît pe aceea de a da, altora mai bune, ocasiune să iasă la iveală; iar dacă dintre ale mele se vor găsi unele întemeiate şi variabile, mă voi socoti prea fericit, adică în conformitate cu spiritul şi vederile publicului.

ION ROMĂŞIANU

ERATA

Câteva greşeli de tipar strecurate în articolul, cu acelaş titlu, din numărul trecut, ascund înţelesul cîtorva fraze.

In prima coloană, sub al doilea * * *, s'a introdus greşit rîndul *„excepţiuni, în care se admite î chiar în corpul cuvintelor"*, luat din altă parte a articolului;

In a doua coloană, sub primul * * *, în rîndurile 7—8, în loc de *„nu e prea isbitoare la ochi"*, s'a imprimat *„ne e prea istovitoare la ochi"*; tot acolo, în rîndul 21, în loc de *„acestui u parazit, azi cu desăvîrşire mut în limba romînească"*, s'a imprimat *„acestui u, părăsit, azi cu desăvîrşire mut în limba romînească"*.

I. R.

Shakespeare în româneşte

D-l I. Botez critic, anglicist şi gramatic

de Dr. AD. STERN

II.

7. Vântul şade'n ceata pânzei tale.
The wind sunt in the shoulder of your sai. (H. p. 43)

La aceasta d. Botez scosese exclamaţiunea: *„ce eufuism original."* Am arătat că nu e aici nici un „eufuism", nici orignal nici neoriginal, şi că am reprodus imaginea din text.

D-nul Botez, rău încolţit, se aruncă într'un drum lăturalnic, arătând că am tradus greşit *shoulder* prin *ceafă*. Şi, după o lungă demonstraţie anatomico-filologică, (pe aproape o pagină din Revistă), ajunge la concluzia că *ceafa* nu poate înlocui *umărul, deoarece „ceafa n'are nici un contur şi nu prezintă o formă în vre-o parte a corpului"*, şi că deci am *„estropiat imaginea"*.

Risum teneatis ! Dar — ce'i cu *eufuismul original ?* Căci în întâiul d-sale articol d. Botez habar n'avea de existenţa *imaginei* sau de *estropiarea* ei !

Schlegel traduce :

Der Wind sitzt in dem Nacken deines Segels.

Deci *Nacken=ceafă*, şi nici un critic nu invinue pe Schlegel de *estropiere !*

Pentru că toată demonstraţia d-lui Botez este ridicolă, şi pentru că *shoulder* înseamnă aici nu *umăr*, ci *spate, dos* (v. *Kellner* op. cit. care trimite anume la pasajul nostru).

8. *Duncan* (către Lady Macbeth)

Cu asta vă învăţ
Ca să-mi doriţi un bogdaproste pentru
A' voastră trudă (Macb. p. 30)

La aceasta d. Botez a făcut profunda observaţie: „aşa se dovedeşte ca bogdaproste îşi trage originea de la Curtea lui Duncan".

Am dovedit că d. Botez restălmăceşte cuvintele şi am explicat înţelesul lor, anume : Regele considerând ca un „deranj" vizita ce o face în Castelul lui Macbeth, spune că printr'aceasta el învaţă *pe supuşii săi a'i zice un bogdaproste pentru truda lor, adică a'i mulţumi pentru supărarea ce le face.*

D-nul Botez răspunde :

„Las pe cetitori să deslege singuri ce a voit să spună d. Stern. Eu observ numai că Regele nu cunoaşte acordul pronumelui. Tot zeţarii" !

Răspunde dar printr'o diversiune. Acordul ! *Aceasta* este partea tare a d-lui Botez : dar aici este în *desacord* cu gramatica: căci nu există nici o greşeală de acord şi d-sa în zadar deranjează şi pe zeţari.

9. *Polignit*. Acum vine rândul acelei serii de *gafe*, specialitatea d-lui Botez, de la *polignit* la *barbă mare*, cari au stârnit veselie în public. D. Botez nu se dă bătut—Doamne fereşte ! — ci se apără cu argumente cari au — ca să ne folosim de expresia încetăţenită de d-sa în româneşte — *stomah* în ele.

Şi grâul înfrăţit ar polignı,
S'ar nărui copaci. (Macb. p. 60)

D-nu Botez a observat :

a) *Polignit* e — să fim drepţi — o greşală de zeţar, în loc de *poticnit*, şi *poticnit* e *fals aici.*
b) *Infrăţit* e cuvânt *creat* de d. *Stern.*
c) *Năruit* e fals, Shakespeare zice *desrădăcina*...
d) *Grâu* nu se găseşte în textul englez.

Eu am dovedit :

a) *Polignit* este neaoş românesc, se găseşte şi în traducerea din Macbeth a lui P. P. Carp şi e termenul cel mai propriu pentru *lodged* din textul englez.
b) *Infrăţit* e, de asemenea, cuvânt neaoş şi redă înţelesul lui *bladed.*
c) *Blown down* nu înseamnă *desrădăcinat*, ci *năruit.*
d) Cuvântul *corn* din text înseamnă *grâu*, se află dar în text, nevăzut de d. Botez.

D-nul Botez, desrădăcinat, răspunde (citez pasajul întreg) :

„D-nu Stern e foarte fudul că în dicţionarul lui Damé şi Şăineanu, (care e universal) a găsit cuvântul polignit... alături cu *popălnic, popiciu, poroinic, pocriş*, etc. şi a putut introduce pe unul din ele — pe *polignit* — în Macbeth, aşa *ca să nu-l poată recunoaşte nimeni.* Numai *Conu Petrache Carp l'a cunoscut în tinereţe la moşia sa din judeţul Vaslui.* Noi (adică d-nu Botez) l'am luat *drept o greşală de tipar*. Dar fiindcă d-nu Stern *prinde cuvintele după ureche, nu după înţeles...* îl întrebuinţează pentru *toate holdele*, când la ţară nu se întrebuinţează decât *pentru grâu* şi *semănături verzi.*

„N'am cunoscut până la d. Stern cuvântul *polignit* şi e chic că l'am aflat din Macbeth".

Va să zică :

a) Fiindcă în Dicţionarul (care e universal, ce oroare !) al lui Şăineanu, *polignit* stă între popălnic, popiciu, poroinic, etc., l'am putut introduce în Macbeth *aşa ca să nu-l poată recunoaşte nimeni !* Dar d-sa nu l'a *cunoscut* de loc, luându-i drept greşală de tipar, cum era dar să-l *recunoască ?* L'a cunoscut numai Conu Petrache, (dar la ţară), şi îl întrebuinţează numai „în tinereţe" (mai târziu nu !), şi la moşia lui din jud. Vaslui (la altă moşie şi în alt loc nu !) Apoi eu întrebuinţez cuvântul pentru toate *holdele*, — când zic anume *grâul polignit*".

In sfârşit, d. Botez se mângâie că e *chic* că a aflat cuvântul din Macbeth. E mai chic că l'a aflat de *la mine !*

b) *Infrăţit.* Văzând că nu e cuvânt *creat de mine*, d. Botez susţine acum că *bladed* înseamnă *înverzit*, şi în textul englez e vorba de *holde* nu de *grâu*. *Bladed*, cum am spus şi eu, înseamnă şi *înfrăţit* şi *înverzit*, şi *nu* e adevărat că în textul englez e vorba de *holde*, ci de grâu !

c) şi d) Peste aceste două obiecţiuni d. Botez trece cu superbă tăcere, dar face pe bietul Hamlet să-mi spună :

Ce te fu-
Ce te fu-
Ce te fu-
duleşti
Mitică

Ciudat lucru . În întâia d-sale critică d. Botez a susţinut că din buzele lui Hamlet nu se ridică decât „imnuri dumnezeeşti" şi „simfonii care-ţi topesc sufletul în extaz". In acest al doilea articol spune, citând pe prof. Bradley, că „Hamlet avea un suflet de poet". Şi totuşi de câteori vrea să întrebuinţeze cuvinte din repertoriul lăutarilor din cârciumi, d. Botez le pune în gura nenorocitului Prinţ al Danemarcei !

(Va urma)

* * *

N. Zaharia

— Amintire —

Despre moartea neaşteptată a iubitului nostru coleg din Biblioteca Academiei Române, ziarele româneşti au scris foarte puţin. Excepţie fac doar paginele duioase ale d-lui Perpessicius din „Săptămâna" sau necrologul scris de d. I. Lupu în coloanele „Adevărului literar". De aceea am crezut de sfântă datorie să traduc, cu ajutorul unui student ceh d. Makurec, asiduu cititor al bibliotecii Academiei Române ca şi autoarea rândurilor de mai sus, aceste amintiri calde venite din altă ţară, de la persoane străine care au înţeles aşa de bine rostul ce l'a avut în viaţă, în veci neuitatul, pentru unii dintre noi solitarul scriitor Neculai Zaharia.

G. CARDAŞ

Şi literatura îşi cere sacrificiile sale. Sacrificii ce se dau scriu, ca de obicieiu, necrologuri lungi; ci numai notiţe scurte inserate prin ziare cam în chipul acesta: „a murit în cutare zi şi a fost înmormântat tot atunci..." şi urmează apoi un scurt rezumat, de obicei necomplect asupra operelor celui dispărut. Ziarele ating numai superficial aceste cazuri, de oarece literaţii aceştia n'au avut de a face nici cu politica, nici cu sgomotoasa viaţă socială de aceia doar un simplu : „dormi în pace..."

Din această categorie de literaţi a făcut parte şi cunoscutul meu, custodele Bibliotecei Academiei Române, Nicolae Zaharia, despre a cărui moarte îmi aduc ştire gazetele româneşti.

L'am cunoscut încă din prima zi a intrării mele în Biblioteca Academiei—sunt acum patru ani. M'a prezentat d-lui Director al Academiei, Bianu, cu recomandaţia:

„Domnişoara este din Ceho-Slovacia şi cere ceva despre Eminescu, să-i faci permis..."

Zaharia s'a uitat la mine întrebător, cu ochii lui albaştri în cari se citea o mare bucurie ;

„Despre Eminescu am scris cea mai mare lucrare a mea. Poate vă va satisface". Şi a cerut-o să se aducă. (Eminescu este cel mai mare poet Român—şi cea mai complectă biografie a lui a scris'o tocmai Zaharia). M'am aşezat neştiutoare pe scaunul său de piele şi fiindcă numele meu îi suna străin în ureche îmi dădu permisul spre a-mi scrie eu singură numele; iar la urmă încă şi mai neştiutoare l'am întrebat: „cât costă ?"—„La Academia Română nimic nu se plăteşte", a răspuns el scurt. Şi a fost atâta iubire în răspunsul lui când a rostit acest cuvânt: **„Academia"**—şi a fost atâta devotament în răspunsul său, că mi-am spus singură în gând: ah! aşa dar mai sunt în lume oameni cari îşi iubesc profesia lor, şi aceasta m'a făcut să-l invidiez puţin. Asta a fost prima mea întâlnire cu el. Apoi ne-am revăzut în fiecare zi. Stam totdeauna la No. 5, vis-a-vis de domnia-sa, ca să-l pot mai uşor întreba câte ceva, sau să-i cer vre-o carte, dacă-mi trebuia. A fost totdeauna foarte amabil şi eu eram cea mai harnică vizitatoare a Academiei, după cum au observat'o cu toţii.

Colegelor mele această simpatie pentru Academie şi pentru custodele ei, le-a produs o oarcare bănuială.

Săracul Zaharia, şi de două ori nefericită eu, care am fost nevoită să sufăr, în iubirea mea platonică pentru cărţile mie şi lui atât de scumpe. De oarece sub nici o condiţie, nouă studenţilor nu ni se împrumutau cărţi acasă, am fost nevoită să studiez numai în bine încălzita şi prietenoasa sală de lectură a Academiei.

Aşa, din zi în zi, prietenia mea cu custodele dela Academie s'a întărit şi se întâmpla adese ori că, dimineaţa, când nu era nimeni în sală, să discut cu el diferite probleme literare, în special despre cărţile din literatura nouă; ba Domnia sa mi-a vorbit uneori şi drespre experienţa sa literară şi despre viaţă. Era totdeauna sceptic în părerile sale despre viaţă, iar despre femi avea păreri puţin favorabile. Scriitorul său iubit a fost Eminescu—acest visător şi melancolic,—al meu era, veselul şi vigurosul Coşbuc. Câte odată discutam „cu înverşunare" pentru ce îmi place mie mai mult acesta şi nu celălalt.

In Academie am cunoscut mai de aproape marea operă a acestui harnic om. Ea constă nu numai dintr'un şir de monografii asupra marilor scriitori români moderni, ci mai ales dintr'o bibliografie amănunţită a scriitorilor mai noi, pe care a adunato de mai mulţi şi o păstra în sertarul său. Despre fiecare autor modern el avea o deplină bibliografie, începând de la întâia scriere a sa şi până la ultimul necrolog.

Prin astfel de bibliografii complecte se distinge opera sa publicată şi inedită.

Ca om, Zaharia a aparţinut acelei categorii de literaţi, cari n'au cunoscut altă viaţă decât cărţile lor. Astfel, a fost pentru noi o ciudată întâmplare, când l-am întâlnit pe Zaharia pe stradă cu un carton de prăjituri; şi n'am putut uita multă vreme aceasta..... Mi s'a părut aşa de curios acest lucru, pentru un om care s'a plimbat veşnic singur pe drumul vieţii şi care odată mi-a spus că este o nechibzuinţă ca un om de profesiunea lui, îşi cumpără o portocală.

Zaharia astăzi, se odihneşte la cimitirul Belu din Bucureşti unde doarme şi idealul său literar : Eminescu şi Coşbuc şi alţi vestiţi scriitori Români....

N'a murit de moarte naturală. S'a spânzurat la vârsta de 5[illegible] ani. A fost neurastenic....

Requiescat in pace.

J. Flaishansova-Hushova. După „Slovensky Dennik", Bratislawa 8 Martie 1924.

* * *

Copilăria

Copil, alergam peste câmpuri să prind fluturi cu aripi cu zimţ
La iaz mă duceam să mă scald, viteaz mă plecam peste scoc
Priveam cum fuioare de apă se frâng, se 'mpletesc ca la joc
Apoi mă duceam prin livezi, în soare cum cresc să mă simţ.

Pe drum, în cirezi pestriţate, treceau vite domoale şi bune
In urmă boarul, pe umăr c'o traistă şi-o bâtă de corn
Fumă din luleaua 'nvechită; la şold peste-o ploscă un corn,
Cu faţa pârlită de vânt, ochi şui şi cu păr de cărbune.

Umblam pe cărări rătăcind cu gândul în zări risipit
Pe mirişti prindeam să culeg mure şi flori de răsuri
Departe pe sat roteau berze, încet se lăsau şi pe şuri
Cu gâtul 'nălţat către cer tocau ca 'ntr'o toacă la schit.

Pe linia căii ferate căţam pietricele cu dungi
Şi dintr'o creangă de măr ciopleam cu'n briceag ascuţit bile
Iar seara şedeam aplecat pe-o carte cu poze prin file
Şi-alăturea mama cosea cu lacrimi pe genele-i lungi.

Odaia cu miros de poame, o rugă sfios gângurată
O mână asprită de muncă 'mi treceà ca prin vis pe obraz
Un pas se pierdea pe podele, pe gânduri cădea un zăplaz
— Icoane curate dece-mi veniţi toate în minte deodată?...

Zaharia Stancu

Mişcarea culturală

E. LOVINESCU. *Critice,* volumul IX. Poezia nouă. (Editura Ancora).

D. Eugen Lovinescu cercetează în acest volum mişcarea simbolistă, caută s'o izoleze de toate derivaţiile, falsele influenţe sau infiltraţii străine — îi determină un cadru şi un caracter specific. Pornind dela premisa că literatura română a ieşit din faza culturală, d-sa socoate că şi critica română a intrat într'o fază nouă: *„In loc de a dicta legi şi de a deschide drumuri, critica vine în urma mişcărilor literare, statornicindu-le rezultatele şi trăgând concluziile"*.

Aşa se explică dece volumul *„Poezia nouă"* asupra simbolismului român vine atât de târziu, după ce acest curent în literatura românească ca şi în cea străină, se poate spune, că a trăit. Cu o suficientă perspectivă, azi, d. Lovinescu poate acum întreprinde o cercetare critică şi obiectivă asupra simbolismului român.

Autorul pleacă dela definitia cunoscută în critica franceză că „simbolismul este de o natură mai specifică; în esenţă, el reprezintă adâncirea lirismului în subconştient prin exprimarea pe cale mai mult de suggestie a fondului muzical al sufletului omenesc".

Cu această definiţie, care socoate simbolismul ca o mişcare pur muzicală sunt de acord chiar făuritorii simbolismului, Paul Verlaine *„de la musique avant toute chose"*, Mallarme, Lalo, Adrien Mithouard, Duhamel, Paul Valéry, etc.

E nou însă în critica d-lui Lovinescu, faptul că d-sa a redus simbolismul numai la acest caracter esenţial al inspiraţiei muzicale. Dacă în critica străină acest element de recunoaştere a poieziei simboliste, constituia o notă, la d. Lovinescu, inspiraţia muzicală e socotită ca însăşi esenţa şi viaţa smibolismului. Consecvent acestui principiu, simbolismul ar fi o reacţiune împotriva intelectualismului şi concluzia e că criticul elimină din mişcarea simbolistă, pe câţiva poieţi, cari deşi erau priviţi ca simbolişti, aveau totuşi ca notă predominantă, emoţia intelectuală. Inglobează însă pe toţi poeţii ultimii generaţii în acelaş volum, intitulat „Poezia nouă". Explicaţia că prin poezia nouă, d-sa înţelege alături de simbolism şi curentele antisimboliste produse prin antiteză, nu e suficientă ca să explice multe din apropierile de nume şi lucrări pe care le găsim în volum.

D. Lovinescu după ce a fixat prin disociere şi diferenţă specifică, simbolismul, cercetează aspectul acestui curent în mişcarea contemporană, rolul lui în literatura românească, aspectele şi viabilitatea.

D. N. Davidescu, talentatul doctrinar al simbolismului scrisese în volumul său *Aspecte şi direcţii literare, vol. II,* că *„până la simbolism nu se poate vorbi de o literatură românească. Am avut doar, cum am mai spus, numai scriitori-accidente. Eminescianismul, care fusese prima încercare în acest sens sombrase", sau „şi adevărul e că simbolismul este începutul literaturii noastre"*.

D. Lovinescu răspunde şi cu drept cuvânt că o literatură *„nu există prin individualităţi răzleţe, ci printr'o organizare armonică. Prezenţa unui geniu solitar nu dovedeşte nimic; originalitatea unei literaturi stă în notele ei specifice; deosebindu-ne de alţii, ele ne constituie o fizionomie proprie. A scrie într'o limbă poate fi o întâmplare, a avea talent poate fi numai un accident personal; pentru a se integra într'o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ"*.

Observaţiile criticului sînt foarte juste. Dacă prin absurd, am admite că Beaudelaire s'ar fi putut naşte în literatura franceză, fără acea pregătire de veacuri, a limbii a tradiţiei şi a unei sensibilităţi evoluate şi încă numai prin prezenţa solitară a acestui geniu singular, n'am putea spune că literatura franceză există.

D. Lovinescu merge logic din concluzie în concluzie. Literatura român, spune d-sa *„nu se prezintă ca o suprapunere de individualităţi, ci ca o sumă, ca o totalitate organică şi armonică de însuşiri etnice, virtuale în producţiunea populară şi realizate în literatura cultă prin artişti de un talent neîndoios"*.

Sau într'altă parte:

„Originalitatea artistică a unui popor nu se poate găsi în stare pură decât în producţiunile populare. Nu credem de altfel în creaţiunea colectivă. Opera de artă e creaţiunea unui singur creator; colectivitatea rotunjeşte sau deformează....... O literatură nu se dezvoltă totuşi decât prin fecundarea ei de spiritul universal; contagiunile artistice nu schimbă sufletele popoarelor, ci le hotărăsc numai expresia; şcolile sînt felurite forme ale aceluiaş conţinut. Prin exaltarea trecutului, a tradiţiei, a literaturii populare, romantismul a lucrat şi mai energic în sens naţional; deşi influenţaţi de literatura franceză sau germană, Alecsandri şi Eminescu rămân reprezentativi pentru sensibiliattea noastră; romantismul le-a sporit chiar însuşirile etnice..... Inrâurirea lui Maupassant se poate resimţi, astăzi, după cum se resimţia odinioară înrâurirea lui Lamartine, — ne regăsim totuşi în povestitorii noştrii, nu numai prin însuşiri, ci şi prin obiectul literaturii lor; oameni şi lucruri peisagiu interor şi pesagu exterior.

Nu tot aşa şi în literatura simbolistă".

Dece nu? Criticul contestă în ultima concluzie, simbolismului, dreptul de a face parte din literatura română. Să vedem argumentele:

„Simbolismul nu e arta particularului; nu e o artă naţională, ci o artă umană; nu porneşte din conştient, ci din inconştient; izvorând din lumea instinctelor e mai mult de domeniul fiziologiei decât al psichologiei. Prin esenţa simbolismul nu e românesc, ci uman; prin tecnică el e o adevărată producţie de imitaţie franceză. Literatura română nu poate deci începe, nici nu poate continua printr'însul".

Mărturisim că nu mai înţelegem nimic. Fiindcă oricât ne-am strădui nu putem pricepe cum simbolismul, care după d. Lovinescu e *„uman"* NU poate fi şi *„românesc"*? Găseşte d-sa vre-o anomanie între noţiunile de *„uman"* şi *„românesc"* între *artă umană"* şi *artă română"*? După logica pe care noi o cunoaştem în sfera noţiunii de *„uman"* intră şi noţiunea de *„român"*. Dacă d-sa gândeşte altfel, să ne-o spună.

Că simbolismul nu e o artă naţională — e firesc. De altfel, care artă adevărată şi în esenţa ei pură, nu e profund umană? Desigur că opera de artă realizată, poartă pectea expresivă a artistului, a geniului rassei naţionalităţii, etc. Dar de aci, nu se poate ajunge la concluzia că *„arta umană"* poate contrazice *„arta naţională"* şi nici că simbolismul fiind *„uman"* nu mai poate fi *„naţional"*.

Inţelegem concluzia d-lui Lovinescu, dacă d-sa sustinea de pildă că simbolismul e *prin esenţă o mişcare literară de origină franceză,* transplantată în literatura noastră artificial, o floare de seră, fără viabilitate şi fără rădăcini trainic prinse în sufletul românesc, o literatură de import. Ar fi fost o explicaţie.

Dar d-sa, care susţine că, *„simbolismul izvorâşte din lumea instinctelor şi că e mai mult de domeniul fiziologiei decât al psihologiei"*, când grefează simbolismul în profunzimile cele mai adânci ale firei umane, chiar în instinctele prime, cum poate să refuze apoi dreptul de cetate simbolismului?

Nu mai e vorba de *„artă"*, *„român"* şi *„uman"*. D. Lovinescu leagă simbolismul de viaţa însăşi, ca o expresie instinctuală.

Mai poate în acest caz să refuze sensibilităţii româneşti, *„instinctul simbolist"* pe care d-sa îl recunoaşte implicit fiinţei umane în genere?

Iată dece concluziile d-lui Lovinescu sînt falşe, chiar în argumentarea d-sale.

Volumul de critice al d-lui Lovinescu, asupra căruia ne propunem să revenim, analizează opera d-lor Minulescu, Elena Farogo, Bacovia, Baltazar, Arghezi, N. Davidescu, Maniu, Aderca, Blaga, Philippide, Botez, Camil Petrescu, Crainic, Pillat, Romanescu Ion Barbu şi George Gregorian.

Din pricina reducerii simbolismului la aceiaşi notă unică de inspiraţie muzicală, d-sa se vede silit a reveni singur asupra celor spuse atât de frumos în generalizarea făcută, şi a creia noi distincţii: falsimbolism, imagisin, notaţionism, tradiţionalism şi neoclasicism, etc.

E încă o dovadă că generalizarea chiar când e logic abstrasă şi estetic formulată, nu şi poate găsi aplicarea în domeniul frumosului. Preferăm impresia unui om de gust şi de talent, care ştie a se lăsa copleşit de opera de artă, îi citim reflecţiile adnotate pe marginea cărţii, dar nu-l putem aproba, când vrea să le generalizeze.

D. Lovinescu, care ne comunică atât de colorat şi viu impresiile d-sale asupra scriitorilor din ultima generaţie, nu trebuia să ne mai dea altă justificare asupra autorilor analizaţi şi grupaţi sub titulatura de poeţi noi.

Nu credem că literatura română a început prin simbolism şi nici că va continua printr'însul. Am avut o serie de poeţi, cari s'au depărtat de linia poeziei eminescene, având o nouă sensibilitate. Ar fi fost desigur interesant de studiat, dacă această sensibilitate şi inspiraţie e sinceră, influenţa simbolismului francez asupra literaturii noastre şi posibilitatea sufletului românesc de a-şi apropia aceste forme. Dar această cercetare nu trebuie pornită cu date à priori stabilite — fiindcă nu putem ajunge la nici un rezultat. Dacă e adevărat că simbolismul e uman, şi încă ar rămâne de văzut dacă apariţia lui a fost un fenomen de evoluţie sufletească, firesc, în literatura română.

Insemnări teatrale

Cărăbuşii, comedie în 3 acte de *Brieux* la *Teatrul Regina Maria.*

Academicianul francez, Brieux, a cărui activitate dramatică din ultimile vremuri e consacrată operilor teatrale de propagandă socială, *La robe rouge, Les avariés,* a scris în tinereţe piese pline de nerv, inspirate din realitatea cotidiană şi care rămân, prin valoarea lor de observaţie, pitoresc şi adâncă psichologie umană.

Piesele cu teză sînt prin structura lor factice şi efemere. Publicul nu acceptă la teatru morala servită ca lecţie şi predică. Teza etică, dacă există, trebuie să trăiască odată cu eroii şi să reiasă fără sforţări ca o concluzie firească. De aceia teatrul lui Ibsen impresionează şi rămâne în literatură. Imitatorii francezi au păstrat numai structura pieselor cu teză şi teatrul lui Fabre sau Brieux ne pare în cele mai multe lucrări fals, plictisitor şi lipsit de viaţă.

Piesa reprezentată la Teatrul Regina Maria e însă de o foarte bună calitate. *Cărăbuşii* conţin observaţii pline de adevăr, eroii trăiesc — cu toată singularitatea lor — fiind că reprezintă ceva din eternul sufletului omenesc.

Cărăbuşii sînt un simbol. Intr'un tratat, un autor ocupându-se de viaţa sexuală a insectelor, spune că la cărăbuşi, masculul după ce a săvârşit actul fecundaţiei, este omorât de femelă. Rolul său e redus — odată ce a asigurat reproducerea speciei. Simbolizând acest fapt, autorul ne arată viaţa menajurilor nelegitimate.

Pierre şi cu Charlotte trăiesc de cinci ani împreună. „Trăiesc" e un fel de a vorbi, fiindcă se ocărăsc toată ziua, se exasperează, se lovesc unul pe altul şi se înşeală. Nu se pot totuşi despărţi. Dece? Niciunul din ei n'ar putea s'o spună. Se poartă unul pe altul în sânge, în misterul vieţii sexuale, în preocupările de fiecare clipă, în meschinăria vieţii de toate zilele. Au fost sortit unul altuia de acea forţă primară a instinctului şi dacă Charlotte pleacă, o ştim dinainte că nu va putea rezista şi că se va întoarce. Dacă nu revenea ea, se ducea el s-o caute. Dece? Ca să continue aceiaşi viaţă în care nervii lor uzaţi, i-a transformat pe nesimţite în nişte sadici, cari ca să se poată lua, trebuie să se exaspereze.

E o piesă plină de adevăruri crude, spuse cu multă artă, impresionantă, cu un dialog viu şi mereu atrăgător.

Bébé e bolnav, un act de Feydeau, cu care s'a terminat spectacolul e o comedie uşoară, făcută cu aceleaşi mijloace şi uzând aproape de aceleaşi trucuri ca şi *Nu te plimba goală.* Insă, mai puţin amuzantă şi cu situaţiile prea căutate.

SCARLAT FRODA

Cărţi şi Reviste

TAKASU BAIKEI — KINDAI BUNGEI SHIRON *(Etude historique sur la littérature moderne)* Tome I, Tôkyô, 1921.

Publicată în anii trecuţi sub auspiciile societăţii „Nippon Heironsha", această istorie a literaturii japoneze cuprinde în primul ei volum studiul literaturii dela 1868 până la 1904, urmând ca al doilea volum să pornească dela data din urmă până în jurul lui 1918. După autorul lucrării de faţă literatura este singurul domeniu, din viaţa japoneză, care suportă comparaţia cu culturile occidentale. Astfel a cunoscut ea o epocă particular de strălucitoare spre sfârşitul sec. XVII, pe vremea romancierului *Ibara Saikaku,* dramaturgului *Chikamatsu Monzaemon* şi poetului *Masaoka Bashô,* după care desvoltarea ei literară a mers în deplină concordanţă cu desvoltarea literară europeană. Insă oricât de strălucitoare ar fi fost epoca aceasta, Takasu crede că epoca actuală îi este superioară, şi se sprijină în afirmaţia sa pe literatura romancierilor: *Ozaki Kôyô* şi *Hasegawa Futabatei,* a poetului *M. Shiki* şi a dramaturgului *Kawataka Mokuami.*

Considerând literatura modernă în mare parte influenţată, în caracteristicile ei, de scriitorii sec. XVII şi XVIII, Takasu crede că cinci factori au contribuit la desfăşurarea literaturii japoneze: I. marea schimbare politică dela 1868, care reînoi forţele intelectuale ale naţiunei; II. întroducerea Japoniei în cultura occidentală; III. progresul general al populaţiunei. Mai aproape de epoca noastră a contribuit mişcarea politică dintre timpul răsboaelor cu China şi Rusia şi însfârşit apariţia scriitorilor noui. Factorul cel mai important, acel al alipirii la civilizaţia şi cultura literară a Occidentului, n'a putut fi determinat decât cu reazimul celorlalţi factori naţionali. Literatura engleză a fost mai ales răspândită prin *Tsubuchi Shôyô,* literatura germană prin *Mori Ogwai,* cea franceză prin *Nakae Chômin.* Romancierul Futabatei avea să aducă Japoniei laturea mistică a literaturii ruseşti. Toate aceste infulenţe au pătruns paralel în Japonia, reînoind, nu numai spiritul general al literaturii, dar şi modelele şi formele de expresiune.

Istoria acestei literaturi contimporane Takasu o împarte în mai multe perioade. In cea dintâi, dela 1868 la 1885, interesul atârnă mai mult asupra problemelor sociale şi politice. Toată esenţa acestei nouă perioade însă, se află în eflorescenţa secolilor anteriori. Romanul naturalist, care caracterizează epoca a doua 1885—1895) şi a treia (1895—1905), îşi datoreşte începuturile sale lui Tsubuchi-Sôyô, teoretician şi romancier de rangul întâi, în acelaş timp un psicholog fin şi un stilist remarcabil. Spre sfârşitul sec. XIX perioada a treia a început a susţine cu temeinicie romanul sociologic în felul lui „Hototogisu" al lui *Tokutomi Roka,* tradus în mai toate limbile europene, deşi părerea lui *Takasu* este că acest roman are o valoare literară redusă. De relevat că în acest timp revistele încep să cuprindă cât mai multe articole critice, fie în sensul manierei engleze, fie de procedeu german care punea în discuţie mai mult laturea filosofică a operii literare.

Nu e de mirare că după răsboiul ruso-japonez, în perioada dela 1904 la 1912, spiritul de viaţă japoneză se reîntoarce la romanul naturalist. Intre 1905—906 mişcarea aceasta a fost în toată puterea ei. Preferinţa publicului cititor, dealtfel destul de numeros, era disciplinată re revista „Shinsei" (Vocea Nouă) a lui *Tayama Kwatai,* şi întreaga producţie literară nu purta în sine decât procedee de construcţie à la maniere de... Maupassant, Zola, Balzac, Flaubert, les Goncourt; dintre germani: Sudermann şi Hauptmann. Aci autorul are o scăpare din vedere: nu citează nici un autor rus. Cea din urmă perioadă, a cincea, merge dela 1912 până la 1920, în care predomină gândirea unui *Bergson* sau *Eucken* şi în care avem de numărat cele mai multe „bisericuţe literare". In tot acest timp curentele de artă apusene s'au resimţit tot mai mult. De notat asociaţiunile dramatice şi poezia, care aproape paralel cu ceeace se întâmplă în Franţa, se întoarce la formele tradiţionale.

După această generală caracterizare Takasu se reîntoarce şi intră mai în adâncul celor trei dintâi perioade, care formează materialului volumului I, o mai largă vedere asupra întregei literaturi şi un drum mai sigur pentru cunoaşterea epocilor mai noui.

REVUE DE FRANCE (15 Martie) judecă prin condeiul *Héléne-i Iswolski* poezia rusească de astăzi în articolul „La crise bolcheviste et la poésie russe". Autoarea distinge caracterele poeziei nouă, desfăcând-o de ceeace aparţinea de poezia începutului sec. XX:

„Poezia rusă, reprezentată la începutul secolului printr'o pleiadă strălucitoare de simbolişti şi esteticiani, a trebuit să sufere, în contact cu revoluţia, una din cauzele cele mai semnificative. Sub impulsiunea ideilor nouă ea şi-a schimbat deodată ritmul şi tonul, devenind brutală, aspră, întretăiată de explosiuni barbare".

Poezia parnasiană de odinioară, a unul *Alexandru Block, Viatcheslan, Ivanoff,* etc... este înlocuită cu poezia nouă care aduce, ca teme frequente, nelinişti, duşmănii, ceruri pline de nouri. Despre Rusia de astăzi spune *Rossimoff:*

„Ressemble d'une facon si effrayante
A l'ecriture tourmentée de Pierre le Grand".

Caracterizând astfel poezia contemporană, autoarea stărue mai mult a arăta calitatea poeziilor lui Block şi a tuturor celorlalţi parnasieni, argumentând că poezia de astăzi e cu atât mai pasageră cu cât va căuta mai mult teme neobişnuite, confuse sau răutăcioase.

răutăcioase.

Block cântă Rusia, nu în ceeace are ca înfăţişare externă, dar în ceeace-i aparţine de sufletul general al vremurilor. Astfel caută el să pătrundă enigma tragică a revoluţiei:

Oh! Russie, Russie mendiante!
Tes cabanes grises,
Tes chansons sont comme les larmes

Je ne sais point te plaindre,
Et je porte pensement ta croix.
Tu peux livrer au premier venu
Ta beautê de fille de brigend.

Mai descriptiv şi adeseori cu întunecate idei filosofice apare poezia lui *Ivanoff* din „Sonetele iernii", în care cântă melancolia nopţilor lungi ale Petersburgului. Nici unul nu are însă graţia strofei uşoare a lui *Kusmin.* Cu oarecari influenţe din *Puşchin,* poetul a publicat o serie de schiţe în care mărturiseşte fineţea unei vignete romantice:

Certes, le tendre Chodoyewsky,
Agravé l'image de mon reve, —
Ce jardin à l'allemande,
Cette maison un peu naiv.
Et ces buissons d'epins — vinette.

L'orage s'apaise derrière la colline
Le cor lui repond du fond des bois
Et l'onele aux lunettes rondes
Peuche sur les fleurs
Sa robe de chambre aux étonnants ramages.

Ar fi fost interesant ca autoarea să ne indice apropierile ce ar exista între literatura nouă de astăzi a Rusiei şi cea germană sau franceză, de pildă.

G. B.

EM. DURKHEIM: *Regulele metodei sociologice Edit. „Cultura Naţională".*

Biblioteca socială a Culturei Naţionale de sub îngrijirea d-lui Gusti — într'o îngrijire caracteristică, ne dă o traducere de mare valoare ştiinţifică: „Regulele metodei sociologice" a lui Durkleim, — tradusă de C. Sudeţeanu.

Traducerea e precedată de un studiu asupra sociologiei lui Durkleim, în care d. Sudeţeanu se strădueşte a ne reda logica internă a gândirei marelui sociolog, nu numai din opera de faţă, ci din tot ceeace a scris şi a spus, armonizând ideile şi clasând opera lui Durkleim ca o doctrină „ce are la bază cultul energiei morale, odată cu acela al societăţii" şi definind-o ca o „sociologie a disciplinei morale".

In acest studiu găsim expuse ideile lui Durkleim asupra societăţii, pedagogiei sociologice, sociologiei religioase şi valorilor sociale.

Societatea după Durkleim, e concepută în aşa fel, că ea închide pe individ, nu într'un fel de constrângere, de supunere oarbă şi silită, ci ea coexistă cu individul în care el trăeşte nesilit, în chip normal; individ şi societate sunt două noţiuni, cari nu se exclud, ci se condiţionează reciproc.

Constrângerea societăţii e ceva voit, însă cu o condiţie: ea să fie o autoritate morală. Cu aceasta, Durkleim aduce un real sprijin moralei — arătând că pivotul acesteia se află în atracţia omului spre faptul moral.

O altă faţă a gândirei lui Durkleim este în privinţa educaţiunei. El o tratează din punctul de vedere social, determinând scopul educaţiei în datoria de a constitui în fiecare din noi această fiinţă socială, şi definind educaţia: „o socializare metodică a tinerei generaţiuni".

Cu „Les formes élémentaires de la vie religieuse", Durkleim aduce o nouă ipoteză asupra originei religiunei: ipoteza sau teoria sociologică, identificând societatea primitivă cu religiunea.

Din cercetarea tuturor operelor lui Durkleim reese o atitudine idealistă şi umanitaristă; el prezintă societatea sub aspectele cele mai frumoase şi mai înălţătoare: sub aspectul moral, educativ şi religios.

Idealul e creat de societate, — se schimbă şi evoluează cu ea. Societatea e un izvor perpetuu de valori; indivizii trăesc şi lucrează pentru societate.

* * *

Scopul sociologiei sale, îl arată Durkheim în prefaţă: e pedeoparte de a înlătura prejudecata, după care faptele sociale sunt privite de om ca ceva apăsător asupra personalităţii sale; pedealtă parte, de a da sociologiei metoda cea mai bună. Schimbă această prejudecată, privind faptele sociale ca instituţii ce se nasc şi funcţionează datorită omului, ca imanente conştiinţei individuale, aşa că ele nu ne apasă, dimpotrivă, se impun în mod natural şi le iubim, fiindcă sunt create de noi.

Prin Durkheim, sociologia izbuteşte a-şi stabili în mod definitiv domeniul ei autonom faţă de înaintaşii lui, care o înglobau prin ipoteze diferite, la filosofia istoriei, la economia politică, la biologie sau psichologie. Ca ştiinţă aparte, sociologia trebuia să-şi aibă metodele ei speciale, pentru explicarea faptelor ce cad în cadrul ei.

Sociologi ca Spencer, Stuart Mill, Comte, nu au caracterizat precis metoda sociologică — nu indică o orientare specifică în observarea faptelor sociale.

După Durkheim domeniul sociologiei îl constitue numai faptul social. Aceasta e una din permisele Durkheimiene. Prin el, şi cu el se explică toate fenomenele sociale: regule juridice, morală, dogme religioase, economie, etc.

E un ce natural, existând odată cu individul, alături de el, şi care i se impune în mod voit sub forma de legi, educaţie, drept, credinţe, obiceiuri.

In studierea faptului social, Durkheim ia atitudinea omului de ştiinţă; aplicarea în sociologie a aceleiaşi metode, pe care se întemeiază orice ştiinţă. E cerinţa baconiană, nihil est in intellectu, quod non prius fuit in sensu.

Faptele sociale erau tratate de Comte şi Spencer ca noţiuni date de raţiune — era pentru ei o sociologie ideologică, filosofică, metodă pe care Durkheim o exclude cu desăvârşire.

Aşa dar principiul metodei sociologice, care trebue să fie specific acestei ştiinţe baza sociologiei este aceasta.

Faptele în ele înşile nu sunt judecăţile ce noi ne făurim despre ele, ci sunt, şi trebue considerate ca lucruri, pe care le vom studia aşa precum fizicianul studiază fenomenul electricităţii, biologul fenomenul nutriţiei, etc.

Astfel se întronează şi în sociologie — şi acesta e aportul lui Durkheim — metoda ştiinţifică — liberată de „pracnotiones".

Cartea dă regule metodice privitoare la observarea faptelor sociale, privitoare la deosebirea dintre normal şi patologic, la constituirea tipurilor sociale şi la explicarea faptelor sociale.

Din regulele acestea metodice se desprind următoarele caractere: 1). Sociologia e independentă (prin metoda ştiinţifică) de orice filosofie; 2). Faptele sociale sunt lucruri — principii care domină toată metoda; 3). Metoda aceasta este exclusiv sociologică.

Credem că din această schiţare reese deosebita importanţă a lucrării ce ne oferă în traducere editura „Culturii Naţionale".

V. ACHIM

CITIŢI

Cuvântul Liber

Numărul 11

viguroasă revistă politică şi culturală scrisă de cei mai apreciaţi publicişti :: independenţi ::

Exemplarul 5 Lei

INSEMNĂRI

D. Aristide Blank şi cultura românească

Invitat de „Institutul Economic Român" d. Aristide Blank îşi propusese să ţină, la Fundaţia Carol, o conferinţă asupra problemei monetare. Experienţa şi priceperea acestui mare financiar, eleganţa formei în care d. Blank ştie să prezinte chestiunile cu care publicul este mai puţin obişnuit, autoritatea conferenţiarului şi subiectul conferinţei au atras la Fundaţie o imensă asistenţă alcătuită din tot ce are mai select lumea noastră intelectuală. Foşti miniştri, oameni de finanţe, profesori universitari, conducători de instituţii financiare, au luat loc în amfiteatrul împreună cu studenţii şi scriitorii pe care îi interesa conferinţa.

In vreme ce d. Blank vorbea ascultat cu atenţie, s'a produs un scandal la galerie şi cei care îl provocau s'au coborît în incintă unde transformând protestările în bătae au lovit o parte din public care făcuse zid în jurul conferinţiarului. In cele din urmă a fost lovit şi d. Blank.

Lumea a plecat indignată de procedeele puţin civilizate, cu care e oprit cineva să-şi expună ideile în public şi reaua impresie s'a răspândit imediat în toate straturile noastre sociale.

In lumea intelectuală, agresiunea dela Fundaţia Carol, a produs o impresie urâtă. Profesorii, artiştii, scriitorii, toţi cei care simt nevoia unui adăpost pentru munca lor spirituală, ştiu cât datoreşte cultura românească acestui zelos animator, acestui om care nu se dă niciodată în lături să se pună în fruntea tuturor iniţiativelor dela care poate folosi cultura naţională.

D. Blank este fundatorul multor asezăminte culturale şi de binefacere şi în acelaş timp a contribuit totdeauna la dezvoltarea celor înfiinţate de alţii. Subvenţionând, nu numai în numele băncii pe care o conduce, dar din însă-şi averea sa personală, mai toate publicaţiunile ce pot folosi culturii, acordând burse elevilor săraci şi studenţilor care îşi urmează cursurile în străinătate, înfiinţând biblioteci prin numeroase oraşe ale României întregite, cantine pentru studenţi, căminuri în ţară şi în străinătate, d. Blank poate fi considerat ca un factor important în progresul culturii noastre.

Scriitorii şi artiştii români grupaţi în societăţi de cultură sau izolaţi, s'au putut bucura de nenumărate ori nu numai de sfaturile frăţeşti ale unui om veşnic la dispoziţia oricui, dar şi de ajutoarele demne care i-au pus la adăpostul mizeriilor zilnice, îngrijindu-i, în cazuri de nevoe, prin sanatorii sau trimiţându-i în străinătate fie pentru cunoaşterea unei alte lumi, fie pentru căutarea sănătăţii. Şi într'un caz şi în altul scopul era de a veni tot în ajutorul artei şi a scrisului românesc.

Aristide Blank

Cu enorme sacrificii şi înfruntând greutăţile inerente unei asemenea intreprinderi, d. Aristide Blank a pus la dispoziţia intelectualilor acea formidabilă editură a „Culturii Naţionale" — factor important în mişcarea noastră intelectuală — care zilnic trimite în toate unghiurile ţării volume de o neasemănată eleganţă în care se concentrează de vre-un an de zile tot rodul cugetării româneşti.

Iată pentru ce pe toţi ne-a jicnit gestul inelegant dela Fundaţie. Cunoscând sentimentele acestui om, care nu mai departe de cât anul trecut a dat douăzeci de milioane pentru şcoală şi studenţimea universitară, e dureros să ştii că răsplata i-a fost să întâmpine o neplăcere, în chiar una din instituţiile, unde se adună tineretul ce-i datoreşte recunoştinţă.

A. de HERZ

Românii la Paris

Artistul bucureştean Al. Mihalescu, fost societar la Teatrul Naţional, de unde a trecut ca să joace o stagiune în compania Bulandra şi în cele din urmă devenise codirector al teatrului Mic, a jucat de curând la Paris în „Strigoii" lui Ibsen, cu un succes care poate mândri pe orice actor strein. Presa franceză, prin criticii dramatici, au adus mari elogii compatriotului nostru şi nu putem întârzia cu constatarea unui succes real de care ne bucurăm cu toţii.

Vara trecută Mihalescu împreună cu artiştii Iancovescu şi Storin alcătuind ansamblul d-nei Elvira Popescu, au jucat tot la Paris o piesă românească. Atuncia ne-a scris d-sa o scrisoare cu privire la acele reprezentaţii şi credem că e interesantă publicarea ei, acuma, când artistul s'a putut sui pe o scenă franceză, biruind nu numai tracul de care e vorba mai jos, dar şi cele mai mari dificultăţi pe care un actor la întâmpină într'o ţară streină dar extrem de binevoitoare.

„**Unde să jucăm?** Cei mai mulţi ne sfătuiau la **Teatru Daunou**, o splendoare de sală, nouă, confortabilă, în genul celor americane.

Dar noi am ales **Théatre de l'Oeuvre** al lui Lugné Poë o hardughie veche, fără decoruri şi incomodă.

Lugné Poë şi Suzane Després au jucat acolo repertorul cu adevărat de artă dând ospitalitate Eleonorei Duse şi lui De Sanctis.

Ne-am dus la De Flers, ca să ne dea o recomandaţie: Amicul românilor, ar fi spus cuiva:

— Suntem datori să luăm în braţe pe aceşti români, căci dacă va juca la Paris de treizeci de ori o piesă românească, să nu uităm că la Bucureşti se joacă de trei sute de ori pe an, piese franţuzeşti.

Lugné Poë ne-a primit şi el foarte bine.

Ne-a dat sala, am semnat contractul, ne-a vorbit cu entuziasm de Bucureşti şi România, dar când l-am întrebat ce facem cu reclama, s'a posomorît. Lugné Poë cu ziariştii şi ziariştii cu Lugné Poë, nu duc casă bună.

— „Les journalistes? Aha! Les Requins".... şi a început să-i înjure.

Când am spus directorilor de ziare că jucăm la l'Oeuvre, au strigat:....

— N'aţi găsit alt teatru în Paris, decât al banditului ăla! O să vă jupoaie....

— Mamă — zice Elvira — şi aici tot ca la noi, puiule.

Insfârşit, ne sosesc camarazii dela Bucureşti: Iancovescu — Storin şi Nutzi Stănescu.

Al. Mihalescu

Nu urmaseră un itinerar ieftin dat de mine, ci veniseră cu Simplonul. Erau încântaţi: — Ah! Italia.... ce splendoare.... ah! ce voiaj. — Dar costase o avere.

De ce ne apropiam de spectacol, de aia ne pierea graiul. Singurul care-şi păstra calmul, era Storin pe care de altfel nu prea-l „epata" nici Parisul, nici franţujii. Ba dimpotrivă, mereu îi bombănea :

— Ham!... Domnii franţuji.... Domnii franţuji.... Dacă n'ar avea vinişorul de „Pouilly", nimic n'ar fi de ei.

Hai să facem într'o zi şi o repetiţie... românească.

Adică anunţată la 3, începută la 3 jumătate, cu suflerul lipsă.... (Un profesor de muzică de'a Gaite Lyrique, român stabilit la Paris, care primise să ne sufle din entuziasm)... Nutzi când îi venea replica, se plimba prin faţa teatrului, eu eram bolnav de stomac. — Elvira discutând cu Storin „că erai ici dragă, ba ici" — şi terminată de Iancovică :

— Ia daţi-o 'ncolo nene, c-am jucat-o de-o mie de ori nu vedeţi cum merge? Ii omorîm pe franţuji!

Când să ieşim, se apropie de noi regisorul francez, care stătuse într'un colţ să-şi noteze decorul, etc., şi ne spune foarte emoţionat:

— Oh! c'est admirable! admirable.... Vous rappelez un peu les russes.... c'est épatant.

Pot să spun, că ăsta a fost verdicul care a contat pentru noi. Şi parc'am mai prins curaj până în seara spectacolului, — Vineri 15 Iunie.

Era o vreme oribilă, ploase toată ziua şi seara era umezeală mare.

— Mi-am pus lucruşoarele într'o boccea, cu ale lui Storin la un loc, şi am pornit-o amândoi la teatru — cum am fi fost la Buzău ori la Focşani.

Insală frig, de te pătrundea la oase.

Colegii francezi ne-au pus cabinele lor la dispoziţie, ne încurajau şi ne dădeau ajutor pe scenă. Noi — cu inima cât un purice, fără glas, supţi la faţă, am început să ne deghizăm.

Elvira venise cu coaforul ei special, Mr. Victor, şi-şi descărca nervii pe el.

— Mais Mr. Victor, c'est pas ça, voyons.

Franţuzul înţelesese situaţia şi răspundea calm:

— Oui Madame.... oui... tout de même c'est un peu le trac....

In cabină la Storin era colonelul S., bun prieten al artiştilor, nemerit la Paris atunci şi nedespărţit de noi. La un moment dat, se vede că se molipsise de emoţie.

— Ce-ai pălit aşa Colonele? — zise Storin.

— Mă copii, am toată încrederea în voi, dar... de, e fără voia mea!

— Fă-ţi curaj Colonele, nu te prăpădi cu firea, că-i dăm gata pe Domnii Franţuji.

Iancovescu îşi aranjase de cu ziuă, o cabină elegantă. Seara mă pomenesc cu el peste mine într'o cabină mică a singurului artist francez, care avea „crepeu" — pentru barbă şi mustăţi.

— Ce cauţi aici, Iancovică ?

— Nene, am cabulă. La Bucureşti tot cu D-ta în cabină m'am îmbrăcat şi am avut succes, dacă m-oi îmbrăca singur, mi-e frică să n'o feştelesc.

L-a costat gestul ăsta; că mi-a plătit toate cafelele pe care le-am băut... vre-o şase la număr.

Cu cât ne făceam curaj, cu atâta eram mai pieriţi. Servitorul care ne servea cafele, fusese prinţ rus şi ne făcea teoria fatalităţii.

— Ehe!.. avem feciori galonaţi, care mi-aduceau cafele... eh! aşa e soarta. Encore un café.... oui.. avec cognac.... le cognac surtout... oui c'est bon.

Cu sosirea lui De Flers, care începea spectacolul printr'o conferinţă, ne-a mai venit inima la loc. Par'că am fi fost la Bucureşti, la Teatrul lui Bulandra, pe când jucam cu D-ra Ventura, „Evantaiul".

— Ça va?... Ça va? Vous avez le trac?

— Oui... un peu...

Şi noi dârdâiam al dracului. Dar eram gata cu toţii şi par'că aşteptam să ni se spună :

— Hai, hai poftiţi, actul I, de Chamel, ori unul d-ai noştri. Când colo auzim :

— En scéne s'il vous plait.

Atunci ne-am dat seama de grozăvia lucrului şi am pornit-o încet către scenă, ca un convoiu spre eşafod.

Elvira nervoasă, Storin calm, Iancovică nu-şi găsea mandolina.. Eu pierit... Ajungem în scenă.

Cineva spune :

— Uite De Max, în banca I.

Mă uit pe gaura cortinei şi îl văd.

De Max, drăguţul de el, care ne-a încurajat, care ne-a vorbit cu evlavie de ţară şi de artiştii pe care i-a văzut, ori cu care a copilărit, Millo, — cu care se înrudea — Grigore Manolescu — Aristizza — Liciu — Petrache Sturdza. De Max a venit cu un Stat Major de francezi. Incolo români cam puţintei.

Iar regisorul :

— On commence!....

Mă retrag în culise şi m'aşez pe un scaun.

Les trois coups.

Şi De Flers începe :

— Mesdames et Messieurs...

Tunete de aplauze par'că mă deşteaptă din amorţeală. Intru în scenă — ce o fi, o fi — Elvira stă la masă, deschide o carte, scrie şi mă pomenesc că mă orbesc lumini. Se ridicase cortina. Eu încep cu prima replică :

— Tofano... Fano... un aeroplan; şi când arăt spre fereastră, văd că îmi tremură degetul arătător — par'că e rupt.

A trecut actul I. Public cald, foarte cald. Aplauze la scenă deschisă, am luat cu toţii. Merge şi actul II, tot cu aplauze în mijlocul scenelor, hai şi al treilea şi :

— O făcurăm şi p'asta.

In antracte vine De Max.

— Bravo, bravo, să trăiţi.

De Flers, încântat, vorbea cu un ziarist.

— Ceia ce au în deosebi românii ăştia şi ceia ce e foarte rar la noi — e posibilitatea de a schimba genul rolurilor dela seară la seară. Ii vezi astăseară în detracaţii ăştia.... Mâine joacă „Evantaiul" meu — ori altă comedie de salon. — Molière sau o dramă clasică.

Suntem în al noulea cer.

Uite-l pe Gémier. Ne felicită pe fiecare în parte.

— Te urmărim Maestre pas cu pas, de la noi din ţară — zic eu!

— Oui... oui.. je m'essaie dans le théatre... je m'y connais un peu — mais dans cinq ans j'espère faire des choses interessantes.....

La alt spectacol **Raoul de Gunsbourg**, coboară şi el în vizuina noastră şi ne strânge mâna fiecăruia cu elogii mari.

Apoi Grigorio, directorul Comoediei şi... spun drept, eram aşa de zăpăcit că nu mai ştiu cine era, dar ştiu că erau mulţi şi după impresia românilor dela Paris, toţi erau granguri. Cel din urmă, mi-aduc aminte c'a fost Lugné Poë, care felicitându-ne, stingea lumina electrică, după ce plecam din cabine, ca să facem economie".

Sacha Guitry

Cel mai răsfăţat dintre toţi autorii dramatici francezi, acela căruia parizienii nu-i preupeţescc aplauzele la nici o premieră, chiar când piesa nu corespunde aşteptărilor este Sacha Guitry.

Numai anul acesta i s'au reprezentat trei piese noui şi Parisul aşteaptă cu nerăbdare o revistă „La revue de Printemps" (ceea ce înseamnă că la Paris nu i se ia în nume de rău autorului de comedii, când, ca să se amuze şi să amuze pe alţii, scrie o revistă cu cuplete de actualitate).

Sacha Guitry este fiul lui Lucien, marele actor de dramă şi comedie, care a rămas azi cel mai de seamă reprezentant al artei dramatice franceze, după ce îşi disputase întâietatea cu Coquelin.

Sacha Guitry

Sacha este la a optzecea piesă din care unele au fost jucate la Bucureşti şi fiind foarte tânăr va ajunge ca la vârsta când alţii îşi serbează a suta reprezentaţie a unei piese, el să serbeze a suta piesă. Considerat ca unul din cei mai de seamă umorişti contimporani, spiritul său abundă în glume şi mai ales în constatări pline de ironie, care fac farmecul întregei sale opere dramatice şi literare. Comedii, librete de operete, reviste, schiţe uşoare, cugetări pline de haz, apar mereu pe scenă şi în coloanele revistelor.

Un naturalist: ADOLF DIGASINSCHI 1837—1902

Să ne ferim să vedem în Adolf Digasinschi un naturalist în felul lui Zola. Cine a cetiti „La terre" ştie câtă turburare neplăcută îţi lasă în suflet brutalităţile lui Zola. Nu în zadar, la apariţia romanului acestuia, Anatole France a protestat cu toată autoritatea sa şi-a numit această carte o ruşine pentru Franţa. Naturalismul lui Digasinschi purcede dintr'o concepţie materialistă a istoriei şi a vieţii, rămânând mereu controlată de pragmatismul ştiinţific al veacului al XIX. Dar mai e şi altceva. Când francezul scapă din jugul bunului simţ va creia în revoluţie—un testament veşnic omenesc: amintiţi-vă de visurile Girondinilor şi de „Drepturile omului şi ale cetăţeanului",— în literatură însă ajunge până la ororile din „Germinal" şi mirosul urât al gunoaelor din „La terre". Spiritul polon, în esenţa sa aristocratic, în tendinţa sa fin-umanitarist, veşnic distins, superb şi scăpărător de eleganţă, fuge instinctiv de sluţeniile vieţii şi ale duhului omenesc.

Naturalist în adâncul sufletului său, unde zac înclinările artistice şi curiozităţile ştiinţifce, Digasinschi se închină înainte de toate Naturei,— dar se închină ca un artist. Nu se abandonează iluziilor înşelătoare despre ea, ci îşi înfige mintea în ea— când vrea să o înţeleagă—ca un filozof pozitivist. A fost învinovăţit că lucrează după program—adică e tezist, cum se exprimă critica occidentalistă. Digasinschi respinge această învinuire; el crede în lupta pentru existenţă, el admite complect teoria eredităţii. Ca artist el redă **fapte** în aceste două domenii. Incepe să scrie nu în plină tinereţe. Tipăreşte nuvelele sale de abia în 1880, când şi-a putut verifica observaţiile.

In **„Pe cadavrul animalului", „Drame din curte", „Răufăcători", „von Molscen"** — sunt artistice îngrămădiri de fapte şi observaţiuni. In ele, Digasinschi ne înfăţişează natura ca un imens chiag de forţe elementare, făcând între ele o luptă neîndurată şi infinită. „Nu există în lume făpturi bune sau inocente—să nu ne facem iluzii: există numai făpturi puternice şi mai puţin puternice. Foamea şi amorul sunt unicile osii, motoarele principale a oricărei vieţi". Nu e atunci, Digasinschi un pesimist, un pesimist de cei sceptici şi abstracţi, care ca Schopenhauer şi Nietzsche te înghiaţă şi te prăvăleşte în bezna disperării ? Dintr'o graţiozitate de rasă, Digasinschi scapă de acest pesimism reuşind să vadă înfăţişarea naturii plină de taine minunate, de minuni, cari îl silesc să privească viaţa cu admiraţie şi iubire.

Ca învăţat-naturalist el nu căuta să găsească „psihică" în fenomenologia mecanică. De aceia el îşi încinge fantezia cu senzaţia celei mai stricte realităţi. Dar el e poet, vedeţi! Şi e un mare poet. „Cum să nu fii poet, scrie el, şi să nu făureşti mituri, când alături de tine e pădurea virginală şi uimitoare, şi întreaga, splendida imensitate a câmpiilor polone, a brădeturilor, mesteacănilor !"

Inchină imnuri soarelui şi-i pare un păgân extasiat de arşiţa dulce şi lihnitoare. Insufleţeşte existenţele neînsufleţite, şi accelerează pulsul celor mai mici vietăţi. Dar nu poate uita totuşi—legile crude şi aparent nedrepte ce le stăpânesc, ca o neînvinsă fatalitate, vieaţa. Pădurea, zăvoaele, livezile, crângurile tufele, florile — totul trăeşte, totul se bucură, în mii şi mii de armonii de culori, sunete, pulsaţii, zvâcniri primitive, în sărbătoriri celulare—în rugă misterioasă—dar în graniţele unui mecanism, care se dezvăluie minţii omului în goliciunea lui de oţel şi de tragedie. Trebuie omul să se ridice cu inima nu cu mintea, deasupra neînduratei şurupării a vieţii ca să prindă splendoarea ei. De aci porneşte deosebirea lui de Kipling. Englezul vede în om un ţar al naturii, prin inteligenţă şi voinţă. Aminti-ţi-vă de „Morogli"— e un împărat din naştere şi nimeni, cel mai turbat lup, nu poate rezista privirii subjugătoare. Digasinschi nu înjoseşte pe om, dacă nu-i dă titlul de ţar, dar nici nu-l ridică deasupra naturii: toate făpturile care suferă şi se luptă sunt fraţi.

Sensibilitatea lui Digasinschi e puternic-individualistă, e energică şi lipsită de sentimentalismul languros. El iubeşte independent, delicat, pe toţi şi pe toate: pe un copil bolnav, un lup rănit, un iepure terorizat de frică, de blesteme de a-şi trăi viaţa în sărituri de laşi. El iubeşte florile, căci o bănueşte că trebue să fie ceva imposibil de prins cu mintea, în existenţa lor întunecoasă şi atât de colorată. El iubeşte pe om, când omul are o inimă caldă, care cercetează pătimaş împrejurimea în care trăeşte, când vrea să-şi reverse sufletul, în sufletul universului. Atunci omul e măreţ şi i se iartă multe.... Dar el urăşte ipocrizia, fericirea strâmtă, burgheză, minciunile lumii, lipsită de avânt şi de perspectivă. Işi bate joc de această lume în **„Filosoful şi spălătoreasa"**, în **„Principii şi Carne"**. E plin de milă —şi de admiraţie de filosof—faţă de ţărani, de vagabonzi, de oameni mici, cu viaţa sufletească, aparent—strâmtă, dar cu puternice instincte şi cu un fond colorat de viaţă. **„Pan Iendgei Pişcalschi"**, e o reprezentare a omului care şi-a păstrat forţa, fantezia de cavaler polonez, nobleţea unei naturi largi şi neînfricoşate. **„God Zycia"** (Sărbătoarea vieţii) e o poemă în care autorul şi-a pus impresiile copilăriei, petrecută în văile Cracoviei.

O viaţă de pitulice — care resfrânge complicaţiile, răspândite în universalismul, neînţeles, de forţe, de dureri în care trăim. Toată opera lui îţi lasă impresia unui panteism nobil şi înălţător. Mecanica există şi noi suntem prinşi în roţile ei. Dar deasupra acestei mecanici, în fecare fir de iarbă, în tot ce s'a zămislit, în dosul tuturor înfăţişărilor trăeşte nepriceput de minte, dar simţit de inimă veşnicul şi infinitul Dumnezeu.

G. M. IVANOV

Cuvinte despre noi

„Revista Moldovei" care apare la Botoşani, publică în numărul său pe Februarie următoarele rânduri:

Adevărul literar şi artistic apărând foarte regulat, săptămânal în 8 pagini mari de gazetă, ceeace ar face 32 pagini, format obişnuit de revistă, este o publicaţie populară numai prin eftinătatea ei, fiindcă prin cuprins poate sta alături de cele mai bune publicaţiuni de cultură ce avem în prezent.

Fără gravitatea pretenţioasă a voluminoaselor reviste puţin răspândite şi mai puţin citite, Adevărul literar şi artistic dă la iveală contribuţiuni inedite de N. Iorga, I. Slavici, I. Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Gala Galaction, I. Petrovici, N. Zaharia, D. Nanu, A. de Herz, Emil Isac, Mircea Rădulescu, Dem. Theodorescu, Maior Brăescu, N. Batzaria, Alfred Moşoiu, Claudia Millian, I. Dongorozi, Artur Gorovei şi de alte câteva talente mai tinere.

Sunt nume desigur, pe cari e deajuns a le cita spre a ridica prestigiul unei publicaţiuni, nume care dau Adevărului literar şi artistic un aer de maturitate literară în contrast cu alte publicaţiuni răsboinice sau juvenile.

Aceste încercate condeie, semnează: schiţe, nuvele, poezii, amintiri, impresii de călătorie, studii de psichologie şi literatură, cronici de artă şi teatrale, recenzii şi note bogate asupra mişcării literare din ţară şi străinătate — un ales material selecţionat cu gust de d-l A. de Herz, autorul „Păiajenului" şi al lui „Mărgeluş", material, care constitue cea mai variată şi instructivă lectură.

In prima pagină a fiecărui număr se tipăreşte regulat câte o bucată caracteristică din poeţii noştri clasici, însoţită de o gravură artistică, de cele mai multe ori cât se poate de reuşită, şi adaptată textului. Această inovaţie în tipăritura românească, ne face să întrezărim posibilitatea de a vedea răsărind şi la noi cărţi de literatură împodobite cu ilustraţii de artă, aşa cum mi-a fost dat să văd în timpul războiului în Ardeal o minunată ediţie a lui Petofi, ale cărui versuri le-am ghicit, deşi nu ştiu ungureşte, privind numai admirabilele gravuri ce împodobiau şi sintezau într'o margine sugestivă, fiecare poezie.

Dacă vom mai arăta că Adevărul literar şi artistic, dă în fiecare număr traduceri alese şi conştiincioase din literaturile: franceză, germană, rusă, italiană, cehă, ungară, sârbă, elenă, indiană, chineză, ba şi din... esperanto; dacă vom adăoga că publică valoroase documente despre personalităţile noastre culturale şi corespondenţa scriitorilor dispăruţi, atât de preţioase pentru istoria literaturii, — vom spune îndeajuns spre a convinge şi pe mandarinii intelectuali, că acest magazin literar, merită a fi citit.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — No 175

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 13 Aprilie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI : { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Cântecul fusului

Eu mi-am făcut un cântec
Stând singură 'n iatac —
Eu mi-am făcut un cântec
Şi n'aşi fi vrut să-l fac.
Dar fusul e de vină
Că se 'nvârtea mereu
Si ce-mi cânta 'nainte
Cântam pe urmă eu.

De-atunci îl cânt într'una
Că-mi vine-aşa nevrând ;
De-aş face ori ce-aş face
Nu pot să-l scot din gând.
Il cânt torcând la vatră
Şi-l cânt mergând pe drum
Şi nu pricep ce-i asta.
Şi nu ştiu, bine, cum ?

Adese stând la cină
Simt lacrimile des,
Nu pot mânca de lacrimi
Şi trebue să es
Afară 'n vânt, afară,
Că-mi arde capul tot,
Şi 'ngrop în palme capul
Şi-mi cânt amarul tot.

Am stat la roata morii,
Şi roata umblă des
Şi roata morii cântă
Cuvinte cu 'nțeles.
Ea cântă înainte ;
Şi eu cânt după ea —
Moraru 'şi face cruce
Privind în urma mea.

G. Coşbuc

Cântec de Primăvară

O, cum să cânt albastrul curat al primăverii
Şi viul neastâmpăr al stropilor de soare !
Scot muguri fragezi capul pe ramurile 'n floare
Şi 'n tot pulsează taina sublimă a 'nvierii :

Vibrează încă 'n aer învins fior de ghiață
Şi joacă seva 'n trunchiuri sub liniştea senină,
Sorbind — prin mii de ramuri avide de lumină —
Inaltul foc ce-aprinde văzduhuri fără ceață:

Şi cum prin ele, par'că, se 'nalță 'n slăvi de pară
Străvechiul dor de soare — plămadă oarbă-a gliei —
Sub pânza fără cută de nor a veciniciei
Respiră lung pământul văzduh de primăvară...

...O, cum să cânt viața ce-ți licăre 'n privire
Ca mugurul luminii ce va aprinde zorii !...
E-atâta soare 'n tine ce-şi mistue fiorii
Cerând — orbit de patimi — pământului iubire...

Văpăi mistuitoare captive sub pleoape
Iți ard de-o sărutare privirile aprinse :
E-atâta primăvară de doruri neînvinse
Şi zarea pare astăzi atâta de aproape !..

Ne-aşteaptă 'n port, cu pânză întinsă de catarg,
Corabia ce duce spre țărmuri fără ceață :
Anină-te de clipa ce-ți licăreşte 'n față
Cât primăvara-i albă şi orizontul larg !...

Mircea Gheorghiu

In ritm roman

de LIVIU OPRIŞ

Magia Pola plângea...

Acordul vesel al citerelor se pierdea în labirintul de cărări al parcului, cântecele sclavelor răsunau în larguri, iar luminile Nympheului tremurau strălucitoare. Seara se lăsa posomorâtă.

Tristă Magia Pola rătăcea prin umbrele fantastice ale grădinei. A părăsit splendoarea petrecerei şi a părăsit prietenii veseli, eleganți ai Romei. A ieşit din nympheul plin de parfum cântec şi veselie şi singură, învăluită în iedera amintirilor, visa. In umbrele serii aleia de chiparoşi înalți fremăta în ritmul tristețelor din urmă şi din spre mare o aripă de vânt aducea miresmea depărtărilor.

Magia abia păşia. Din păru-i negru câte-va şuvițe îi alunecară pe frunte sub greutatea florilor de iasomie. Magia ajunse la țărm. De sus din înaltul stâncei asculta cum clipoceau apele mărei izbindu-se în piatră. Inchise ploapele. Câteva lacrimi îi umeziră genele...

Pe Iuliu Antoniu Saturnin nu l-a putut uita.

Icoana despărțirii îi stăruia în minte.

Magia căzu istovită pe treptele tăiate în stâncă. Işi lipi fruntea de piatra rece şi gândurile ei se limpeziră.

Il vedea în noaptea aceia când după o zi de sângerare şi bucurie plebeiană se odihnea ca un monstru.

In tricliniu Magia întinsă pe o blană de urs, asculta poveştile Dilei, sclava ei favorită, care îi evoca o iubire barbară din fundul Britaniei cețoase.

Iuliu Antoniu intră întunecat şi se aşeză lângă ea tăcut. Era plin de praf şi ochii lui negri erau învăluiți de oboseală. Dila plecă tăinuitoare. Magia îşi desveli pieptul alb, întinse brațele şi îl strânse sălbatecă să-şi sfărâme floarea albă a sânilor. O clipă de sfârşeală. Incet apoi degetele ei se strecurară mângâietoare prin părul lui Iuliu Antoniu care surâse ironic:

— Magia... Zeii sunt o glumă şi viața o comedie scrisă de un autor prost.

— Da. Dar în comedia asta urâtă, ai iubirea mea. Sărută-mă. Iuliu Antoniu, zeii au fost buni cu noi.

Şi l-a îmbrățişat iar, l-a mângâiat. Opaițul prins între lănțişoare de aur încrustate cu rubine, lumina palid. Rubinele păreau pete de sânge, miresma trandafirilor sfărâmați risipia senzații de doruri sfâşiate.

Magia îngenunchiă: In zvârcolirea pătimaşe de-o clipă părul îi căzuse pe umeri. Işi răzimă capul pe genunchii lui şi aşteptă cuvântul unei mângâieri.

— Te-am rugat, să plecăm din Roma.

— Aici e viața. Şi am vrut s'o trăiesc. Aici se zvârcoleşte lumea întreagă ca să dea vieței un înțeles bun...

— Da. Dar departe de Roma trăiam pentru iubirea noastră.

Iuliu Antoniu surâse.

— Azi dimineață am vorbit în for. Am vorbit pentru cei ce mor de foame în Roma bogată. Le-am spus că Cezarul râde de durerea lor. Le-am amintit de gloria tribunilor morți şi de virtutea romană ce dispare. Dar au venit câțiva pretorieni şi le-a anunțat jocuri în circ. Am rămas singur în for, şi pietrele mi-aduceau ecourile deşertăciunilor lumeşti. Acum viu de la circ. Până azi am luptat pentru cei flămânzi şi azi am văzut flămânzi la circ salutând pe Cezarul sătul, pentrucă le-a dat jocuri şi câteva corăbii cu grâu. Mi-am dat seama că lupta e zadarnică, mi-am dat seama, că totdeauna vor fi mulți flămânzi şi câțiva sătui. Azi nu mai lupt. E zadarnic. Plec undeva departe...

Magia plângea.

— Nu plânge. Iubirea în lupta vieței e un zâmbet plămăditor, dar eu nu mai lupt. Simt că iubirea noastră, de azi înainte va avea tristeța unui refugiu, care-mi va aminti toate nădejdile şi înfrângerile mele din trecut. De aceia mi-aş urî iubirea mea. Când te-am zmuls din brațele altuia, iți plăceau brațele mele vânjoase şi sufletul meu tulburător. Când m'aşteptai seara îngrijorată tremurai de soarta mea. Iubirea ta era o furtună şi sufletul tău o armonie de liră. Azi simt în mine deşertăciuni grozave. Sângele roman s'a istovit şi în mine...

Magia simțea deschizându-se o prăpastie. Brațele îi atârnau cu ultima putere încolăcite de umerii lui. Lumina opaițului tremura. Un centaur de bronz dispărea în întunerecul unui unghер, cum dispare vraja celui din urmă mit.

— Sânii mei numai la pieptul tău vor mai tremura buzele mele nu vor mai arde sărutând pătimaşe ochii altuia....

Ecouri triste, abia bănuite şi ultimile zvârcoliri.

Iuliu Antoniu plecă. Poarta se închise pe urma lui cu un răsunet sec. Aiurită, Magia, privi pe urma lui şi căzu istovită pe patul iubirii sfărâmate.

Talazurile mărei se izbeau în stânci. Noaptea o învălui.

Plecase din Roma. A venit în vila ei de pe malul mării. Singurătatea e cântecul amintirilor. Un sclav însemna zilele cari treceau fără să aducă un sfârşit.

Intr'un timp crezu că în cristalinul țipăt al orgiilor nocturne sufletul moare.

In acorduri de cyteră, în dansuri vesele, în petreceri nesfârşite, durerile cresc barbare, când sufletul e singur. Nympheul îi trimetea strigăte frenetice de „Evoe Bachus", dar Magia, nu le auzia. Amestecul cântecelor roiului de sclave, cu acordurile cyterelor nu o mai ademeneau. Nici scamatorii venți din țara soarelui cu nenumăratele lor nebunii, nici mlădierea dansurilor molatice, ațâțătoare de simțuri, nici nimicurile zilei închegate cu artă şi povestite de prietenii ei tineri, nimic nu-i amuția țipetul patimii.

Altădată, într'o seară de nemăsurată durere, încercă să retrăiască în brațele altuia dragostea de odinioară. Sedusă o clipă de voluptatea unei seri, stropită de luminile îndepărtate ale Romei şi ritmată de un cântec de corăbieri, se pierdu în brațele puternice ale unui marinar de pe marginea Tibrului. Zbucium deşert.

Cu timpul în nympheu, nu mai murmurau cyterele, strigătele furtunoase amuțiră, sclavele nu mai dansau, vinul nu mai spumega în cupele de cleştar. In grădină vântul toamnei colora frunzele în aur mort, trandafirii îşi sfoliau petalele, cari zburau palide ca fluturii cei din urmă şi cădeau istovite de viață. In vasul egipțian ardeau zi şi noapte miresmele iubirilor. Iar aleia de chiparoşi, întunecate umbre ale durerii, era o matcă prin care mohorîrea curgea spre mare.

In templul iubirei, cununile de trandafiri se vestejau şi răutăciosul zeu de piatră nu-i ascula rugăciunile. Odată nu-i mai putu suferi săgetările lui înveninate, zdrobi altarele dragostei şi ferecă porțile vilei pentru totdeauna. Dar singurătatea îi repeta aceleaşi ecouri :

— Sânii mei numai la pieptul tău vor tremura şi buzele mele nu vor mai arde, sărutând trupul altui amant....

Seara, depărtările o chemau. Se ducea spre mare. Dila o urmărea ca o umbră. Pe țărm, pe treptele tăiate în stâncă îi asculta poveştile iubirilor barbare din țările reci ale Britaniei, şi în suflet îi tresăreau chemările apelor uitărei. Şi vântul peregrin fără odihnă, îi ducea amantului ei îndepărtat, parfumul şi voluptatea tristă a dorurilor fără orizont.

* * *

Intr'un miez de noapte un călător obosit bătu ciocanul din poarta ferecată. Dila deschise cu teamă. Cu sandalele rupte şi cu scutul sfărâmat, un bătrân centurion venise să se odihnească la Roma şi îi aduse veşti din marginile imperiului.

* * *

Inserarea cădea în ritm de tăceri frumoase.

Nori negri. Câmp. Undeva, în zare, lumina palidă a unui sfârşit. Mirişti cu foşnet uscat.

— Ai venit moarte? Te aşteptam. Rânjetul tău nu mă înfioară, şoaptelor tale pline de misster le-am desvăluit taina.... Te-am aşteptat prea mult şi în zvârcolirea aşteptărei mele, ți-am înțeles ființa. Apropie-te odihnă, dă-mi fiorul cald al mântuirii tale.....

Rezimat pe creasta zidului de lângă poarta cetății, Iuliu Antoniu Saturnin, tribunul cohortei a doua, a Mattiacilor, din Troesmis, privea visător câmpia. Ultimile care cu grâu intrară în cetate. Pe malul Dunărei, venea o ceată de călăreți. In zare, în umbrele înserărei, se vedeau focurile străjilor dela Arrubium. O triremă aluneca încet pe apele tulburi, pe lângă sălciile bronzate de vântul toamnei. Pe drumul care da în port, un dac bătrân îndemna un măgăruş, care trăgea la o saca de apă.

Tribunul se obişnuise cu bătrânul acesta, care de dimineața până seara, când se închideau porțile cetății, aducea apă de băut, în tabără.

— Mai merge, Dalene, mai merge ?

Bătrânul îşi opri căruciorul şi zâmbi.

— Viața e trudă, odihna e dincolo.

— Da, poate....

Iuliu Antoniu Saturnin, rămase tăcut şi cu privirea pierdută în zările cenuşii. Cu încetul înoptă. Bătrânul Dalene îşi lăsă măgăruşul lângă poarta cetății, urcă pe creasta zidului se se aşeză lângă tribun. Din tabără se auzia zgomotul ritmic al fierarilor cari cu ciocanul ascuțiau vârfuri de săgeți. Din spre răsărit, pe o culme de deal, se ridică pe cer o lună roşie ca un scut însângerat, pe un câmp negru.

Bătrânul Dalene, şopti :

— Aici a fost odată pământul nostru. Dar noi am murit. Zeul nostru, în înțelepciunea lui, ne-a izbăvit.

O clipă bătrânul tăcu. Iuliu Antoniu îşi aduse aminte de zvârcolirile romane pe colțul acesta de pământ, de armatele de legionari, cari veniră odinioară aici, ca să ducă la Roma aur şi sclavi, desfrâul gloriei prea grele şi uitarea virtuților republicane.

Dalene îi urmări în taina ochilor, tristeța gândurilor, şi îi spuse :

— De când ai venit la Troesmis, ți-am văzut la mâna dreaptă inelul acesta. Cineva din ai tăi l-a luat poate odinioară de la vre-un dac. Inima aceia însângerată din vârful unei sulițі, tăiată în rubinul inelului, e toată înțelepciunea credinței noastre. Aici pe pământ, inimile noastre vor sângera totdeauna pe sulița vieții. Odihna şi fericirea e dincolo.....

— Da.... Ai dreptate Dalene. Inima noastră va sângera totdeauna pe sulița vieței.

Tribunul acum era departe de zbuciumul deşert al Romei, de poeții cari preamăreau pe Cezari şi pe poporul acela care încovoiat de glorie îşi distra şi îşi mulțumea mizeria, cu câteva jocuri în circ, în timp ce pe marginile imperiului se ridicau pietre pentru legionarii morți, pentru ca să treacă pe sub arcurile de triumf, la Roma cei vii.

Işi aduse aminte de voluptatea nopților de dragoste, cari toate aveau melancolia sfârşitului plin de deşertăciune. O, dacă n'ar fi durerea sfârşitului! Viața amăgeşte. De aceia puțini pătrund adevăratul ei tâlc. Magia l-a iubit? Tribunul surâse la amintirea ei. Femeile iubesc pe cei tari. Iuliu Antoniu era învins....

De-odată spre Arrubium se înroşi cerul. Erau focurile de alarmă. Dalene zâmbi :

— Iar au trecut Dunărea. Zeii tăi să te aibă în pază. Odihna e dincolo de viață.....

Bătrânul plecă, iar Iuliu Antoniu cobori şi el treptele şi intră în tabără.

Târziu în noapte, Iuliu Antoniu cu cincizeci de călăreți, gonea spre Arrubium să cerceteze. Copitele cailor se înfigeau în pământul negru. Scuturile se izbeau în lănci sub argintul lunei şi în zare ardeau focurile străjilor.

Aerul nopței era umed şi rece.

La Roma se ciocneau cupele de cleştar pline cu vin dulce din Spania şi se povesteau glumeț, ultimele noutăți.

Tribunul îşi aduse aminte de viața lui de până acum şi murmură cu amărăciune :

— Deşertăciuni....

O pasăre de noapte zbură speriată. Ca o lumină îi trecu prin minte chipul Magiei, cu pieptul alb şi cu părul negru, chipul Magiei ,care trebuie să-l fi uitat, dar care îi mângâiase de atâtea ori, sufletul lui revoltat.

Luna se urcase deasupra şi arginta scuturile şi lăncile. Copitele cailor aruncau bulgări de pământ.....

In zori de zi bătea un vântu aspru. Pe malul Dunărei salciile îngălbenite îşi scuturau viața. Pe drumul de pe marginea apelor, reveneau în pas domol călăreții. Pe spinarea unui cal, era legat Iuliu Antoniu Saturnin cu pieptul spintecat de o sabie barbară. Ochii îi erau închişi şi capul fără coif. Rubinul inelului, avea străluciri întunecate.

* * *

Pe terasă, Magia asculta.

Din vasul egipțian, fumegau miresmele iubirei.

Aceasta fu povestea bătrânului centurion, care bătu ciocanul în poarta ferecată.

* * *

Scrisoare*)

Prielene Dorin,

Am aflat întâmplător din gazete, că de două luni şi mai bine, eşti mutat în Ministerul de Externe. Până astăzi, nici un semn din parte-ţi; frumos, tare frumos, dragul meu! De vină să fie oare problemele diplomatice care nu-ţi dau răgaz, sau ţi-o fi teamă şi ţie de „ţâcneala" mea? Haide, mărturiseşte fără ocol, dacă legenda a ajuns şi până la urechile tale! Nu mă supăr; dimpotrivă, comedia asta mă înveseleşte. Oricum o fi stând lucrurile, fiindcă ţin încă la tine, şi fiindcă te ştiu om subţire, deci în măsură să mă înţelegi, am să te pun în curent; nădăjduesc prin aceasta, să-mi uşurez şi eu cât de cât sufletul. Cum ai fost mutat într'una din ambasadă în ambasadă, şi cum probabil firul ţi-a fost adeseori tăiat, voi cerca să-ţi reconstitui cât mai succint posibil, toată „istoria". După cum bine ştii, două patimi am avut în viaţă; femeia şi hoinăreala; mai bine zis una singură, de oarece călătoriile, nu făceau decât să-mi varieze, să-mi multiplice la infinit „exemplarul". Am cutreerat mai tot pământul, şi-am cunoscut femeia, începând cu fetişcanele depe moşia mea, şi sfârşind cu Lady Schelley; mlădioasă, transparentă şi cu sângele albastru, — adevăratul lujer de seră. Averea mea, îndrăzneala, aerul de distinsă blazare, călătoriile, dar mai presus de toate dorinţa veşnic nepotolită, au făcut să nu-mi scape una măcar, din cele pe care le-am râvnit.

Când nu era alt chip, biruiam cu banul, dar biruiam în toată puterea cuvântului. Legendara avere a Hurmuzeştilor tutoveni, sporită din tată în fiu, prin mine a fost sleită. Dar să las comentările la oparte!

Mult, zău mult a-şi fi dat, să-ţi fi văzut mutra făcută, când ai primit la Madrid, vestea nunţii mele: Simion Hurmuzescu însurat! Ei da, dragul meu, pe Ney Strâmbeanu trebuia s'o iau, trebuia, pentrucă pe Ney Strâmbeanu am iubit-o cu adevărat! Care crezi tu că mi-a fost măsura dragostei? Intre altele, şi gelozia pe bărbatu-său. Ştii cum sunt plămădiţi cei mai mulţi dintre noi: de i-ar înşela cumva amanta, ar turba de mânie; tot egoismul ce-a fost hrănit şi udat într'înşii în decurs de generaţii, ar rage, nu altceva; faptul însă, că femeia pe care o iubesc, e oricând şi oricât la cheremul bărbatului legitim, îl trec uşor cu vederea. Pentru mine, exemplarele acestea, eram cât pe-aci să le spun „surogate", sau nu iubesc cu adevărat, sau nu sunt masculi veritabili. Intr'o lună am despărţit-o pe Ney de bărbatu-său, iar când m'am convins că tot nu se potoleşte nebunul, l'am trimes pe lumea cealaltă, c'o lovitură de floretă.

După cununie, a'nceput însă chinul, chin şi pentru mine, şi pentru dânsa. Pe măsură ce creştea dragostea mea, creştea şi teama că Ney nu mă iubeşte; aveam intuiţia că dorinţa mea, asalturile date, desfăşurarea uluitoare a evenimentelor, au frânt-o, au desrădăcinat-o, iar acum, ceiace-o ţine 'n lanţ, e teama de mine, şi teama poate, c'ar rămâne ca fulgul în vânt, la cea dintâi imprudenţă. (Ca fată n'avusese stare, dar gustase în casă la Strâmbeanu, din tot ce poate procura banul; n'avea rude, şi aşi putea spune că nici prietenă numai avea, de oarece după fugă, şi mai ales după uciderea lui Strâmbeanu, până şi cele câteva colege de pension, au rupt orice relaţii cu dânsa). Ce se petrecea în mine, e greu de înfăţişat cu vorbe. Tu, stăpân o viaţă întreagă, să te simţi pentru întâia oară îngenunchiat, neputincios, şi să te fulgere în acelaş timp îndoiala! Iţi dai seama cred Dorine, ce tortură e asta! Nu aveam nici cel mai slab indiciu, care să-mi menţină ori să-mi întărească bănuiala: totuşi, îmi aţâţam nevasta în fel şi fel de chipuri, doream din adâncul sufletului, să-i scape odată, măcar odată vorba că nu ţine la mine. Cred că m'aşi fi răcorit atuncia! Ney, ori mă privea mustrător cu milă, ori o podideau lacrimile, şi se strecura din odae. Intr'un târziu, fireşte, îmi reveneam; îi ceream atuncia umilit şi pocăit iertare, îi juram şi-mi juram să nu se mai repete scena; şi totuşi, sbucneam mai curând decât ne-am fi aşteptat, sau mai bine zis, decât m'aşi fi aşteptat.

Dela o vreme am început s'o descos şi Ney, de teamă poate că ştiu ceva, sau că aşi bănui cine ştie ce dacă ar tăcea, sau dacă ar da răspunsuri evasive, mi-a mărturisit cu amănunte chiar, — amănuntele i le smulgeam tot eu, — celelalte două legături de mai înainte. Nebunia mea creştea acum văzând cu ochii; trecutul acesta, pe care-l citisem pe nerăsuflate, mă tortura fără cruţare. Ce drept aveam eu la urma urmii, asupra lui? Ştia oare dânsa că mă va întâlni cândva, că mă va iubi şi o voi iubi, ca să mă aştepte neatinsă de mână bărbătească? Şi apoi, tocmai unul ca mine, care prefirase atâtea printre degete, avea dreptul să se agaţe de trecutul ei, al ei şi numai al ei? Ei, să mă fi putut întreba tot aşa şi atunci, dragul meu! Cu mult, cu mult mai mult drept ar fi avut dânsa să se agaţe de trecutul meu, şi totuşi n'a făcut'o. De ce? N'a simţit oare imbold, din delicateţă faţă de mine, din teamă c'ar înţeţi şi mai rău focul? Nu ştiu, dar dacă m'ar fi sgâlţâit sdravăn, dacă mi-ar fi defilat pe dinaintea ochilor toate, toate ticăloşiile făptuite, poate cred chiar, că mi-ar fi potolit sbuciumul. N'a făcut-o însă. Tocmai târziu, când ceaţa s'a mai risipit, mi-am dat seama eu, că femeia aceastà, păpuşe de Saxa cu sufletul atât de friabil, mi se dase cu toată virginitatea! Cu vremea s'a mai adăugat încă ceva, care mi-a aţâţat şi mai rău chinul.

Aşa au mers lucrurile 7 luni, adică exact până'n Iunie anul trecut. Eu, pornisem cu noaptea 'n cap la vânătoare, şi de întors, m'am întors atuncia ca niciodată, tocmai a doua zi. Pe'nserate, Ney a pescuit ca deobiceiu pe malul heleşteului. Văcarul satului, un săcui de pripas, scurt la minte din născare, care tocmai trecea cu cireada la adăpat, aţâţat, nici vorbă, de frumuseţea femeiei, s'a legat de dânsa. Am aflat în amănunte o bună parte din scenă, dela dascălul satului, care se întorcea dela ţintirim. Cum am aflat pozna, am şi mânat potere de au răscolit satele, cale de 3 poşte şi mai bine, dar n'a fost chip de găsit ungureanul. De mi-l aflau, şi de-i slobozeam pistolul în piept, poate mă mai potoleam; aşa, tot necazul adunat şi aţâţat, s'a descărcat în capul ei. Vezi tu Dorine, deşi aveam dovadă că la mijloc a fost o siluire, totuşi, egoismul masculului din mine, nu se putea împăca şi potoli. De-aceia am început s'o chinuesc şi am chinuit-o până 'ntr'atâta, încât la o săptămână, de amar, s'a svârlit în heleşteu. Mi-a lăsat numai aceste două rânduri sărmana pe fotografia ei de mireasă:

„Să ştii că te-am iubit mult, negrăit de mult. Astă-zi mă dau înlături din calea ta, şi-ţi iert că nu te-ai putut birui".

Ney

Abea după înmormântare, mi-am dat eu seama ce-am făptuit, şi cât de mult o iubisem! Imi pătrunsese adânc, aşa de adânc în sânge, încât n'aşi fi crezut să pot trăi fără dânsa. Şi totuşi am trăit atâtea luni, şi voi mai trăi încă, sunt sigur! La vre-o zece zile după îngropare, a început şi dânsa să se răzbune. Fiece odae, fiece ungher, fiece nimic din casă. .totul îmi glăsuia de dânsa şi numai de dânsa; ici sofaua, colo pulverizatorul de păr, lacul de unghii, pantofii de casă... toate, dar absolut toate mărunţişurile acestea, mă făceau să retrăesc aevea, moment cu moment, lunile petrecute laolaltă; toate purtau încrustate ceva din fiinţa celei ce-şi ridicase viaţa din pricina mea!

Şi-am început dela o vreme s'o visez, ba s'o visez regulat de tot, aşa că numai mă slăbea acum, nici zi nici noapte. Şi cu cât îmi apărea mai bună, mai duioasă, cu atât sporea canonul meu. Am cercat să mă apropii de altă femeie, n'a fost chip; să călătoresc, de asemenea; băutura doară de-mi mai liniştea nervii. Simţeam însă nevoia să-mi ispăşesc vina, nădăjduind astfel să-mi uşurez cât de cât şi sufletul. De-aceia, într'o bună zi, am înaintat primului procuror — fostul nostru coleg de şcoală Scărlătescu — o plângere, detailându-i faptul şi cerându-i cu insistenţă să deschidă acţiune. Ticălosul şi-a râs de mine, ba s'a apucat să lăţească zvonul prin oraş, că m'am ţicnit din băutură (aceasta-i origina legendei). Mă vei întreba poate, dece nu mi-am sburat creierii ca să curm odată chinul. Răspund simplu şi fără ocol: n'am putut. Viaţa mă mai ţine încă cu mii şi mii de fire nevăzute. Cred, după atâta analiză ce mi-am făcut că cei ce-şi ridică viaţa, n'au în clipa supremă, niciun dram de luciditate; altminteri, n'ar putea apăsa pe trăgaciul revolverului. Totuşi, zilele îmi sunt numărate dragul meu, cu zgârcenie chiar numărate: de 3 luni şi mai bine fumez pe capete opium. De otrava aceasta, nu mă mai pot lipsi acum şi unde pui, că decând am gustat dintr'ânsa, Ney m'a lăsat în pace. După cum vezi joc ultima scenă din tragicomedia vieţii. Fără plăcerea pe care mi-o procură otrava, n'aşi fi putut-o încă juca.

Asta-i dragul meu, ceva mai pe scurt „istoria" despre care se brodează încă atâtea şi atâtea. Dacă vrei să mai afli unele amănunte, să-ţi revezi prietenul, sau să fumezi poate o pipă de opium nefalşificat, abate-te oricând după asfinţitul soarelui, pe la conacul moşiei.

Cu o strângere de mână,
Simion Hurmuzescu
p. conf. **ION DONGOROZI**

*) Din volumul „*Filimon Hâncu*", care va apărea în curând.

* * *

O predică a Mitropolitului Antim Ivireanu

Hristos cu Apostolii pe Mare

Cu-adevărat un lucru înfricoşat socot
Să hie p'acea vreme a mării turburare,
Când gândurile tale să leapădă dă tot:
Dă dragoste şi viaţă, cu plâns şi jale mare.

Imi e precum în faţa privirei aş vedea
Cum prinde apa mării adânc să se frământe,
Cum vânturi tari se umflă în sus ca o perdea
Şi suflă ca pe drumuri când urlă la răspânte.

Imi e precum văz valuri ce par ca nişte munţi
Ce sfarămă în cale ne'nfrântele zăgazuri
Cu furia lor oarbă, ce nu mai poţi s'o 'nfrunţi
Când spume de mânie fac asprele talazuri.

Corabia de-apostoli îmi pare că o văd
Cum ice prinde vântul spre ceruri să o poarte
Şi ice să coboară spre lumea dă prăpăd,
Spre iadul unde-s chinuri adânci şi fără moarte.

Pe feţele de-apostoli îmi pare că zăresc
Aceeaşi grea tristeţe de-a nu-i şti vieţii rostul,
Şi 'ncătuşat de dorul de viaţă, pământesc,
Văd palid ca o frunză de toamnă pe-orice-apostul...

Pe Christ dormind alături îl văd zâmbind în somn
Şi neavând vre-o grijă dă ce să 'ntâmplă'n fire.
Şi văd şi pe apostuli rostind spre-al lumii Domn
O rugă prea smerită, să-i ceară mântuire...

Ci nu-mi pare minune că marea spumega
Căci marea este cea mai nestabilă stihie 1),
Şi se frământa poate c'aşa e firea sa
Şi se frământa poate c'aşa-i fu scris să hie.

Ci nu-mi pare minune c'apostulii erau
Văzând mânia mării, atât de plini de frică:
Această 'nfricoşare toţi oamenii o au
Şi lor deci împotrivă, eu n'am să zic nemică.

Ci-mi pare o minune aceea că Isus
Trezindu-se, nu-l prins-au nici spaima, nici fiorii,
Şi marea fu tăcută când El o vorbă-a spus
Şi 'n grab se depărtară privindu-i chipul, norii.

Şi-adâncul întuneric ce zice-se c'a fost
Pieri cum piere 'n zare un stol fricos de vrăbii,
Şi-atunci Mântuitorul găsit-a adăpost
La ţărm făr'de zăbavă micuţei lui corăbii.

Vă spun dară şi vouă, să ştiţi, drept credincioşi
Că dacă-o să se 'ntâmple pe marea vieţii voastre
Cu barca pe furtună de jale să fiţi roşi
Şi nu zăriţi vre-odată seninul bolţii-albastre,

O rugă către ceruri, smerită să 'nălţaţi
S'alunge depe frunte mâhnirii-ascunse norul
Şi'n marea lui iubire de-acei care-i sânt fraţi
Va mângâia'n durere pe toţi, Mântuitorul!

IOAN CIORĂNESCU

* Stihie = element.

Idei înaintate

— Schiţă —

La cel din urmă congres al oamenilor înaintaţi, d. avocat Drăgan avusese o cuvântare din cele mai gustate de publicul asistent.

Zisese:

— „Domnilor, azi nu mai merge cu anacronismul vremilor trecute, — azi e vremea ideilor înaintate, umanitare şi absolute..."

Şi a vorbit aşa mereu, arătând în fraze pline de entusiasm, înfăţişarea ideilor şi a vremilor înaintate.

Când a isprăvit, avea fruntea asudată, iar ochii îi erau prinşi într'o pânză de lacrimi, din pricina emoţiei interioare. Ascultătorii stăteau gata să-l ridice pe braţe, dar d. Drăgan se opuse, spunând cu o demnitate stăpânită:

— „Nu, domnilor! Numai demagogii trecutului făceau aşa... Noi suntem cu idei înaintate!..."

Totuşi, elanul popular fiind excesiv de mare, nu putu fi oprit de aceste vorbe, — şi poporul luă în braţe pe orator. Dar cum poporul e totdeauna brutal, d. Drăgan simţi cum i se frâng mădularele, trase în direcţii opuse de poporul entusiasmat.

Tăcu şi suferi, zicându-şi: „aşa-i poporul, — cui nu-i place, să se ducă la oligarhii mizerabili!..."

După ce entusiasmul trecu, d. Drăgan constată următoarele: pantalonii d-sale se rupseseră dinapoi, — jiletca era plesnită în spate, — surtucul era plin de unsoare, — şi atât portofelul cât şi ciasornicul lipseau...

Se încruntă, tăcu şi se lăsă dus de şuvoiul popular, stârnit de cuvântarea d-sale.

Aşa că, pe drept cuvânt, d. avocat Drăgan era un om cu idei înaintate.

— — — — — — — — — —

Uşa dela cabinetul 14 de instrucţie era uşor întredeschisă, uitată aşa de un grefier tulburat, care intrase ca o furtună.

Se putea zări înăuntru: judecătorul, un om plictisit, care se uita pe geam: — în faţă-i şedea un om deşirat, cu privirea uitată şi cu mâinele atârnând greoae spre parchet... Se putea auzi din când în când vorba trăgănată a judecătorului de instrucţie:

— „...şi spune... cum a fost?..."

Pe sală, d. avocat Drăgan vorbea pe şoptite cu samsarul său, un om cu ochii ca două puncte negre, cu barba nerasă şi cu mâinele tremurătoare.

Şoptea în de doi:

— „Să ştii că-i dă drumu!..." zise Drăgan, vorbind de clientul său, adus chiar atunci la instrucţie pentru un denunţ ivit dintr'o intrigă politică din mahala...

— „Nu cred..." îi răspunse samsarul...

— „Pe dracu!.."

— „Nu, zău..."

— „Nu ştii ce spui... Ii dă drumu sigur... fir-ar al dracului de ghinion!..."

— „O fi nevinovat..." şopti samsarul.

— „Asta nu are nici o importanţă. Trebue să mai stea închis **neapărat** până diseară..."

— „Să facem..."

— „Să facem... Dar nu vezi pe instructor? L'a cuprins umanitarismul acuma... fir-ar-al..."

— „Şi era o pâine de mâncat..."

— „Ba ce pâine!... Cred şi eu..."

Samsarul privi cu tristeţă undeva, într'un loc nesigur, pe când avocatul cu ochi lacomi privea spre judecătorul care înlemnise cu ochii pe geam, gândindu-se cine ştie unde... Işi zise în sine cu tărie, d. Drăgan: „pierd cinci mii de lei ca un idiot... Dacă mai stă închis barem până diseară, vine suma... Pe urmă, poate să stea închis şi un an sau poate să-i dea drumu..."

I se păru că un glas, de undeva, îi spune: „dar dacă-i nevinovat?..." Cugetul d-lui Drăgan se semeţi şi o luă repede: „ce-mi pasă mie de toate acestea?... Cinci mii de lei!..."

Samsarul urmărea cu ochi de păcură mişcările pe care, fără voe, le făcea chipul d-lui Drăgan din pricina tulburărei interioare, şi aştepta cu gura uşor căscată, hotărârea avocatului.

Deodată, faţa avocatului se lumină. Samsarul surâse şi el, fără voe.

Drăgan luă repede pe samsar de braţ şi-i zise scurt:

— „Hai!..."

Trecură în „bibliotecă" în locul cel mai ferit. Acolo Drăgan cu glas şuerat dictă pe şoptite samsarului, care scria pe o foae de hârtie:

„Nu puneţi în libertate pe . . . . că veţi descoperi şi alte excrocherii în spinarea lui. Intrebaţi pe Niculescu, casapul din colţul halei, pe Ionescu, frizerul... Toţi ştiu..." şi iscăli: un om de bine..."

Samsarul, cu cât scria, cu atât se bucura.

La urmă, şopti, plin de admiraţie pentru avocat:

— „Straşnic cap!..."

Avocatul îi răspunse zâmbind:

— „Ce? Idiot ca al tău?..."

Samsarul zâmbind şi el, răspunse:

— „Chiar aşa!..."

Pe urmă, prin a şaptea mână, plicul cu rândurile scrise de samsar, căzu pe masa instructorului, care, după ce-l ceti, zise plictisit, către grefier:

— „Să-l mai ţie dracului, până mâine la başcă, — şi — om vedea..."

— — — — — — — — — —

La viitorul congres al Oamenilor înaintaţi, avocatul Drăgan avu un succes şi mai mare. Luptând cu aerul, strigase vehement, ca un stentor din vechea antichitate:

— „Da, domnilor, azi nu mai merge, putem zice, cu anacronismul vremilor vechi, — azi e vremea ideilor înaintate, umanitare şi absolute... Da, domnilor!..."

Şi iar poporul fu cuprins de frigurile entusiasmului şi, cu toate opunerile oratorului, îl purta pe braţe...

Numai cât de data aceasta, omul cu idei înaintate avusese o deosebită grijă, anume: îşi pusese haine vechi, care n'ar mai fi avut habar de stricăciune, iar prin bubunare nu mai avea nici cel mai mic lucru... Işi scosese şi verigheta din deget...

ALEX. LASCAROV-MOLDOVANU

Din cronici:

Mâhnirea lui Paisie Psaltul...

...Eu am văzut-o, — Doamne, — coborând
de sfiiciunea curăţiei plină
— păşia în rotocoale de lumină
ca sub povara unui tainic gând...

Avea pe frunte sângele 'n broboane
şi între gene lacrimi de cleştar, —
— îngenunchind, tăcută, la altar
cu ochii te căta între icoane!...

Apoi a izbucnit cu 'n hohot greu
— tot pieptu-i slab părea că se fărâmă...
(— Eu, m'am târât înfricoşat, — o râmă —
nemai ştiind de sânt ori nu sânt eu...)

„Biet sufletu-mi de jale se destramă
„şi nu sânt ape focul să mi-l stâng
„— de veacuri m'ai lăsat aci să plâng,
„iubind pe oameni, ai uitat de mamă!..

„ci dacă tu ai fost un Dumnezeu
„aceiaşi oameni ţi-au rămas în urmă:
„în inimi viclenia le mai scurmă,
„şi împotriva-ţi, — răi, cârtesc mereu!

„Când au înfipt în trupul tău piroane
„şi suliţa, — în mine le-au înfipt
„ai răsvrătit un semn pe-un manuscript
„ca să-ţi stârneşti un vifor de canoane!...

„Sânt toţi şi toate din acelaş lut
„— doar tu ai fost din cel Atotputernic —
„El te-a chemat şi L-ai urmat „cucernic...
„o, — iartă-mă c'am plâns când te-am pierdut!...

...Avea doi ochi prelungi — cum e migdala —
şi o tristeţă fără de cuvânt...
obrazul tot — obrazul unui sfânt,
şi se chema: Maria din Magdala...

De-atuncia, Doamne, am încărunţit
şi-i mai aud în miez de noapte pasul —
şi-mi hăuie'n urechi şi'n suflet glasul —
şi plâng şi eu de jale cotropit!...

GEORGE SILVIU

* * *

Chemare în Toamnă

I

Să vii, când toate ramurile toamnei
Cădea-vor de rugină şi scântei,
Cu paşi turburători, îngândurată
Şi tristă ca o dalie, spre cheiu.

Pe banca cea mai veche, cea mai goală,
Vom sta, cu ochii'n apele ce curg,
Incremeniţi în focurile toamnei
Şi muţi, ca două păsări în amurg.

Iubirea va tăcea, 'nţelegătoare,
Plecându-se pe râul călător,
Când s'or lăsa'n copaci vulturii nopţii
Să nu ne simtă 'n cuiburile lor.

II

Doar când tăcerea totul va cuprinde
Şi ne va 'nconjura cu ziduri mari,
Atunci ne vom trezi ca'n altă lume
Intr'o grădină — noaptea — solitari.

Şi ne vom strânge 'n întuneric, prinşi,
Vom asculta doar inimile cum se sbat,
Ca pentr-un ceas suprem, apropiat,
Cu ochii când aprinşi, când negri — stinşi —
Un palid fâşiit ne va 'ncorda,
Ne vom simţi suflarea că se curmă
Şi ca'n îmbrăţişarea cea din urmă
Incremeniţi vom sta.

III

Vom şti că daliile roşii ne 'nconjoară,
Cu flori ce noaptea nu se lămuresc,
Că pomii 'n şiruri drepte ne păzesc,
Schimbaţi în strae negre, de cu seară,

Că, lângă noi, ploapele-au închis
Gherghinele, 'n buchete 'nsângerate
Şi că făclii de nalbe 'ntârziate
Işi clatină corolele de vis.

Poteci perdute 'n tufe vor visa
Cu frunţile albite de lumină
Şi 'n fiecare frunză luna plină
Un fluture de aur va pica,

Şi vom sta singuri — noaptea — amândoi —
Şi frunzele vor licări pe noi.

MIHAIL CELARIANU

* * *

O clipă ne-am iubit

O clipă ne-am iubit — şi fără milă
Linţoliu greu de moarte-ai aruncat
Pe-o flacără ce lumină umilă
Un vis nebun — de-acuma spulberat.

Şi ochii tăi plecaţi n'aveau să vadă
Durerea unei inimi — şi fiorii.
Plângeau cu mine toţi — plângeau şi norii
In lacrime tăcute de zăpadă.

Imi plimb de-atunci durerea-mi solitară,
Incet, de-alungul străzilor pustii,
Pe unde paşii noştri se plimbară,
Pe unde azi tu nu mai vrei să vii.

M'arată azi cu mâna trecătorii,
Copiii se feresc din calea mea
Şi râd de mine toţi — şi râd şi norii
In lacrime sburdalnice de nea.

Şi râd si eu şi strig cu gura-amară
Un nume scump cu sunete-argintii
Şi-mi plimb de-atunci durerea-mi solitară
Incet, de-alungul străzilor pustii.

Miron Niculescu

Pictura Austriacă

Anton Faistauer

UN PICTOR DE BISERICĂ

Din ogivele gotice ale cartoanelor expuse sbucneau flacări colorate, se desprindeau elanuri de trupuri serpentinate, euritmii de slujbă religioasă. Relieful răspicat, diferenţierea de planuri, economia dar mai ales opoziţia îndrăsneaţă a colorilor primare îmi aduceau aminte de cezane şi de veneţienii renaşterii; armonia sobră a compoziţii de florentini, de prerafaeliţi... Şi totuşi Faistauer era Faistauer.

Nu era numai virtuozitatea paletei: o evlavie biblică nouă, duioasă, neaşteptată, convingătoare, strălucia înapoia fumurilor colorilor aprinse. Ca într'o poezie a lui Rilke, în fiecare gest, în fiecare privire respira iubirea de aproape. Pentru prima dată eram mişcat şi intrigat în faţa unui pictor austriac modern. La Klimt şi la Kokoscho simţisem interesul pentru ornamentul sau grimasa timpului de faţă: aci pipăim corespondenţe tainice cu atmosfera mistică a trecutului şi a viitorului.

Buna Vestire

* * *

Viaţa Maicii Domnului aşa cum ne-o povesteşte Biblia şi aşa cum a complectat'o pictura creştină. Momente etern omeneşti ale femeii. Prezentarea în templu, Nunta, Bunavestire, Căutarea gazdei, Naşterea Domnului, Inchinarea Magilor, Fuga în Egipt...

Exaltate în misticismul cel mai duios al omenirii, patimile Mariei se adresează mai deadreptul poporului gospodar decât cele năprasnice, supraomeneşti, ale Mântuitorului. Biblia mariană e cea mai fericită născocire a cavalerismului evului mediu: simbolul maternităţii îndumnezeite prin suferinţă.

Deşi n'a fost dogmatizat în întregime de Vatican decât în 1854, în Austria cultul Preacuratei a fost şi este foarte puternic. In fiece clipă de odihnă, de belşug sau de cumpănă i se invoacă numele, şi pe drumuri de ţară, în capelele şi troiţele Mariei opaiţele credincioşilor pâlpâie necontenit. Numeroase ordine călugăreşti, case şi mănăstiri (ca locuri de pelerinaj) poartă numele sfintei şi îi adoră icoana făcătoare de minuni.

* * *

Pictată pentru biserica din Morzg de lângă Salzburg, legenda trebuia să fie a ţăranilor de acolo. Maria s'a născut între ei, la picioarele Alpilor germanici. Faistauer a creat tipul madonei din Salsburg.

La întâlnirea Mariei cu Elisabeta (Heimsuchung), rusticitatea vibrează în depărtări enorme cu munţi, câmpii întinse, poteci, o căsuţă şi două suflete omeneşti. Nici mulţime, nici palate. Sfintele, în mărime naturală, se întâlnesc pe un drum de ţară. Maria vine din cine ştie ce tărâmuri depărtate s'o găsească pe Elisabeta, să-i împărtăşească buna vestire. Elisaveta, mai vârtoasă, mai ţeapănă, Maria tânără, în mişcare serpentinată gotică, avântată spre soare ca un luger de orhidee· „Dorului îi trebuie spaţiu, profundul spaţiu al cerului. Fără spaţiu nu-i dor", spune Faistauer într'un studiu asupra lui Egon Schiele. Aci îşi întrebuinţează preceptul: în dreptul capetelor femeilor linia depărtată a munţilor dau un reazăm imens compoziţiei.

Trupurile svelte strânse în cutele hainelor tradiţionale colorate în roş şi albastru sărbătoresc, se armonizează în mişcări opuse. Ambele femei calcă par'că pe imense roţi nevăzute ce-şi încrucişează spiţele luminoase. Dinamica ţâşneşte: femeile se îmbrăţişează fericite — e un moment de oprire prin urmare — dar picioarele calcă încă: se simte o prodigioasă înnălţare din ciocnirea şi unirea mersurilor însufleţite. Maria şi Elisabeta vor naşte pe Isus şi pe Ion... Pe feţele străluminate de vestea îngerilor se citeşte un melodios alleluia purtat în slava cerului de basul continuu liniştit al munţilor.

Iată grupul cântării gazdei în Betleem. De mărime naturală, cu toată mişcarea intensă, cutele hainelor liniile cadrului, gesturile sunt ordonate după o logică superioară. Se simte arhitectura, se ghicesc stâlpii şi ogivele gotice ale ciclului·

Maria, nobilă şi duioasă, frântă de oboseală, e trântită pe o lespede, în stradă, coşul cu merinde zace alături. Sf. Iosif, cu capul întrebător întors spre fereastra luminată, are dreapta ridicată, sgârcită ca pentru a bate la uşe. Bătrânul merge înainte, precipitat, ca şi cum ar fi auzit un glas. Maria n'aude nimic, ochii ei privesc ţintă, împăienjeniţi de lacrimi, fascinaţi de un cămin imaginar.

Neapărat, în armonia grupului — cel mai poetic dintre toate — se simte şi inegalitate în execuţie. Faţă de linia delicată a Maicii Domnului, hodinindu-se pe lespede, matahala care se ridică de lângă ea pentru a bate în uşe e barbară, mişcarea piciorului prea iute. Am vrea ca acest Sf. Iosif să aibe şi el ceva din liniştea şi măreţia ce i-se cuvine. Probabil însă că pictorul i-a dat bătrânului alura agitată pentru accentuarea contrastului dinamic.

Toate efectele sunt altminteri menajate şi concentrate. Noaptea albăstruie neprimitoare de puternice reflexe albe lunare caselor, turnului din fund (primăria din Salzburg), grupului familiei. Din stânga spre dreapta culoarea se desleagă din albastrul abstract în verdele speranţei. Haina roză a Sf. Iosif şi cea roşie (cu pelerina brună) a Fecioarei, lumina albă-portocalie a ferestrii mijlocesc rezultanta. Deslegarea conflictului e însă numai coloristic, atmosferic, ca o prevestire. Tragicul gesturilor rămâne nedeslegat într'un strigăt de desnădejde. Dela motivul bătăilor în uşe, peste fereastra luminată la Maica Precista creşte şi rămâne în suspensie, pe brânci, ca în faţa unei prăpastii peste care nu se poate trece. Desperarea mânilor Mariei, lăsate dealungul poalelor, încleştarea şi frîngerea lor între genunchi, durerea mută a privirii bietei mame e aşa de adevărată, încât ni-se strânge inima şi revolta geme înăbuşit...

Legenda ne spune că deşi era iarnă, pe unde trecea, în fuga spre Egipt, sfânta familie, se făcea primăvară şi păsările cântau şi· pomii înverzeau.

In fund, munţii înzăpeziţi (Hohenstaufen) şi spaţii albe de ţarini îngheţate par o mare care-şi aruncă ameninţătoare valurile spre drumul înfloritor al Fecioarei. In stânga, doi brazi alăturaţi, unul galben ruginit, altul verde: moartea lângă viaţă. In primul plan haina curat verde şi cu aruncături roşii de pensulă se vede la distanţă în verde şi mai aprins. Brunul-indigo al măgarului condus de Sf· Iosif (în haină verde-gălbue) întăreşte impresia totală a simfoniei în verde. Sălbăticiunile prietenoase ce ţâşnesc din umbre şi stufişuri în stânga şi în dreapta, păsărica cu floarea în cioc, spre care se uită minunat Sf. Iosif, dau note de basm cortegiului. Maria, cu un zâmbet fericit de mirare, e purtată domol în spatele dobitocului. In centrul compoziţiei, în plină lumină, pruncul gol, răsturnat pe spate în poala Maicii, pare că se sbate voios, râde şi se bucură de ciripitul păsărilor şi de razele ce-l încălzesc.

Lui Faistauer i s'a făcut învinuirea că sacrifică desemnul, culoarei. Adevărul e că desemnând uşor (întregul ciclu de 16 cartoane pictate à la tempera au fost desenate în 6 săptămâni), avid de paletă, simplifică adesea compoziţia şi îi dă un caracter de schiţă.

Şi lui Tizian i s'a făcut învinuirea (e drept: de către Michel-Angelo) că nu ştie să deseneze. Dar la Tizian, ca şi la Rubens şi Cézanne, forma se desleagă din culoare şi e periculos să li-se analizeze desenul în sine. Pentru această familie de pictori, simţul culoarei primează totul.

Pe urmele lui Ganguin şi Cézanne, în călătoria din 1910 în Italia, Faistauer descoperă pe marii veneţieni, în primul rând pe Tintoretto. De atunci, prin studii îndărătnice, îşi capătă independenţa naturile moarte şi peisagiile din ultimii 5 ani se ridică la înălţimea celor mai mari triumfuri coloristice ale maeştrilor moderni· Ceilalţi contimporani austriaci (Klimt, Schiele, Wiegele, Kolig) par abstracţi pe lângă el. Singur Kokoschka rivalizează (mai ales în acel minunat „Dent du Midi") dar cu o tehnică diferită a pastei.

In faţa tablourilor lui Faistauer simţi într'adevăr că marginea nu-i decât isprăvitul unei culori, vezi un mănunchiu în care flacările colorate pâlpâie distincte. Scăderea strălucirii cu fuga planurilor. albăstrirea generală proporţională cu distanţa, mulţimea reflexelor piezise în culori de intensităţi diferite, vibraţia văzduhului, toată gama de valori, menajarea, opunerea, compunerea culorilor într'o orchestraţie purtătoare a ideii sintetice, îţi lasă o amintire armonic-melodică de neuitat.

Se va remarca de către mulţi tehnica lui Cézanne în împărţirea quasi-cubistă a planurilor, în modelarea răspicată, în nuanţarea aprinsă a culorilor, în inundarea marginilor laviului cu cerneală, se va aduce aminte de Tintoretto: atâtea influenţe clasice care se combină fericit cu tendinţele moderne ne arată că maestrul dela Salzburg nu e subjugat de disciplina celor vechi, ci le foloseşte doar sintaxa. Işi măreşte vocabularul şi cu neologisme şi cu arhaisme dar şi prin studiul real al poporului şi al peisajului rustic, iar prin puterea talentului dă oricărei picturi un stil original ce-l deosebeşte dintr'o mie.

E mare deosebire între o bucată isprăvită şi una reuşită. La Faistauer, de cele mai multe ori reuşita ia locul isprăvitului. Compoziţia lui are meritul neaşteptatului. Fănturile lui se nasc pe pânze ca râsul în colţul gurii unui copil. Au ceva ce ne mişcă şi ne dezarmează. „Ceva ce nu se poate explica" spune Ruvir, „ceva ce este esenţialul.

* * *

Maestrul e un interiorizator. Nudurile şi portretele sunt lipsite de erotism, sunt impregnate de viaţă idealizată dar niciodată dulceagă. Pictorul are aceeaşi oroare de nota sentimentală ca şi de cea brutală. Ne pare rău câte odată că e prea egal cu sine însuşi, prea echilibrat. Dela rădăcina braţelor până la vârful unghiilor, totul la el e înlănţuire. Am dori câte odată o prăpastie, o răsvrătire. Dar Faistauer nu-i fausntic, n'are două suflete, nu are discordanţe frenetice.

Nici nu va avea predilecţie pentru lucrări haotice de tumult ca un Rubens sau un Iacobo Robusti, nu va avea tendinţe spre raccourci, spre dinamismul comprimat ca un arc până la refuz. Mulţimea pestriţă a maeştrilor vechi şi a bibliei care răspunde ca un cor grecesc tragediei scripturilor, lipseşte cu totul în compoziţiile religioase ale tânărului maestru. La el totul e singurătate, idită contemplaţie severă, melancolie dureroasă, reculegere, resemnare. Aşa e viaţa Mariei, aşa sunt portretele numeroase (între altele cel mai expresiv poate al episcopului din Salzburg). Aşa sunt naturile moarte şi peisagiile (Dürnstein, Coastă de lac, Salzburg).

Spre deosebire de Kokoschka — cel mai mare pictor german prin analiză, prin redarea negativă a sufletului contimporan — Faistauer lucrează prin sinteză şi idealizare. Prin apariţiile halucinante de strigoi ale lui Kokoschka auzim gemătul, prin picturile transcedentale ale lui Faistauer, auzim imnul de nădejde al omenirii de azi.

* * *

Când l-am cunoscut mai târziu în mijlocul prietenilor vorbind despre artă cu o nu ştiu ce linişte şi severitate preoţească, am găsit o concordanţă perfectă între om şi operă. Cu faţa uscăţivă, liniştită, contrastând cu ochii neliniştiţi, scânteietori, spunea odată, cu vocea joasă, tărăgănată: „am iubit foarte mult pe Kokoschka înnainte. „Dar acum prea schimonoseşte din cale-afară portretele. „Asta e într'adevăr o blasfemie, căci chipul omului e doar „cel al lui Dumnezeu".

Concepţia mistică a lui Faistauer se explică prin mediul în care a trăit. Născut în 1887, în Salzburgul ultracatolic, dintr'o familie de răzeşi, destinat ordinului franciscanilor, el îşi făcu primele studii la mânstire. Mai târziu, la Viena (unde învăţă la academie în aceeaşi clasă cu Egon Sehiele, eroticul, răzvrătitul) încă din primele tablouri religioase la Hagenbund (1909) aducea coloristica năpraznicului Grünewald, îmbinată cu ordonarea delicată a lui Botticelli. Mai târziu, peste impresionismul francez, i-a fost uşor să-şi apropieze atmosfera creştină contimporană a lui Rilke, Hofmannsthal, Bruckner şi Mahler.

Fuga în Egipt

Preot al artei, convins de preceptul lui Stendhal că „pictura e o morală construită", s'a coborît la poporul în mijlocul căruia s'a născut. Din 1922, în fiecare vară, Faistauer pictează la frescile pe jumătate gata ale bisericii din Morzg, răstălmăceşte legenda biblică a Maicii Domnului şi vede în zilele noastre minuni în satele dimprejurul Salzburgului.

EMIL RIEGLER

Rondelurile de porţelan

de Alex. Macedonsky

RONDELUL MĂREI JAPONEZE

Smaraldul mărei răpitoare
E jocul vecinic de colori
In verdea flacăre de soare,
De lângă ţărmii ninşi de flori

Liliachii, se duc izvoare
Sub pomi, plăpânzi ca nişte zori,
Smaraldul mărei răpitoare
E jocul vecinic de colori.

Copii, de griji neştiutori,
Sunt japonezii 'ntre popoare,
Ş'ori-ce dureri le sunt uşoare
Căci poartă 'n suflet, zâmbitori,
Smaraldul mărei răpitoare.

1920, Martie

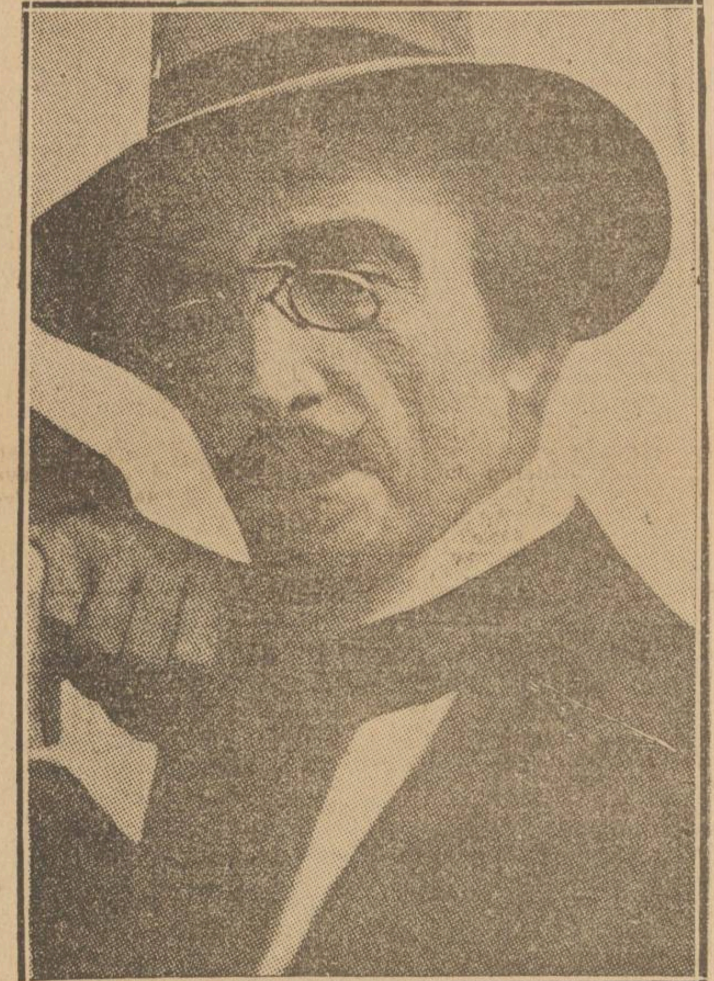
RONDELUL MUZMEIEI 1)

In Jinrikisa 2) uşurică
Muzmeia mică e purtată.
Frumoasă ca o păpuşică,
In Kiomono 3) e îmbrăcată.

Pe când zăduf de-aur pică,
Spre ceinăria depărtată,
In Jinrikişă uşurică
Muzmeia mică e purtată.

De-al soartei greu a fost cruţată,
Simţiri, nici gânduri n'o ridică,
Atât e : o păpuşă mică
De tineri nostimi aşteptată,
In jinrikisa uşurică.

1920, Februarie

Macedonski

RONDELUL PODULUI DE ONIX

Pod de-onix se'ncovoaie
Arcuind o boltă naltă;
Cade foaie, dupe foaie
Peste-azurul de pe baltă.

Din spre-apusul ce trăsaltă
Sângeroase curg şiroaie ;
Pod de onix se'ncovoaie
Arcuind o boltă naltă.

Mandarini, stând la-o-laltă ,
Spun că semne sunt de ploaie
Iar o luntre cam greoaie
Printre ape se tot saltă,
Pe sub pod ce se'ncovoaie.

1919 Dec.

RONDELUL JAPONEZILOR DIN PARIS

Ei nu vorbeau, ci ciripeau,
Căzuţi din lună în Paris,
Şi cum naintea mea mergeau
Păreau ieşiţi ca dintr'un vis.

Să'i vadă mulţi se întorceau.
Aveau un chip de nedescris...
Ei nu vorbeau ci ciripeau,
Căzuţi din lună în Paris.

Din ţară singuri s'au proscris...
Insă de câte ori priveau
Albastrul hainelor deschis,
De ea aminte'şi aduceau,
Şi nu vorbeau, ci ciripeau.

Aprilie, 1920

1) Muzmeiă ; numele ce se dă fetelor uşoare în Japonia.
2) Jim — om, riki — putere ; şa — trăsură. Jinrikişa e o trăsurică de paie dusă de un japonez în fugă de cal.
3) Imbrăcăminte femeiască japoneză, foarte luxoasă prin broderii de aur, argint şi de mătăsuri în colori. De obicei se poartă dimineaţa, croiala ei e specială.

LITERATURA STRAINA

Inima Turcului

Nuvelă de scriitorul turc Aka Ghiunduz

Era tânăr şi bogat. Când l-am cunoscut, buzunarele hainei sale erau pline de ruble. Nu ştiu unde se născuse, dar ştiu bine de unde venise. Venise din patria cea veche, din adevăratul cămin al turcilor.

Şi îmi povestea despre această patrie, despre ţară şi despre munţii de dincolo de lacul Baical. Pe când povestia se scula în picioare, îşi încheia mantaua sa cea largă şi vorbea cu ochii aprinşi de entuziasm.

„Frate", îmi spunea el, acolo e patria turcilor, acolo e căminul turcesc. Acolo licăreşte focul care arde domol şi tainic. Focul acesta trimite pe coş fumul alb-albăstruiu, elegant ca o mireasă. Şi după ce se leagănă în văzduh, fumul se urcă în coloane subţiri sus, tot mai sus, până în cele mai înalte înălţimi.

„O, cine l-a văzut o dată, acela va trebui să-şi mărturisească înlăuntrul sufletului său, că focul acesta nu se va stinge în veci!"

Pe când vorbea în felul acesta, cădea dintr'un extaz, într'altul.

Imi povestea despre stelele care lucesc în nemărginitul cer albastru, ca ochii mistuiţi de dor, ai unei logodnice, de luminoasa **Cale a laptelui**, care arată drumul spre veşnicie.

Imi povestea de lumea din ţara aceea, care dese ori ca şi un disc de aur, rupe acoperământul de nouri şi apare în toată măreţia ei.

Imi vorbea de nesfârşitele şiruri de zvelţii plopi piramidali, de florile şi ierburile ce îmbată văzduhul cu aroma lor şi care cresc pe stâncile din Turchestan, de numeroasele lăculeţe, cari strălucesc ca nişte bucăţi de oglindă. Imi mai povestea de întinsele stepe ce sunt aşa de albe 'n vreme de iarnă.

Nu uita să-mi spună şi de tinerii cari nimeresc cu lancea din goana calului, de adunările bătrânilor cu barba albă şi înaintea cărora beii cei puternici cad în genunchi, iar prinţii stau în picioare, cu braţele la piept.

Despre toate acestea îmi povestea tânărul care venise ca un meteor de dincolo de lacul Baical. Iar după ce a terminat de vorbit, şi-a încrucişat braţele, eu însă am strigat: **„seleam!** Salutare ţie, ţară turcească!"

* * *

Tânărul turc dispăru, iar eu am fost prins în vârtejul vieţii. Nu ne mai văzusem de cinci ani. Dar în luna Ramazanului, pe când mă găseam — nici eu nu mai ştiu dece — la Brusa, cineva m'a apucat de braţ, tocmai când eşeam din moscheea cea mare. Ne-am privit în ochi şi mi s'a părut că văd înaintea mea un tablou din vis.

„Bietul meu frate, nu mă mai cunoşti?", răsună glasul său.

Da, era el, fiul căminului turcesc, venit de dincolo de Baical! Vreme îndelungată ne am ţinut îmbrăţişaţi. Figura îi strălucea de bucurie, iar din ochi-mi curgeau lacrimi.

M'am dat câţiva paşi îndărăt, l'am privit de sus până jos şi am admirat statura să înaltă, mijlocul său subţire şi umerii săi largi. Purta uniformă albastră care îi dădea o înfăţişare viguroasă, la coapsă sabia cu capul de leu pe care strălucea cuvintele „Bahrie-i-şahane", Marina imperială. Pe braţ avea galoane roşii.

Râdea şi buzele îi se mişcau sub mustăţile subţiri.

„Precum vezi, sunt ofiţer turc, să mergem acasă la mine", îmi zise el... Sunt şease luni de când mi-a venit mama de acasă. Biată mamă a străbătut văi şi munţi, ca să mă găsească pe mine la Stambul. De acolo am venit aicea la Brusa. Cu părul ei a frecat pietrele de mormânt ale sultanilor şi a sărutat mormintele lor. Şi-a făcut rugăciunea şi a împărţit pomeni la şaraci. Locuim într'o casă cu chirie şi avem acum în luna Ramazanului mulţi musafiri la masă de seară. Vino şi tu".

Ne am dus la casa prietenului meu şi am întâlnit acolo stând la uşa bucătăriei, o femeie bătrână, care număra boabele dela mătănii şi supraveghea ce se petrece în bucătărie. Era mama prietenului meu.

Işi scoase de sub şal mâna ei străbătută de vine albastre subţiri şi mi-o întinse.

Eu m'am grăbit să i-o sărut.

„Eşti turc, fiul meu?" mă întrebă bătrâna.

— Da, sunt turc, i-am răspuns.

Ea adăugă: „dacă-i aşa, rămâi pururea turc şi iubeşte pe cei ce nu sunt turci".

După aceea, cu capul făcu un semn scurt femeilor, cari ingrijeau de bucătărie, iar ea începu să numere din nou boabele de mătănii.

* * *

Cât de iute şi fără de milă trec anii! Incă trei ani pieriseră în veşnicie. Aflasem că prietenul meu fusese înaintat la gradul de ofiţer. Dar unde era? In părţile europene ale Turciei? In Anatolia?

Această nesiguranţă nu dăinui multă vreme. Intr'una din zile am primit o scrisoare pe care erau aplicate mai multe ştampile de poştă. Am deschis-o. Era scrisul său, iar conţinutul scrisorii glăsuia în felul următor:

„Scumpul meu frate, îţi scriu rândurile acestea din spital. Poate că m'ai şi uitat de mult, să nu fii însă supărat pe mine şi te rog să nu uiţi pe iubita mea mamă.

„Cinci săptămâni în şir am fost în luptă, expus din toate părţile unui foc năpraznic. Baionetele noastre se înroşiseră în sângele duşmanului şi steagurile turceşti fuseră acoperite de glorie. Din nenorocire, însă, atâta mi-a fost norocul: acum o săptămână, am fost grav rănit de două ori. O, sunt adânci rănile acestea. Cel mult mai am de trăit patru sau cinci zile.

„De altfel, un ofiţer turc, aşa cum sunt eu, n'are voie să trăiască mai mult. Cine luptă şi împrăştie sânge, aparţine la urma urmelor mai mult lui Dumnezeu de cât oamenilor.

„Ori va fi îngropat sub ruinele unei fortăreţe, ori va cădea victima unui glonţ. Tu eşti turc, iubitul meu frate, ia, aşa dar, o parte la adâcimea sentimentelor de care e însufleţit un tânăr ofiţer turc. Şi cu acelaş sentiment îţi fac cunoscut că am gustat tot ce am putut avea pe lumea aceasta în folosul patriei.

„Martiriul pe care trebuia să-l îndur pentru patrie a fost legat de două gloanţe cari m'au izbit în inimă; nu pot să aduc o jertfă mai mare. Dacă ar fi să mai am ceva îndatoriri faţă de alţii, aceştia ar trebui să mă ierte. Aşa că îmi mai rămâne o singură datorie: datoria faţă de mama. Du-te şi cerceteaz-o pe biata mamă. Iţi trimit aci adresa ei. Nu trebue să o consolezi, căci n'are nevoie să fie consolată. Ea e o mamă de turc...

„Ieri am avut un acces de friguri şi în delir mi-am văzut pe mama. Caporalul era îngrijorat de starea mea şi îmi săruta mâinile. De cât aceste mângâieri nu mi-au redat liniştea.

„După aceea, am adormit, am respirat fără să simt dureri şi am visat.

„Călareţii veneau de departe, dintr'o oază înverzită. In fruntea lor călărea unul mai tânăr. Figura sa era încadrată de o barbă neagră.

„Tânărul călăreţ s'a apropiat de mine, eu însă nu mai aveam nici o putere şi abia mă puteam ţine pe genunchi, ca să-l salut. El însă s'a aplecat de pe calul său superb şi mi-a cuprins capul cu mâinile sale. In reflexul săbiei sale am văzut ca într'o oglindă cum mi-a pus pe capul meu coada de cal, care e semnul distinctiv al unui paşă.

— „Cine eşti?" l'am întrebat.

— „Un turc", mi-a răspuns el.

— „Şi cum te cheamă?"

— **„Ertogrul"**, fu răspunsul.

„Când am deschis ochii, caporalul surâdea, ca şi cum ar avea să-mi spună ceva.

— „Ce este?" l'am întrebat eu.

— „Ştirile de pe câmpul de luptă glăsuesc că duşmanul a fost respins.

„Iubitul meu frate, nu mai sunt bolnav, nu mai sunt rănit şi neputincios. Nu sunt decât obosit.

„Sărut mâna mamei şi ţie îţi sărut ochii.

„Uită-mă pe mine, ca să te poţi gândi la alţii..."

* * *

După ce am citit scrisoarea, m'am dus de grabă la mama prietenului meu. Porţile conacului erau largi deschise. Lăzi şi cufere stăteau împachetate în mijlocul curţii. Servitorii forfoteau încoace şi încolo. Când am intrat, mama prietenului meu mi-a întins mâna. Am sărutat această mână sfântă. Buzele bătrânei femei tremurau:

„Fratele tău a devenit un martir", îmi zise ea şi îmi arătă telegrama. Mi s'au umplut ochii de lacrimi şi tremuram din tot trupul. O durere ascuţită îmi străpungea inima.

Mama prietenului meu îmi grăi cu o hotărâre bărbătească: acum vreau să mă duc într'acolo, într'acolo" şi arăta spre orizontul îndepărtat. „Ca o pasăre călătoare vreau să mă întorc în patrie".

Am întrbat-o: „dece pleci?" Am simţit însă îndată cât de prisos era întrebarea aceasta.

Ea mi-a luat mâinile în mâinile sale cari ardeau de friguri uşoare.

„Aicea nu mai am ce căuta. Am născut pe fiul meu acolo şi l'am jertfit aicea. Acum trebue să mă duc acolo, ca să cresc pe cei doi băeţi ai fetei mele, pentru ca la vremea lor să-i pot jertfi şi pe dânşii aicea. Pentru aceasta mă duc acolo".

Işi lăsă după aceea capul în jos şi începu să întoarcă boabele dela mătănii.

Două ore mai târziu eram pe puntea vaporului. Portul zăcea cufundat într'o umbră neagră. Dincolo la Isküdar ferestrele caselor luminau ca nişte flăcări. La al treilea semnal ancora a fost ridicată, iar eu mi-am luat rămas bun dela mama prietenului meu.

„Alah selamet versun, Dumnezeu să te aibă în pază", i-am zis acestei mame de erou, ducându-i mâna la buzele mele. Ea îşi scoase din deget un inel preţios şi mi-l dete, zicându-mi: „ia-l ca amintire şi Dumnezeu să te binecuvânteze."

Am sărit în barcă şi m'am întors la ţărm. In partea dinlăuntru a inelullui erau gravate în vechiul scris turcesc cuvintele: „rămâi turc şi iubeşte pe cei ce nu sunt turci."

(Tradusă de N. BATZARIA)

NOTA. — In afară de valoarea literară, nuvela de mai sus, datorită scriitorului turc *Aka Ghiunduz*, este importantă şi prin acea că într'însa se oglindeşte noul curent literar turcesc, anume cultivarea sentimentului naţional turcesc, lucru care nu se întâlneşte la scriitorii turci mai vechi.

N. B.

* * *

Ernest Hello

Vânzători izgoniţi din Templu[1]

Gândeşte-te ce va fi la sosirea Judecătorului, când va veni înarmat în toată strălucirea asprimii Lui.

El vine să cerceteze dacă Templul Domnului a rămas curat, dacă acolo e înadevăr cămara unde se schimbă şoaptele între Dumnezeu şi om.

Templul, eşti tu însuţi. Fundul sufletului tău, e locul unde tu poţi asculta în tăcere un cuvânt al Domnului.

Acolo iarăşi, tu poţi rosti un cuvânt, pe care Domnul să-l poată auzi. Căci acolo e centru inimei tale, iar împărăţia cerului e în noi. Dacă intrând în tine El te va găsi negustor, dacă va găsi în fundul tău un suflet plin cu marfă de vânzare şi de cumpărare, — te va asvârli în întunericul din afară.

El nu caută în tine altceva de cât moneda Lui, cu efigia lui împărătească, şi cu împărăteasca lui inscripţie.

Şi va cere dela tine cu o asprime înfiorătoare, să-i arăţi efigiea. Iţi va spune: „fiindcă porţi numele de om, arată-mi icoana adevărată a omului, nu vreau imaginea unei bestii, vreau chipul omului.

Sufletul tău este adulter, şi moneda aceasta este mânjită. A trecut prin toate mâinile cumpărătorilor şi vânzătorilor.

Cerul a dispărut din ea: nu mai văd de cât lutul.

Dacă porţi numele de creştin, arată-mi efigiea creştină.

Dacă porţi pe aceia a unui religios, arată-mi efigiea unui religios".

Iubirea lui Dumnezeu este ca magnetul, nu atrage de cât metalul pur.

Păstrează-ţi dar **unitatea spiritului.** Căci promiscuitatea seamănă cu tejgheaua vânzătorilor şi a cumpărătorilor.

D. NANU

1) Dintr'un volum *„De la Neant la Dumnezeu"* pe care traducătorul l'a închinat amicului său: Gala Galaction.

* * *

— A. S. PUŞKIN —

Ţiganii

II

E ziuă. Moşul blând apare
In jurul şatrei, grijuliu:
„Zamfira! Soarele răsare!
„Voinice, scoală, că-i târziu!

„Destul aţi stat în aşternut!"
In jur, sporeşte harmalaia;
In grabă, cortu-i desfăcut;
Tabonu-i gata de plecare
Şi-acuma, iată-i în mişcare.
Străbat ca valul prin câmpii.
Măgarii în spinare duc
Voioasa spuză de copii.
Bătrîni, flăcăi, părinţi şi fii,
Neveste, fete, vin buluc.

Dar strigăt, sbierăt, lălăială,
Şi răcnetul de urs în fiare;
A lanţului bălăngăială;
A zdrenţelor împiestriţare;
Bătrînii, dancii, ca şi goi;
Lătratul, roţile neunse,
Şi ţipetele de cimpoi
E tot sărman, sălbatic... Insă
I-aşa de viu şi-aşa departe,
De-a noastre mici plăceri deşarte,
De traiul nostru mort, trîndav,
Şi searbăd, ca un cânt de sclav!

Din ruseşte de Dr. A. Bortkievici şi C. Iordăchescu

NOTE

La Mailiane s'a celebrat zilele acestea, zece ani dela moartea lui Frederic Mistral, mare poet provensal. Cu acest prilej s'a desvelit şi monumentul ridicat în amintirea autorului poemei „Mireille".

* * *

Editorii Gabriel Wells, Dodd Meaad din New-York şi Iohn Lane din Londra, anunţă prima traducere, în limba engleză, a operilor lui Anatole France. Această ediţie de lux, tipărită pe hârtie de pânză şi cu iniţialele autorului în filigrană va avea 30 de volume în octavo şi apare în trei serii. Preţul tuturor volumelor va fi de 45 livre sterline, adică 3600 franci sau... vreo 36.000 de lei.

* * *

In seara când Alfred de Musset îşi reprezenta întâia oară piesa „Caprice" la Comedia Franceză, editorul Charpentier se oferi să-i cumpere drepturile de autor. Iscăliră următorul contract:

Intre Subsemnaţii:

Alfred de Musset, om de litere, domiciliat la Paris, quai Voltaire 21, deoparte;

Gervais Charpentier, librar-editor, domiciliat la Paris, rue de Lille 17, pe de alta.

S'a convenit următoarele:

D. Alfred de Musset, vinde, cedează şi transportă în proprietatea d-lui Charpentier, care acceptă, toate drepturile cunoscute sub numele de drepturi de autor, ale piesei ce poartă titlul „Le Caprice" şi care urmează să se reprezinte astă seară la teatrul Francez etc...."

Interesant este că această cedare de drepturi se face în schimbul sumei de *cinci sute de franci.*

Tinerii poeţi şi autorii dramatici de astăzi se pot consola cu un atât de strălucit predecesor.

REMY de GOURMONT

VERDE

După opt zile de tăcere, după ce suferise, dispreţuitoare, toate chinurile, tooate şiretlicurile interogatoriului, Caterina, învinuită de a-şi fi otrăvit stăpâna, pe doamna W... vorbi în sfârşit şi mărturisi:

— „Ei bine, da, eu am otrăvit-o; şi cu toate acestea nu sunt vinovată. Trăiam împreună cu dânsa, singure amândouă. Era o femeie rea fiindcă nimeni de 6 luni încoace, n'a stat la dânsa mai mult de 2—3 ceasuri, şi asta numai dimineaţa. Aşa că, singură eu pot fi învinuită; m'am gândit şi am văzut că aşa e. La început mă hotărâsem să scap, nemărturisind nimic, şi să rămân înaintea dv. şi a tuturor magistraţilor, mută, ca o moartă; dar am înţeles în acelaş timp, că tocmai aceasta m'ar condamna. Abia azi de dimineaţă, deşteptându-mă din somn, am început să văd limpede. Până acum aveam impresia că trăiesc într'o noapte neagră, şi credeam că o să mă lăsaţi aşa, că o să mă uitaţi cu totul. De câte ori mă chemaţi la interogator, ascultam cuvintele dv. fără să le înţeleg şi zâmbeam, pe cât mi-aduc aminte, căci eram mulţumită s'aud pe cineva vorbind. Desigur, în noaptea asta, s'au răftuit toate în capul meu, fără să vreau. Am să vă istorisesc, deci, toată întâmplarea, aşa cum s'a petrecut. Nu sunt vinovată".

Caterina nu era o femeie vulgară, deşi de o condiţie îndoelnică. Nu era nici damă de companie, nici servitoare. Pe vremuri fusese învăţătoare. Originele ei erau modeste, dar cinstite. Era o femeie înaltă, palidă, avea părul negru cu reflexe roşcate, şi ochi verzi. Când îşi înălţă capul, într'o mişcare trufaşă, judecătorul îi privi ochii verzi, cu oarecare spaimă.

„Ochi verzi", se gândi el, „ochi de pisică, ochi de monstru!" Ea coborâ pleoapele, aşteptând un răspuns; apoi îl privi cu aerul întrebător.

„Ochii verzi, un verde frumos, delicat, profund, gândi iar judecătorul. Ochi de îndrăgostită... De sigur, în afacerea asta e amestecat şi un bărbat. Ea vrea să-şi scape amantul. Că-l iubeşte o trădează ochii; că e iubită, o dovedeşte frumuseţea ei. Ce searbădă e justiţia; fiindcă ce însemnătate poate avea în faţa lumei dispariţia unei femei bătrâne, dacă faptul acesta a picurat fericire în ochii aceştia plutitori! Şi ce bine le-ar sta ochilor ăştia, nebuni!... Ah! simt că înebunesc şi eu"..

Judecătorul încruntă sprâncenele şi rosti scurt:

— Te ascult.

— Dar Caterina îşi dăduse seama de efectul ce produsese, prin atitudinea-i femeiască, şi atunci deveni şi mai femee.

— Acum doi ani, intrai în serviciul doamnei W... în calitate de damă de companie; curând însă, băgai de seamă că voi fi silită, cea mai mare parte din timp, să îndeplinesc un serviciu cu mult mai umilitor. Niciodată servitoarele, nu şedeau în casa asta, mai mult de o săptămână; cearta, bănuielele, răutatea stăpânei, descurajau pe bietele femei. Suferind şi eu acelaş tratament păcătos, mă gândii la început, să părăsesc serviciul, când într'o zi, luai seama că de mine avea un fel de teamă, şi că, în sfârşit, cu oare care dibăcie, i-aşi fi putut ţine piept. Atunci, am rămas. In vremea din urmă, chemam o vecină săracă, pe care o puneam să-mi mai uşureze munca cea grea, aşa că ţineam singură toată casa, fără ajutorul vre-unui alt servitor. Eram destul de liniştită, ba uneori zâmbeam când mă ocăra stăpâna. Totdeauna îmi vorbea cu glasul aspru şi răstit, dar eu nu-i răspundeam nici odată, şi se potolea. Aş fi suferit viaţa asta, în aşteptarea unor vremuri mai bune; foarte des plecam de acasă...

— Te duceai să-ţi vezi amantul?

— Da, Domnule, mă întâlneam cu amantul meu zilnic, şi zilnic m'aş duce să-l văd, dacă mi-aţi îngădui-o...

Ochii ei verzi se făcură aşa de blânzi şi de înfocaţi totdeodată, încât judecătorul neîndrăznind să-i privească în faţă, înclină capul şi zise:

— Urmează te rog.

In timpul acesta, se juca cu un creion, zmângălind o foaie albă de hârtie.

— Ajunsesem, reluă liniştită Caterina, la capitolul bănuielelor.

Mâncarea n'o gătea în casă, dar, bun înţeles, eu o porunceam, când ne-o aducea trebuia să treacă prin mâinele mele, aşa că tot eu eram răspunzătoare. Insă cum nu ne potriveam la gusturi, stăpână-mea îmi îngăduia să-mi aleg totdeauna ce-mi place. De aci se trage toată nenorocirea mea — ca şi a ei — adăogă Catrina cu cruzime.

— Nu înţeleg!

— Ei! pentru că îi intrase în cap, da, îi intrase în cap...

— Ceeace s'a şi întâmplat, complectă judele.

— Da, Domnule. Incepuse să creadă ceeace fatal trebuia să se întâmple, ceeace singură îşi pregătea, nu cu mâinele ei, dar cu felul ei de-a vorbi. Când o căutai dădea la o parte farfuria, şi-mi striga: „Caterino, ai vrut să mă otrăveşti?" Ii răspundeam liniştită: „Eu, Doamnă, nu m'am gândit nici odată la una ca asta. D-ta ştii bine!" Ea relua: „Atunci gustă tu întâi". Mă resemnam şi gustam din mâncarea ei. Satisfăcută D-na W... începea să mănânce, murmurând: „Bine, am scăpat şi de data asta". Cuvintele acestea, repetate mereu ajunseseră pentru mine un fel de obsesie.

Le auzeam în timpul nopţii, în vis şi uneori chiar deşteaptă. Trebuiam să fi plecat. Nu ştiu! N'am plecat. Cam în acelaş timp, am avut şi oarecari nenorociri. Amantul meu se îmbolnăvi, şi fu silit să plece la Paris.

Credeam că înebunisem, dacă obsesia poate fi nebunie, şi într'o dimineaţă m'am pomenit repetând, ca o litanie: „Astăzi trebue să se întâmple! Astăzi trebue!"

Judecătorul se uită la ceas şi se ridică brusc.

— Vom continua mai târziu... Linişteşte-te... Nu mai spune nimic.

* * *

Peste două ore, singur cu Caterina, în celula ei, îi spunea:

— Copila mea, nu există nici o dovadă în potriva D-tale, decât propriile-ţi mărturisiri. Eu unul, nu-ţi mai pun nici o întrebare. Poate mai târziu, îmi vei destăinui singură, tot.

— Mai târziu? răspunse Caterina. De unde ştii că ai să mă mai vezi?

— Doresc să te revăd. N'am fost oare bun cu D-ta? Copila mea, nu-ţi spun asta ca să mă fălesc, dar dacă nu te scap dela moarte, nu-i mai puţin adevărat că te scap de închisoare, şi de infamie. Cred c'ai să-mi fii recunoscătoare?

— Viaţa mea, zise Caterina, nu preţuia nimic! Şi acum! Inchisoarea mă înspăimântă, libertatea mă înspăimântă şi mai mult.

Işi ascunse faţa în mâini şi plânse.

— Te aşteaptă amantul, nu-i aşa? adăogă judecătorul cu glasul tremurat puţin.

— Crezi că m'ai vedea plângând, zise Caterina, dacă m'ar aştepta un amant?

— Atunci, pot să te iubesc! Mă laşi să te iubesc?

— Te pot eu opri?

— Iţi mulţumesc; dar D-ta, ai să mă iubeşti?

— Eu, eu? Poate că te-aşi fi iubit dacă m'ai fi condamnat din gelozie, ca să mă desparţi de un amant...

— Dar eu ştiam că nu ai amant. Judecătorii de instrucţie ştiu multe lucruri.

— E adevărat, a murit, şi abia după moartea lui am aflat că mă înşela... Lasă-mă, lasă-mă singură acum...

— O să ne mai întâlnim, ca să-mi povesteşti sfârşitul întâmplărei. Dar aci urma el pe şoptite, nici un cuvânt mai mult. Mâine vei primi adresa casei în care te voi aştepta.

Judecătorul posedă surâsul ochilor verzi ce-l vrăjiseră, precum şi trupul alb şi pur al Caterinei cu florile-i roşii şi întunecimile-i roşcate. Ii fu amantă plăcută, dar visătoare, prea mult, că uneori părea că se schimbase în statuia visului. Decâte ori o trezea din visare, ea i-apuca mâna cu care o mângâia pe umeri, şi i-o săruta.

Nici odată nu mai vorbiră de sfârşitul întâmplării. Judecătorul aflase tot: ştia că-i turnase otravă; ştia că nelegiuirea fusese poruncită de cuvântul ce nu trebuia rostit.

Intr'o zi îi ceru de băut:

— Nici odată răspunse Catrina, n'ai să bei sau să mănânci, în casă la mine. Nici odată!

— Atunci nu mă iubeşti? făcu judecătorul.

— Poate că nu te iubesc în de ajuns ca să cred în iubirea ta.

— Şi ce dovadă trebuie să-ţi dau copila mea?

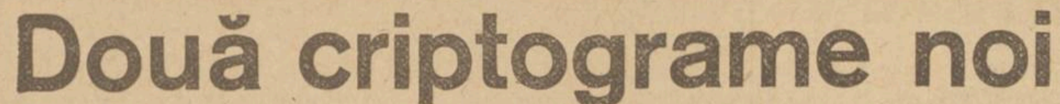
— Uitarea... vrei să bei acum?

El nu răspunse.

— Vezi? sfârşi Caterina.

(Trad. de TEODOR SOLACOLU)

* * *

Două criptograme noi

Psaltira Scheiana — Pecetea lui Radu Negru —

Dacă reviu, după ce am încheiat cu Criptografia, o fac din cauză că tocmai acum mi s'a pus la dispoziție sau mai bine mi s'a indicat două cripte de o importanță deosebită. Nu aș vrea să nu le pun la dispoziția celor interesați și de aceea îmi calc cuvântul.

Primul cript, și cel mai important, este acel din *Psaltirea Scheiană*, așa numită pentru că a aparținut bibliotecei lui Scheianu. Ea însă, după chiar afirmările istoricilor noștri, este o copie a unei traduceri mult mai vechi. Nu se știe, bine înțeles, de când datează traducerea, dar copia se pretinde a fi de prin 1430. S'au încercat mulți cu deslegarea criptului din ea, iarăși, bine înțeles, fără succes. Era și greu acum treizeci de ani să se dea de rostul acestei criptograme. Cu câtă dificultate abia eu, după ce am cetit atâtea enigmatice misive din trecutul nostru îndepărtat, am putut să-i dau de rost. Și, fără îndoială, ar fi fost extrem de util, dacă în epoca aceea de lupte acerbe împrejurul existenței neîntrerupte a acestui popor în Dacia, s'ar fi putut avea măcar acest document criptografiat.

Dar să lăsăm comentariile la urmă și să procedăm la decriptare.

Criptul se află la sfârșitul cântului CLI din Psalmi și este format, după cum se vede în figură, din patru rânduri. Se compune din amestec de litere, cu inversări de litere și silabe, prin urmare exact în nota celor citite până acum.

Iată descifrarea:

Criptul din Psaltirea Scheiană

Un *i* slavon cu un semn la dreapta: *in*. Un *a* mic, un *s* latin, un *fi*, un punct *(i)*, un *taf* grec de formă ornamentală, un *ă* slavon întors, semnul prescurtării: *sfiată...* Un *m* de ornament compus din trei bare; un *e* mare, un *hi sub* care se află o liniuță *(i)*, un *omega* supramontat de un *hi: metohi*. Un *m* mare, un *e* mare, un *a* mic, un *rho*, un *omega*, un *e* mare; trecând la rândul al doilea un *zita* și un *ă* slavon: *mearoetă*. Un *omega*, un *delta*, un *i* slavon, un *hi* cu un *i* dedesubt, un *o*, un *i*, un *rho* și un *omega: dorohoi* plus *doi i*. Un *hi*, un *omega*, un *m* mare, un *e* mare, un *rho* și un *e* mare: *homere* sau *humere*, căci omega este luat în text des drept *u*. Un *m* de ornament în formă de *j* slavon, sub care se desprinde totuși unul din picioare *(i)*, un *K* cu o coadă sus *(taf)* un *a*, un *t*, un *alfa*, un *hi* cu un *i* dedesupt, un *e* de ornament cu bucla ruptă, un *rho* și un *omega: a metahorekit*. Un *psi* cu semn sus *(a)*, un *a*, un *hi* cu un *i* dedesupt, un *k* cu coadă la stânga și un *lambda* de ornament cu coadă neterminată: *psaltikia*. Un *taf*, un *e* mare, un *omega*, un *lamda*, un *o* un *g* latin întors, un *j* slavon, un *omega : Teologio*. In fine — data supra montată de trăsăturile reglementare și compusă din trei litere : un *Z slavon*, un *k* și un *gamma* de ornament. Ar face *6023* adică anul *515*, ceea *ce nu se* poate. Inversând pe gamma avem un *c* slavon, adică *900* și atunci găsim data citind de la dreapta : *„926"*.

In total textul glăsuiește : *In sfiată ( ) metohi mearoetă i dorohoi i himere sau humere a metahorekit psaltikia Teologio 926* sau *„în sfintele mânăstiri Mirauții, Dorohoii și Humorul a tradus psaltira Teologu la anul 926"*.

După cum se vede criptul este ca și precedentul dat tot în acea limbă francă, care pare ea însăși a fi inventată pentru a încurca și mai mult pe decriptor. Acest amestec ar mai fi și un sistem de criptare necunoscut până la criptele găsite la Români și pare a fi caracteristica lor cea mai de seamă.

Din cript rezultă un fapt de o importanță deosebită : *Existența în nordul Moldovei și în secolul al zecelea a unui centru puternic românesc*. Cele trei nume proprii nu pot da loc la bănuieli de coincidență. De altfel cronicarii slavi vorbesc ceva mai târziu de acest nucleu, iar Mirăuții se știe a fi o veche mânăstire reclădită mai târziu. Din punct de vedere criptografic de altfel coincidențele sunt excluse la o frază întreagă, în care intră atâtea litere. La cripte, de o asemenea lungime, decriptările n'au fost nici o dată desmințite ulterior. Dau aceasta ca alt argument în favoarea certitudinei cetirei noastre. Ne găsim deci în fața unui document precis, de o importanță neasămuit de mare. Este cert cel mai important document al Istoriei Românești. El tranșează aproape singur jumătate din discuția continuității elementului românesc în Dacia după Aurelian, și duce mult departe începuturile noastre de stat, chiar după cele mai optimiste hipoteze. Am scris *stat*, pentru că orice s'ar zice, dar o țară. unde se traduce psaltira în limba indigenilor, după trei decenii dela moartea lui *Metodiu* în vecina Moravie, cere ca corolar și o organizație politică a acelei populațiuni cu atari necesități naționale.

Din discuțiunile urmate asupra acestui manuscris al Pslatirei Scheiane, rețin constatarea d-lui *Candrea*, că el a fost copiat de trei copiști, la 3 epoci diferite. In realitate el a fost tradus în trei locuri, la trei epoci diferite, poate chiar de trei inși, din cari ultimul a fost *Teologul*. S'a pretins iarăși de d. *Sbiera*, că traducerea a fost făcută din grecește. Textul criptului indică cel puțin precis, că traducătorul știa limba greacă. D. *Crețu* afirmă însă, că traducerea e din slavonește. La 926 ar fi mai curios, dar ce a împiedicat pe traducători să lucreze după două texte. Și azi se uzitează procedeul. Câte despre locul, unde a fost tradusă, toată lumea a greșit. In ceea ce privește data, singur d. Sbiera pune traducerea în sec. XII.

Traducerea pare în definitiv a fi continuarea propagandei naționale a lui *Ciril* și *Metodiu*, sau reacțiunea Românilor contra slavizărei prin această propagandă. El are mai ales această importanță, căci, între cele două mari limbi ortodoxe, deja de la 926 valahii și-o impun pe a lor.

Acest fapt singur explică existența Românilor prin tenacitatea lor etnică manifestată chiar a doua zi după organizarea slavismului de către Impărații din Bizanța. Altfel ar fi fost greu de explicat, cum influența intelectuală slavă n'a distrus într'o măsură mult mai mare tezaurul linguistic romanic. Decriptarea noastră mai arată că limba cultă românească își are tradiții mult mai vechi de cum se credea, ceea ce era și natural. Ea pare a fi existat mereu, cu o evoluție destul de puțin slavizată la epoca traducerei acestia. Decriptarea mai adaogă deci încă o surprindere pe lângă altele și va reclama pentru dânsa un serviciu în plus de la trecutul acestui popor.

Al *doilea cript* procurat, este cel de pe un *inel*, proprietatea d-lui *A. Maniu*. Cumpărat de la un țăran, care l'ar fi găsit într'o țarină a unui județ de munte (nu am voie să dau alte date, deoarece se vor face săpături acolo) el este ca *aur, făurărie, gen de bijuterie* și *ornamente* cu certitudine din sec. XII și XIII. Mai mult, seamănă ca factură cu cel al lui *Radu Vodă* de la Argeș, cel cu steaua în opt colțuri și cu inscripția egipteană Akimu. Este un *inel-pecete*, după cum îl arată figura, are o cameie pe scaun, cameie veche, iar de jur împrejurul acestei camei se află *un cript*, prea vizibil și pentru cei mai increduli. Pe dosul scaunului, cizelat, foi de palmieri cuplate două câte două și steaua în patru colțuri în formă de cruce.

Citesc criptul plecând de la cruce. *Io*, cuplat cu *o* în față și *i* în spate. Apoi *rho, apoi a* mic, un *delta* cu coada ștearsă, apoi un *u* mic. Deci *Radu*. Sărind patru litere și retrogradând un *N*, un *I*, un *gamma* întors, un *u* mic. Deci *Nigu*. Apoi un *dublu V*. Continuând direct, un *pi* între două cercuri mici, un *N*, un *Rho*, un *Sigma* de ornament, compus din trei bețe paralele, întâlnit foarte des, un *I* slavon. Luând un cerculeț drept un *taf* (greșeală de gravor) și celalt drept *ă*, avem *Prstină*. Apoi un *Rho*, un *Kappa*, un *I* și *crucea* sau un simplu cârlig *(alfa)* de la care am început. Crucea este *A* glagolitic uzitat des în manuscrisele epocei. Citind cu inversări *A P K I* avem data 1128 cu I drept 8, alta neputând exista. Curioasă este întrebuințarea anului de la Crist spre criptare.

In total *„Io Radu Nig (r) u V. V. prstină 1128"* adică *inelul lui Io Radu Negru V. V. 1128. R* lipsește iarăși din scăparea gravorului ori ca cript.

Dacă adaog că pe muchea scaunului sunt *31 de unghiuri* și ținând seama de steaua în patru colțuri, de foile de palmier de pe dosul acestui scaun, cred că se pot afirma că acest inel este autentic și că a fost *pecetea lui Radu Negru*. Am mai găsit și la Mihai Viteazul cele 31 puncte, cari par a fi rangul cel mai mare al Sectei pământene. Numărul *patru* este baza sectei, iar ramurile de palmier cu exotismul lor probează încă odată rudenia egipto-pitogoriciană a acestei secte. La o sectă identică actuală ramurile reprezintă rangul princiar.

Ne aflăm deci pentru *prima oară* în fața unui *document autentic* al *legendarului fondator al Munteniei*. Criptul este atât de evident, că este imposibil să fi fost opera unui genial mistificator, chiar după cetirea articolelor mele. El ne arată exact și pentru prima oară, că una din tradiții avea dreptate și că *Radul Negru a domnit în anul 1128, adică în secolul al XII*. Muntenia deci a fost fundată atunci. Ca și în Moldova, dăm și aici, *Istoria înapoi cu 150 ani*, ceea ce este o nouă surprindere. Că o întrerupere să fi avut loc și să fi fost reluată viața politică ulterior, lucrul nu este exclus. Dar de azi înainte teoriile trebuie să dispară în fața acestui document precis. Țin să remarc că Criptografia duce Istoria după ea din senzațional în senzațional, Ea se află la al nu știu câtelea articol din categoria aceasta. Și probabil, că nu va fi ultimul, deoarece s'au mai anunțat și altele, ceea ce a început să devie extrem de ostenitor pentru mine. Trebuie însă să pun, înainte de a termina, de acord această descoperire cu cetirile mele de la Biserica Domnească din Argeș. Intr'adevăr, acolo am cetit pe gâtul unui sfânt că *Radul Basarab* ar fi *zidit biserica* ; iar pe poala celui de al treilea sfânt data târnosirei; *1260*. Cum am mai citit și numele lui *Voislav* și *Tugodit, împodobitorul* și sfințitorul bisericei, chestiunea se luminează perfect, bănuiala exprimată atunci. Biserica n'ar fi fost clădită de Radul Negru, ci de un *Basarab* numit *Radu*, anterior anului 1261. Voislav este de la această dată, iar Tugodit anterior acestuia. Poate Radul Negru de la 1128 să fi început biserica și abia târziu, după cine știe ce peripeții, Radu Basarab să o fi continuat. Ar părea deci că Radu Negru nu este Basarab, ceea ce ar confirma iarăși unele teorii și bănuieli, după cum și întreruperea domniei pământene dăduse loc la asemeni bănuieli. Legenda Sfintei Filoftei ar fi confundat și ea pe cei doi Radu, după cum mai târziu *D. Stoica Nicolaiescu* a probat, că s'a petrecut cu mai mulți Radu, trecuți în acte Radu Negru. Rămâne însfârșit mormântul cu faimosul cavaler, pe care eu am cetit criptul : *Io Radu V. V.* Acesta ar fi *Radu Basarab* și nu cel Negru, căci pe acesta îl vedem

Inelul-pecete a lui Radu Negru

că-și înscrie pe pecete și cuvântul Negru. Atunci, unde se va găsi adevăratul Radu Negru ? Iată că problema se repune ott atât de pasionată ca și până acum. S'ar putea totuși ca mormântul să închidă pe însuși Radu Negru.

După câte știu, iar *Buletinul Monumentelor Istorice* nu aduce aceasta la cunoștința noastră, Biserica actuală Domnească din Argeș ar fi fost zidită peste alta mai veche, a cărei fundațiuni au tost descoperite în timpul săpăturilor interioare. Chiar s'ar fi descoperit grinzi și cuie mari romane în aceste resturi de zidării. Atunci, n'ar fi exclus ca sacrofagul să fie al lui Negru-Vodă, iar prima biserică zidită de acesta la 1120. Aceasta ar și explica până la un punct salvarea sacrofagului miraculoasă. Biserica a doua a fost zidită, fără a se da peste dânsul, iar nu cum s'a zis că el ar fi fost abil disimulat lângă un stâlp. Devastările tuturor celorlalte morminte s'au făcut în neștiința existenței acestui mormânt, mai vechi ca ele. Fapt identic de altfel s'ar fi petrecut lângă Vaslui, unde D. *Ghibănescu* mi-a afirmat, că s'a descoperit de curând mormântul lui *Iuga Coriatovici*, îngropat într'o veche biserică, peste care cea nouă a Ghiculeștilor ar fi fost zidită, fără să-l fi atins.

In definitiv avem de a face cu doi Radu, ambii din aceiași sectă pământeană dar domnind la intervale destul de lungi unul de altul.

ЄM. GRIGORAȘ

Făt-Frumos

de **HORIA FURTUNĂ**

FRAGMENT DIN ACTUL II.

AGHIUȚA *(se așează pe piatra fântânii, iar ceilalți in jurul lui ca să-l asculte).*

Când moara rece-a iernii, sus macină zăpada,
Când peste plop cad corbii cei negrii ca broboada.
Când neaua stă pe case ca un lucios chenar,
Eu calc ușor pe'ntâia zi albă din Ghenar.
Și în văzduh dau drumul să râdă clopoteii
Bunicului în cârcă îi urc toți nepoteii.
Pun sloiuri pe cișmele, arunc polei pe drum,
Pe geam lipesc ferige, pe hornuri suflu fum,
Apoi fug în grădină și la copii le-arăt
Cum poți să faci din bulgări o namilă de-omăt.
Și, călărind pe Crivăț, cu șuier am plecat
Prin sate troenite, spre codrul ferecat.
E Făurar. Departe, în munți, țâșnesc afară
Pâraiele ce mâine vor curge'n primăvară
Mă duc să beau din ele, căci pretutindeni sânt
Pe locurile rare de unde iei avânt.
Bine-ai venit iar, soare, în luna Mărtișor
Ia fă-te ban de aur colea pe-un lănțișor,
Și-agață-te de gâtul fetițelor cuminți
Când nouă babe știrbe la soarele cu dinți
Se uită, jinduite ca Baba Dochia
Ce-și schimbă doar cojoace, dar nu și rochia
Prier, Prier, cu cerul albastru, înviat,
Cu bucuria'n aer și Paștele în sat,
Cu muguri peste cuiburi și aripi peste foi
Se pregătesc în tine temeinic jocuri noi.
Desfac cu mâna bolta pădurilor și-a lumii
Și las să se întindă împărăția glumii
Și las să se deschidă puterea tuturor
Văzutelor pe lume, și nevăzutelor.
Imi sar 'nainte toate și mă privesc în față
Că-s soția ușoară și pozna îndrăzneață.
Și plec spre mii de locuri, și intru'n sumedenii
De păcăleli și snoave, de hazuri și vedenii:
Despic un munte 'n două să treacă un pârâu
Și strig cu lăutarii, despriponind un frâu:
Gheorghiță—aleargă—aleargă, că-ți scapă calul'n iarbă!

In salcia gheboasă ca Statu-Palmă-Barbă
Cot, pui comori ascunse și noaptea chem la jocuri
In jurul ei o sârbă de iele și de focuri.
Azi caut cu copiii prin iarbă melci șerpești,
Iar mâine 'ncep colindul făcând pași nebunești,
Cu-o cismă șapte poști și cu alta șapte leghi
La șezători, la horă, la clacă, la priveghi.
Bat cuiul lui Pepelea în casele bogate,
Și 'n casele sărace pui sarea în bucate.
Eu musca pe căciulă ți-o pun încetișor,
Și tot eu pufușorul ți-l pui pe botișor.
Eu las, — scăpând mireasa de soacră și de rele —
Să facă plopul pere, răchita micșunele.
Eu fac din Nichipercea un strașnic căpcăun,
Din pajiștea 'nflorită o coadă de păun,
Fac din lăstun săgeată, când ca o piatră rară,
Cu praștia întinsă l-arunc în primăvară,
Din crinii albi fac trâmbiți de fildeș străvezii,
Și când plutesc pe râuri prin munți drepți și pustii
Eu fac din pluta albă ce merge'n zări cu soare,
Răvașul stâncii către nisipuri călătoare.
Din frumusețea lumii fac visuri de copii,
Și-apoi fug după fluturi, căci fluturii sglobii
Sunt flori crescute'n aer ce bat ca ploapele;
Se-apleacă 'n vânt ca luntrea și pier ca apele.
Românului dau gândul cel de pe urmă, vere,
Dau drumul la albine când urșii vin la miere,
Ajut Cenușeresii, pe maldărul cenușii,
Să-și puie pantofiorii de fir, — și'n pragul ușii
Fac să se poticnească țigan după țigan,
La Țarigrad, când duc ei plocoane la Sultan.
Iar când văd că pe lume tot cerul s'a 'nstelat.
Când apele dorm duse și morile au stat,
Atunci sunt Sburătorul ce mă agăț pe zid,
Cu degete de lună fereastra o deschid,
Și-arunc pe-obrazul fetii ce doarme și visează,
Iubirea ca o floare și dorul ca o rază.
Odată cu surceaua și cu scânteia sar,
Și ajungând la stele, mă fac stea și tresar,
Și cad, sau ca un uliu de flacări ce nu lasă
In urmă-i nici o dâră pe bolta 'ntunecoasă,
Sau las un drum subțire pe-al cerului obraz
Așa, cum sgârii geamul cu piatra de olmaz, —
Când noaptea câte-un fulger pierdut zvâcnește'n zare,
Nu, nu se schimbă vremea în noaptea de visare,
Ci eu fac să se sue prin aerul văratec,
Pe scara de mătase a lunii vreun buratec.
Din puțuri pe Ivanciu îl pui să-mi scoată luna,
Inșel privirea, mintea o fur, — și 'ntotdeauna
Poveștile scripturii, eu le-am nesocotit,
Din norul care trece făcut-am chip cioplit,
Și-am spus întotdeauna când am privit văzduhul
Nefericiți sunt ceia ce sunt săraci cu duhul
Căci n'o să-și făurească pe lume lumea lor
Cu fruntea aplecată sub visul stelelor.
Cu'ncetul treceți astfel în largă arătare :
Florare, Cireșare, Cuptorule, Gustare !
Ce galbenă-i lumina în luna lui Răpciune,
Pe roade pârguite, pe trista uscăciune !
Eu umplu grabnic coșuri cu poame brumării
Așa cum se cuvine la Sfintele Mării,
Mai scap de gloanțe câte-o dropie grăsună,
Și-ascult cum crama'n vie de chiuit răsună.
Nu mai e mult. Pe frunze sosește 'ncetinel
Cu ofiliri uscate, sfârșitul Brumărel
Cu fir de-argint în barbă, încet vii, moș Brumare
Prin abureala rece, prin noaptea mare, mare.
Pe trepte calendarul s'a coborît să cadă,
Și cea din urmă treaptă se-afundă în zăpadă.
Și spulberă flori albe salcâmii lui Undrea
Pe'nghețul plin de viscol, de ger și vreme rea
S'a isprăvit. Și totuș în toate sunt întâiul,
Și-atunci când ursitoare se strâng la căpătâiul
Copilului din fașe chitind, menind, ursind,
Bolborosind, — în umbră de vorba lor mă prind,
Și unde-au pus sfârșitul, eu seamăn începutul,
Și le înmoi tăria, și le desfac făcutul,
Și râd în întuneric când ele stau pe vatră,
Cu râsul meu de apă de vorba lor de piatră..
Ia strigă: Aghiuță! Și o să-ți ies în cale
Ușor cu bucuria în gândurile tale,
Ia strigă: Aghiuță! și-am să răsar sglobiu,
Și sprinten, ager, vesel, viu ca argintul viu,
Sărind cu doi prieteni de mână, doi tovarăși,
Ce-au râs o viață 'ntreagă, și vor să râdă iarăși.
Doi uriași ca ziua, doi, hâtrii ca piticii,
Trecând ca o plutire prin basmele bunicii,
Cu ei de mâini veni-voi, glumeți ca o zicală,
Cu Nastratin de-o mână și de-alta cu Păcală!

* * *

Fiorii singurătății

Luna, ca de carne vie,
Stă la pândă, neclintită
După tufe, pe câmpie.

Trece pasărea: svârlită!
Norii singuri se sfâșie,
In tăcerea împietrită.

Lungile poteci stătură;
N'au mai șerpuit departe,
Năpădite ca de sgură.

Mergi, ca viermele pe-o carte.
O, ce noapte grea de ură!
Toate criptele's deșarte!

Cine m'a strigat pe nume?
De-ar apune-odată luna!
Cadă noaptea grea pe lume;

Smulgă-se din cer furtuna,
Șteargă tot, și zări și nume.
Săptămâni și anii, într'una!

. . . .

Iată; se afundă, piere
Ca strigoiul, fioroasa
Lună, stinsă, ca de fiere

Par'că moartea și-a rupt coasa.
Șoaptă, susur e 'n tăcere;
Și te 'nchini în luminoasa,
Marea inimii 'ncăpere.

V. Demetrius

F. ADERCA

...„Ceiace dă un farmec atât de straniu acestei cărți este multiple și calda viață sensuală a aspectelor !"

CAMIL PETRESCU
Martie, 1924.

MOARTEA
U N E I
REPUBLICI
R O Ș I I

„ANCORA"

CITIȚI

Cuvântul Liber

Numărul 12

viguroasă revistă
politică și culturală
scrisă de cei mai
apreciați publiciști
:: independenți ::

Exemplarul 5 Lei

Pălăria

COMEDIE ÎNTR'UN ACT de C. RÎULEȚ

Reprezentată, pentru întâia oară, pe scena Teatrului Național din București, în seara de 17 Februarie 1924

Acțiunea se petrece în salonul soților Scrânciob, Duminică seara. La ridicarea cortinei se continuă „jocul de gajuri“. Tărtăcuța. la măsuța din mijlocul scenei, e oglindă și întreaga adunare defilează pe dinaintea ei. Unul își potrivește cravata, alta își aranjează părul, alta își face buzele, etc. Ea îi imită pe toți. Gramofonul cântă „Trecând printre zorele“.

SCENA I

Scrânciob, Rița, Mitruș, Filomela, Nae, Tărtăcuța și Matache

TARTACUȚA. — *(Lui Nae).* Ei, de, că ești frumos, nu te mai ferchezui, destul! M'ai obosit! Bărbații stau, azi, la oglindă mai mult de cât cucoanele!

NAE. — Un moment, coană Tărtăcuță, să-mi fac mustața. *(Răsucește mustățile).*

MITRUȘ. — *(Luxiței, imitându-l pe Nae).* Uliu, ce hățuri!

TARTACUȚA. — *(Sărind de pe scaun).* Bine că am scăpat!

SCRANCIOB. — Oglinda și-a făcut datoria!

MITRUȘ. — Trăiască oglinda!

SCRANCIOB. — Acum e rândul lui nea Matache să cânte cocoșește.

COLTUC. — *(Exagerat).* Cucurigu!

RIȚA. — *(Filomelei).* Are haz, Xbată-l pârdalnicul. Zău, când îl vezi așa, n'ai crede că e atât de calic. Ai jura că nu e ăla care dă lipsă la cântar și pune feștile în pâine.

FILOMELA. — *(Intr'un colț cu Tărtăcuța).* Ai văzut-o pe Luxița? Face ce face, dar tot ea este cea mai luxoasă din toate fetele.

TARTACUȚA. — Și o prinde, bat-o focul!

FILOMELA.—Zău? Găsești? *(Cu necaz).* Par'că e o brezaie. Nu știu de unde o fi luând bani? Dumnezeu să mă ierte, dar am început să o bănuiesc. Nu e lucru curat la mijloc.

TARTACUȚA. — *(Ca s'o necăjească).* E un copil!

FILOMELA. — Copil? E de o vârstă cu mine. Și copii din ziua de azi știu mai multe ca oamenii mari. O cunosc din școală ce poamă e; de atunci era o nesuferită.

TARTACUȚA. — Zice că e „absolventă“.

FILOMELA. — S'a dărâmat profesionalul când era să-și ia sa patalamaua. Eu m'am retras dintr 'antâia, ca să dau în particular și ea dintr'a treia. Ce mare pricopseală? Invăța, că-i era teamă de tată-su. Neam prost: o învârtea de coadă de ziceai ce-i asta, când auzea că a luat vre-un trei. Noi am crescutără altfel, nu sîntem din gura Oborului.

TARTACUȚA. — Ei, las-o naibi, că nici tu n'oi fi din centru. Ne ești din gura Oborului, dar ești din „Gura Lupului“.

FILOMELA. — In ori ce caz, cartierul meu nu e „obeur“.

TARTACUȚA. — De unde o fi, de unde n'o fi, e fată așezată.

FILOMELA. — Ziua fuge de bivoli și noaptea îi trage de coarne. Zău, mi-e teamă de Nae al meu, că prea face fasoane când îl vede; ba să chiorăște la el peste umeri, ba îl atinge, în treacă, cu pieptul, ba se joacă în fața lui cu degetul pe la gură, ca să-i adreseze bezele. Să nu mă facă!

TARTACUȚA.— Ei, dar nu știi una? Ți-aduci aminte de pălăria aia mare, pe care am văzut-o în Smârdan, când am fost câte și trele în târg? Eu și Luxița am rămasără cu gurile căscate la ea; iar tu ziceai că, dacă ți-ar pica vre-o moștenire, pă aia ai lua-o de sezon.

FILOMELA. — *(Cu entuziasm).* Zău că aș fi luat-o Tărtăcuțo! Mi-ar veni superb!

TARTACUȚA. — Te cred, madame Ciocoiu, dar vezi că o ia Luxița.

FILOMELA. — Fugi de acolo. Glumești! *(Supărată).* Ți-am spus să nu mai mă iei cu madame, doar sîntem prietene din copilărie.

TARTACUȚA. — Ei și ce te superi pe mine acum, pentru că-și ia Luxița pălărie? Zicea că a fost chiar a doua zi după ea, iar i-era o idee lărguliță și a lăsat-a să i-o aranjeze Sau poate că n'a avut bani și a zis și ea așa, ca să se scuzeze. *(Cu necaz).* O să fie ca o păpușe cu ea. Nu există în toată mahalaua o asemenea formă „distingue“. A doftorului are una mult mai „semplă“ și mai uzată. *(Uitându-se în toate părțile).* Dar unde e Luxița? Pare-că o văd cu ea în cap.

FILOMELA. — Eu nu cred minunea asta până n'oi vedea-o. Auzi, să ia ea pălăria aia. Dar ce e de nasul ei? S'a întors lumea cu susul în jos. *(Căutând și ea pe Luxița).* O fi plecat?

SCRANCIOB. — Fac prinsoare că vorbiți de rău pe cineva.

FILOMELA. — Ea tocmai că lăudam pe cineva.

SCRANCIOB. — Atunci ghicesc cine e.

TARTACUȚA. — Cine?

SCRANCIOB. — Un bărbat.

FILOMELA. — Ai ghicit.

SCRANCIOB. — Ori-ce ai face, ori unde te-ai ascunde, de poliție nu scapi: ea știe tot, ea vede tot, ea descoperă totul.

TARTACUȚA. — Chiar locurile unde se mănâncă și se bea bine.

COLTUC. — *(Apropiindu-se de Tărtăcuța).* O mică lămurire, coană Tărtăcuțo.

TARTACUȚA. — Și mare, domnule Matache.

COLTUC. — *(Zăpăcit).* Ce e mare, coană Tărtăcuțo? Nu știu ce vrei să zici.

TARTACUȚA. — Lămurirea.

COLTUC. — Care lămurire?

TARTACUȚA. — De unde vrei să știu ? Treaba d-tale.

COLTUC. — *(Și mai încurcat).* Stai, frate, cum vine asta? *(Aducându-și aminte).* A, așa e... Acum viu eu acasă.

TARTACUȚA. — Să cunoaște că nu ești însurat.

COLTUC. — După ce?

TARTACUȚA. — Apoi, să-ți spui drept, domnule Matache, vii cam târzior acasă.

COLTUC. — *(Jenat).* Vream să te întreb de d-ra Luxița Bobârnac. Era vorba să vie și dumneaei la sindrofie. N'a venit?

TARTACUȚA. — Ba, a venit înaintea dumitale; e pe afară. Da ce te-ai roșit așa? Par'că ai fi un școlar.

COLTUC. — *(Confidențial).* Să nu spui la nimeni că te-am întrebat de ea. Lumea e rea. *(Răsuflând).* Da bine că a venit.

TARTACUȚA. — *(Batjocoritoare).* Ți-a venit inima la loc. *(Coltuc se depărtează).*

RIȚA. — *(Se apropie tiptil de Tărtăcuța tocmai în momentul când Coltuc a plecat).* V'am prins.

TARTACUȚA. — L'ai văzut pe Matache?

RIȚA. — Nu, nu l-am văzut.

TARTACUȚA. — Mai uită-te la el.

RIȚA. — M'am uitat.

TARTACUȚA. — Ei, uite așa, cât îl vezi de mare, om în toată firea, e îndrăgostit până în vârful urechilor de Luxița Vasilichiei lui Bobârnac.

RIȚA. — Nu mai spune!

TARTACUȚA. — Cum a venit, a întrebat de ea. M'a rugat să nu spui la nimeni, dar dumitale trebuia să-ți spui.

RIȚA. — Ce-are a face!

SCRÂNCIOB. — Acum e rândul Riței să se „reproducă“.

RIȚA. — *(Inaintează).* Să nu fie greu, Jules, că nu fac.

SCRANCIOB. — Ușor de tot: să zici „de gospodărit m'am gospodărit, dar de desgospodărit, nu pot să mă desgospodăresc“.

RIȚA. — De gospodărit m'am gospodărit, dar de despogorodit nu pot să mă desgosporădăresc. *(Se încurcă mai rău, repede).* De gospodărit m'am gospodărit, dar de desporogodiț nu pot să mă... *(Bâlbâie și toată lumea face haz).* despogoderesc. *(Se retrage încurcată).*

MITRUȘ. — *(Care se apropiase de Filomela și Tărtăcuța și le ascultase convorbirea).* Discutați despre pălării? Eram sigur! Subiectul „en vogue“!

TARTACUȚA. — Ce zici tu, Mitruș, de o fată subțirică, așa ca Luxița — de pildă — cu o pălărie mare și frumoasă în cap?

MITRUȘ. — Femeia frumoasă, cu pălărie mare, când pleacă puțin capul, îți dă iluzia vitrinei orbitor luminate, care își lasă oblonul tocmai când te pregătești să o admiri; iar când își dă capul pe spate, o, atunci îți oferă încântătoarea priveliște a unui botișor delicios la tavă!

FILOMELA. — Ai mâncat vre-o dată dintr'o asemenea tavă?

MITRUȘ. — Ce e drept, nu! — dar am gustat.

FILOMELA. — De multe ori?

MITRUȘ. — Doar așa, câte odată, și pe urmă iar.

TARTACUȚA. — Te-ai obrăsnicit, Mitruș.

MITRUȘ. — Imposibil!

FILOMELA. — De ce, adică, imposibil?

MITRUȘ. — Pentru că eu așa m'am născut. La botez se afirmă că am luat pe popă de barbă, pentru că și-a permis să cânte fals. *(Filomela se duce la oglinda din fundul scenei, unde stă mult).*

NAE. — *(Apropiindu-se).* In schimb te-a băgat și el atât de adânc în cazan, în cât ți-a rămas nițică apă la cap. *(Filomela umblă în poșeta Luxiței și îi ia o hârtie de o sută).*

MITRUȘ. — De atunci și până acum s'a evaporat. Mai rău de cei cari iau acum apă la galoși.

SCRANCIOB. — *(Apropiindu-se).* Dar voi ce tot faceți aici?

MITRUȘ. — Discutăm chestia apei.

SCRANCIOB. — Atunci mă retrag; eu nu mă pricep decât la vin. *(Pleacă spre celalt grup).*

TARTACUȚA. — *(Lui Mitruș).* Moare Filomela de necaz că Luxița o să-și cumpere pălăria aia mare din Smârdan. O să facă boală de ficat din cauza geloziei.

MITRUȘ. — Nu se poate compara ea cu Luxița: aia e fată elegantă și drăguță.

TARTACUȚA. — Ba nu zău, Mitruș, ție îți plac cucoanele cu pălării mari?

MITRUȘ. — O doamnă sveltă, cu o pălărie mare în cap, este ca un T. *(Arată cu degetul forma literei T).*

TARTACUȚA. — Adică de ce un T?

MITRUȘ. — Ca să-i amintească, în orice moment al vieței, cuvântul „Taci!“.

SCENA II

Scrânciob, Rița, Mitruș, Filomela, Nae, Tărtăcuța, Coltuc și Luxița

LUXIȚA. — *(Intră cu capul gol și se duce drept la măsuța de la oglindă, de unde tocmai plecase Filomela. Își ia poșeta și caută într'ânsa, o întoarce pe dos, apoi se uită de jur împrejur uimită).* Ah! *(După această exclamație, înaintează cu batista la ochi, plângând cu hohote și vorbește abia în urmă, după ce ajunge în fața scenei).* Vai, ce o să mă fac eu, țață Rițo? Mă omoară mama! *(Plânge înainte).*

TARTACUȚA. — Dar pe asta ce a mai apucat-o?

NAE. — Cine a pedepsit-o să facă așa urât? Ia uitați-vă cum se schimonosește.

FILOMELA. — *(Ironică).* O iertăm, să trecem la alt număr. *(Luxiței).* Taci, dragă, doamne ferește, să nu rămâi așa! *(Se duce lângă Nae și îi spune încet).* Na, a umblat în poșetă. Asta „e speriată de bani“.

NAE. — *(Intrebând-o prin semne).* Ce, tu?

FILOMELA. — Păi sigur că eu, eu i-am luat suta. *(Cu necaz, dar și cu satisfacție).* Ce, eram s'o las să-și cumpere pălăria aia mare din Smârdan? S'o mai ia și acum dacă poate. *(Semn de sâc din mâini).*

NAE. — Tacă-ți gura, nebuno, că te aude lumea.

FILOMELA. — Imi place cum bâzâie. I-aș mai lua-o odată, dacă s'ar putea, numai s'o mai aud plângând. Imi crește inima.

SCRANCIOB. — Ce e, Luxițo, ce vi s'a întâmplat? Nu te supăra că mai rău te necăjești. *(Intreaga societate face cerc în jurul ei; Luxița plânge înainte sgomotos. Filomela face semne, în batjocoră, lui Mitruș și lui Nae).*

RITA. — Te-a ofensat cineva cu atenție? Afurisitul de Mitruș s'o fi agățat de tine? „Dasupra“ acoprișului nostru nu permitem astfel de lucruri.

LUXIȚA. — *(Printre sughițuri de plâns).* Mi-a dispărut o îhî... din îhî... îhî... *(Plânge înainte).*

MITRUȘ. — I-a dispărut o îhî... din îhî...

COLTUC. — *(Compătimind-o sincer).* Biata fată!

NAE. — Ne-a lămurit buștean.

SCRANCIOB. — Ce ți-a dispărut, frate, ce ți-a dispărut?

Luxița. — O îhî... îhî... o hârtie. *(Umblă prin toată scena, frângându-și mâinile, disperată).*

FILOMELA. — *(Ironică).* Umblă încet, Luxițo, să nu te șifonezi.

RIȚA. — *(Sărind în sus).* Cum se poate una ca asta? Ce vorbești, Luxițo? Un furt în casa noastră, în inima poliției? Caut-o bine, că trebuie să fie la tine, vezi pe unde ai pus-o.

FILOMELA. — *(Lui Nae).* Să-i ajut și eu?

NAE. — Vezi că o să te prinzi singură.

SCRANCIOB. — *(Luxiței).* Și plângi pentru atâta lucru, domnișoară Bobârnac? Stai nițel. O să vezi acum ce o să se petreacă. Credeai că e serios? Imi pare rău. Eu nu mă prăpădesc așa cu firea: Viața e scurtă, slujba lungă *(declamator):* Onorabilă societate, doamnelor și domnilor, care dintre dvs. ați făcut gluma de a umbla în poșeta d-rei Luxița Bobârnac, vă rog să-i inapoiați hârtia. Biata fată e novice și a luat-o, în caz contrar, în serios.

LUXIȚA. — *(Plângând).* Când mă gândesc ce o să-mi facă mama. *(Tresărind deodată, ca arsă).* Aoleu! nu mă mai întorc acasă. Imi iau lumea în cap.

COLTUC. — *(Cu mult interes, Riței).* Cât se frământă, biata fată, pentru niște bani!

SCRANCIOB. — *(Umflat).* Incă odată, rog onorata adunare, care a luat „bagnota“ s'o înapoieze îndărăt d-rei Luxița. Care va să zică gluma are haz, pentru un moment, dar dacă ține prea mult, în caz contrariu, poate să devie supărătoare.

MITRUȘ. — Dacă prindeam hoțul în flagrant delict, era în glumă: la sindrofie merge; nu l-a observat nimeni și-a găsit cu cale că e mai bine s'o ia în serios.

FILOMELA. — *(Dându-i cu cotul lui Nae).* A ghicit.

NAE. — *(Ironic).* Așa sînt studenții ăștia de la liceu: dați naibii.

SCRANCIOB. — Furt la domiciliul meu? *(Dând din cap).* Nix!

MITRUȘ. — *(Continuând fraza de unde a lăsat-o)...* Dar la început jur că n'a avut intenția să fure.

RIȚA. — O să vă fure poliția cu totul.

FILOMELA. — *(Lui Nae).* N'avem ce să facem cu ea.

SCRANCIOB. — Nu cum-va, domnișoară Bobârnac, ați pierdut biletul de bancă pe drum?

FILOMELA. — *(Ca și când ar fi făcut o descoperire).* Să știi că pe drum l'a pierdut.

LUXIȚA. — Nu, aici mi l-a furat.

SCRANCIOB. — *(Repede).* Pe onoarea d-tale?

LUXIȚA. — Pe onoarea mea — să-mi sară ochii.

MITRUȘ. — Disperarea o face să se exprime și mai elegant ca de obiceiu. Să vezi încăerare pe chestia pălăriei.

SCRANCIOB. — Dacă e așa, să procedăm la investigațiile de rigoare. *(Luxiței).* Faceți d-voastră o cerere fără timbru, că e penală. *(Incurcat).* Asta e! Credeam că sînt, în caz contrar, la comisariat. *(Grav).* Mă rog, unde a fost hârtia?

LUXIȚA. — *(Simplu).* In portofel.

SCRANCIOB. — Bun, dar portofelul?

LUXIȚA. — In poșetă.

SCRANCIOB. — Dar poșeta?

LUXIȚA. — In mână.

MITRUȘ. — *(Maimuțărind pe Scrânciob, repede).* Și mâna? *(Scrânciob se încruntă la el).*

FILOMELA. — Strașnic hoț: îți fură din mână, fără să-l vezi.

TARTACUȚA. — Acum mai pui și tu pae peste foc.

FILOMELA. — Trebuia să-i fure și capul.

MITRUȘ. — Probabil că nu-l avea la ea.

SCRANCIOB. — *(Surprins, Luxiței).* Cum? Pretinzi că aveai poșeta în mână?

LUXIȚA. — Adică o aveam în mână când am venit aici. Pe urmă, când m'am desbrăcat, am pus-o pe măsuța de la oglindă, colo așa; adineauri am fost până afară, ca să iau puțin aer și când m'am întors....

MITRUȘ. — *(Exagerat).* Ai avut o presimțire neagră și te-ai dus drept la poșeta galbenă.

LUXIȚA. — Nu, mi-a trebuit batista și de aceia am deschis punga. Au rămas toate la locul lor: oglinjoara, puful, rujul... hârtia ia-o de unde nu-e. Acum ce o să mă fac eu, mă omoară mama.

NAE. — Cum văd eu, cu un plan subțire, ne face hoți?

COLTUC. — Nu o lua așa, fata își spune focul ei.

FILOMELA. — Da, dar cu focul ei ne cam arde pe noi.

SCRANCIOB. — Care va să zică pe măsuță. *(Urmat de întreaga societate se duce la oglindă, scoate o lupă și examinează poșeta, apoi spune tare).* Hoțul n'a lăsat nici o urmă.

MITRUȘ. — Se vede treaba că era curat pe mâini.

SCRANCIOB. — *(Continuând).* Onorabilă societate, doamnelor și domnilor, față de gravitatea faptelor, care, în fond, nu poate fi nici pe jumătate dracu atât de negru, trebue să luăm o hotărâre pe radical, cum zice d-l inspector al nostru, adică să apucăm taurul de coarne.

MITRUȘ. — Teoria chibritului.

LUXIȚA. — Ba, mai bine, pe hoț de guler.

SCRÂNCIOB. — In casa noastră nu intră hoți. Hârtia nu s'a furat. Dacă vi s'a luat, fără intenție, vom vedea imediat. Uite ce am hotărît, în înțelegere cu Rița mea. *(Repede)* Nu-i așa Rițo?

RIȚA. — *(Cu aceeași grabă).* Așa e Jules.

MITRIUS. — O să fie bine și la vară cald!

SCRANCIOB. — Pentrucă d-ra Luxița are pretenții și ca să nu rămână, în caz contrar, la bănuiala că i s'au luat gologanii, la domiciliul meu, ceeace ar compromite nu numai familia, dar și instituția căreia aparțin, vom proceda amicalmente la o percheziție corporală. *(Ultimele cuvinte ridică o furtună de protestări în salon. Vocile se amestecă).*

TĂRTĂCUȚA. — *(După ce învălmășeala s'a mai potolit)* Să mă caute pe mine?

FILOMELA. — Să mă desbrace?

TĂRTACUȚA. — Așa pe neștiutele?

SCRANCIOB. — Intr'o odaie voi cerceta eu, în alta Rita. Nu e așa, madam Scrânciob?

RIȚA. — Așa e Jules.

SCRANCIOB. — *(Continuând).* E de prisos, cred să vă mai explic că eu voi căuta cucoanele și Rița domnii.

RITA. — *(Repezindu-se la el).* Ce, mă, ai căpiat?

SCRÂNCIOB. — Nu te înfuria, Rito. Adică s'a înțeles ce am vrut să zic, în caz contrar, că eu voi percheziționa damele. *(Se bate cu palma peste gură).* Iar m'a luat gura pe dinainte.

RIȚA. — Ba să vorbim cinstit: Tu vei căuta bărbații și eu cucoanele.

SCRÂNCIOB. — Așa am vrut să zic, Rițo: în caz contrar n'ar fi avut nici un rost.

RIȚA. — Vezi bine, Julles.

FILOMELA. — *(Intr'un colț, cu Tărtăcuța).* Auzi, soro, să ne caute. Dar ce sîntem noi? *(Cu ifos).* Vezi la ce te expui dacă frecuentezi asemenea case? Și din cauza Luxiței! Am mai stat, în școală, tot din cauza ei, o săptămână în genunchi, la tablă, când m'a reclamat că fac scrisori în bancă la băieți.

TARTACUȚA. — Carevasăzică sînteți de mult în rival?

FILOMELAș — Niciodată n'am putut s'o sufăr, dar să ajung eu să mă caute ca pe hoți din cauza ei, n'aș fi crezut.

TĂRTĂCUȚA. — Cu mine o să fie greu: îmi trebuiesc două ceasuri ca să mă îmbrac și să mă desbrac. *(Il trage deoparte pe Nae și îi spune pe înfundate).* Nae, să-mi spui drept!

NAE. — Ce ai Tărtăcuțo, ce te-a apucat?

TĂRTĂCUȚA. — Tu trebuie să fi șterpelit hârtia. Nu-i mai ajunge cât câștigi? Acum te-ai apucat de alte alea, ca să-i pui zorzoane Filomelei?

NAE. — Ești în stare să mă faci hoț acum. Tu știi că numai pe tine te iubesc. Nevasat e o belea pe capul omului. Și când mai e și invidioasă, cu Filomela... Nu mai eu știu.

TĂRTĂCUȚA. — Bine, bine, lasă că te prind eu. Dar știi că Matache Coltuc, cum a venit, a întrebat de Luxița Bobârnac? M'a rugat să nu spui la nimeni, dar cred că ție eram datoare să-ți spun.

NAE. — Se înțelege.

TĂRTĂCUȚA. — *(Tare).* Chestiunea cu căutatul devine cam delicată. *(Indoindu-se).* Nu poate fi serios! Nu-i așa, domnule Scrânciob, sau vrei doar să ne sperii?

NAE. — *(Incet)* Ție nu-ți pasă, că ai lengerie nouă.

SCRÂNCIOB. — De serios, e foarte serios, e chiar foarte grav, dar e mai mult o formalitate.

MITRUȘ. — A dracului formalitate. Pe desbrăcatele.

SCRÂNCIOB. — Să nu se zică mâine, poimâine pe piață că, în caz contrar, la mine în casă...

TĂRTĂCUȚA. — *(Iși strânge fusta și țipă).* Eu nu mă las să mă caute.

MITRUȘ. — *(Maimuțărind-o).* Nici eu.

FILOMELA. — *(Furioasă).* Dar ce, aici merge pe căutatele, ce, dacă e poliție, să-și bată joc de sufletul damelor onorabile?

NAE. — Ba nu zău, Scrâncioabe, mai gândește-te. Ia vezi. Nu găsești o idee ceva mai ortodoxă?

SCRÂNCIOB. — Ei uite, aicea, Nae, să-mi dai voie, în materie de poliție, să mă pricep eu.

NAE. — Dar văd că vrei să te amesteci în materie de rochii.

SCRÂNCIOB. — Ție îți arde de glume, când eu dau pe brânci să descopăr infracțiunea. Hotărîrea mea e luată: o să caut pe toată lumea, chiar și pe Rița, o să mă cauț și pe mine.

NAE. — *(Compătimitor).* Caută-te, băiete.

MITRUȘ. — Și eu m'am căutat în refugiu, la Iași.

TARTĂCUȚA. — Ascultă Mitruș, tu știi că Matache Coltuc cum a venit a întrebat de Luxița Bobârnac. M'a rugat să nu spui la nimeni, dar dacă îți spun ție, cred că nu fac rău.

MITRUS. — Știu că ești discreția personificată.

TARTACUȚA. — Dar ce, pentru atâta lucru să ne facă nouă ca la criminali? Nu ne tragi și câte douăzeci și cinci, domnule Comisar?

MITRUȘ. — Imi unesc protestarea mea cu a sexului frumos aici de față.

FILOMELA. — *(Tare).* Nu ne lăsăm.

LUXIȚA. — *(Indignată, Tărtăcuței).* — Ce atâta lucru? Lesne de zis.

FILOMELA. — Că doar nu oi fi avut cine știe ce sumă asupra ta? *(Incet, lui Nae).* Doar eu știu mai bine decât oricine

TĂRTĂCUȚA. — Nu o fi fost de cinci sute?

FILOMELA. — Oleo, taci soro, c'o faci să se crează.

SCRANCIOB. — *(Repede).* — Apropo, de cât era hârtia?

MITRUȘ. — Ai avut mai mult de un pol?

FILOMELA. — Cam pe aici.

SCRANCIOB. — Tăcere. Lăsați-mă pe mine. Răspunde domnișoară.

LUXIȚA. — *(Ințepată).* — Ba să iertați, era chiar de o mie de lei.

(Mișcare pe scenă. Se vede că nimeni nu se aștepta să-i lipsească Luxiței Bobârnac o sumă atât de mare. Toată lumea se uită cu un fel de respect la Luxița, afară de Filomela, care e indignată). De ce plâng eu?

MITRUȘ. — *(Cu admirație).* Un cearceaf!

NAE. — Lasă că plângi tu și pentru mai puțin.

FILOMELA. — *(Indignată).* Minte ca o nerușinată. Neam de neamul ei, dela Ghencea până la bariea Vergului, n'a avut atâta bănet, n'a putut să încropească o mie de lei. Nici nu 'i-a văzut fața ăleia de o mie. *(Lui Nae).* Dacă n'ar fi suta la mine, ași mai zice.

NAE. — Mai bine zi ca ea. *(Luxiței).* Te lauzi.

LUXIȚA. — *(Cu hotărîre).* Nu mă laud de loc, mi s'a furat din poșetă o hârtie de o mie de lei.

RIȚA. — *(Eroic).* Știi ce? Dacă e așa *(izbucnind)* pe căutatele. M'am decis, pentru că văd că altă scăpare nu e. In definitiv e o afacere intimă.

MITRUȘ. — Chiar prea intimă.

NAE. — Stai puțin, să nu ne grăbim, madame Scrânciob, Dar dacă mai are cineva vreun cearceaf?

MITRUȘ. — Aici? Imposibil, îl înghit.

FILOMELA. — *(Ironică).* Poate domnișoara Luxița mai are vre-o mie. *(Lui Nae).* Imi vine s'o scot acum.

NAE. — Ce, ești proastă?

TĂRTĂCUȚA. — *(Filomelei).* Nu știi una? Coltuc, cum a venit, a întrebat de Luxița. M'a rugat să nu spun la nimeni, dar cred că ție...

FILOMELA. — Ii cunosc boala. *(Lui Nae).* Asta e urechea mahalalei!

SCRÂNCIOB. — D-ra Luxița, cunoști hârtia? Să nu facem confuzie! Poate mai are cineva vre-una, vorba lui Nae și, în caz contrar....

MITRUȘ. — Să vă spun eu: d-ra Luxița scrie pe toate hârtiile: „Să vii îndărăt“, adică după ce o cheltuiește, să se întoarcă, din nou, la ea.

LUXIȚA. — E adevărat, dar pe asta nu știu dacă am scris.

SCRÂNCIOB. — Dacă ai venit cu ea aici, o să se găsească. Rog cucoanele să treacă, una câte una, în dormitor, iar pe domni, fără supărare, să poftească în bucătărie, „compartimentul“ meu fiind modest. Cine face începenia dintre conițe?

TĂRTĂCUȚA. — Să încep eu, dacă nu se poate altfel: scap mai iute.

RIȚA. — Atunci, hai dincolo.

TĂRTĂCUȚA. — Numai să nu mă iei repede, că nu fac nimic cu mine: eu sînt încetinică. *(Rița și Tărtăcuța ies).*

SCENA III

Coltuc, Luxița, Scrânciob, Mitruș, Nae și Filomela.

COLTUC. — *(Apropiindu-se de Luxița).* Lacrimile dumitale m'au atins la inimă; sînt mișcat.

LUXIȚA. — *(Distrată).* N'aveți pentru ce ,domnule Coltuc.

COLTUC. — *(Incurcat).* De mult n'ați mai dat pe la mine pe la brutărie.

LUXIȚA. — *(Naivă).* Vine fratele meu, acum sînt mare.

COLTUC. — Așa e, sînteți mare! *(cald)* Parc'a fost ieri, când veneai la geam și strigai: *(copilărește)* mai repede o dublă la tavă, dar să fie bine coaptă.

LUXIȚA. — *(Râzând).* Și dumneata de colo, cât te ținea gura: un cozonac pentru domnișoara Luxița.

COLTUC. — *(Cu vie satisfacție).* N'ai uitat? Sînt foarte mulțumit, domnișoară Luxițo, sînt încântat.

LUXIȚA. — *(Sinceră).* Pe vremea aceea nu cunoșteam cozonacul decât din geamurile cofetarilor; dumneata îmi aminteai însă atât de des de el, încât m'am ținut de capul mămichii până când, într'o zi, a făcut unul mare, cu nuci, par'că-l văd. Ce bucurie pe mine! Așa că, numai mulțumită dumitale am gustat din primul cozonac.

COLTUC. — *(Decepționat).* Asta erea va să zică... din cauza cozonacului. *(Apropiindu-se de ea).* Ce roșie sânteți. Din pricina emoției.

LUXIȚA. — Ce-am pățit eu, nu e lucru prost: atâția bani.

COLTUC. — *(Stăruitor).* Dar vă stă mai bine așa, domnișoară Luxițo, par'că aveți doi bujori în obraji.

LUXIȚA. — Aș vrea mai bine să-mi stea rău, dar să nu fi pierdut hârtia.

COLTUC. — Pentru că vă preocupă atât de mult pârdalnica de hârtie, am o idee.

LUXIȚA. — *(Repede).* Spune iute.

COLTUC. — *(Făcând pe misteriosul).* Deocamdată e taina mea. Aștept întâi rezultatul percheziției.

LUXIȚA. — *(Decepționată).* M'am bucurat degeaba. *(Cade pe canapea).*

COLTUC. — *(Cald).* Să nu zici vorba asta.

SCRÂNCIOB. — *(Vine înspre Coltuc).* Mângâi pe domnișoara?

COLTUC. — *(Nemulțumit, îl ia repede de lângă Luxița).* Să nu te audă. Biata fată e atât de necăjită.

SCRANCIOB. — Și ce te-ai schimbat așa la față?

COLTUC. — *(Vădit jenat).* Ți-se pare. *(Schimbând vorba).* Ei, ce zici, domnule comisar, iese furtul ăsta?

SCRÂNCIOB. — *(Dând din cap).* Nix! Ii punem cruce. Chestia cu căutatul e așa o parigorie pentru biata Luxița. Ce, o să te caut eu pe dumneata? Imi pare rău. Să știu de bine, în caz contrar, că mi s'ar fura chiar mie toată casa și tot n'aș îndrăzni.

COLTUC. — Să nu te superi, dar părerea mea este că furtul va ieși.

SCRÂNCIOB. — Doar n'oi fi mai bun polițist decât mine? M'am pronunțat eu că nu iese, s'a mântuit.

COLTUC.— Ești casație în materie de hoție. Dar dacă o ieși?

SCRÂNCIOB. — Imi dau demisia din poliție și mă fac îmbogățit de războiu, pe calea Victoriei.

COLTUC. — De unde ești așa sigur?

SCRÂNCIOB. — *(Sentențios).* O infracțiune care nu se descoperă pe loc, sau în care n'ai pus mâna pe nici un individ spre a-l ancheta *(face semnul tărnuielii)* este o afacere moartă.

COLTUC. — Păcat că nu sînt și eu un pui de detectiv, că mi-ași încerca norocul. Furtul ăsta mă ispitește.

SCRÂNCIOB. — *(Naiv).* Nea Matache, n'oi fi luat dumneata, în caz contrar, hârtia?

COLTUC. — *(Serios).* Ce te potrivești, Scrâncioabe?!

MITRUȘ. — *(Venind între ei).* Boerii s'au depărtat de noi.

COLTUC. — Ce boeri, Mitruș, ce te râzi de noi?

MITRUȘ. — Nu sânteți dumneavoastră: pâinea *(arată pe Coltuc)* și cuțitul? *(pune mâna pe sabia lui Scrânciob).*

SCRÂNCIOB. — Ia lasă gluma, că în caz contrar... *(îl amenință).* Ce aștepți? Treci în bucătărie, de te desbracă.

MITRUȘ. — *(Luând-o înspre ușe).* E cam târziu, mă așteaptă familia. Și știți că tata mă ține de scurt.

SCRÂNCIOB. — *(Tăindu-i drumul).* Lasă că vorbesc eu mâine cu el. Ce-ai vrea s'o ștergi? Treci în bucătărie, de te desbracă.

MITRUȘ. — Cu mine vrei să începi, nene Scrâncioabe?

SCRÂNCIOB. — *(Gata să îl lovească).* Vezi să n'o isprăvesc,

MITRUȘ.— *(Luând-o în spre bucătărie).* Unde ești, tată Stănoagă, să-ți vezi moștenitorul! *(Către Scrânciob).* Acum mă fac Adam *(pauză)* când era mai tânăr, *(iese).*

SCENA IV

Coltuc, Luxița, Scrânciob, Nae și Filomela

LUXIȚA. — *(Continuând convorbirea).* Mie să-mi iasă miișoara și nu mai zic nimic: promit că renunț.

FILOMELA. — *(Cu necaz).* Cred și eu, conteso.

NAE. — Adică la ce să mai renunți?

FILOMELA. — De, știu și eu, poate la dobândă.

SCRÂNCIOB. — Ia spune ,domnișoară Luxițo, de ce umbli dumneata cu așa sume mari prin toate părțile?

LUXIȚA. — Dacă am venit la dumneavoastră, nu e în fitece loc și la fitecine. Imi pare rău.

COLTUC. — Casă de încredere, are dreptate domnișoara.

NAE. — Asta așa e, să vii cu milioane.

SCRÂNCIOB. — Din partea asta, dar oricum, noaptea, pe drum...

LUXIȚA. — Trebuia să scot mâine etola mămichii dela blănar și pălăria aia mare, pe care am comandat-o pentru mine, în Smârdan.

FILOMELA. — *(Lui Nae).* Aha pălăria? *(Incet, înspre Luxița).* Ei, n'ai s'o pupi. *(Ceva mai tare)* Neam de neamul lor n'a avut blană.

COLTUC. — *(Lui Scrânciob, frecându-și mânile).* Iese. domnule comisar, iese sigur.

(Sfârșitul în numărul viitor)

Mişcarea culturală

D. D. Pătrăşcanu. Domnu Nae. (Editura H. Steinberg, ediţia II-a).

Domnu Nae e frate bun cu eroii lui Carageale. E adevărat că nu mai vorbeşte de „Galibardi", „sufragiul poporului", şi de „ce-o spune Evropa". A evoluat. Vorbeşte curent acum, dar neutralitatea şi structura sufletească i-a rămas aceiaşi. A fost suficient războiul european, ca vechiul său civism să reapară cu aceleaşi cacofonii şi deformări de mentalitate. Altădată cetăţeanul din garda civică scâlcia cuvintele şi interpreta greşit o constituţie pe care n'o înţelegea. Azi, prins în vârtejul unor evenimente, care-l copleşesc în mod direct, el le interpretează şi nu deţarmează din convingerile lui, cari rămân mereu aceleaşi, — temperamentele. Domnu Nae a rămas acelaş Nae Ipingescu, dar cu un suflet mai fantezist şi imaginativ. Domnu Nae a citit, s'a mai cultivat, a devenit mai egoist şi nu mai planează în teorii abstracte. El, în mijlocul evenimenteler, cari l-au surprins, are idei. E adevărat că nu e prea mare deosebire între organismul lui cerebral şi al lui Nae Ipingescu, fiindcă în fond, structura psihologică şi sufletească a rămas aceiaşi. E numai o chestie de evoluţie.

D-nul D. D. Pătrăşcanu, actualizează cu ocazia ocupaţiei, un tip caragelian. Cu verva d-sale consacrată, cu talent, culoare şi pitoresc, D-nul Nae se adaugă în clasica frescă a tipurilor lui Carageale.

„Domnu Nae este pensionar — deci un om cu experienţă; este proprietar; are câteva perechi de case şi două binale — deci persoană cu greutate; este delegat al mahalalei, — deci cetăţean cu vază şi influenţă. Prin urmare, înţelept, bogat şi puternic, fiecare vorbă a lui cade cu toată greutatea unei întreite autorităţi. Apoi mai trebuie să ştiţi ceva. Informaţiunile lui Domnu Nae, sunt totdeauna — n'ar putea zice oficiale — dar oficiase ar fi o vorbă la locul ei; căci mijloacele lui de investigaţie sunt multiple, iar evenimentele pe cari mi le împărtăşeşte, vin foarte de multe ori, chiar din izvorul celor cari îl produc. Aşa, de pildă, la o cumnată a dumnisale, stă un ofiţer austriac, bine înţeles, cu ordonanţa lui; la soră-sa, un feldvebrel austriac; la un nepot de frate, un locotenent bulgar; la prietenul său intim, un ritmaister bavarez. Pe urmă fiul său Năică a legat prietenie cu un hoge turc; iar la Septimiu Goldiş, finul său din Bărăţie, mănâncă din când în când, un căpitan de bavarezi. După cum vedeţi, Domnu Nae, stă în strânsă legătură cu Puterile Centrale. Pentru asta, şi cuvântul lui găseşte la mine crezământ.

Mai zilele trecute, ne-am întâlnit pe Calea Victoriei.... Mi-a şoptit la ureche:

— Merge bine.

L-am întrebat nerăbdător:

Adică cum?

Domnu Nae s'a uitat de-jur-împrejur, ca să vadă dacă nu-i vre-un spion, şi mi-a răspuns repede:

— Işi fac bagajele....

— Cum se poate, am întrebat eu uimit.

— Aşa cum îţi spun — mă asigură el. Vin dela cumnată-mea. Ştii că acolo stă un austriac. Eri a venit acasă foarte trist, s'a închis pe dinăuntru şi astăzi toată ziua a împachetat. Ordonanţa lui a spus la bucătarie: „Mi se pare că plecăm".... Vasăzică..... i s e p a r e... hm!.. înţelegi dumneata! Mi-a spus şi Nenciulescu că locotenentul de la soacră-sa a zis că... încurând... are să-i lase casa liberă. I n c u r â n d... asta-i vorbă cu tâlc. Scăpăm iute-iute...

Şi, pentru ca să-l cred, mă bătu convingător peste umăr:.

— Oare ce s'o fi întâmplat? zic eu...

— Asta-i! Le merge rău. In Flandra, mănâncă bătaie. Franţujii îi smintesc... Italienii sunt la Triest... Ruşii.....

— Nene, îl întrerup eu, oare să mai ţie mult?

Domnul Nae, apucându-mă de mână, mă duse chiar lângă părete, apoi mă întrebă misterios:

— Ai auzit bubuiturile de azi dimineaţă?

— Cum nu? Tocmai aţipisem... şi m'am trezit în sgomotul lor....

El îmi suflă la ureche:

— Era un aeroplan francez...

— Nu mai spune!

— Venea dela Salonic...

— Bre, bre, bre!

— La Cotroceni a lăsat nişte manifeste.... Era scris numai atâta: „Ţineţi-vă bine!"

— L-ai văzut, nene Nae?

— Nu, mi-a spus Simionescu dela Primărie.

— Şi adică... cum să ne ţinem bine?

— Adică... să ne ţinem... vasăzică... bine. Braşovul e luat.

— Cum se poate?

— Dumneata să fii sănătos. De asta îşi iau tălpăşiţa. Cvadruplaţi a întors-o fain. Englejii... mă'nţelegi...

Şi domnu Nae strâmbându-şi falca, făcu trei mişcări cu pumnul strâns, ca să arate... mă'nţelegi... că Englezul freacă bine...

— Mi-e frică de Muscali — zic eu.

— Ce eşti copil? Apoi Kerenski, sireacul, ce păzăşte?

Dar Popa Trăznea, M-me Calfayani, şi Gogu Tăsică nu sunt în realitate acelaş Domnu Nae, în împrejurări deosebite? Domnu Nae crede în victoria Antantei, dar sub preocuparea sa naţională, el îşi face afacerile că M-me Calfayani, care umblă să-şi vândă vinurile duşmanului, sau ca Popa Trăznea, care s'a îngrijit să nu ducă lipsă din „de-ale gurii" şi s'a aprovizionat din gros.

Fiindcă indiferent cum îi cheamă, toţi sunt de-alde „Domnu Nae", fac politică, îşi fac treburile, dar mor de patriotism. Eroii lui Carageale erau comici prin contrastul dintre forţele lor reduse şi năzuinţele de a ieşi din comun. Gesturile, vorba, portul, cultura lor repede împrumutată, provoca ilaritate. La d-nul Pătrăşcanu, gluma depăşeşte individul şi vizează societatea. Lucrarea d-lui Pătrăşcanu, capătă astfel un caracter quasi-social, fiindcă satira e limitată numai la o anumită categorie de indivizi.

A fost o mare îndemânare din partea autorului, faptul că aceste nuvele din timpul ocupaţiei, nu au caracter generalizator. Fiindcă ar fi fost nedrepte. Aşa însă cum sunt redate, ca ţinută şi ralizare estetică, ele reprezintă fără îndoială, aspecte vesele de adânc omenesc, dintr'o vreme nespus de grea.

Domnu Nae, M-me Calfayani şi Popa Trăznea, au avut o veridică existenţă. Sufletescul lor e explicabil chiar printr'o linie tradiţională a cărei ascendenţă se fixează în eroii lui Carageale. Domnu Nae n'a avut demnitate... Dupăce a aplaudat declararea războiului şi a făcut la cafenea, tot feluri de planuri strategice, a rămas sub ocupaţie, şi-a aprovizionat bine cămara, şi-a vândut vinurile inamicului şi pus la adăpostul zilei de mâine, face iar planuri. Combină atacurile aliaţilor, care-l vor liberă. Dece le face toate astea? Din inconştienţă, din acelaş instinct de mahala, care-l face să colporteze tot felul de zvonuri, din lipsa oricărei convingeri, din modă. A rămas acelaş Nae Ipingescu, care se încânta de cuvinte, de forme şi termeni apuseni.

Nuvelele d-lui D. D. Pătrăşcanu sunt scrise cu multă culoare, dialogul viu, caracterizarea, sobră. Peste amărăciunea şi tragicul situaţiilor pluteşte gluma uşoară, zâmbetul îngăduitor. Domnu Nae, M-me Calfayani, Popa Trăznea, Pontbriant, etc., sunt figuri cari te urmăresc şi-ţi dau de gândit.

Meritul d-lui D. D. Pătrăşcanu, este cu atât mai mare.

Insemnări teatrale

„LUMINA DIN LUMINA", parabolă în 4 acte de d-nul G. Orendy, la TEATRUL NAŢIONAL.

D-nul G. Orendy, a voit să scrie o parabolă în jurul ideii de „adevăr". In patru tablouri, cari se succed fără nici o logică dramatică, autorul a arătat că „adevărul" a fost pururi persecutat.

Această temă de inspiraţie universală, d-nul Orendy a încercat s'o trateze cu mijloace simbolice. Lipsit de talentul necesar, d-sa a amestecat elementele de viaţă prozaică, înăuntrul simbolului, a denaturat propriul său obiectiv şi a aşternut o confuzie generală asupra întregii lucrări.

Biruit de reminiscenţele, care răsar atât de evident în fiecare tiradă, d-sa a crezut că e suficient să intitulezi un personaj, **„Adevăr"**, ca să-l fi simbolizat. Ori în realitate, „Lumină din lumină", e un basm, o feerie, o piesă istorică, sau toate laolaltă, în care un erou se numeşte „Adevăr", în loc să se numească Negru-Vodă, Căpăţână sau Alb Împărat. Prin această titulatură, autorul a provocat o confuzie, care l-a biruit în primul rând pe d-sa, întrucât i s'a părut că a rezolvat problema.

Piesa a avut astfel scene din „Inşir'te Mărgărite"; revolta boierilor ca în Vlaicu-Vodă; blestemul părintelui, ca în Luca Arbore, alungarea adevărului ca într'un „Duşman al poporului", de Ibsen. Scene şi fapte de realitate istorică, socială sau literară, în care un personaj „Adevăr", ţinea tirade sau se sacrifica inutil şi curagios. Dacă autorul, renunţând la caracterul de parabolă mistică, ar fi făcut din „Adevăr" un cetăţean, ca şi pe ceilalţi, desigur că orice confuzie ar fi fost evitată.

Sedus însă de mirajul unei lucrări de mare amploare, d-nul Orendy a încercat cu mijloace infime un obiectiv, pentru d-sa, imposibil. Şi tot din aceiaşi cauză, găsim în versurile d-sale ,destul de schiopătate, amestec nepermis de arhaisme şi cuvinte ştiinţifice moderne. In acelaş pasaj, găsim „vorbă", „voroavă", „pristan", „atom" şi „infinit', etc.

Piesa pusă în scenă din cârpituri şi decoruri vechi. Personagiile purtau haine din toate epocile. Fulgere, trăznete, muzică şi trompă.

Nu se poate spune că **„Lumină din Lumină"**, n'a căzut cu zgomot.

SCARLAT FRODA.

Cărţi şi Reviste

L'EUROPE NOUVELLE din 29 Martie relevă tot mai mult articolele de critică literară ale lui **Albert Thibaudet.** O cronică a romanelor recente ne va arăta ceeace crede Thibaudet despre mulţimea romanelor şi romancierilor din Franţa. Am văzut într'o cronică a noastră anterioară că **Benjamin Cremieux,** criticul oficial dela **„Nouvelles littéraires"**, este de părere că romanul francez îşi priveşte amurgul: nu în sensul unei totale eliminări a acestui gen din literatura franceză, dar înlocuirea lui parţială prin tratarea de monografii istorice, însemnări de călătorie sau lucrări de folklor anecdotic, într'un cuvânt tot ceeace intră mai în adâncul sufletului realist al vremurilor post-belice. Thibaudet, care pune şi problema de legătură dintre critică şi roman, este cu totul de altă părere. **„Romanul constitue azi — şi va rămâne încă o generaţie sau două — genul care va continua să hrănească preocuparea literară şi a publicului şi a individului creator"...** Zorii romanului în Franţa, Thibaudet nu-i pune de pe vremea lui Sainte-Beuve, în a cărui critică romanul ocupă un loc aproape absent, ci stărue în a arăta că dela Brunetière, care a dat romanului cea mai mare importanţă, genul acesta a evoluat cu timpul tot mai mult şi a ajuns la romanul concentrat al scriitorilor de azi din Franţa.

„Un adevărat şi complet roman — spune Thibaudet — care se desfăşoară dealungul unei vieţi întregi, implică, după cum implică însuş viaţa, transformări necesare". Astfel este rezumată părerea lui Thibaudet în sprijinul romanelor. Plecând de aici, ni se pare că afirmaţia lui Benjamin Cremieux din „Nouvelles littéraires" este cu mult înaintată; de aceea rămânem la părerea emisă de Thibaudet: romanul încă va continua să ţină locul întâi în literatura franceză.

Ca o exemplificare a teoriei de mai sus Thibaudet discută romanele lui **Francis de Miomandre** (La Naufragée), **Henri Bérand** (Lazare), şi **Génevoix** (La Voie).

* * *

CUGETUL ROMANESC (Martie) Reorganizat şi trecut la „Fundaţia culturală Principele Carol", numărul care deschide acest început al celui de al treilea an de apariţie, se bucură de o înfăţişare nouă. Conducerea d-lui **Ion Pillat** pare să-şi fi găsit linia dreaptă: selecţionarea talentelor viabile şi deplina lor armonizare. In felul acesta „Cugetul Romănesc" va birui printr'o mai largă însemnătate în viaţa noastră literară.

Cu articolul părintelui **Gala Galaction** („...Zidul vechiu al mănăstirii în cadenţă îl isbesc".), în care se pune în discuţie iarăşi problema religioasă dela noi, — deschidem poarta nouă de stejar a numărului de faţă şi pe scoarţa primului copac întâlnim, crestată cu caractere deabia vizibile, strofa muzicală a d-lui **Ion Minulescu** din „Pianissimo":

„Intre noi şi restul lumei
S'a lăsat ca o cortină
Nefiinţa unei doze de morfină...
Hai să punem capăt glumei
Şi pe vechile velinţe
De Strehaia
Şi Corcova,
Hai să ne iubim în cinstea
Lui Giacomo Casanova..."

după care suntem siliţi să ne oprim la versul evocator şi încărcat de imagini al d-lui **Ion Pillat:**

„Sunt râsul clar al satului — într'una
Mi-arăt la soare dinţii albi de prund;
Când vine noaptea lacrimi îmi dă luna,
Când creşte norul, plânsete ascund.

Frumoasă, prin susţinerea unui admirabil şi duios comic de situaţie, este schiţa „Chipuri şi icoane" (din povestirile lui Moş Andrei) a d-lui **Agârbiceanu,** sau proza de un realism altoit cu uşoare caractere mistice din „Troiţa" a d-lui **Gib. I. Mihăilescu.**

Interesante scrisorile lui Caragiale şi Vlahuţă publicate de d. **G. Cardaş.** Partea cea mai grea a numărului însă o susţine critica măruntă gospodărită cu tact şi obiectivare de d-nii **Perpessicius** şi **Al. Bădănţă.** Mai complet ca ori când C. R. începe publicarea unor lungi dări de seamă asupra mişcării intelectuale din streinătate, din care însă nu aflăm nici un rând despre producţia literară, mai propriu zis, poetică, a lunilor din urmă. Cred că laturea aceasta a manifestărilor intelectuale n'ar trebui neglijată.

* * *

REVISTA GENERALA A INVAŢAMANTULUI începe numărul pe Martie cu un articol al d-lui **C. Rădulescu-Motru:** „Şcoala viitoare a naţionalismului". După ce arată caracterul general al naţionalismului nostru de dinainte de războî, care a fost revoluţionar şi iredentist, articolul d-lui Motru precizează noţiunea naţionalismului ca un **„mănunchiu de tradiţii, care face cu putinţă la un popor continuitatea preocupărilor de ordin permanent, în sufletul unei elitei"**, şi fixează astfel rolul şcoalei de mâine, a naţionalismului conservator:

„Şcoala viitoare va avea aşa dàr să ferească generàţiile tinere ale poporului nostru de împrăştierea muncii pe tot felul de drumuri neumblate. Fixându-le atenţia asupra tradiţiilor, ea va spori în ele simţul răspunderii. Diletanţii, din aceia cu inima uşoară, cari îşi deschid sufletul la toate imitaţiile streine, întrecându-se, care mai de care să fie unicul, n'au adus foloase reale nici unde aiurea. Să renunţăm şi noi la ei. Să eliminăm din planul organizaţiei noastre şcolare pregătirea lor. Avem altceva mai bun de făcut. Să creştem generaţiile tinere în respectul tradiţiilor, fiindcă pe urmele tradiţiilor vine şi organizarea solidară a muncii, de care avem atâta nevoe"...

In legătură cu nouile reforme şcolare, care se discută de câtăva vreme prin gazetele şi revistele noastre de specialitate, d. **G. G. Antonescu,** profesor universitar de pedagogie, cere ca ideea dominantă în viitoarele reforme să fie aceea a unui **idealism activ,** impusă tot mai mult de experienţa şcolară a veacului din urmă. **„Şi o reformă, care se inspiră din experienţa trecutului şi din nevoile vieţii sociale de azi,** — spune d. profesor G. G. Antonescu — **are toate şansele să fie o operă viabilă, dacă bine înţeles, şcoala şi profesorul vor fi puşi în condiţiuni prielnice de progres".** In legătură cu aceste din urmă şi semnificative cuvinte ale profesorului de pedagogie, relevăm articolul d-lui **P. Marinescu:** „Recompensele profesorilor".

* * *

LUMINA (15 Martie) revistă ştiinţifico-literară, apare la Râmnicul-Sărat, ca organ al societăţii „Indrumarea culturală". Condusă de un comitet de elevi şi pusă sub îngrijirea profesorului de limba română d. **I. Creţu,** revista aduce lucruri care întrec puterile elevilor. Un singur citat dintr'un articol asupra lui Dante ar putea fi lămuritor:

„Romanul intim al lui Dante este o lucrare de analiză şi de reprezentaţiune obiectivă. Aci virtutea fanteziei este întrecută de sentiment, scriitorul nu e dispus să tindă către studiul amănunţit al realităţii, nu ne oferă reprezentarea faptelor, ci din excitaţiile ce le primim şi din imaginaţia noastră, iau naştere diferite viziuni lirice ale unei lumi creată de noi. Elementul liric din „Vita Nuova", care isvorăşte direct din suflet, care nu se ascunde în limbagiul mistic al simbolismului, care nu tinde decât să îmbrace în flori neînsufleţite doctrine filosofice, a fost fără seamăn în literatura italiană. Aceasta este „Vita Nuova": nici povestire, nici analiză pătrunzătoare, ci o lume indirect reprezentată sau, mai bine zis, întrevăzută şi pe care cititorul trebue s'o reconstitue"...

Pentru mine, care am încercat pe vremuri — tot în acest oraş, — o publicaţie la îndemână elevilor de liceu, apariţia revistei de astăzi îmi umple inima de bucurie. Ţinând seamă de greutăţile care se cer pentru susţinerea unei asemenea reviste, îmi place să urez conducătorilor ei tot succesul, astfel, ca la piatra pusă cu modestie de alţii, ei să alipească o temelie întreagă.

GEORGE BAICULESCU

Shakespeare în româneşte

D-l I. Botez critic, anglicist şi gramatic

de Dr. AD. STERN

10. *Barba mare.* Hamlet spune actorului:

„O vechiul meu prieten! Fata ta s'a umplut de ciucuri de când te-am văzut în urmă 1); nu cumva vii în Danemarca, să mă tragi de barbă?" (H. p. 87).

D-nul Botez declară: „d-nul Stern *poate găsi în orice dicţionar englez că valanced înseamnă cu barbă mare,* şi că textul englez e din cele mai clare şi traducerea lui nu cere nici o sforţare". Apoi d. I. Botez ne oferă traducerea d-sale, astfel:

„O bătrânule prieten! Pentru ce ţi-ai lăsat barba aşa de mare, de când te-am văzut *pentru ultima oară?* Vii să mă sfidezi aici în Danemarca?"

I-am dovedit că această traducere e fără sforţare, dar falsă de la început până la sfârşit. Şi anume:

a) L'am somat pe d. Botez să-mi numească acele dicţionare în cari *valanced* e tradus prin *barbă mare.* D-sa răspunde că a găsit *într'un glosar* traducerea *adorned with a beard,* şi că prin urmare „singura traducere românească este *împodobit,* sau *infranjat cu barbă*". Despre alte dicţionare, nimic! Pentrucă în *nici unul* din ele nu se găseşte *barbă mare!* Dar d. Botez vrea s'o deducă „din context", — să lăsăm dar această barbă mare încurcată „în context".

b) *Bătrânule prieten.* La obiecţiunea mea că aici *old* nu înseamnează bătrân, ci vechiu, d. Botez stăruie în traducerea d-sale, pentrucă Hamlet vorbind de nişte actori copii 2), zice „mai târziu când vor ajunge ei înşişi actori ordinari", şi, deci, trage încheerea d. Botez: *„tocmai acolo se lămureşte foarte clar* că e vorba de actorul bătrân *care venise la Elsinore din Wittenberg,* unde se rădicaseră alţi actori tineri, după gustul publicului, *iar cei bătrâni au trebuit să plece.* Ce va zice d. Stern şi de astă dată? *Om fără noroc!"*

D. Stern zice că argumentaţia aceasta este absurdă. Din cuvintele lui Hamlet nu rezultă câtuşi de puţin că actorul venit din Elsinore e bătrân, nici că a trebuit să plece *actorii bătrâni,* căci între *actorii bătrâni,* se află *şi* persoana căreia Hamlet se adresează cu cuvintele: *„Tânăra* mea domnişoară şi stăpână". — Om fără noroc!

D. Botez termină această strălucită replică reproducând citatul meu din traducerea lui Laroche: „o mon vieil ami", şi zice: „d. Stern n'a observat cuvânt *vieil, că-l suprima"*.

Această insultă cuprinde şi o inepţie, căci *vieil* înseamnă şi *bătrân şi vechiu.*

c) *Pentru ultima dată.* Am arătat că actorul nefiind mort, Hamlet nu poate zice că l'a văzut *pentru ultima dată, ci trebue zis: „ultima dată".* La aceasta d. Botez răspunde că nu e nevoe numai decât de un cadavru, şi explică:

„Când te desparţi de *un prieten cu gândul că ai să-l mai vezi în aceleaşi locuri, atunci când îl revezi... în trecut* (sic!) *l'ai văzut ultima dată; dar când îţi iei adio de la cineva, ştiind că nu-l vei mai vedea pe cel părăsit... şi după ani de zile îl întâlneşti pe cel uitat în ţări depărtate, cum e cazul cu actorul şi Hamlet... atunci Hamlet corect spune: de când l'a văzut pentru ultima dată,* pe actor".

Acest genial „galimatias", demn a sta alăturea cu definiţia dată pentru întrebuinţarea lui *bold,* merită un premiu. Dar îmi rămân oarecari nedumeriri. Astfel, *cum* vei zice:

a) Dacă despărţindu-te de un prieten *nu te-ai gândit* că ai să-l mai vezi sau nu?

b) Dacă te-ai despărţit de un *cunoscut* sau *străin?*

c) Dacă n'ai *uitat* pe cel *părăsit?*

d) Dacă-l întâlneşti nu după *ani* de zile, ci după luni, săptămâni, zile sau ore?

e) Dacă-l revezi nu în ţări depărtate, ci într'o ţară vecină, sau în aceeaşi ţară, sau în ţara ta, sau în oraşul tău etc.?

f) Regula se aplică numai la revedere, sau şi la alte cazuri?

De pildă:

Dacă, vorbind de criticile d-lui Botez, va trebui să zic „când le-am citit *ultima dată* sau pentru *ultima dată",* după cum *la cetire* am avut gândul (foarte improbabil) să le recitesc sau nu?

Dar se mai adaogă ceva: Hamlet părăsind Wittenberg *a avut gândul de a se întoarce,* căci regele îi spune. (Ac. I, Sc. II).

Cât despre gândul tău
Ca să te 'ntorci la Wittenberg la şcoală
El e potrivnic mult dorinţei noastre
Şi te rugăm ca să rămâi aici.

Şi regina stăruie:

Să nu te roage mama în zadar.
Rog, stai, şi nu pleca la Wittenberg.

Deci, după distincţiunile subtile ale d-lui Botez traducerea aici trebue să fie: *ultima dată.*

Şi eu declar că am cetit acest „galimatias" *pentru ultima dată.*

11. *Şi vezi să nu neglige muzica. — And let him ply his music.* D-nul Botez a pretins că această frază spusă de Polonius lui Reynaldo, pe care-l trimite la Wittenberg spre a cerceta purtarea fiului sau Laertes, ar fi o *consacrată expresie a limbei engleze,* care *corespunde înţelesului* din expresia „pasăra pe limba ei piere", şi că după textul englez Polonius sfătuieşte pe Reynaldo să'l lase pe Laertes să se *dea singur de gol în conversaţia cu el.*

Am dovedit că afirmaţia d-sale este falsă, că ea contrazice de-adreptul recomandaţiile exprese pe cari le face Polonius lui Reynaldo, de a *cerceta pe alţii despre Laertes* şi l'am somat să dovedească acea *„consacrată expresie a limbei engleze"*.

Ca răspuns mă roagă să deschid toate ediţiile franceze (d-sa citează pe una singură, şi eu nu le-am pe *toate*) şi voi ceti la fel: *Et laissez-le chanter sur le ton qui lui plait.* Dar adaogă: că acelaş înţeles este *oriunde, şi în izvoarele citate de mine.*

Aceste traduceri franceze sunt greşite, pentru că se întemeiază tot pe o traducere falsă a cuvântului *ply,* a studia, a practica cu sârguinţă, pe care-l confundă cu *play,* a cânta.

Ca să scape din încurcătură d. Botez se agaţă de ultimele cuvinte ale lui Polonius către Reynaldo: „Tu însu-ţi să'i observi pornirile" şi exclamă: „dar unde vede d. Stern contradicţia? Dacă spui cuiva următoarele: întreabă *despre alţii* ce face fiul meu şi la *urmă caută de-l descoase şi pe dânsul?* Doamne, tare mai slăbeşte logica şi la om!"

Degeaba! Nu e vorba de o „contradicţie", ci de afirmaţia categorică a d-lui Botez că *după textul englez Polonius cere lui Reynaldo să'l lase pe Laertes să se dea singur de gol.* La *aceasta* trebuia să răspundă d. Botez! Da, Doamne, logica, slăbănoagă de acasă, mult mai întăreşte pe om în încăpăţânările lui!

Dar d. Botez afirmă că înţelesul ce'l dă d-sa frazei este „oriunde şi în izovarele citate de mine". Nu e adevărat. Am citat pe Kellner şi pe Schlegel cari traduc ca mine. Dar aici se întâmplă una din cele mai mari păcăleli d-lui Botez. Schlegel traduce:

Un dass er die Musik*mir fleissig treibt".*

Şi d. Botez mă pofteşte, să *observ pe mir din această traducere* — evident pentru că acest *mir* ar face dovadă pentru teza d-sale.

Da, observ că *mir* aici nu e de cât *dativul etic,* care există şi în latineşte, şi la noi, d. e.: „se vorbiră, şi se sfătuiră" ca să *mi-l omoare etc.!"*

Şi de astă dată, d-le Botez, mi te-ai lovit drept — *la mir!*

1) In textul meu sta greşit, *la urmă.*

2) Aluziune la trupele rivale care jucau copii din Corul Capelei Regale la Londra (B. Clark şi Wright, op. cit. Nota).

(Va urma)

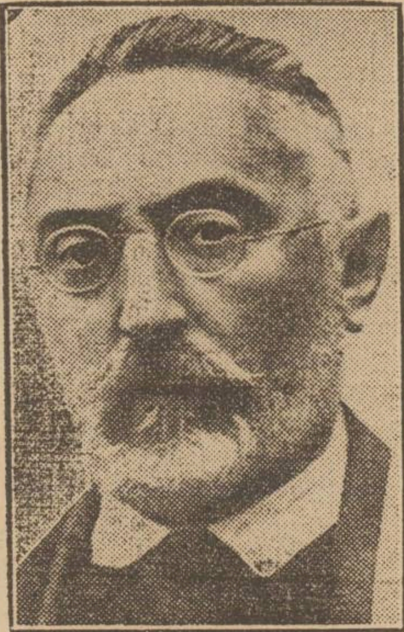

ÎNSEMNĂRI

Cinism spaniol

Deportarea scriitorului Miguel de Unamuno, fostul rector al universităţii din Salamanca, a indignat întreaga lume civilizată. Gestul generalului Primo di Rivera, dictatorul Spaniei, este comentat de toată intelectualitatea europeană în frunte cu aceea din Franţa, unde Unamuno se bucură de unanime simpatii pentru sentimentele sale francofile.

Ziarul spaniol „Liberal" a scris generalului o scrisoare prin care cere să se revină asupra unei condamnări care ruşinează Spania.

Unamuno

Primo di Rivera n'a găsit altceva mai bun de făcut, decât să răspundă ziarului în felul următor:

„Nu există nici un fel de indulgenţă pentru d. Unamuno, afară de aceea a unei moderaţiuni faţă de măsura luată, mai mult pentru a-l modifica decât pentru a-l corija — ştiut este că e incorigibil — ca să se ştie de către tinerimea spaniolă din ţară şi din străinătate că procedeele zilnice ale acestui domn trebue sancţionate fără cruţare...

„N'am găsit în numeroasele opere ale acestui domn nici o idee demnă de studiat sau de reţinut..."

Şi, dictatorul continuă aşa, fără să-şi dea seama că inteligenţa Europei este cu totul de altă părere.

Ardealul cultural, literar şi artistic

In aspect general, mişcările culturale din Ardealul de astăzi, abia dacă presintă o microscopică vedenie. Scoţând din ansamblu mişcarea „oficială" de propagare a culturii: şcoala, care cu tot caracterul ei oficial e atât de pestriţă în alcătuiri şi programe şi atât de bizară în slujitorii adunaţi sub formă de miliţii — rămâne, ca singur iniţiativa particulară, mişcarea firească a tuturor, să fie în obiectivul scrutătorului. Celalt factor de propăşire culturală, teatrul, rămâne la noi podoaba exclusivă a Clujului, sortit să fie punctul luminos al Transilvaniei şi isvorul bogat de bunătăţi abstracte. Iar în ceea ce priveşte arta plastică, ea este de mult proprietatea absolută a meşterilor de penele, încât nu poate fi socotită ca argument al mişcării noastre culturale. Acest gen de artă face parte din domeniul rezervat subtililor pricepători şi nu constitue unul din mijloacele cu cari te poţi apropia de sufletul celor multi, mai ales astăzi, când arta plastică a luat drumuri noi, deslușite abia de cei cari le-au descoperit.

* * *

Ce rămâne deci marelui număr de oameni cari au ieşit de pe băncile şcolii, cari n-au fericirea să trăiască în Clujul teatral şi cultural şi cari nu sunt nici meşteri ai penelului? O lume întreagă trăeşte în orăşele, târguşoare şi sătuleţe, ahtiată şi dornică de bunuri sufleteşti pe cari nu le poate suplini cu succes pânza cinematografului banal nici circul ambulant cu clovni ce-ţi inspiră milă în loc de veselie. Cartea e scumpă, revista de-asemenea, abia dacă se mai poate aventura omul să se aboneze la un ziar politic în care întâlnetşe înghesuită la un colţ o cronică teatrală, ori o recensie sumară. Viaţa se deapănă într'o monotonie desperantă, omorâtoare de suflet şi bieţii „intelectuali" sunt amorţiţi dela o vreme în aşa hal, că nu mai simt nici nevoia nici plăcerea ascenziunilor în lumea culturii. Nu e de mirare, că în chipul acesta jocul de cărţi şi „casinoul" sub care se ascunde o cârciumă „domnească", au intrat în programul cotidian al tuturor acestor oameni, la cari le răpune pe lângă suflet şi trupul şi liniştea familiară. O agonie dureros de tragică e viaţa acestor târguşoare, în cari s'au măcinat şi se macină poate multe talente năpăstuite, nedescoperite şi îngropate în cenuşa unui somn adânc de monotonie provincială.

O vreme, acum după Unire — România Mare a servit un prilej inepuisabil de serbări, întruniri, adunări şi festivaluri cari aduc totuşi câteva fărâme de mană sufletească în cetăţile înfometate...

Conferinţe, disertaţii, zece Maiuri etc., au fost tot atâtea eforturi de primenire şi de scuturare a somnului letargic, dar odată actualitatea trecând în domeniul istoriei — oamenii s'au liniştit obosiţi de atâta activitate culturală şi pare mi-se dornici de atmosfera îmbâcsită şi de sensaţiile enervate ale „casinei" cu jocul de cărţi.

* * *

„Asociaţiunea" — îşi face bineînţeles datoria. Despărţămintele ei lucrează, seamănă, se luptă pentru lumina tuturor. Dar şi munca ei, dispare în faţa grosului de întuneric ce împânzeşte capetele, sufletele. Auziam, că un prefect de judeţ din cei de azi, ar fi oprit lumea să meargă la frumoasele ei sărbători culturale suspecâtnd-o că face „politică naţională". Şi iată bieţii oameni împiedicaţi să ia parte la adunarea bătrânei noastre Societăţi culturale, al cărei preşedinte de onoare este regele.

Dar în afră de asta, „Asociaţiunea" nu e mişcarea uriaşe de propăşire culturală care ar trebui să fie. Destinaţia ei a fost să răspândească cultura în straturile ţărănimii, să popularizeze cunoştinţe trebutioare, cu un cuvânt să facă o operă de temelie, migăloasă şi anevoioasă. Şi oricât ar vrea azi să fie ceace ne trebue tuturor, nu poate căci vremuri meştere pentru cultură trăim astăzi şi Asociaţiunea — e mai săracă azi de cât era în vremuri de năcazuri naţionale. Ce să se facă deci atâta lume, lăsată pradă alergăturii după noroace, hărţuelilor urâte pentru bunuri nemuncite? Ce să se facă atâţia oameni, cari neavând educaţie acasă, neavând creştere în şcoala prin care au trecut aşa ca în vremuri anormale — e lăsat lumii să-l poarte furtunatic pe valurile ei, fără busolă, fără orientare şi la urmă să-l prăbuşească în neant? Căci dacă nici o mişcare culturală, socială nu intervine să cioplească ceva în piatra dură şi aspră a alcătuirii sufleteşti, cete întregi de oameni se pierd în dauna societăţii, a neamului şi a lor înşişi.

Aşa e la noi acum. De sus, de unde ar trebui să pornească îndemnuri bune, directivele nu spun nimic alt, decât bilanţuri, socoteli, afaceri. Deasupra năzuinţelor de cultivare sufletească se ridică abject spectrul celor cari vreau să fericească lumea la tarabă, şi spectrul acesta zâmbeşte sfidător şi cinic peste toţi şi peste toate. Fericirea lumii şi a noastră nu implică şi condiţii de ordin superior,— e destul să ai hrana, să fii animalul îndestulat şi sătul întotdeauna. Că în felul acesta o abrutizare generală străluceşte pretutindeni şi că — de fapt — o animalică şi înverşunată goană după mult şi după bun dă un splendid aspect oamenilor, e firesc şi e la loc..

* * *

Trebue să se facă ceva neântârziat pentru neamul care trăieşte în afară de hotarele Metropolelor noastre. Imi închipuiam că în vechiul Regat e tot aşa ori şi mai rău. Preocuparea mea fiind însă Ardealul, mă voi mărgini la el.

O mişcare culturală bine argumentată, trebue să-şi facă începuturile. Avem un minister al artelor a cărui chemare trebue să treacă peste îngustele hotare ale unei biurocraţii seci şi automate. Activitatea lui s'a mărginit până acum să menţie ceeace a fost — lucru ce abia i-a reuşit — dar asta nu e deajuns. In Ardeal totul s'a redus la lungi corespondenţe cu Direcţia Operei din Cluj, care s'a sbătut în lipsuri de tot felul. Nimic nu s'a făcut însă pentru sate şi pentru târguşoare, aceste depositare supraîncărcate ale energiilor condamnate la somn letargic, nici o iniţiativă n'a pornit din înaltele sfere ale templului zidit şi creat pentru propăşirea oficială a culturii. Şi cine alt poate face astăzi ceva dacă nu statul singurul căruia i se plăteşte banul fiecăruia pentru binele tuturor. O datorie de interes superior se impune şi se cere un om cu vederi largi, cu pătrundere a lucrurilor care să ia iniţiativele.

Căminuri culturale, case de citire, conferinţe şi şezători săptămânale, teatre, bliblioteci — iată ce stă în faţa mişcării culturale care trebue să înceapă. Nu subvenţionând cu milioane compania de operetă se va argumenta cultura generală, ci sacrificând acolo unde trebue şi realizând începuturile unei educaţii colective prin cultură. Programul vast îşi aşteaptă omul de concepţii uriaşe şi de sacrificiu.

Până atunic, apostolii anonimi ai culturii îşi vor face mai departe datoria neştiuti de nimeni, ameninţaţi însă în fiecare clipă să dispară în faţa grozavului întuneric cu care se luptă. Asta pentru Ardealul din afară de graniţele Clujului. Cât priveşte mişcările culturale-artistice ale acestui oraş de adăpostire a culturii româneşti şi minoritare — numărul viitor.

TIBERIU VORNIC

Idila unui prim-ministru

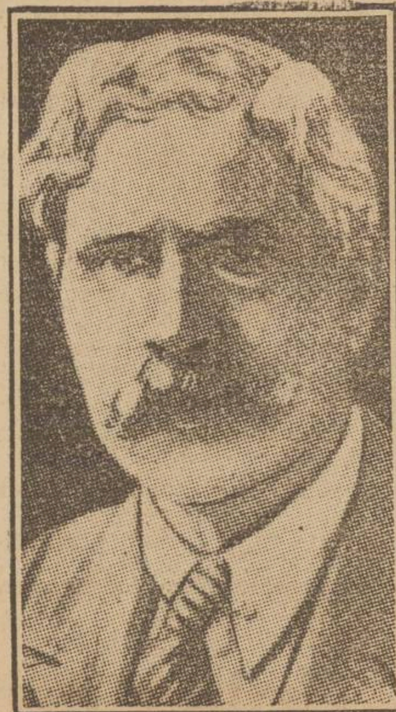
Toate privirile Europei sunt aţintite astăzi asupra şefului partidului laburiştilor, d. Ramsay Mac-Donald, în mâinile căruia stă destinele Engliterei şi prin urmare o mare parte din interesele politice ale Europei. Personalitatea lui, viu discutată în toate cercurile intelectuale, mai ales de când în situaţia sa de prim-ministru nu poate realiza întreg programul partidului pe care îl conduce, e interesantă şi din punct de vedere sentimental.

In 1912, a apărut la Londra un volumaş nu prea luat în seamă: „Margaret Ethel Mac-Donald", care e recitit azi cu interes pentru că e a premierului britanic şi este o biografie a soţiei sale.

Autorul avea atunci 45 de ani şi suferea cumplit din pricina morţei tovarăşei sale, tovarăşe în zile bune şi rele, tovarăşa de muncă şi de ideal. Aceste pagini închinate unei femei adorate, sunt oglinda sufletească a omului politic şi e lesne să ne închipuim interesul ce-l prezintă.

Era din Scoţia şi descindea din familia Gladstone, fără să ni să spună dacă Margaret se înrudea cu bătrânul om de stat. Educaţia ei fu aceea a oricărei englezoaice, liberă în acţiunile ei, lăsată să-şi aleagă calea cinstită încotro o duc chiemările sale sufleteşti.

Botezată la 17 ani Margaret Gladstone e stăpânită de crize mistice în sensul că principala sa preocupare erau problemele teologice şi ajutorul săracilor. Din această criză religioasă porni spre socialism, impresionată de mizeria lumii şi de inichităţile sociale. Intr'o zi îşi propune să rupă legăturile cu lumea în care crescuse şi să se coboare până în cele mai mizerabile cuiburi ale suferinţelor umane. In sufletul ei clocotea râvna alinărilor şi setea de fapte mari care să zdruncine temelia societăţii aducând pacea socială, izvorul tuturor nelegiuirilor.

Ramsay Mac Donald

Lăsând la o parte cochetăria şi luxul care nu mai cadrau cu scopul propus în viaţa sa, aştepta pe „monstrul" de care se va îndrăgosti, dându-se lui trup şi suflet.

Pe acest „monstru" îl întâlneşte în 1887, întâia oară, la o întrunire socialistă şi pentru izbânda lui electorală luptă în 1895. Ramsay Mac-Donald avea atunci 29 de ani şi era şeful grupărei către care tindea simpatia Margaretei. Bolnav, în primejdie de moarte, actualul prim-ministru al Engliterei primeşte la spital o scrisoare din partea unei necunoscute. Ii răspunde şi ziua aceasta e indicată în însemnările „necunoscutei" ca zi mare în viaţa ei. La 1896 are loc căsătoria „monstrului" cu „necunoscuta" şi cincisprezece ani, zi cu zi, amândoi se devotează cauzei, pentru care au şi avut de suferit.

Lucrând deopotrivă la biruinţa operei comune, Margaret Mac-Donaldd, prin devotamentul ei îşi are rolul bine stabilit în istoria socială a Engliterei. Ia parte la campănii electorale, întreprinde anchete, scrie articole în presa socialistă mondială şi se ocupă de-aproape de gospodăria femeii, de legile igienice, de spitale, de munca lucrătoarelor, ocrotind pe mame, educând copii şi îngrijindu-se de odihna lor.

După lungi şi roditoare călătorii în toate centrele mari unde o chemau cei urgisiţi şi după ce îi moare unicul fiu, Margaret Mac-Donald moare, fără să poată vedea situaţia la care ajunge soţul ei. A fost un factor important la această ascensiune şi paginile scrise de Ramsay Mac-Donald, atunci, republicate astăzi, sunt un omagiu pentru aceea care l-a ajutat şi l-a pregătit.

Românii la Paris

Marele succes al Elvirei Popescu — succes care îmbină talentul actriţei cu frumuseţea femeii — aduce zilnic în cotidianele şi revistele ilustrate pariziene articole elogioase, fotografii şi reproduceri după desene semnate de pictori reputaţi. Noul magazin „La Vie Latine" (organ al presei latine din Europa şi America) publică aceste fotografii, care reprezintă pe cei trei români ce strălucesc astăzi, prin talentul lor, pe scenele franceze.

Marioara Ventura — **De Max** — **Elvira Popescu**

Contribuţii la istoricul societăţii „Junimea" dela Iaşi: *Corespondenţa juristului şi poetului George Popovici cu domnul Iacob C. Negruzzi publicată de* Gh. Cardaş

Cern. în 30 Martie 1887.

Domnule profesor!

Nu aţi avut timp poate să cetiţi ultima mea scrisoare, când iată Vă vine şi a doua. Vă Veţi mira mult de boala mea de condei, dară ea este explicabilă. Posiţia în care mă aflu în urma omisiunei întâmplate în articulul meu este pentru mine atât de nesuferită încât nu mă pot linişti. Dacă aş fi scris „Tentamen criticum" al reposatului Laurian sau „Essai" al d-lui Blaramberg nu aş pute ave o conştiinţă mai împovărată, de cât acum, când citesc numele meu sub „buna voie este un moment esenţial şi indespensabil la încheiarea tocmelelor"!! Vă mărturisesc sincer, că din momentul când am cetit acest pasaj al articolului meu tipărit nu mă mai recunosc.

La noi lumea iuristică (se înţelege că cea română) este încă prea puţin sensibilă pentru de-a recunoaşte greşala la moment; până acum nu a băgat'o nimeni în samă. Fireşte, că profanii nici nu visează că proposiţia, ce le pare un postulat etern al dreptăţii cuprinde o imposibilitate enormă. Astă-zi când i-am arătat d-lui Onciul pasajul şi nemângăierea mea, d-sa a fost foarte surprins a afla că locul este incorect din cap până în picioare şi că de regulă tocmai contrariul este de însemnat.

Poate ar fi remas lumea cetitoare şi la D-Voastră încă sub impresia întăiului efect şi nu va fi observat strania absurditate. Cel puţin eu mă mângăi cu această idee, pe temeiul că nu am vezut încă prin ziare nici o împotrivire.

Vă rog domnule profesor să nu întrelasaţi a rectifica cât se poate de în grabă proposiţia castrată în unul din ziarele capitalei, încă până o va face cineva altul. Căci idea, la care dă naştere fatala omisiune a şepte cuvinte, cuprinde o greşeală atât de elementară, încât mult nu poate remâne ascunsă. Şi rectificată greşala odată de cineva străin, eu pierd dreptul de a mai reveni asupra ei.

Notiţa, ce am trimis pentru numărul protim al „Convorbirilor", nădăjduesc că o veţi publica! Insă numai cu atâta nu pot fi scos din înfundătura în care mă aflu. Vă rog să nu pierdeţi din videre, că rectificarea cuprinsă în notiţa menţionată se face în un alt an (şi volum) al revistei. Actualii cetitori vor şti poate de rândul rectificării făcute; dar cei de după câţiva ani? Cine va presupune că articolul este tipărit cu greşală, când nu o va afla indicată în volumul în care el este publicat? Trebuie să recunoaşteţi, d-le profesor, că situaţia este nespus de penibilă. Cuprins de aceste îngrijiri, nu voi fi condamnat poate de D-Voastră, când voi face o rugăminte, a cărei împlinire este mult mai mult decât se poate cere fără a fi nemodest. Casul particular va justifica poate ceia ce sub împrejurări ordinare ar trebui respins. Iată ceia, pentru a cărei împlinire Vă rog mult şi stăruitor: Binevoiţi a emite cu numărul protim şi o mică ţidulă, pe care şirul în care s'a întâmplat omisiunea să fie din nou tipărit, corect şi deplin. Ţidula va avea menirea de a fi lipită de abonenţi de asupra şirului viţios (un lucru, cum se întâmplă el adese în cărţi germane). Se înţelege de sine că literile noului tipar vor trebui să fie mai dese şi poate şi mai mici pentru ca să încapă şepte cuvinte mai mult; iar de nu ar încape s'ar pute retipări două şire, unde repartiţiunea ar fi apoi mai puţin însemnată. Ţidulica ar trebui pe a doua parte să fie gumiată, pentru a înlesni deplin lipirea. Ea s'ar pute prinde de faţa interioară a copertei şi în sus de dânsa pe copertă, va fi de lipsă o mică notiţă adresată publicului pentru a explică menirea lucrului (notiţa o alăturez pentru a nu Vă face osteneli cu această afacere supărăcioasă).

Pun toată nădejdea, domnule profesor, că veţi pute isbuti pe lângă d-l Socec, ca să facă această reparaţie. Dacă şi nu pot invoca în favorul cererei mele legături din trecut, apoi una este sigur, că activitatea mea, cântă se va desvolta de acum înainte este tot atât de consfiţită „Conv." ca şi cea de până acum. Şi lucrările aduse „Conv.", nici d-lui Socec nu'i sunt indiferente. Dară dacă Domnia lui nici în urma stăruinţei D-Voastre nu s'ar arătă dispus am face aceasta, din motive finanţiare poate, atunci la urma urmelor, cu toate că nu-mi vine tocmai uşor, sunt gata a lua cheltuielele lucrului asupra mea.

Nu ştiu, d-le profesor, care ar fi cuvântul potrivit, pentru a exprima acel desăvârşit grad de îndatorire, ce aş simţi'o către D-Voastră, când în păstrarea bunăvoinţei de până acum, nu mi-aţi respinge rugămintea.

Se înţelege de sine că notiţa, ce V'am trimis va trebui să apară şi ea, pentru a preveni şi casurile eventuale în care abonenţii vor neglija a face întrebuinţarea de ţidulă. Vă rog mult de iertare pentru supărările, ce sunt silit a Vă face.

Incă în vara trecută am trimis d-lui Tocilescu 24 documente slavoane pentru ca să publice. D-sa nu o face. Binevoiţi a le reclama — căci mie D-l T. nici nu-mi respunde — şi a le expedia eventual la adresa mea. Dacă primiţi le-aş publica însoţite cu note iuridice din când în când în „Conv. lit."

Vă rog să mă înştiinţaţi despre rândul lucrurilor.

Primiţi d-le profesor încredinţarea respectului şi a recunoştinţei mele. *George Popovici*

Cern. în 3 April 1887

D-le profesor!

Resgândindu-mă mai în linişte asupra locului omis depe pag. 1079 al ultimului număr am aflat că prima mea încercare de a adaoge ceia ce lipseşte nu este satisfăcător. Ideea este prea neclară şi se poate uşor înţelege după cum nu voiesc. Incercarea de faţă pe care Vă rog să o primiţi în locul pasagiului respectiv din prima rectificare, îmi pare a reproduce fidel ceia ce am voit să zic.

Vă rog să binevoiţi a stărui pe lângă d-l Socec, căruia astăzi îi trimit suma restantă, ca să emită ţidulele de lipit de asupra locului greşit. Deasemene Vă rog să-l rugaţi pe d-l Tocilescu să-mi înapoieze documentele căci în nici un chip nu pot permite să le publice în „Rev." *) d-sale.

Vă rog primiţi încredinţarea deosebitei mele stime şi recunoştinţi. *George Popovici*

*) E vorba de „Revista" pentru istorie, arheologie şi filologie, condusă de răposatul Tocilescu.

ANUL V. — No. 176

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 20 Aprilie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Spre Cythera

O! Ascultaţi chemarea primăverei
Şi dacă mai puteţi veni cu mine
Luaţi-vă ghirlănzi şi mandoline
Să ne'mbarcăm spre insula Cytheri.

Veniţi acolo unde palmierii
Impresură un templu în ruine
Spre caré-atraşi de farmece divine
Plecau şi nu 'mai reveneau năerii.

Profiluri fine, dulci iubite moarte
Treziţi-vă prin farmecul cântării,
Veniţi, o jertfe a tristei mele arte,

Ca să plutim în voia întâmplării
Până ce templul va luci departe
Ca un mărgăritar de-asupra mării.

D. Anghel

TEMPLUL

Templul cugetării noastre
Se ridică pină'n zările albastre
Şi stăpâneşte 'ntreg pământul
Cu cuvîntul.

Porţile sânt de lemn de trandafir şi de măslin
Şi bolţile-i pe stâlpi de cedru se reazimă,
Şi surâd de-asupra lor, senin
Ca un cer albastru peste palmieri,
Sau ca nişte calde mângâeri
Aduse omului flămând de o azimă.

Clădirea lui se ridică dintre noi
Şi-şi aprinde pretutindeni luminile
Ca să ne arate 'nălţimile
Culmilor noi.
Pământul e mai cald ca mai nainte.
Pădurile cântă mai sonor,
Şi-al vieţei izvor
Işi descătuşează apele-i sfinte
De-asupra 'ntregului popor.

Gloria lui se 'nalţă, astfel, pe coamele
Inălţimilor,
Şi-şi coace 'n voe-acolo poamele
Inălţimilor.

Corăbierii,
Din adâncul depărtărilor,
Legănaţi pe valuri ca prin raze palmierii,
Ii aduc bogăţiile nesfârşite-ale mărilor,
Iar ostaşi-i închină avuţiile popoarelor
Din cuprinsul tutulor hotarelor.

Turme nenumărate de cămile sosesc
Şi inaintea porţilor lui se opresc
Incărcate cu darurile reginei de Saba,
Cu mirezme, cu aur şi cu stofe de preţ,
Pentru a-l serba
Măreţ.

Oile deşertului se-adăpostesc sub zidurile sale.
Şi jertfe nepreţuite pe altare
Ard în valuri de tămâe
Să-l mângâe.

In el am ascuns un Dumnezeu
Făcut din tot ce e mai bun în noi;
A lui fiinţă
E zămislită din dragoste şi credinţă,
Din milă şi din umilinţă,
Şi-apoi
Ai lui îngeri
Sânt zâmbetele noastre sau ale noastre plângeri.

N. DAVIDESCU

Cum se scrie româneşte...

de IOAN SLAVICI

Declinarea.

Cele mai însemnate dintre manualele întrebuinţate 'n şcolile noastre secundare pentru studiul limbii române au fost a lui Ieremia Circă, alui G. Munteanu, alui M. Străjanu, alui Câmpeanu, alui Neagoe, alui St. Pop şi mai ales ale lui Ioan Manliu. Ori-şi-cât de deosebite ar fi fost întrunele privinţe vederile exprimate în aceste manuale, citindu-le, rămânem încredinţaţi că'n româneşte nu sunt cu putinţă decât substantive terminate 'n vocală, fie'n *u*, fie'n *e*, fie'n *ă*. Acelea, care sunt rostite cu terminaţiunea în *a* ca *stea* ori *vâlcea*, sunt în adevăr terminate 'n *uă* şi tot terminată 'n *uă* e şi vorba ZI. „Zori de *ziuă* se revarsă", — zice Alexandru, şi mulţi zic şi *„steauă"*, *„vâlceauă"* ori *„nuiauă"* şi *„şeauă"*.

Ar fi deci să avem trei declinaţiuni: a substantivelor terminate 'n *u*, a celor terminate 'n *e* şi a celor terminate 'n *ă*.

In declinarea nearticulată avem însă 'n româneşte două şi *numai două* terminaţiuni: la *cele masculine* una pentru singular şi alta pentru plural, iar la *cele feminine* una pentru nominativ, acusativ şi vocativ la singular şi alta pentru genitiv şi dativ la singular şi pentru toate cazurile la plural.

Avem deci în adevăr numai două feluri de a declina: cel masculin şi cel feminin.

Excepţiune fac numai substantivele — puţine, care au — ca *zamă — zămi* (genitiv) şi *zămuri*, — TREI *terminaţiuni* ori ca *nume* — o *singură* terminaţiune.

Fie deci două, fie trei declinaţiuni, e destul să ştii terminaţiunea a doua pentru-ca să faci corect declinarea substantivelor.

D-l A. Philipide deosebeşte trei declinaţiuni: I. substantivele terminate 'n *ă*, — II. cele terminate 'n *u* şi III. cele terminate 'n *e*. E însă de părerea, că nu sunt două, ci trei, ba la unele chiar patru terminaţiuni ca *„zeamă"* „acestei *zămi*", vocativ *„zeamo"* şi plural *„zămuri"*.

Fiind vorba de declinarea I. — autorul ne spune la pagina 22:

> Substantivele în *„eauă"*, — *„auă"* (toate feminine, afară de *„beizadea"*, care e masculină după înţeles, şi de *„cucuvea"*, *„farfara"*, *„haimana"*; *„mascara"*; *„rândunea"*; *„turturea"*, „care sunt spicene), au perdut pe *„uă"* şi au rămas terminate la cazul I. în *ea—a*.— Forma 2. sing. şi plural este *le*, aninat *la forma I*:—*stea—stele*, — *para—parale*. Aici intră şi *„ziuă"—zi—zile"*

Cu alte cuvinte vorbele ca *„stea"*, *„para"*, *„canava"*, *„vâlcea"* ori *„zi"* sunt puse şi ele 'n rândul celor terminate în *ă*. Adevărul este, că sunt mulţi românii, care rostesc adese-ori pe *„uă"* şi nu se poate zice, că greşeşte cel-ce zice „se face *ziuă*", curge o *vâlceauă*", ori „o *şeauă*".

D-l O. Densuşianu deosebeşte şi el trei declinaţiuni, dar fiind (la pg. 207) vorba de declinaţiunea I., ne spune:

> §. 46. — Această declinaţiune cuprinde substantivele feminine terminate 'n *ă,-à*, şi *i. precum şi* cele masculine terminate 'n *ă*".

Cum rămâne şcolarul când dă peste vorbe terminate în *„uă"* şi mai ales când vede, că articularea se face *„steaua"*, *„paraua"*, *„ziua"* etc.?

După gramaticile de mai înainte, substantivele terminate în *ă* au, ca regulă generală, a doua terminaţiune în *e*. Unele dintre ele, mai ales cele terminate 'n *dă*, *gă*, *mă*, *nă*, *ră*, *tă*, au luat în mod neregulat a doua terminaţiune în *i*, — iar cele terminate în *uă* au a doua terminaţiune în *le*. Neologismele încă neasimilate păstrează însă forma regulată, în *e*: „cămară"—*„cămări"* dar „cameră"—*„camere"* *depeşă"*—*„depeşe"*,—*„vamă"* —*„vămi"* dar *„dramă"*—*„drame"*.

E învederată importanţa terminaţiunii a doua, şi d-l Philipide umple zece pagini (14—23) des tipărite cu substantive terminate 'n *ă* spre a le precisa terminaţiunea a doua, a treia şi a patra, dacă o au şi pe aceasta.

Aici găsim substantive, care au pluralul în *„uri"* ca *„alămuri"*, *„mătăsuri"*, *„făinuri"* ori *„treburi*. Găsim substantive care sunt întrebuinţate numai la plural ca *„iţe"*, *„icre"*, *„zimbre"* ori *„zori"*. Găsim substantive terminate în *ă*, *care sunt masculine ca „tată"*, *„papă"* ori *„popă"*, şi iar altele care după înţeles sunt masculine dar în formă rămân femenine ca *„iscoadă"*, *„catană"* ori *„calfă"*. Ni se spune că a doua terminaţiune e în *e* „când femeninul s'ar confunda cu un adjectiv masculin corespunzător: „învîrtită" — *„învîrtite"*, — *„scurtă"* —*„scurte"*, — *varză—verze"* (nu învârtiţi, scurţi ori verzi). Cu toate aceste în prefaţă găsim atât *„grmatici"* de la „gramatică",—cât şi *„gramatici" de la* „gramatic". La pag.18 *„noră*, *"soră"* au cazul 2. s. şi pluralul *„nurori"*, *„surori"*.

Nu formulează d-l Philipide regula, dar işi dă multă osteneală să adune material, pe temeiul căruia se pot formula regule.

D-l O. Densuşeanu trece repede înainte şi se mărgineşte pentru decl. I, la trei observaţiuni:

> §. 47. —*Obs. I.* Unele substantive, în special nume de persoane ca „soră" etc., au pe lângă vocativul în *ă* şi un vocativ în *o*: *soro*.
>
> §. 48.— *Obs. II.* Substantivele femenine terminate în „*jă*" şi *„şă"* („coajă", „uşă" etc., rostindu-se şi scriindu-se şi cu „je", „se" —se pot declina din causa aceasta fie după decl. I-iu, fie după a III-a.
>
> §. 49.— *Obs. III.* Substantivul tată se declină la sing. sau după decl. I-iu, *„tată"*, *„tatei"* sau după decl. II-a: *„tatăl"*—*„tatălui"*.

După acesta autorul trece la declinarea II-a.

Cum rămân bieţii de şcolari când dau peste substantive ca cele citate 'n *„Gramatica elementară"* ?

Atât de grăbit e autorul, în cât nu le mai spune 'n §. 47 şcolarilor şi că a doua terminaţiune pentru *„soră"* şi *„noră"* e *„surori"* şi *„nurori"*, deşi mulţi fac greşeala de a zice şi scrie *„sorei"* ori *„norei"*, *„sorele"* şi *„norele"*.

Are fără îndoială dreptate când ia pentru vocativ la singular substantivul nearticulat — ca'n în alte limbi, dar scapă prea uşor când spune, că numai *„unele* substantive, în special nume de persoane", au şi un vocativ în *o*.

D-l Philipide, mai deslusit, ne spune (pg. 13):

> „Forma 3) (vocativ) o au numai acele, care se pot în adevăr întrebuinţa la vocativ, şi nici aceste toate: *soro*, *copilo*, *vecino*, *doamno*, *popo*, apoi nume proprii, precum *Anico*, *Safto* etc. Insă *mamă*. Şi chiar la substantivele, care pot avea *o*, *forma 1) este mai obicinuită pentru vocativ*".

Cu alte cuvinte terminaţiunea în *o* e ce-va cu totul excepţional şi aveau dreptate cei ce stăruiau ca d-l O. Densuşianu, că nu sunt în adevăr decât două terminaţiuni în declinarea nearticulată.

Dacă însă aşa este, îi zăpăceşte autorul pe şcolari când le spune că substantivele terminate 'n *„jă"* şi *„şă"* pot să fie luate şi ca cele de decl. III. D-l Philipide le socoteşte în rândul celor decl. I.

Cum rămâne şcolarul când dă peste substantive ca *„moaşe"*, *„cocoaşe"* ori *„mătase"*? Zice: acestei *„moşii"*, — „acestei" *„cocoşi"* ori „acestei matasi"?

Tot atât de nedumerit rămâne în ceeace priveşte substantivele ca *„tinereţă"*, „bătrâneţă" ori „frumuşeţă"?

Gramatica are să-l dumirească spunnâdu-i, care e forma literaticeşte admisă.

* * *

Trecând la declinaţiunea II, d-l Philipide ne spune că „unele sunt masculine la amândouă numerele" sau „altele sunt masculine la singular şi femenine la plural *(eterogene)*".

D-l O. Densuşianu se mărgineşte la

> §. 50.—Această declinare cuprinde substantivele masculine şi *neutre* terminate într'o consonantă sau în *u*.

Care va să zică ceea ce pentru unul e *„eterogen"* pentru celalt e *neutru*. Adevărul e, că'n româneşte nu există substantive *„neutre"*. care nu sunt nici masculine, nici femenine, ci nunumai substantive *„eterogene"* sau *„ambigene"*, care sunt atât masculine (sing.), cât şi femenine (pl).

Nu mai puţin adevărat e, că avem substantive *„masculine* şi *neutre*, ci vorba e de substantivele masculine şi de *cele neutre*". Iar aceste nu sunt terminate în „consonantă sau în *u*", ci *„fie* 'n consonantă, fie 'n *u*" adecă 'n „consonantă *ori* în *u*.

Unui „reporter" i se pot ierta asemenea abateri de la firea limbii, dar acela, care scrie o gramatică, are să cumpenească ori şi care vorbă, pe care o pune pe hârtie.

Voind să se dumirească el însuşi şi să dumirească şi pe alţii asupra terminaţiunii a doua, d-l Philipide umple 14 pagini des tipărite cu substantive terminate 'n *u* ori în consonantă.

D-l O. Densuşianu scapă cu o singură pagină, pe care declină substantivele *„lup"*, *„băiat"*, *„socru"*, *„bou"*, *„sat"*, *„căpăstru"*, *„condeiu"* şi *„zid"*.

Era cu toate aceste apropiat gândul de a le mai spune şcolarilor şi cel puţin atât, că masculinele toate au pluralul în *i*,

(Continuarea în pagina II-a)

iar eterogenele îl au fie în *e*, fie în *uri* şi numai neologisme în i, ca principiu—*principii* — deşi „condeiu"—„*condeie*".

Cum rămâne apoi şcolarul când dă peste vorbe ca „*oameni*" ori „*capete*", „*capi*" şi *capuri*".

Sunt multe cele ce şcolarul trebuie să ştie, dacă e vorba să facă analisa raţionată a celor citite de dânsul.

Nu e, între altele, adevărat, că sunt în limba românească vorbe terminate 'n consonantă. Scriem ori nu pe *u* de la sfârşitul vorbei, Românul adevărat îl rosteşte. De aceea am socotit că e de prisos al mai scrie şi atunci, când înaintea lui e o consonantă. După consonanta dela sfârşitul vorbei se află în rostire un *u*, care sună întreg numai în cazuri ca „*dop-u-l*", „*vezând-u-l*", „*bătut-u-te-a*", etc.

Il scriu însă atât d-l *Philipide*, cât şi d-l Densuşianu în vorbe ca „*bou*" ori „*erou*", „*puiu*", ori „*ciocoiu*", — deci şi în „*sloiu*" ori „*muşuroiu*" şi „*roiu*".

Nu e însă în gramatică destul să-l scrii, ci e nevoie să şi spui, că acel *u* are să fie scris nu numai pentru-că el e caracteristica singularului, ci şi pentrucă Românul adevărat îl rosteşte — aşa cum s'a deprins din neam în neam.

Regula generală e apoi că a doua terminaţiune înlocuieşte pe *u:* — zimbru — „*zimbri*", — plop — *plopi*, bou—*boi*, — nu însă şi la substantivele masculine terminate 'n „*iu*" scurt. La aceste a doua terminaţiune o avem eliminând pe *u: puiu—pui*,— ciocoiu—*ciocoi*, — însă paiu—*paie*, — *sloiu*—sloiuri.

Altă abatere de la regula generală se face în ceea ce priveşte substantivele terminate în *al, el, il*, în care *l* e eliminat: cal—*cai*, purcel—*purcei*, copil—*copii*. Nu însă şi la neologisme: şacal — *şacali*, — general — *generali*, — fidel — *fideli*, — dificil—*dificili*.

Ce face nenorocitul de şcolar când dă peste asemenea nepotriviri? — Şi mai sunt şi altele, pe care le lăsăm la o parte, căci suntem nevoiţi a trece la declinaţiunea III.

Substantivele de declinaţiunea III, toate terminate 'n *e*, sunt parte masculine, parte femenine şi toate au a doua terminaţiune în *i*. Unele dintre ele sunt însă invariabile, adică au o singură terminaţiune. Aceste sunte femenine afară de „*nume*", care e eterogen.

Unele dintre ele se 'ntrebuinţează apoi numai la plural, altele numai la singular şi iar altele au mai multe pluraluri cu deosebite înţelesuri ca lapte—*lapţi* — şi *lăpturi*.

Peste aceste şi peste alte asemenea amănunte, „*Cursul de limba română*" trece fără ca să ţie seamă de ele, şi d. O. Densuşianu scapă cu jumătate de pagină declinând substantivul masculin „*frate*", cel femenin „*vulpe*" şi eterogenul „*nume*".

* * *

In mare nedumerire ne lasă cei doi academicieni în ceeace priveşte articolul.

D-l Philipide distinge pe lângă celelalte (pag. 63—§17) şi pronume *determinative* ca „*cel*", „*cea*", — „*acel*", „*acea*".

„*Un pronume determinativ este articolul*" — *zice apoi.*

D-l Densuşianu are de trei feluri de articole: *enclitic, proclitic* şi *nehotărît*.

Vorbind despre articolul enclitic (pg. 205, §41) autorul ne dă trei regule:

Regula I. 1. Articolul *l* se alipeşte de substantivele masculine sau neutre terminate 'n *u: codrul, oul*. Dacă substantivul se termină într'o consonantă, se pune *vocala de legătură — u —* între substantiv şi articol: *lup-u-l*, „*melc-u-l*".

Cum rămâne şcolarul când citeşte ziceri ca „*nenorocitul de corăbier*", în care articolul e alipit la adjectivul mutat prin inversiune *înaintea* substantivului la care se raportă?! Tot aşa în loc de „*câmpul verde*" — zicem adese-ori „*verdele câmp*".

Nu înţeleg apoi nevoia de a-i prosti pe şcolari ,spuindu-le că acel *ŭ* organic e „*u de legătură*". E destul să le spunem, că *u* e rostit înainte de articol în toate împrejurările întreg ca 'n „*aducându-mi aminte*", „*văzutu-te-am*", ori în „*căzutu-ni-a*" şi în „tot Românul *plânsu-mi-s'a*".

Adevărul este că noi n'am desfiinţat pe *u* aşa zis mut, ci am încetat a-l mai scrie tocmai pentru că în cele mai multe cazuri e de sine înţeles.

Tot aşa ,fiind vorba de substantivele terminate în *ă*, autorul îi prosteşte pe şcolari spuindu-le, că înainte de articol se pune vocala de legătură *u* între substantiv şi articol: „*steà-ù-a*", „*bina-u-a*". Tot aşa „*zi-u-a*".

Aici, fără îndoială, d-l Philipide are dreptate.

Dar mai e şi că după părerea amândurora genitivul şi dativul articolului feminin nu e la singular *ei*, cum ştiam din gramaticele de mai înainte, ci *i*. Cum rămân şcolarii cân citesc genitive ca „*veseli-ei*", „*bucuri-ei*", „*Români-ei*" ori „*prosti-ei*". Nu cumva genitivul *i* al articolului se adaugă la nominativul substantivului?

Dar — zice d-l Densuşianu — „afară de articolul enclitic mai sunt şi alte feluri de articole definite şi anume *cel* şi *al. Acestea* se numesc *articole proclitice* pentru că se pun *înaintea* cuvintelor".

După priceperea mea de dascăl îmbătrânit bălăbănindu-se cu copiii, „*cel*" şi „*cea*" e tot articolul enclitic adăugat la pronumele „*ce*", iar „*al*" şi „*a*" e acelaşi articol adăugat la *a*, despre care d-l Philipide vorbeşte la pag. 63, şi nu-i adevărat, că se pune înainte de substantivul la care se raportă. „Când zicem „*casa cea* de piatră *a* vecinului", nu numai *a*, ci şi *cea*, precum şi celălalt *a* tot la „*casă*" se raportă. Tot aşa în „*Calul cel* sprinten *al* vecinei" la „*cal*" se raportă articolul în toate trei formele. Adevărat e numai că *prin inversiune* putem să mutăm articolul şi înainte de substantiv": „*Cea* mai frumoasă *a* noastră casă".

Unul singur e articolul, dar în trei deosebite chipuri ne folosim de el. Din cele două gramatici ale academicienilor noştri nu ne putem dumiri, când şi cum se foloseşte Românul de fiecare din cele trei forme.

D-l O. Densuşianu mai are însă şi un articol *nehotărît*, de care se foloseşte şi la plural:

Nom. — *nişte* mame (fraţi)
Gen. Dat. *unor* mame (fraţi)
acus. *nişte* mame (fraţi)

D-l Philipide ne spune însă, că „*un*," nu e numai numeral şi articol nehotărît, ci totodată şi pronume, care la plural se declină articulat.

N. — *unii* şi *unele*
G. D. — *unor—unora*
ac. — *pe unii—pe unele.*

Adevărul e, că „*nişte*" e întrebuinţat ca articol nehotărît la plural, se declină însă ca invariabil:

N. — nişte oameni
G. — capetele a nişte oameni
D. — dau la nişte oameni
A. — pe nişte oameni.

De altminteri tocmai declinând fără de articol ajungem să ne încredinţăm că vocativ numai în declinarea articulată pot să aibă substantivele, ceeace nici unul dintre cei doi academicieni nu ne spune.

* * *

Cu deosebire zăpăciţi îi lasă pe şcolari cele două gramatici când e vorba de declinarea numelor sau substantivelor aşa zise proprii. Zicem „mă duc la *Bârlad*", dar „mă duc la *Brăila*", „Trec *Dunărea*", dar „Pescuiesc în *Dunăre*", „Am fost la *Săcele*", „la *Bucureşti*", „la *Galaţi*", dar am văzut „*Săcelele*", „*Bucureştii*", „*Galaţii*", ori „*Seliştea*", „*Dragoslavele*". Când avem şi când nu avem să ne folosim de articol?

Intru fericire pomenitul T. Maiorescu, care era şi el atât profesor universitar, cât şi membru al „*Academiei Române*", avea obiceiul de a le spune celor ce asistau la lecţiunile lui, că „*vorba e un şir de sunete articulate, de care 'n mintea noastră se leagă un înţeles convenţional*". Acest înţeles la *substantive* e o *noţiune*, iar la *adjective* şi la *adverbe* o *notă*. Auzi ori citeşti vorba şi, dacă ştii româneşte, eşti nevoit să te gândeşti la înţelesul ce în mintea Românilor se leagă de ea. In deosebi substantivul e *substantiv* pentru că are o anumită *substanţă*, iar aceasta *e noţiunea* mai mult ori mai puţin abstractă ce 'n mintea noastră e legată de el. *Numele* însă — aşa zis propriu — nu are substanţă. Când auzim ori citim un nume, ne gândim la un om individual hotărît, la o fiinţă bine ştiută, la o localitate anumită, la un munte, la un râu. De nume nu se leagă o noţiune, nici un înţeles, ci o reamintire, o *idee* cu desăvârşire concretă. „Nu e numele — zicea T. Maiorescu — decât un fel de etichetă pusă pe o fiinţă ori pe un lucru pentru ca să o deosebim de toate celelalte, care sunt de acelaş fel. „*Cesar*" *poate să fie om, câne, cal, leu* din menagerie, locomotivă, vapor, orişice, dar totdeauna un anumit şi singur.

Ţiind seamă de acestea, ne este învederat, că *pronumele* ţine loc de substantiv, ci de *nume*, adică *individualizează*. Substintivul ne reaminteşte *noţiunea abstractă*, adică însuşirile *comune* unui anumit şir de fiinţe ori de lucruri de acelaş fel. Numele ne reaminteşte şi însuşirile *individuale*. Pronumele pus pe lângă un substantiv ori întrebuinţat de sine stătător e deopotrivă cu numele: *eu, acest* om, *cineva, careva*, casa *mea, etc.*

Trecându-le aceste cu vederea, amândoi academicienii cad în păcatul de a nu face deosebire între „*vorbă*", „*cuvânt*" şi „*parte de cuvânt*", deşi una va să zică „*a vorbi*", alta „*a cuvânta*", ear alta „*a zice*" ori „*a spune*". Deasemenea nu fac deosebire între „*nume*" şi „*substantiv*". D-l Philiphide declină numele de botez şi la plural. D-l Densuşianu nu le declină, dar nici nu le spune şcolarilor, dacă şi când pot numele să fie ntrebuinţate şi la plural, care e deosebirea între numele de botez, cele de familie şi cele de dinastii ca *Basarab* (Basarabul, Basarabii), *muşatin*, — *Bourbon* ori *Habsburg*, şi cum ne folosim de numele de localităţi, de râuri, de ţări, etc. De ce zicem „Plec *la* Paris", dar „*în* Franţa".

Cu toate aceste numai fiind dumeriţi asupra pronumelor putem să ne dumirim în ceea ce priveşte *vocativul* şi să înţelegem, de ce au dreptate cei ce spun, că nu avem numai cinci cazuri, ci şi un caz *prepoziţional*.

Ştim cu toţii, că numele de persoane, precum şi substantivele, care însemnează persoane au la acusativ „*pe*": „văd *pe* Ioan, *pe* Maria, *pe* fratele tău, *pe* sora ta".

Pronumele, ţinând loc de nume, au şi ele la acuzativ pe acest *pe:* „*pe* care, *pe* cine, *pe* acesta, etc.

E însă învederat, că în propoziţiunea „*Ioan a văzut PE Teodor* pe *câmp*", „*Ioan*" e la nominativ, „*Teodor*" la acusativ, dar „*câmp*" nu e nici la nominativ, nici la acuzativ, ci la un caz, pe care nici în „*Gramatica elementară*", nici în „*Cursul de limba română*" nu-l găsim.

Dar rămâne să ne mai dumirim şi în ceeace priveşte conjugarea.

IOAN SLAVICI

* * *

Rondeluri

de Mircea Gheorghiu

Rondelul Primăverii

Primăvară, primăvară,
Cântă'n ochii dragi iubirea:
O, se leapădă simţirea
De o tainică povară!...

Lasă toamnei amintirea,
Vino, suflete, afară:
Primăvară, primăvară,
Cântă 'n ochii dragi iubirea...

Este o beţie rară
Ce-a cuprins nemărginirea
Şi dă ochilor uimirea
Ce răsfrânge în afară
Primăvară, primăvară...

Rondelul iubirii

Iubire, iubire, iubire,
Mai largă, mai caldă, mai bună:
O, de ne-ar lega împreună
Topindu-ne apoi în Fire!...

In tine să simţi cum răsună
Ecou de străină simţire:
Iubire, iubire iubire,
Mai largă, mai caldă, mai bună...

Cum se risipeşte 'n neştire
O rază, vibrând ca o strună,
Multiplică-ţi viaţa străbună.
Şi'mparte, sublimă uimire,
Iubire, iubire, iubire...

Ortografia românească

— NUMAI Î, SAU ŞI Â? —

Vorbind în articolul precedent despre feluritele ortografii astăzi în uz la noi, le-am arătat caracteristicele principale prin care diferă, între ele; s'a văzut astfel, socotesc, că dintre aceste caracteristice diferenţiale cea mai importantă este modul de scriere a vocalei **î**, pentru care unii folosesc un singur semn, pe **î**,—alţii două; pe **î** şi **â**; —iar d. Ioan Slavici chiar trei, pe **î, â** şi **ê**. Aşa că este firesc să ne punem întrebarea formulată în subtitlul articolului de faţă, şi să examinăm în ce chip cată să fie soluţionată problema,—ceeace mă voi încerca să fac în cele ce urmează.

* * *

Trebuie să stabilim dintru început un lucru, anume dacă se pot admite abateri dela principiul fonetic adoptat ca bază a sistemului ortografic, şi mai ales dacă aceste abateri pot fi concesiuni făcute principiului etimologic; şi de aceea, ca să fac prezente cât mai multe din elementele fundamentale ale chestiunii, reamintesc principiul fonetic de scriere, expus şi în primul articol. Principiul grafic fonetic este: pentru fiecare sunet, o singură literă; fiecare literă corespunzătoare unui singur sunet. Spuneam în articolul introductiv că realizarea acestui principiu întâmpină multe dificultăţi, pentru că alfabetul latin nu are decât 25 de litere, iar limbile moderne au în genere cu mult mai multe sunete; şi apoi şi dintre cele 25 de litere, unele nu au valoare practică, — aşa de exemplu **x** care reprezintă un grup de două sunete, dintre care fiecare îşi are semnul adequat (**k** şi **s**), — aşa sunt cazurile literelor *i*—**y** şi **c—k—k**.

Pentru reprezintarea celorlalte sunete ale unei limbi, s'a procedat în trei feluri: sau folosindu-se un grup de litere, sau o singură literă cu un semn diacritic, sau atribuindu-se unei litere alt sunet decât cel îndeobşte admis. Aşa, sunetul **ş** poate fi scris printr'un grup de două sau trei litere (franţuzeşte **ch**, englezeşte **sh**, italieneşte **sc** — înainte de **e** şi **i** —, nemţeşte **sch**), — sau prin litera **s** cu un diacritic (în româneşte **ş**, în ceha **s**), — sau simplu prin litera **s**, căreia i s'a dat valoarea de **ş**, ca în ungureşte (unde sunetul **s** se reprezintă prin grupul **sz**). Dintre cele trei feluri de prezentare ale sunetelor care nu au literă corespunzătoare în alfabetul latin, de sigur că al doilea oferă cel mai mare avantaj pentru uşurinţa şi repeziciunea scrierii (cu mâna sau mecanice) — bine înţeles dacă nu convenim să imaginăm litere noi pentru sunetele în chestiune, sau să reintroducem, **tale-quale** ori modificate, simplificate, literele corespunzătoare din vechiul alfabet cirilic.

Cât priveşte chestiunea pe care o studiază articolul de faţă, — a reprezintării sunetului **î** —, evident că este cel mai nimerit felul adoptat pentru scrierea acestui sunet, anume o literă de valoare vocalică, ornată cu un circomflex. Este, în orice caz, mai lesnicios decât altul, singurul de altă natură, propus odinioară de A. Pumnul, şi anume litera dublă **œ**.

* * *

După această digresiune relativă la aplicarea principiului fonetic, revin la întrebarea dacă se pot admite în aplicare abateri dela acest principiu, şi, în special, dacă se pot face concesiuni principiului etimologic.

Privitor la prima parte a întrebării, afirm: se pot admite în general abateri dela principiul fonetic în aplicarea lui, dar numai atunci când aplicarea riguros integrală a lui ar aduce în unele chestiuni o complicare inutilă a scrisului, neoferind vreun avantaj apreciabil pentru uşurinţa cititului. Cum, de exemplu: se poate să nu însemnăm scurtimea lui **u** în cuvântul **bou**, pentru că niciodată în româneşte **u** final nu este plenison după o altă vocală, ci numai după grupul de consonante **muta cum liquida (umblu, socru)**, sau la perfectul simplu al unor verbe, când e şi accentuat **pierdu, făcu)**, sau în unele monosilabe **(tu, du, nu, cu)**; de aci se vede că nu e necesar să fie arătat prin semn special când este accentuat (excepţiuni: **el băù**, şi compusele lui **du: àdu, condù**, etc.). Tot aşa, putem să nu marcăm prin diacritice că **e** este velar (din gât) în **vede**, şi palatul în **vezi**. De asemenea, dacă un sunet anumit nu se iveşte decât înaintea unui alt sunet anumit, ori în urma lui, ori între două alte sunete anumite, şi niciodată în altă poziţiune, — se poate folosi pentru reprezintarea lui o literă care obicinuit să reprezinte alt sunet, care însă niciodată să nu apară în poziţiunea exclusiv folosită de primul sunet; — cum însă acest corolar are legătură, mai mult decât cu chestiunea de faţă, cu ceea ce voi spune în al cincilea articol, îl voi desvolta şi exemplifica atunci. Aşa dar, se pot admite asemenea abateri dela principiul fonetic fundamental, în aplicarea lui, pentru că nu prejudiciază întru nimic înţelegerea la citit, şi uşurează mult scrierea, dispensând-o de litere duble, de semne diacritice, sau de litere noi **ad-hoc**.

In ce priveşte a doua parte a întrebării, anume dacă se pot face concesiuni principiului etimologic, răspunsul trebuie să fie hotărît negativ. Motivul acestui răspuns este uşor de formulat: orice concesiune, oricât de neînsemnată în aparenţă, crează un precedent şi justifică pe o alta, care şi ea justifică pe o a treia, şi aşa mai departe, până ce se pierde complet din vedere principiul fonetic, şi rămâne numai cel etimologic. (Motivul pe care l-am dat este de ordin practic; intenţionat l-am evitat pe cel de ordin teoretic, anume că cele două principii se exclud complet şi total. 1)

* * *

Sistemul bazat pe principiul fonetic fiind cel adoptat pentru scrierea limbii româneşti, şi fiind stabilit că nu se poate face, când se aplică acest principiu, vre-o concesiune principiului etimologic, urmează că şi pentru scrierea vocalei **î** trebuie să ne conducem după aceleaşi criteri principiale admise pentru scrierea sunetelor **ş, ţ,** şi **ă**, adică tot după principiul fonetic.

Este fără interes să coborîm însă chestiunea până la un amănunt formal pur tehnic, material, anume care să fie litera din care, cu ajutorul unui diacritic, să facem semnul sunetului **î**, căci în definitiv aceasta e indiferent. Şi totuş, sunt două argumente care militează în favoarea literei **î** din **i**, — primul de ordin practic, şi anume că litera aceasta se găseşte astăzi ca fiind mult mai răspândită ca alta cu acelaş rol, decât **â** din **a** de exemplu: — iar al doilea argument este de ordin teoretic, din domeniul morfologiei, şi justifică alegerea literei **î** din **i**, tot aşa cum justifică pe **ă** din **a**, pe **ş** din **s** şi pe **ţ** din **t**. Căci după cum întotdeauna când nu sunt staţionare, **ş** şi **ţ** alternează numai cu **s** şi respectiv cu **t** (**las—laşi, urs—urşi; — pot—poţi, preot, preoţi**), iar **ă** mai întotdeauna cu **a (laud—lăudai, parte—părţi)** şi numai uneori cu **e (măr—mere, cumpăr—cumperi)**; — tot astfel **î**, când nu este staţionar, alternează numai cu **i** (**vînăt—vinete, tînăr—tinerel, cuvînt—cuvinte, luminare—lumină**) şi numai într'un cas, şi acela discutabil, cu **a** şi **ă** (**rămîn—rămas—rămăsei**).

Astfel, fiind presupusă demonstrată în prealabil necesitatea adoptării sistemului fonetic pentru scrierea limbii româneşti, rămâne stabilit că semnul propriu pentru reprezintarea sunetului **î** trebuie să fie litera **î**.

* * *

Este interesant să examinăm care pot fi argumentele adversarilor acestui fel de scriere, în favoarea menţinerii şi a altor semne pentru sunetul **î** şi de asemeni şi normele de criteriu etimologic, pentru întrebuinţarea acelor semne

Primul argument este de ordin practic şi de aceea este singurul care merită să fie luat în considerare de către adepţii sistemului fonetist. Anume: dacă utilizarea unui singur semn pentru **î** uşurează dintr'un punct de vedere scrierea, îngreunează însă din altul citirea, pentru că atunci când **î** va fi scris după **c** sau **g**, se va putea produce equivoc în pronunţare (de ex.: **gînd, făcînd, trăgînd, çine**); argumentul are însă valoare numai atâta vreme cât este vorba de o caligrafie defectuoasă (care poate provoca şi alte amfibologii, mai grave chiar), sau de o tipăritură în care caracterul în chestiune nu are circumflexul suficient de bine imprimat, sau suficient de mare, aşa ca să fie distinct, — şi cred că nu aşa ceva se cade să avem în vedere.

Celălalt argument ce se poate aduce împotriva întrebuinţării lui **î** ca semn unic pentru reprezintarea sunetului **î**, — şi anume că **î** derivat din **a** este mai numeros decât cel derivat din *i* şi celelalte vocale, este de natură etimologică, şi, dacă îl relevez aci şi-l discut, o fac numai pentru a-l exclude în prealabil dintr'o eventuală discuţiune în chestiunea aceasta.

La aserţiunea că **î** derivat din **a** este mai numeros ca **î** derivat din **i** şi celelalte vocale, răspund că acesta e cazul de abia pentru **î** median din cele vreo 110 cuvinte de origine latină care îl conţin, şi dintre care 50 îl au derivat din **a** (ca **blînd, lînă, sînge**), 25 din **e** (ca **fîn, pîrghie, vînt**), 24 din **i** (ca **mîn, rîd sîn, scînteie**), 6 din **o** (ca **lîngă, plămîn**), 4 din **u** (**adînc, osînză, potîrniche, rîndunică**) şi unul, **pînă**, din diftongul **œ**. Cît priveşte **î** median din cele vreo 400 de cuvinte de altă origine, nu sunt rare cazurile când nu se poate spune cu siguranţă din ce vocală este derivat, pentru că, pe deoparte aproape o zecime dintre ele sunt onomatopeice (ca: **bîz, a fîlfîi, a fîşîi, a gîfîi, a pîrîi, a sbîrnîi, a scîrţîi, a vîjîi**, etc.); pe de alta ceva mai multe nu au o etimologie determinată (ca: **a bîrfi, brînză, carîmb, cîrlig, crîng, a mîhni, spînz vîlnic**, etc.); apoi cam tot atâtea au origine turcească şi conţin pe **î** unde la origine era un **y** (ca **babalîc, cadînă, cîrcîiac, catîr, ceapcîn, satîr, tacîm, etc.**); iar marea majoritate au etimologie slavă, — slavonească, bulgărească, cehă, sîrbească, poloneză, rusească, — şi rar de au laorigine o vocală plenisonă, ci mai des vocala mută, sau o consonantă vocalică, **l** sau **r** (ca **a asvîrli**=sîrb. **vrliti; cîlţi**=slav. **klŭtĭ; cînd**= sîrb. **krd; cîrn**=slav. **krŭnŭ; dîrz**=slav. **drŭzŭ; pîslă**= ceh. **plst; stîlp**=slav. **stlŭpŭ; tîrg**=slav. **trŭgŭ; vîrf**=slav. **vrŭhŭ**, etc.). Aşa că în aceste cazuri nu se poate vorbi de o mare frequenţă a lui **î median** derivat din **a**, ca să se poată justifica întrebuinţarea semnului **â**; fiindcă nu se poate opune afirmării mele argumentul cu circulaţiunea cuvintelor, cu chestiunea răspândirii reduse a cuvintelor din ultima categorie (cu etimologie nelatină). Căci orice s'ar spune, dar din punct de vedere lexical şi morfologic, şi deci şi ortografic, toate cuvintele sunt unităţi cu aceeaşi valoare.

In ce priveşte acum **î** iniţial, notez că el este derivat din **a** numai în patru cuvinte: **încă, înger, îngust** şi **întîi**, pe când din *i* este derivat în şase cuvinte, şi anume: **în, între, întru, întreg, îns** (din **însumi**, etc.) şi **însă**, dintre care primele trei, şi în deosebi **în**, sunt şi prefixe, care formează un număr considerabil de cuvinte compuse; adaug verbul **a îmblăti** sau **îmblăci**, şi substantivul **îmblăci** (=slav. **mlatiti**), în care nu se vede care este vocala primitivă.

* * *

Mai rămâne să examinez normele, de criteriu etimologic, pentru întrebuinţarea mai multor semne care să reprezinte sunetul **î**. Principiul etimologic, riguros interpretat, pretinde ca o vocală derivată să fie reprezintată **totdeauna** prin vocala primitivă, însoţită de un semn care să arate că trebuie pronunţată altfel, şi semnul ales este de obicei, în cazul acesta, circumflexul. Aşa va fi trebuit să avem cel puţin cinci semne pentru **î** şi anume **â, ê, î, ô** şi **û**, şi să scriem: **ântâi, când, cuvênt, vênd, scînteie, salcîm, fôntână, a rôncheza, adûnc, osûnză** etc. Las deoparte că sunt multe cuvinte în care nu se poate stabili care este vocala primitivă, cum am arătat mai sus; mai ales că fiecare trebuia să ştie latineşte şi slavoneşte cel puţin, ca să poată ortografia cum trebuie cele vreo 600 de cuvinte în care intră **î**; dar apoi trebuia să facem lucrul acesta şi pentru celelalte vocale şi consonante, şi am fi ajuns la o complicaţiune care ar fi făcut cu neputinţă scrierea corectă chiar pentru cel mai iscusit şi procopsit savant, căci la noi nu există, ca în Franţa sau Anglia o tradiţiune literară pluriseculară, care să aibă autoritate de dogmă în regularea controverselor, şi care să nu lase puncte neclare în argumentaţiune, când impune să se scrie, să zicem, **un** sunet **unic, cu opt** semne diferente (exemplu în franţuzeşte, vocala **e** nasală: **dinde, importe, main, daim, sein, bien, synthèse, sympatie**).

Complicaţiunea şi haosul pe care le introducea ortografia etimologică, a încercat să le reducă, dacă nu chiar să le înlăture, ortografia fonetică „raţionalistă", Maiorescu-Haşdeu, sau „etimologistă în limitele formelor limbii actuale", dar nu a reuşit, prin simplificaţiunile aduse, decât să înlocuiască un adevărat sistem, ce era condus de spiritul de metodă şi consequenţă, printr'un hibrid, un sistem impur şi arbitrar. Iar ceeace a făcut în 1904 Academia, deşi oferă, faţă de sistemele anterioare, etimologice integral sau parţial, un însemnat avantaj în şi mai marea simplificare introdusă, — prezintă totuşi o scădere atât de gravă, în arbitrariul total al dispoziţiunii în chestiunea scrierii sunetului **î**, un arbitrariu cîtuşi de puţin justificat, şi o inconsequenţă atât de flagrantă între principiul de scriere enunţat şi procedarea în materia despre care vorbesc, încât nu văd motive logice, ci numai fisiologice (deprinderea ochilor şi a degetelor), pentru care ar putea cine vor stărui mai departe să ţină de ortografia Academiei şi să nu adopte integral ortografia pur fonetică.

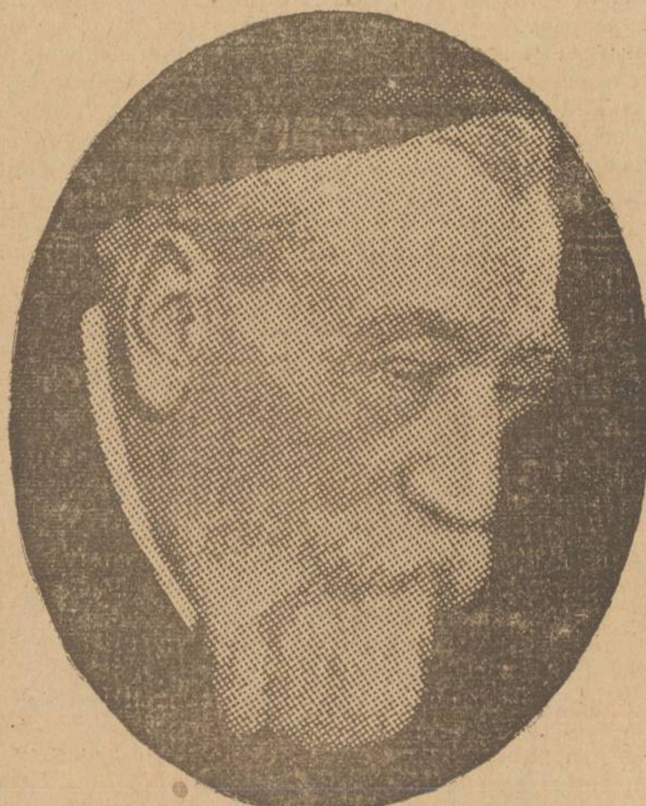
ION ROMOŞIAN

Anatole France, cugetător social

de Tudor Teodorescu-Branişte

PORTRETE ŞI OPINII *)

In vremea din urmă, Franţa intelectuală a sărbătorit cum se cuvine cei optzeci de ani ai lui Anatole France. Să nu vă închipuiţi că a fost o sărbătoare monotonă, că elogiile nesincere au curs cu dărnicie. A fost, ca totdeauna în Franţa, o sărbătoare cinstită. Dacă s'au spus atâtea lucruri bune despre France, n'au lipsit nici criticile.

Anatole France
(după o ultimă fotografie)

Ba, o foaie de informaţii literare — *Les nouvelles littéraires* — a împins critica, până la tăgada completă a valorii lui France. Autorul lui *Thaïs* nu făcea, după gazeta în chestiune, nici doui bani! Explicaţia acestei înverşunate negări a unui autor aproape unanim recunoscut, e simplă: ziarul acesta e scos de un grup de scriitori catolici, care sacrifică pios câtorva zei ai familiei — Bourget, Barrès, Maurras, etc. — iar Anatole France e cugetătorul socialist, anticlerical — cât de „anti" poate fi un sceptic de geniu — şi deci anticatolic.

Să nu vă închipuiţi de asemeni, că France — citind articolul cu pricina — a pus mâna pe condeiu să facă un răspuns de apărare, în care să explice pricina atacului şi să ceară o „rectificare" pe baza cutărui articol din legea presei, cum ar face cutare publicist român...

A fost, deci, o sărbătoare cinstită, în care fiecare şi-a spus cuvântul fără reticente. Cu atât mai impunătoare au fost, deci, laudele — cu cât aveau, ca „pendant", mai vehemente atacuri. Franţa şi-a dovedit şi de data aceasta una din însuşirile de frunte: aceea de a şti să-şi cinstească gloriile.

Sărbătorirea lui Anatole France însă ar fi trebuit să depăşească hotarele Franţei. Marele scriitor a încetat de a mai fi „francez". Opera lui a ieşit de mult din patrimoniul ţării, în a cărei limbă a apărut, ca să intre în patrimoniul umanităţii întregi.

La noi, Anatole France e unul dintre autorii cei mai citiţi. A-l citi, nu înseamnă însă a-l înţelege. De aceea, poate, o sărbătoare a umanităţii a prilejuit, la noi, doar câteva însemnări fugare şi două-trei informaţii laconice.

Socotim că n'ar fi fără de folos, să ne slujim de acest moment, ca să subliniem o altă latură a operei lui France, — latura care este cea mai puţin cunoscută aici.

II

Este preţuit Anatole France aproape exclusiv ca romancier. Clară până la cea mai artistică simplitate, opera lui se citeşte uşor. O pagină de France este o lectură de voiagiu sau de vilegiatură, pentru cei mai mulţi. Puţini înţeleg că, dincolo de această claritate amăgitoare, stă un sens profund şi că alături de romanele cunoscute, stă o întreagă literatură de generoasă cugetare umanitară. Această literatură am dori-o cât mai cunoscută, cât mai răspândită, cât mai înţeleasă.

Anatole France
(în biblioteca sa)

S'a spus despre France că e un sceptic. E adevărat. Practică însă un scepticism ciudat. El însuşi spune:

„Mi-a fost teamă de cele două cuvinte de-o formidabilă sterilitate: mă îndoiesc... Dacă te îndoieşti, trebue să taci... Şi, fiindcă n'aveam curajul tăcerii şi al renunţării, am vrut să cred, am crezut. Am crezut cel puţin în realitatea lucrurilor şi în succesiunea fenomenelor."

Iar în altă parte:

„Marii noştri sceptici au fost câte odată cei mai afirmativi şi ades cei mai curagioşi dintre oameni... Ei au luptat împotriva ginoranţei, care bestializează; împotriva erorii, care oprimă; împotriva intoleranţei, care tiranizează; împotriva cruzimei care tortură; împotriva urei, care ucide."

Asemeni acestor mari sceptici, pe care-i glorifică, Anatole France a luptat şi el împotriva erorii, a intoleranţei, a cruzimei, a urei... A luptat cu pasiune, cu îndârjire. Mişcarea socialistă franceză se cinsteşte numărând printre cei mai devotaţi luptători pe „cetăţeanul Anatole France". Campania pentru Dreyfus a fost pentru acest artist rafinat un prilej de luptă cetăţenească. Iar acum, în anii de după războiu, acţiunea umanitaristă întreprinsă de Romain Rolland şi de Henri Barbusse fu sprijinită cu toată căldura marelui său talent şi vastului său prestigiu, de subtilul autor al lui *„Putois"*...

In *La Révolte des Anges,* Satan spune:

„Nu, să nu cucerim cerul. E deajuns că am putea s'o facem. Războiul aduce după el un alt războiu şi victoria atrage după sine înfrângerea. Dumnezeu învins, va deveni Satan; Satan învingător, va deveni Dumnezeu. Dumnezeu să mă cruţe de asemenea grozăvie..."

...Şi Anatole France luptă împotriva atotputerniciei biruitorilor trufaşi. Ignoranţa trebue înfrântă. In locul ignoranţei violente şi exclusiviste, France vrea cugetare. El spune studenţilor:

„Credeţi-mă, scumpi camarazi, puterea care cârmueşte lunea — în ciuda tuturor violenţelor — este gândire.... A cugeta este actul esenţial — şi toate celelalte acte nu durează decât dacă sunt subordonate cugetării.

„Nu vă fie frică de a gândi în chip îndrăzneţ şi, totdeauna, daţi în vileag gândul vostru. Numai aşa, puteţi fi buni. Numai aşa, puteţi fi mari. Gândiţi. Aţâţaţi în jurul vostru gândire. Iubiţi-o în aproapele vostru, când corespunde cu a voastră. Cinstiţi-o, când este protivnică.

„Scumpi camarazi, trebue să ştim să ascultăm ceiace ne displace." (A. France: *Aux étudiants*, Paris, ed. Pelletan, 1910.)

Niciodată, cugetarea nu fu mai superb prea mărită. Niciodată, toleranţa nu fu mai impresionant susţinută. Dar Anatole France continuă:

„Să urîm intoleranţa politică şi morală, pe cât urîm intoleranţa religioasă... Dar cuvintele fiind fapte, pot fi fapte periculoase! Este drept. De aceea, combateţi pe cele cari vă par dăunătoare. Combateţi-le cu cuvântul. Cuvântul e unica armă, care poate atinge cuvântul... E bine, ca toate părerile să fie date în vileag... Nu există idee absolut dreptă; nu există idee absolut greşită. Să ne spunem că n'avem totdeauna dreptate deplină; şi că duşmanii noştri nu greşesc totdeauna pe de-a'ntregul... Să lăsăm toate ideile asupra tuturor religiunilor, asupra tuturor societăţilor şi oamenilor, asupra patriei să se manifeste într'o desăvârşită libertate..." căci aceasta, adaugă France, — „va sprijini bunul echilibru moral şi intelectual, mai de grabă decât toate violenţele legale." (A. France: op. cit.)

Anatole France
(în drum spre Academie)

Indemnurile acestea au putut fi spuse la Paris, în faţa studenţilor, în casa lor, fără ca Anatole France să fie huiduit sau molestat...

Dar nu despre aceasta e vorba. Ci vrem să precizăm aci, ideia esenţială a lui France: aceea că fără libertatea deplină a cugetării, nimic bun nu poate ieşi la iveală.

III

Anatole France, fireşte, trage ultimele concluzii ale cugetării sale socialiste. Sindicalist, susţine cu îndârjire ideia sindicalismului funcţionăresc, (prefaţa la studiul lui J. P. Boncour: „Les Syndicats de fonctionnaires" ed. Cornely, Paris, 1906.) Răstoarnă falsele premise ale antisemiţilor. In romanele sale — cu ironie. Aiurea — cu o vehementă indignare. (Prefaţa la „Une page de la contre-révolution russe" de E. Semenov, Paris, 1906). Nu admite nici chiar politica de dominare colonială. („Sur la pierre blanche", Paris, 1905, ed. C. Lévy.) Sălbăteciile, care sunt legate de politica colonială a oricărei ţări, îl desgustă. De aceea, demască cu violenţă făţărnicia acelei pretinse misiuni civilizatorii a dominatorilor europeni, descinşi acolo — în realitate — numai cu scopul de a exploata avuţii virgine.

France merge atât de departe în concluziile ideii socialiste, în cât întrevede chiar posibilitatea unei proprietăţi colective:

„In societatea noastră chiar, nu vezi că bunurile cele mai splendide, — drumuri, fluvii, păduri, cari altă dată erau regale, — biblioteci, muzee, — aparţin tuturor?

„Nici un bogătaş nu stăpâneşte mai mult decât mine cutare stejar dela Fontainebleau, sau cutare tablou din Louvre. Ba lucrurile astea îmi aparţin mie mai mult ca bogătaşului, dacă ştiu să mă folosesc de ele, mai mult decât el.

„Proprietatea colectivă, de care lumea se teme ca de un monstru depărtat, ne înconjoară sub nenumărate forme obicinuite."

Atât de departe merge cugetarea socialistă a lui France.

Iată dece spuneam că este nedrept să vedem în sărbătoritul de eri numai un făuritor de opere de artă, oricât de valoroase sunt aceste opere, oricât de vecinică este arama, din care sunt durate. Alături de artistul impecabil, alături de stilistul fără cusur, alături de savantul, care a pătruns înţelepciunea şi taina tuturor veacurilor, alături de pamfletarul de geniu, care ştie biciui cu ironie sau cu indignare scăderile contimporanilor şi minciunile trecutului, — stă un cugetător social — un cugetător, care ades a trecut la acţiune — un cugetător vrednic de a fi cunoscut mai ales acolo unde întunericul şi superstiţia dăinuiesc încă...

Anatole France
(la vârsta de şease ani)

*) Sub acest titlu, vom schiţa în aceste coloane câteva din figurile reprezentative, de-aici şi de aiurea, de-acum şi de ieri.

* * *

In ziua morţilor...

Cu fine foi de verde tânăr
In ziua morţilor, castanii
Se'mpodobesc. E primăvară
Subt scoarţa lor şi cred în ea...
Parisul poartă crisanteme
Cirpit de rândunea
Iar lespezile funerare
Sânt mici altare cu litanii..

Sânt rugăciuni pe fiecare
Mormânt şi palide femei,
Şi trandafirii cei din urmă
Intârziaţi în cimitire.
O rază roşie de soare —
Incununare, amintire —
Sigilii largi — eternitate —
Peceltuieşte pe alei.

Nu-i nici-o'nmormântare nouă
De-aceia, printre campanile
Nu-s gropi deschise, nici alaiuri
Ci numai văduve perechi...
E ziua morţilor şi morţii
Sânt astăzi numai morţii vechi
Şi'n cinstea lor nu moare nimeni
Trei nopţi întregi şi două zile.

In toamna ce vâsleşte calmă
Spre ceţi din ce în ce mai grele
Eu cânt, trecând printre morminte,
Cu rândunelele în tril
Asemeni sevei care crede
Că urcă'n soarele de April
Şi prin credinţa ei, aprinde
Mici candeli verzi pe rămurele...

Victor Eftimiu

* * *

Valurile

Dă'mi mâna!
Din larg un vânt îmbietor ne chiamă.
Priveşte: pânze albe trec în zare
Ca nişte-aripi de fluture topite 'n soare.
Dă'mi mâna —

Dă'mi mâna ta să coborâm spre mare.

In molcomă cadenţă,
Sub adierea caldă,
Vin undele, spălând prundişul fin;
Şi apa, cum mângâe pământul încet şi lin,
E par'c'o mamă care copilul şi-l tot scaldă...

Zăreşti în depărtare stânca
Pe care schinteiază, viu, calcarul?
Ca un cuţit în pieptul unei nimfe
In carnea rece-a stâncii, sclipind, se'nplântă farul...

Dă'mi mâna!...

Nu simţi, mireasma părului tău
Cum m'ameţeşte, mai tare ca boarea mării?...
Iată, nările tale zvâcnesc uşor,
Gâdilate de răcoarea din larg,
Pieptul îţi tremură pe braţul meu
Cum tremură vântreaua pe catarg.

Vino!...
Vom intra în mare —
Ţinându-ne de mâni,
Infriguraţi, vom păşi tot mai departe...
Valuri vor veni, valuri clare
Şi ne vor lua pe umeri — ca urmându-şi rătăcirea —
Să ne poarte trupurile vibrătoare
Spre zările — vârtejuri de furtună şi soare —
Spre cari ni-a furat sufletele iubirea..

Virgiliu Moscovici

* * *

Aplause călduroase şi îndelung repetate

de H. Stahl

Dacă ridici o palmă şi o laşi să cadă peste palma altuia, este un semn de prietenie; dacă ridici o palmă şi o laşi să cadă peste obrazul altuia, este o insultă; dacă ridici o palmă şi o laşi să cadă de două ori peste propria-ţi palmă, este un boieresc semn de chemare a slugilor; iar dacă acelaş gest de batere din palme se repetă de mai multe ori în şir, e un semn de aprobare şi ia numele de aplause.

După intensitatea şi frecuenţa repetărei gestului, după cum e însoţit şi de încleştarea fălcilor, de căderea ochelarilor de pe nas, aplausele sunt calificate de „călduroase, prelungite, îndelung repetate, frenetice". Epitetul de „aplause epileptice" încă nu s'a introdus.

Aplausele sunt quasi obligatorii în două împrejurări: la începutul şi la sfârşitul ori cărei cuvântări.

La început se aplaudă din politeţă pentru orator, chiar dacă e total necunoscut, ori e un pedant şi pisălog prea bine cunoscut; la sfârşit se aplaudă — mai ales de cel care a dormit mai tare la conferinţă — pentru a goni moleşeala soporiferă care cuprinde şi pe cei mai bine intenţionaţi.

In mijlocul unei cuvântări se aplaudă foarte rar pentru că „onoratul auditoriu" n'are un criteriu precis pentru a şti momentul când trebuie să se dedea micei gimnastici sgomotoase atât de plăcută oratorului. De aceea, sarcina de a provoca aplausele şi-o asumă însuşi conferenţiarul: ridică progresiv vocea, holbează ochii şi termină perioada oratorică — învăţată cu grijă pe de rost de acasă — cu o voce atât de alterată, încât se deşteaptă şi cel mai adormit, iar cerşirea aplauselor e atât de evidentă încât ar fi inuman să le refuzi oratorului.

Cele mai generoase aplause se acordă oratorilor la întruniri publice. Acolo se aclamă sgomotos numai sosirea fruntaşilor, a şefilor electorali, dar se aplaudă chiar şi în mijlocul cuvântării graţie faptului că un şef de clacă — fost ministru sau ministeriabil — dă semnalul aplauselor şi atunci, onorabilii făuritori ai parlamentului votului universal, aduşi pe căprării să umple sala Dacia, după ce li s'a ridicat prealabil moralul la cârciumile vecine, aplaudă cu atâta entuziasm încât acelaş şef de clacă, cu o dibăcie de capelmaistru, trebuie să potolească frenezia epidemică a ropotelor de aplause.

Până şi în Parlament, la ocazii solemne — de pildă la citirea Mesagiului — există un şef de clacă deoarece adânca intenţie politică a celor cuprinse în acest „menu" al activităţei viitoare parlamentare ar putea să nu fie bine prinsă la o citire prea majestoasă.

De aceea un om politic cu vază îşi asumă delicatul rol că, printr'un imperceptibil gest, să indice momentul tactic când aplausele majorităţei trebuie să izbucnească entuziaste.

In şedinţele obişnuite ale parlamentului, această precauţiune nu e necesară căci majoritatea aplaudă totdeauna pe orice ministru, ori ce ar zice; iar câte un membru mai devotat guvernului are grija să continue ostentativ aplausele, înaintând către banca ministerială, până ce e sigur că a fost remarcat de exelenţele a tot dispensatoare.

La întrunirile publice mai selecte, şeful de clacă ar putea chiar să lipsească şi totuşi oratorul să fie aplaudat, din minut în minut, dacă are grija să-şi presare discursul cu perle oratorice ca:

„Veneratul nostru şef", „Marele bărbat de stat X", „ilustrul nostru ministru, d. Y", etc., sau, dacă e vorba de vreun adversar politic: **„Pungaşul, cointeresatul, trădătorul de neam Z"**, etc., etc.

Aplause în mijlocul unui discurs se obţin iarăşi dacă oratorul are grija să vorbească cu o cavernoasă voce de bas, silindu-se să imite pe Nottara în Oedip Rege şi, plimbându-se sombru în faţa scenei, cu aere de martir neînţeles, să înşire întâi câteva nume de miniştri englezi şi apoi să spună o frază bine simţită în care să intre neapărat cuvinte ce pot fi înţelese mai clar de „opinia publică", cum ar fi de pildă: **„momentele de grea cumpănă prin care trece ţara noastră", „nedreptatea strigătoare la cerr", „ironie crudă a soartei"**, etc., sau, dacă oratorul în timpul războiului s'a distins la partea sedentară, să spuie, cu vocea vibrând de patriotism: **„Cei 100.000 de eroi cari cu sângele lor sfânt ne-au dat România Mare", „Noi, care am fost la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz", „Noi, care am mâncat pâinea amară a exilului la Odesa şi Paris"**, etc.

In vechiul regat se aplaudă cu o generozitate de nabab, chiar şi la Universitate. Deşi aplausele entuziaste s'au dovedit că au darul să înroşească multe bile negre, aş fi de părere că aplausele ar putea fi suprimate în sala IV-a, mai ales că, odată cu sosirea primăverei, numărul studenţilor, la cursurile unde nu se face apelul nominal, descreşte în atât de formidabile proporţii, încât aplausele, pe cari le tot repeţi din obişnuinţă, ajung să sune grozav a gol dela o vreme.

In Ardeal, cel puţin până la invazia politicianismului „regăţian", nu se aplauda. La măreţele şi emoţionantele întruniri româneşti, ţinute în plin aer, sub regimul unguresc, miile de ţărani, cari dela zeci de kilometri veneau să aclame pe cei ce, înfruntând închisorile ungureşti, veneau să le vorbească în cuvinte simple, trezitoare de mândrie şi conştiinţă românească, în locul aplauselor groteşti se striga un inimos, demn şi răspicat: **„Trăiască!"**

O singură dată am crezut că se aplaudă şi în Ardeal: pe o casă, vecină cu locul întrunirei, o barză, cu talent de şef de clacă, ciocănea frenetic din plisc la cele patru puncte cardinale.

H. Stahl

(Din volumul **„Schiţe parlamentare"** ce va apare în curând)

LITERATURA STRAINA

LAFCADIO HEARN

Povestiri Japoneze

OSHI — DORI

In districtul Tamura, în provincia Mutsu, trăia odată un vânător, cu numele de Sonjo. Intr'o zi se duse la vânătoare, dar nu putu împuşca nici un fel de vânat. La întoarcere însă zări într'un loc care se chema Akanuma, o pereche de Oshi-dori 1), care înnotau una lângă alta pe rîul, pe care tocmai vroia să'l treacă Sonjo. In extremul Orient există credinţa că e păcat să omori Oshi-dori, dar Sonjo era foarte flămând şi trase în ele. Săgeata străpunse pe una din pasări, cealaltă, femela, se ascunse în stufiş şi se făcu nevăzută. Sonjo îşi luă prada şi o mâncă acasă, friptă.

Noaptea însă visă un vis groaznic. Se făcu, că o femee frumoasă intră în camera lui, se apropie de perna pe care se odihnea şi plânse amarnic. Atât de cumplită era jalea ei, în cât se sfâşia inima lui Sonjo, auzind-o cum plânge. Iar femeia îi spuse: „De ce, vai! pentru ce l'aţi ucis? Ce crimă a făptuit el oare?... Cât de fericiţi trăiam noi în Akanuma, iar voi l-aţi ucis!... Ce rău v'a făcut?.... Vă daţi oare seama de nelegiuirea voastră?.... Nici nu ştiţi, cât de crud aţi fost! Şi pe mine m'aţi ucis, căci nu voiu să trăiesc fără soţul meu!.... Am venit încoace numai ca să vă spun acestea!" Apoi plânse din nou, iar Sonjo era desnădăjduit de mâhnirea ei adâncă. Şi de pe buzele tremurânde ale femeei, se desprinseră cuvintele poeziei:

Hi kururelea
Sasoēshi monowo —
Akanuma no
Makomo no kure no
Hitori-ne zouki! 2)

(In amurg l-am rugat, să se înapoeze cu mine. Să dorm singură acum în bezna stufişului de la Akanuma— vai, ce jale cumplită!)

Iar după ce rosti aceste versuri, mai strigă odată: „Vai, voi nu ştiţi, nu puteţi şti ce mi-aţi făcut! Dar dacă veniţi mâine la Akanuma, veţi vedea... veţi vedea atunci... Şi plângând cu desnădejde, se depărtă.

Când Sonjo se trezi a doua zi, visul tot îl mai urmărea. Işi aduse aminte de vorbele: „Dar dacă veniţi mâine la Akanuma, veţi vedea, veţi vedea atunci". Şi hotărî, să pornească chiar îndată la Akanuma, spre a se încredinţa, dacă visul avea vre-o însemnătate.

Merse deci la Akanuma şi când ajunse la râu, văzu femela Oshi-dori plutind stingheră pe apă. In aceeaşi clipă şi ea îl zări pe Sonjo, dar în loc să fugă, înnotă spre el privindu-l cu ochi ficşi, şi deodată îşi sfâşie trupul cu ciocu-i ascuţit şi muri în faţa vânătorului îngrozit.

Sonjo însă îşi tunse părul şi se făcu preot.

1) Aceste păsări sunt socotite de mult, în Orient, ca emblema dragostei conjugale.

2) Versul al treilea mai conţine şi un alt înţeles patetic, căci silabele din care se compune cuvântul „Akanuma" (roş pot fi cetite şi altfel, anume Akanu-ma, ceeace înseamnă: Timpul minunat, când eram împreună. Poezia poate fi interpretată deci şi în sensul următor: In amurg, l-am rugat să se înapoieze cu mine. Acum, după ce a trecut timpul minunat când eram împreună, ce jale cumplită să dorm singură în bezna stufişului.

RIKI-BACA

Il chema Riki, ceeace înseamnă „Putere". Dar lumea îl poreclise Riki prostul, sau Riki nătărăul—Riki-Baca, deoarece el rămăsese ca un copil la minte. Şi aceasta era pricina că toţi se purtau frumos cu el, chiar după ce svârlise un chibrit aprins într'o reţea pentru moskito, incendiând astfel o casă, pe când el, Riki-Baca, bătea din palme de bucurie, văzând ce frumos arde flacăra. La vârsta de şasesprezece ani era un flăcău voinic, dar din punct de vedere intelectual era cât un copil de doi ani. Copiii mai mărişori, de patru până la şeapte ani, nu-l băgau în seamă, căci el nu era în stare să priceapă jocurile lor. Jucăria pe care o îndrăgea mai mult era coada unei mături, pe care călăria; ceasuri întregi se juca astfel, năvălind în goana mare de pe culmea unui deal, ce se afla în apropierea casei mele. In cele din urmă Riki deveni supărător, prea făcea multă gălăgie şi trebuii să-l fac să înţeleagă, să-şi aleagă alt loc de joacă. El da din cap, resemnat şi se depărtă mâhnit, târând coada măturii în urma lui. Era întotdeauna blând şi inofensiv — când n'avea prilej să se joace cu focul — arareori cineva avea să se plângă de el. N'avea alte raporturi cu viaţa uliţei noastre, ca un câine sau un cocoş, iar când într'o bună zi, dispăru, nu-i simţii lipsa. Trecură luni şi luni de zile, până să-mi aduc aminte de Riki.

„Ce s'a făcut Riki întrebai pe bătrânul tăetor de lemne, care se 'ngrijeşte de combustibilul tuturor vecinilor. Imi adusesem aminte, că adeseori Riki îl ajutase la căratul buştenilor.

„Riki-Baka? răspunse moşul. Păi Riki a murit, săracul. Da, e aproape un an de când a murit, aşa deodată. medicii spuneau, că nu-i în toate minţile. Şi-acum se povesteşte un lucru ciudat despre sărmanul Riki.

Când Riki şi-a dat sufletul, mă-sa i-a scris numele, Riki-Baka în palma stângă şi anume Riki în litere chineze, Baka în literele Kanavane. Şi mult s'a mai rugat pentru el, ca să renască într'un chip care să-i facă viaţa mai plăcută.

Şi să vedeţi, acum trei luni s'a născut în prea slăvita reşedinţă a lui Nanigashi-Sama din Kojimachi un băiat, în a cărui palmă stângă se afla o inscripţie, cu litere citeţe, jumătate chineze, jumătate kanuane: Riki-Baka.

Toţi din casă ştiau deci, că acest copil se născuse în urma vre-unei rugi. Cercetară cazul şi în cele din urmă un zarzavagiu le istorisi, că în cartierul Ushigome trăise un băiat cam prostuţ, cu numele de Riki-Baka, şi că murise în toamna anului trecut. Nu mai decât părinţii noului născut trimiseră după mama lui Riki.

Dânsa era fericită, căci casa lui Nanigashi era vestită prin bogăţia ei şi era o familie care se bucura de multă vază şi cinste în oraş. Dar servitorii lui Nanigashi îi spuseră că părinţii copilului erau grozav de supăraţi din pricina cuvântului „Baka" gravat pe podul palmei noului născut. Şi unde l-ai îngropat pe Riki? o întrebară servitorii. E înmormântat în cimitirul Zendoji, le răspunse mama. Atunci ei o rugară să le dea puţină ţărână de pe mormânt. Şi se duseră cu toţii la templul Zendoji, iar mama le arătă mormântul lui Riki. Servitorii luară un pumn de pământ de acolo şi'l înveliră într'un Furoshiki 3). Apoi deteră mamei bani, vre-o zece Yen.

— Dar ce vroiau să facă cu pământul, îl întrebai.

Păi, mă lămuri moşneagul, vă puteţi închipui că Nanigashi nu vroiau ca fiul lor să crească cu această poreclă în palmă. Şi nu exista alt mijloc, de a face să dispară o inscripţie de acest fel de pe trupul omului, decât să ungi pielea cu ţărâna luată din mormântul corpului în care a sălăşluit odinioară sufletul celui de acum.

Traducere de E. MARGHITA

3) O bucată pătrată dintr'un fel de ţesătură de bumbac, care serveşte la învelitul pachetelor.

* * *

NOTE

In Norvegia se manifestă tot mai mult curentul favorabil înfiinţărei unei Academii literare, din care să facă parte cei mai iluştrii scriitori şi filologi, aparţinând mişcărei neo-norvegiene.

* * *

Gardonyi, autorul nuvelei „Fluturele albastru", este unul dintre cei mai distinşi şi mai originali scriitori ai literaturii ungureşti contemporane.

Este şi un gânditor, un gânditor religios, mistic aproape. Dar niciodată arta lui nu desvălueşte această intenţie până într'atâta, încât să ne îndepărteze de ea, ca de un lucru căutat şi de mai înainte chibzuit. Totul pare natural şi potrivit cu sufletul unui atât de mare iubitor al naturii şi al Creatorului.

Opera lui Gardony e bogată şi variată: nuvele, romane, teatru. A murit acum câţiva ani.

* * *

„Sufletul oriental, sufletul japonezului nu-l poate pricepe un european, oricât s'ar strădui" — iată părerea generală, îndreptăţită atât a Japonejilor cât şi a Europenilor. Totuşi Lacadio Hearn, englezul, care a ştiut atât de bine să se acomodeze mediului din Japonia, constitue o excepţie fericită.

Nu numai că a pătruns în chip minunat gândurile şi sentimentele acestui popor curios, care locueşte în ţara crisantemelor, dar prin scrierile sale a apropiat pe Europeni de locuitorii nouei sale patrii. Lafcadio Hearn e un strălucit exemplu pentru teoria adaptărei la mediu. In ultimii ani ai vieţii el gândea în limba şi în spiritul japonez, infinit superior celui european. Dacă cetim cele cinci volume de schiţe, studii şi poveşti japoneze „Gleanings from Buddha fields", „Glimpses of unfamiliar Japon", Kokoro, Yzumo, Kyu-sho — ni se descihd privelişti de viaţă cu totul nouă, din care ne suride o filozofie adâncă, dar prietenoasă.

Lafcadio Hearn e un spectator inteligent, care vede şi simte dincoace de aspectele ce i se oferă, cauzele, conexiunile variate care le-au hotărît. Felul cum ne descrie grădina japoneză, studiul său asupra zâmbetului japonez, sunt pagini nemuritoare de literatură, estetică şi filosofie.

Hugo von Hoffmannsthal, cunoscutul poet german scrie despre Lafcadio Hearn: „Hearn întruneşte cugetarea unui filosof cu sufletul unui misionar, propovăduitor de o nouă religie, verva unui ziarist cu talentul unui literat şi poet". A murit în Japonia, patria sa adoptivă, în anul 1904 şi a fost înmormântat după datinele japoneze, pe care le-a descris atât de frumos în „Insula Morţilor".

* * *

Literatura ungurească

Fluturele albastru

de Geza Gárdonyi

Am în prisaca mea o canapea de paie. Când cadranul solar arată cu o linie întunecată timpul după-amiezii, aci obişnuiesc să mă tolănesc şi să citesc sau să aţipesc în linişte. Căci e plăcut lucru şi să citeşti, dar tot atât de plăcut e şi să picoteşti în tihnă. Când citesc îmi pare ca şi cum în mine ar sălăşlui sufletul unui alt om, şi asta e o mare desfătare; iar când dorm mi se pare că sufletul meu ar sălăşlui în trupul altui om: — şi e şi asta o mare desfătare.

Aveam în mână „Cronica Jalnică" a bunului bătrân Ioan Szalardi *); dar nici nu citeam nici nu dormeam; stam întins pe canapeaua de paie şi rezimându-mi capul cu mâna, îmi priveam gânditor grădina — prin perdeaua de frunziş a nucului din faţa uşii. — Câtă sumedenie de viaţă e aici! Nu e palmă de pământ în care să nu-şi fi înfipt rădăcinile vreo plantă. Mii şi mii de vieţi tainice îşi înalţă aci frunzele şi florile spre cer; se nutresc din pământ; sorb roua, aşteaptă dimineaţa soarele, umbrele nopţii, seara. Crengile şi frunzele se ating, se acoperă, se privesc. Florile îşi întorc încoace şi încolo capetele; se mlădie, ca nişte fecioare cari tăinuesc în şoaptă. O fermecătoare floare de mac, liliachie, parcă ar căuta ceva pe pământ. Un crin parcă priveşte prunul din faţă. Iar florile de cimbru clipesc din ochi surâzând în dreapta şi în stânga. Şi printre acestea se ascund alte mii şi mii de vieţi: melci, cari se târăsc sus-sus pe câte-o frunză sau se plimbă dealungul unui harac de mazăre şi iscodesc lumea grădinei din jur; pe frunzele tufişului de trandafir delicate „văcuţele furnici" cu ochii aurii, în haine de catifea palid-verzuie; prin tufişul de coacăze cărăbuşi rotunzi; împrăştiaţi pretutindeni fluturi vâslitori, al căror fel boieresc de viaţă se poate vedea şi din faptul, că nu sboară niciodată în linie dreaptă, ci după cum îi conduce instinctul dintr'o cârciumă de flori într'alta, de se îmbată în fiecare zi.

Pe duşumeaua prisăcii a apărut un fluture mic şi albastru, ca o „nu mă uita". Cunosc acest soiu de fluturi, e din familia graţioaselor „lycae". Când soarele înclină spre apus, se desenează în luminişurile pădurilor, prin pajiştile necosite, deasupra globurilor de fulgi albi ale păpădiilor; uneori se grămădesc deasupra florilor, grupuri-grupuri, încât par mingi albastre rostogolite în sus şi jos prin văzduh. Ce-i viaţa lor? Numai joc, uitare şi veselie.

*) Cronicar ardelean din secolul al XIII. (N. tr.).

Dela micul fluture gândul îmi fuge la Ileana Bozoki, mica mea elevă cu ochii azurii şi haina albastră. Şi ea trăeşte pe câmp, printre păpădii, brânduşe şi clopoţei, căci păzeşte gâştele. Drăgălaşa copilă cu faţa albă, cântă ziua întreagă, şi aleargă prin livezi. Deunăzi, pe când stam pe podul de piatră, o zării răsărind printre flori înaintea mea. Sta în umbra sălciilor şi înfăşura în cârpe o bucată de soc. Bucata de soc devine păpuşă, iar cârpele rochie de mătase. Apoi strânge bucata de lemn la inima aceia nebunatică. O iubeşte. Căci inma trebuie să iubească şi zdreanţă şi bucată de lemn... Stam liniştit, m'a simţit totuşi. Omul simte, chiar fără să vadă, când îl priveşte cineva. Sări în sus şi alergă spre mine. Imi cuprinse picioarele, iar eu îi netezii părul cald, moale, cânepiu.

— N'am uitat încă ce am învăţat, — zise prinzându-mi mâna, — întreabă-mă.

— Spune-mi dar, pentru ce te-a creiat bunul Dumnezeu? Şi copila răspunse pe un ton cântător — şcolăresc:

— Ca să-L iubesc, să-I slujesc şi să-L preamăresc.

Ochii îi înnotau parcă în lacrimi de bucurie, că a ştiut să răspundă. Apoi îmi arătă păpuşa. I-am dat o panglică de mătase roşie, pe care o aveam în carte şi chiar eu am învăluit cu ea capul păpuşii. Cu cât mai minunată şi mai preţioasă gânganie este omul, decât fluturele; bunul Dumnezeu ne-a hărăzit mult mai multă desăvârşire, căci ne putem bucura, şi putem iubi, aşa cum se cuvine celor mai perfecte fiinţe ale creaţiunii.

Spuneam, că astfel mi-a venit în minte Ileana Bozoki, pe când micul fluture albastru plutea în jurul meu şi se aşeză pe un cuiu de aramă, drept înaintea pisicii mele. Pisica dormita toată ziua într'un colţ al prisăcii. Până atunci stătea tolonită cu labele întinse. Acum, când fluturele se opri aci, îşi mişcă o labă şi îl prinse. Apoi cu o mişcare leneşe şi-o retrase; îi mai aruncă o privire piezişe şi dormi mai departe.

Dar fluturele a rămas acolo cu aripile frânte, ca două petale albastre. Nu va mai vedea deacum niciodată ţara florilor, nu va mai zburda ziua întreagă prin văzduh cu fraţinii lui. A fost. Nu mai e. Ce scop va fi avut firea cu el, de i-a dat viaţă, l-a dădăcit ani dearândul în formă de omidă şi nimfă, de l-a împodobit apoi cu aripi de catifea albastră şi l-a făcut locuitorul lumii îmbălsămate a florilor, iar la urmă l'a lăsat jertfă unei singure şi oarbe mişcări a unui animal mai mare.

Mă gândeam să bat pisica. Dar la ce? Firea a crescut-o ucigaşe, şi tot ea a lăsat ca glasul dreptăţii răzbunătoare să izbucnească numai în mine, în mine care nu pot face niciodată dreptate.

Pisica avu totuşi noroc; scârţâitul portiţei dela grădină mi-a îndepărtat gândul dela ea. Cine vine? O femeie măruntică, slabă, îmbrăcată în haine de sărbătoare. Ţine drept spre prisacă. Fereşte crengile mărului, cari îi aţin calea. Acum o cunosc: e mama Ilenei Bozoki. Plânge. Mă chiamă la înmormântare...

— Cine a murit, draga mea?

— Fetiţa.

— Ileana?

— Da.

— Dar ce a avut? Ce i s'a întâmplat?

— Anghină.

Se aşeză pe laviţă şi îşi acoperi faţa cu o batistă mare, albă. Pisica a dispărut.

Şi totuşi mi se părea, că în umbra copacilor pluteşte, ca un duh, o pisică uriaşă, neagră — cu ochi pânditori — aşa cum umblă hoţii: încet şi pe nesimţite.

(In româneşte de **I. Lupu**)

* * *

Ingerul şi Ciobotica Cucului

— Legendă de Iulia Haşdău —

Intr'o zi un înger sbura în seninul Cerului, printre stelele sclipitoare. La fiecare stea el se oprea şi culegea o floare. Şi după ce culese din toată „lumea" purtând astfel în braţe un mare buchet ceresc, se cobori pe pământ, şi culese şi de aici o floare.

Pe urmă sbură în Cer pierind sub bolta azurie. Florile pământului, care văzuseră pe îngerul strălucitor, fără a vedea floarea pe care o luase, se întrebau, geloase, care era sora lor, atât de fericită, pe care îngerul o culesese şi o luase.

— Este unul de-ai noştri, spuneau trandafirii.

— Este un crin alb ca şi el, spuneau mirositorii crini.

— Nu. Este o floare de portocal cu parfum ceresc, asigurau portocalii.

— Vă spun, dragile mele, că nu poate fi decât o lalea, striga mândrindu-se o lalea frumoasă.

Chiar şi vioreaua aşa de modestă de obiceiu, râvnea la onoarea de a avea o soră în Paradis şi susţinea încetişor că îngerul luase o viorea.

Singură **Ciobotica Cucului** stătea de-o-parte, tăcută.

Celelalte flori o uitaseră.

Deodată, din înaltul Cerului, o lacrimă ca un mărgăritar, căzu şi veni să strălucească pe Ciobotica Cucului, căreia i se rupsese o ramură.

Ingerul nu se mai ivi; dar un glas se auzi prin aerul înbălsămat:

— Floricică dragă şi fără mândrie, pentru că te-am rupt, cere-mi o răsplătire; vorbeşte, ce-mi ceri tu?

— Puţin lucru, răspunse Ciobotica Cucului.

— Vrei tu plăcutul miros al trandafirului?

— Nu.

— Strălucirea lalelei?

— Nu.

— Albastrul merişorului?

— Nu.

— Foaia aromatică a lămâiului?

— Nu.

— Dar ce doreşti tu?

— Pentru că ai bunăvoinţă de-a mă dărui, Stăpâne, bine-cuvintează-mă să mă nasc şi să înfloresc iarna, sub brumă şi zăpadă, şi ca la dulcele meu parfum, la ivirea mea bine-cuvântată, oamenii amorţiţi şi îngheţaţi de vânturi şi viscole, să se simtă învioraţi şi mângâiaţi, de speranţa primăverei viitoare, a soarelui cu razele-i divine!

Din acea zi, Ciobotica Cucului este totdeauna cea dintâiu floare care ne surâde după iarna posomorâtă, floarea albă care pare că ar purta încă urma lacrimei sfinte.

(Din franţuzeşte de **Stelian Dobrescu**)

* * *

V. Doroşevici

Ploaie

Fiul cerului, — să fie viaţa lui mai lungă decât cea a universului, — împăratul Li-O-A sta lângă fereastra palatului său de porţelan.

Era tânăr şi de aceea bun. Trăind în lux şi strălucire el nu înceta să gândească la săraci şi nenorociţi.

Ploaia cădea în şiroaie. Plângea cerul şi după el vărsau lacrimi arborii şi florile.

Tristeţea a strâns inima împăratului şi el a exclamat: „Vai de cei ce în ploaie n'au nici pălărie!"

Şi întorcându-se spre camerierul său, i-a zis:

— „Aş vrea să ştiu câţi din astfel de nenorociţi sunt în Pekingul meu?"

— „Lumina soarelui", a răspuns, căzând în genunchi şi înclinându-şi capul, Tzung-Hi-Tzang, — „oare există ceva imposibil pentru stăpânul împăraţilor? Incă înainte de apusul soarelui vei şti, tatăl zorilor, ceeace doreşti!"

Impăratul a zâmbit binevoitor şi Tzung-Hi-Tzang a fugit cum putea mai repede la prim-ministru San-Ci-San.

A venit în fuga, abia răsuflând, şi fiind zăpăcit nici n'a dat toate onorurile cari se cuveneau primului-ministru.

— „Bucuria universului, prea-milostivul stăpânul nostru", — a spus el gâfâind, — „este foarte neliniştit. Il supără cei ce umblă în ploaie fără pălărie în Pekingul nostru şi el vrea să ştie chiar astăzi numărul lor!"

— „Da, avem destui păcătoşi din aceştia", — a răspuns San-Ci-San, — „dar lasă"...

Şi el a ordonat să cheme pe Pai-Hi-Vo, comandantul oraşului.

— „Ştiri rele vin dela palat!" — a zis el, când Sai-Hi-Vo a înclinat capul la pământ în semn de atenţie, — „stăpânul vieţelor noastre a observat dezordinea".

— „Cum?" — cu groază a exclamat Pai-Hi-Vo, — „oare nu mai există frumosul şi umbrosul parc, care închide palatul dela Peking?"

— „Păi ştiu şi eu cum s'a întâmplat?!" — a răspuns San-Ci-San, — „dar Majestatea Sa e grozav de supărată din pricina acelor canalii care umblă pe ploaie fără pălărie. El doreşte să ştie chiar astăzi numărul oamenilor aceştia din Peking. Să dai ordin!"

— „Chemaţi la mine numai decât pe câinele bătrân de Huar-Dzung!" — striga peste un minut Pai-Hi-Vo inferiorilor săi.

Şi când şeful garnizoanei oraşului, alb de spaimă, tremurând, a căzut la picioarele lui Pai-Hi-Vo, mandarinul a aruncat pe capul lui o cascadă întreagă de blesteme.

— „Canalie, ticălosule, trădător josnic ce eşti! Tu vrei ca noi toţi să fim tăiaţi în două împreună cu tine?!"

— „Lămureşte-mi cauza necazului tău", — tremurând la picioarele mandarinului a zis Huar-Dzung, — „ca să pot înţelege şi eu cuvintele de consolaţie ce'mi rosteşti. Astfel mi-e teamă că n'am să înţeleg limba învăţăturei tale!"

— „Câine bătrân care ar trebui să păzească o ceată de porci, iar nu cel mai mare oraş din lume! Insuşi poruncitorul Chinei a observat la tine în oraş dezordine, — pe străzi rătăcesc nişte canalii, cari chiar în ploaie n'au pălărie. Până diseară să-mi aduci la cunoştinţă câţi din ei au rămas în Peking!"

— „Totul să fie executat exact", — a răspuns, bătându-se cu fruntea în podea de trei ori, Huar-Dzung, şi peste o clipă el striga şi bătea cu picioarele înaintea paznicilor, cari au fost adunaţi cu sunetele asurzitoare de „gong".

— „Canalii, din cari am să spânzur o jumătate numai pentru ca cei rămaşi să fie prăjiţi pe cărbuni! Aşa supraveghiaţi voi oraşul! Peste o oră să fie prinşi toţi cei ce n'au pălării cel puţin de trestie!"

Paznicii au pornit să execute ordonanţa, şi în timp de un ceas prin străzile Pekingului era un adevărat vânat.

— „Ţine-l, prinde-l!" — strigau paznicii gonind după oamenii fără pălării.

Ei îi târau de peste garduri, din porţi, din case, unde se ascundeau ca şobolanii, persecutaţi de bucătarul care vrea să facă din ei o friptură.

Şi peste un ceas fără un minut toţi cari n'au avut în Peking pălării au fost în curtea puşcăriei.

— „Câţi sunt?" — a întrebat Huar-Dzung.

— „20871", — au răspuns înclinându-se până la pământ paznicii.

— „Călăii!" — a ordonat Huar-Dzung.

Şi peste o jumătate de oră 20871 chinezi decapitaţi zăceau în curtea puşcăriei.

Iar 20871 capete au fost puse în lănci şi expuse în oraş spre pilda poporului.

Huar-Dzung s'a dus cu raportul la Pai-Hi-Vo, Pai-Hi-Vo la San-Ci-San, San-Ci-San a adus la cunoştinţa lui Tzung-Hi-Tzang.

A venit seara. Ploaia a încetat. Vântul în fuga sa atingea copacii, şi ploaie de diamante cădea din copaci, iar florile mirositoare străluceau şi ardeau în razele soarelui care apunea.

Din strălucire şi miros era creat tot parcul, şi fiul cerului Li-O-A sta lângă fereastra palatului său de porţelan încântat de splendida panoramă.

Şi, tânăr şi bun, el şi în momentul acela nu uita pe nenorociţi.

— „A propos!" — a zis el lui Tzung-Hi-Tzang, — „tu vroiai să iei cunoştinţă câţi oameni în Peking n'au nici pălărie pentru a se acoperi în timpul ploaiei".

— „Dorinţa stăpânului lumei este executată de către servitorii lui", — înclinându-se profund răspunse Tzung-Hi-Tzang.

— „Câţi sunt? Da' bagă de seamă, spune numai adevărul!"

— „In toată China nu există nici un chinez ne având pălărie pentru a se acoperi în timpul ploaiei. Jur, că spun cel mai curat adevăr!".

Şi Tzung-Hi-Tzang a ridicat mâinile şi a înclinat capul în semn de sfânt jurământ.

Faţa bunului împărat s'a iluminat cu zâmbetul bucuros şi norocos.

— „Fericit oraş! Fericită ţară!" — exclamă el, — „şi ce fericit sunt eu, că sub stăpânirea mea poporul trăieşte aşa de bine!"

Şi toţi în palat au fost fericiţi văzând bucuria împăratului.

Iar San-Ci-San, Pai-Hi-Vo şi Huar-Dzung au fost decoraţi cu „Dragonul de Aur" pentru îngrijirile părinteşti către popor.

(Trad. din ruseşte de **Igor Miaznicof şi Tud. Stamatiad**)

St. O. Iosif

VIEAŢA (a II-a fază): „ÎN ŢARĂ"

Aici începe, să se nască, în sufletul desrădăcinatului, iorul de „acasă". Acest fapt, pedeoparte ; pedealta, acela că poetul nostru avea din naştere predispoziţii spre melancolie — fac să răsară în sufletul lui floarea întunecată a durerii pe care, din primul volum, nu i-o cunoaştem.

Că Iosif era o fire închisă, abătută, se poate uşor dovedi :

a) prin cunoscuta declaraţie a părintelui său ;

b) prin scrisorile poetului din care cităm :

„sânt trist, sânt posomorît şi nu mă plâng atât în contra lumii, în contra societăţii, dar în contra mea însumi. Am cercat să mă desbăr de aceasta, au cercat şi alţii, dar fără rezultat. Rareori mi-aduc aminte să mă fi simţit într'adevăr vesel şi atunci numai câteva clipe. Dar veselia mea e stridentă, e nenaturală, aproape smintită. Imi place să rîd ca să-mi uit de plâns. Uneori, la petreceri, la chefuri cu prietenii, îmi uit că sânt trist. Atunci mă simt bine, mă simt fericit atunci şi cad pe gânduri..." (1).

Iată cum vorbia despre propria sa fire — la 1 Febr. 1893 — poetul nostru, într'o scrisoare adresată, atunci, în calitate de elev de liceu din Bucureşti şi de colaborator al revistei şcolare scoasă de prof. Buzoianu, colegului şi, încurînd, prietenului său, d. C. D. Fortunescu.

In fine — la aceeaş explicare a stării sale sufleteşti permanente, ne duc aceia cari l-au cunoscut mai de aproape ; astfel :

„melancolia lui I. este expresiunea naturală şi sinceră a firii sale, a complexiunii sale sufleteşti" (2).

Nu se poate nega, însă, că ea primeşte trei adaosuri :

a) unul, prin acela că a fost „desprins din mediul lui firesc şi aruncat într'o lume nouă" (2) ;

b) altul, prin aceia că s'a isbit de toată mizeria acestei lumi ; în fine :

c) al treilea, urmarea firească a iubirii sale prea curate.

St. O. Iosif

în acest articol va fi vorba despre traiul pe care l-a dus, „în ţară", despre „raiul" visurilor sale.

O spunem, însă, dela început : acest traiu, aici, este atât de hotărîtor, încât, deşi începe abia după ce spiritul poetului e deplin constituit având cele patru caractere fundamentale pe care i le cunoaştem, totuşi face din poetul Iosif, macedonean, după strămoşi, ardelean şi muntean, după părinţi, dar şi după propria-i viaţă, fiindcă-şi petrecuse copilăria „în mare parte, în ţară", unde i „se plămădise spiritul... şi se dăduse o pecetie definitivă individualităţii sale artistice" (3), mai de grabă un poet al întregului neam românesc şi nici de cum unul regionalist, ardelean.

Ce-a făcut poetul nostru în tot acest timp ?

* * *

A studiat.

O arătare exactă a studiilor „în ţară" ale lui Iosif, n'am găsit nicăeri. Cert e că, în timp ce familia poetului se găsea la T.-Măgurele, unde tatăl său era profesor, poetul se străduia să-şi câştige, în Bucureşti, un certificat la care, credem, că lipsurile l-au îndemnat să renunţe.

Iosif a suferit mult.

In acest sens se informează şi el, şi nu numai în operele poetice care pot fi bănuite, dar în scrisorile către prieteni, cum şi în informaţiunile scrise ale unora dintre aceştia.

Iată ce ne spune, în acest sens, d. C. D. Fortunescu, profesor la liceul din Craiova, care, ca elev, avea ocaziunea să cunoască, înaintea altora, pe tânărul pretendent la gloria înşelătoare a poeziei, pe atunci numai colaborator la „Revista şcoalei". (4).

La început îl cunoaşte prin scrisori, după ce, însă, în calitate de student se mută la Bucureşti, are prilejul să viziteze şi să cunoască personal pe melancolicul poet.

Iată câteva fragmente referitoare la viaţa acestuia.

„Iosif sta—chipurile—în *calea Victoriei,* într'o curte lungă şi murdară ce se deschidea în faţa bisericei Albe ; îi zicea casele..... nu-mi aduc bine aminte : un nume nemţesc sau unguresc, unul care lucra tinichigerie, băi şi instalaţiuni de apă. Am dat de prietenul meu într'una din odăile mici şi murdare ce se înşirau în curtea aceea *camere de închiriat cu luna* pentru oameni nevoiaşi, lucrători şi studenţi săraci". (5).

Aceasta era curtea pe care trebuia s'o străbată poetul în fiecare zi, de mai multe ori, spre a se vedea în : „cămăruţa" aceea „îngustă şi lungă, cu pereţii odinioară vopsiţi în galben şi cimentată pe jos; o fostă bucătărie de bună seamă", al cărui mobilier se rezuma la : „un pat sărac de fier, o sobă ordinară de tinichea, o masă şi un scaun".

Afară de acestea : „pe fereastră ca pe o poliţă, erau aşezate cărţi, pe masă răvăşite hârtii, după uşe, atârnate în cuie, câteva hăinuţe şi atâta tot".

In acest semnificativ interior iată-l pe poet „pe jumătate îmbrăcat şi încălţat sub plapomă, cu un creion şi foi de hârtie în mână" (5)—s'au chinuindu-se „de un ceas"

Ca să vîre aţă'n ac —
spre a-şi cârpi
Pantalonii vechi de dril.

In acest mediu trăia Iosif, luptându-se, din greu, cu cea mai neagră mizerie. Lipsit de mijloace materiale din partea părinţilor săi, el trebuia să-şi câştige o pâine.

Dar cum ?

Literatura, pe atunci, nu era încă fructiferă, fără să insist că, fiind chiar, începătorului Iosif, care era bucuros să găsească o coloană într'o publicaţie şcolărească, nu i-ar fi adus nimic.

Ce-i rămânea de făcut ? In ce direcţiune să-şi canalizeze munca ?

Numai în două :

1. Să se refugieze, el intelectual şi scriitor, în subsolul literei, chiar cu rizicul de a fi respins — lucru pe care-l confirmă, între altele, următoarea informaţiune, adăogată uneia dintre scrisorile de mai sus :

„Zilele trecute am alergat pe la toate redacţiile să mă angajez cronicar. Dar de, mă persecută fatalitatea". (6).

2. Să dea, după cum singur mărturiseşte, în alta, meditaţii copiilor cu stare :

„Au trecutt două ceasuri... In timpul acesta.... am avut meditaţie: o fetiţă de 7 ani, drăgălaşe, deşteaptă, dar cam leneşe. (7). *Ca s'o fac să înveţe, mi-am făcut obiceiul să-i spun câte-o poveste de fiecare lecţie...; uneori îmi face plăcere, alteori, este o adevărată tortură".* (8).

Această viaţă, care convine, în mod minunat cu melancolia provocată de locurile părăsite, nu puteau să-l ducă pe poet decât la solitudine şi amar.

Ei i se mai adaogă, încă, două împrejurări :

Pedeoparte, viaţa de provincie, la T.-Măgurele, unde îi era familia, pe care era nevoit s'o ducă în timpul vacanţelor : „în portul acesta tixit cu Greci şi Bulgari" pe cari, uneori, „mi-e silă... privindu-i cum se bruşesc... îşi dau coate... îşi pun mâinile în gură şi râd pe înfundate pentru un lucru de nimic..." Şi necruţătoarea satiră a poetului nu se opreşte nici în faţa „elitei... demoralizate" şi închee : Ce putred e mediul în care trebue să mă mişc ! Ce decăzuţi sânt oamenii aceştia; nimic nu mai găseşti în ei nobil şi bun; totul e ramolit..." (9).

Din această cauză în timpul vacanţelor, poetul se plictisea şi, preferând viaţa de Capitală, „tânjia după şcoală". (9) şi după.... Braşov ;

Pedealta : nepăsarea de care se isbea talentul său, îl îndurera peste măsură.

In ambele împrejurări, însă, poetul găseşte, într'o măsură oarecare, alinare, şi anume :

Durerea, pricinuită de mediu, i-o micşorează contemplaţiunea naturii :

„Mângâerea mea fară seamăn o găsesc însă în contemplare. Şi dacă nu-s pe aici locuri frumoase, vecinicile fenomene ale naturii se repetă şi se succed ca în orice colţ de lume. Găsesc multă poezie în câte-un fulg de păpădie care călătoreşte prin aer lin, purtat de vânt şi cine ştie de unde vine, unde s'a oprit, pe unde a fost, unde se duce, răpit odată de pe cotor. Găsesc poezie în stolurile de rândunele răsleţe care se perd în adâncul depărtării albastre, în norii plini de razele soarelui, în fumul care se ridică din coşul brutăriei alăturate... găsesc poezie în faţa arsă de soare a bulgarilor chiar...." (9);

Nepăsarea confraţilor şi, într'o măsură oarecare, a publicului, le-a învins prin concursul nemăsurat pe care marele Vlahuţă, sufletul scrisului românesc, pe atunci, şi de aici : poetul predilect al lui Iosif *(„Pe Vlahuţă îl iubesc şi îl ador"* — zice el într'o scrisoare) şi ajutătorul nesmintit al multora dintre „începătorii „noştri, care a contribuit, mai mult decât oricine altul la recunoaşterea şi adeverirea talentului acestui nefericit „timid şi modest", care, altfel, „n'ar fi ajuns aceea ce a fost pentru noi toţi".

Şi aceasta numai pentru că „dacă sânt şi oameni cari, împotriva tuturor şi a orice, isbutesc a-şi face drum după steaua care, îi călăuzeşte, „sânt şi de aceea, pe cari cea mai mică piedică îi opreşte, îi dezorientează şi îi lasă buimăciţi în mijlocul drumului, urmărind, cu ochi neputincioşi semnul care-i chiamă şi care se depărtează până ce se pierde în zare". (10).

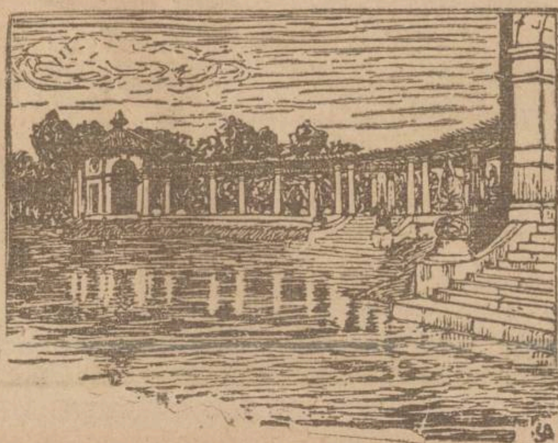
Şi pentru că „Iosif era dintre aceştia din urmă", deducem că, din contactul său cu personalitatea literară amintită, a eşit opera care-i poartă numele şi puţinele momente de fericire ale amărâtului poet.

Spre a fi completi mai amintim câteva nume de prieteni ai poetului: profesorul (?) Mazăre, la T.-Măgurele şi muzicantul Mihail Schedi, la Bucureşti, cu care îşi petrecea timpul plimbându-se, discutând şi audiind muzică şi, mai mult decât toţi, profesorul de l. franceză C. D. Fortunescu, martorul debuturilor poetului, despre care a mai fost vorba şi de la care ne-a rămas un prea caracteristic portret:

„Văd pe Iosif—nu prea diferit de cel pe care l-aţi cunoscut toţi — adolescent subţirel, slăbuţ, osos, cu ochii mari şi blânzi în care se vede par'că teama de ceva, cu faţa lui palidă şi prelungă, o figură de băiat bolnăvicios ori trăit rău". (10).

PAUL I. PAPADOPOL

1) Dintr'o scrisoare a poetului *(Ramuri* 1913).
2) Vezi art. d-lui *C. D. Fortunescu* în *„Ramuri"* 15 Iunie—15 Sept. 1913.
3) Idem. Ibidem.
4) Scoasă la Craiova de prof. *Buzoianu.*
5) *C. D. Fortunescu,* Ibidem.
6) Dintr'o scrisoare a poetului. Ibidem.
7) Din altă scrisoare a aceluiaş. Ibidem.
8) Ibidem.
9) Dintr'o scrisoare a poetului dela T.-Măgurele. Ibidem.
10) Vezi *C. D. Fortunescu,* art. menţionat.

Din caietul Săptămânii

Note marginale

de G. GALACTION

Am sub ochii mei o carte tipărită peste Ocean în ţara paradoxelor şi a minunelor: **The Reconstruction of Religion** (A sociological View), de către **Charles A. Ellwood,** profesor de sociologie la Universitatea din Missuri.

In această carte, se spun lucruri ca următoarele: „ ...religia, ca program practic pentru lecuirea durerilor omenirii trebue să se întemeeze pe ştiinţa socială, trebue chiar să se conducă de crescânda cunoştinţă socială...

In condiţiile actuale, atât ale ştiinţei cât şi ale religiunei, poate să pară lucru pripit să afirmi că ştiinţa desăvârşită duce la religie şi că concluziile ştiinţei sociale, pe lângă aceasta, se întâlnesc, din punct de vedere practic, cu concluziile noului creştinism social"...

Frumos cuvânt! Generoasă problemă! Dar pentru noi Românii, problema aceasta pare un basm american... Dacă se găseşte undeva pe pământ o despărţire sufletească şi practică mai completă între ştiinţă şi religie, între imperiul uneia şi imperiul celeilalte, apoi despărţirea aceasta trebue să mărturisim că e la noi. Discuţiile religioase, lecturile teologice, iubirea către Biblie, la noi sunt considerate, în deobşte, ca necazuri profesionale... Se ocupă cu ele — când se ocupă şi cum se ocupă! — cei ce poartă haina eclesiatică. Pentru ceilalţi, dispensă universală!

In lumea noastră, bine îmbrăcată şi serioasă, convingerea creştină şi practica bisericii sunt absolută raritate.

Când vezi, simţi, trăeşti trista noastră stare bisericească şi te întâlneşti cu o carte ca „Reclădirea" profesorului Ellwood, te gândeşti, întâi, la poveştile extraordinare ale compatriotului său Edgar Poë.

„Biserica trebue să aibă cel mai mare interes pentru creşterea şi răspândirea cunoştinţei sociale. Lumea e pe calea pieirei, pentru că nu cunoaşte cum trebue să trăiască la o laltă fiinţele omeneşti. Biserica, în ideile sociale ale lui Iisus, deţine una din cheile acestei cunoştinţe; ştiinţele sociale deţin a doua cheie. In formarea unei opiniuni publice efective, pentru creearea unei lumi creştine, Biserica se cuvine să se folosească nu numai de cheia idealurilor creştine, dar şi de cheia cunoştinţelor ştiinţifice sociale. **Biserica trebue să pătrundă, cu duhul ei creştinesc, atât instituţiile cât şi pe indivizi şi să creeze acel mediu social creştin în care — precum am spus — viaţa cea întru Christos să apară tot aşa de firească, după cum apar astăzi lăcomia şi egoismul".**

Americanul vorbeşte despre aceste lucruri, ca dezirabile, chiar pentru lumea lui. Şi acolo priveşte lumea spre răsărit şi aşteaptă să răsară soarele unor stări superioare... Aceasta ne dă oarecare curaj şi dreptul să ne alăturăm şi noi la ceata bunurilor nădăjduitori. Trebue, de altă parte, să nu tăgăduim că oarecare desmorţire începe să se simtă şi la noi. Disigur că nu în linie dreaptă şi poate nici măcar tangenţială cu preocupările lui Ellwood, dar totuşi pe aci pe aproape trebue fixată calea câtorva iubitori de oameni şi iubitori de neam, iviţi în zilele de faţă. Preocuparea lor este ridicarea şi însănătoşirea sufletelor prin creştinism, iar preferinţa lor se îndreaptă spre mulţimile muncitoare.

Atâta cât se poate desluşi ceva în nişte slabe începuturi de activitate, ai zice că şi la noi prind unii să dibuiască adevărul şi connexiunea celor două chei, despre care vorbeşte Ellwood. Terapeuţii noştri sociali năzuesc să se întovărăşească pentru munca lor cea grea, cu noi cei ce slujim altarului lui Iisus Christos.

„Nous ne demandons pas mieux!..." Dar trebuesc precizate câteva lucruri. Dacă e vorba să facem să răzbată încă odată în pustiul inimei populare, reţelele irigatorii ale învăţăturii lui Iisus Christos, trebue să punem la mijloc, drept capital iniţial, o neţărmuită sinceritate şi o suverană puritate de intenţii.

Mă duc să propovăduiesc frumuseţea credinţei religioase şi mângâerile Sfintei Evanghelii, în lumea muncitorească — adeseori bănuitoare şi ostilă — dar tu cel ce mă chemi sau mă secondezi dovedeşte-te „înţelept ca şarpele şi nevinovat ca porumbiţa" (Matei 10,16).

Cine crede, din toată inima, că oamenii şi popoarele găsesc în religie şi în deosebi, la sânul Bisericii creştine, mulţumiri şi puteri pe cari nimic si nimeni nu poate să le contra-facă, dator este să descurce şi să faciliteze cărările misionarului creştin. In deosebi, căpeteniile directorii, stăpânii şi consilierii marilor industrii, fabrici, socetăţi, unde lucrează şi îşi câştigă pâinea, mulţimile uvriere: au imense datorii de conştiinţă.

Să vă spun o mică întâmplare personală, din care veţi înţelege tot gândul meu şi toată seriozitatea problemei.

Mai zilele trecute, vorbeam într'o sală tixită de muncitori. Fusesem poftit să tălmăcesc, în mijlocul acelor „copii săraci şi sceptici ai plebei proletare", puterea şi bunătatea învăţăturilor Bisericii Creştine. Când credeam că m'am apropiat de inima auditorului meu şi încercam să-i revărs emoţiunea mea, unul din muncitori mă întrerupe:

— „Aşa o fi, părinte, şi frumos, trebue să fie la biserică, dar nu e pentru noi...

— „Cum aşa?

— „Fiindcă noi nu suntem slobozi nici Duminica... Direcţia ne cere muncă şi Duminica şi atunci cum o să ne ducem la biserică?

Vă închipuiţi că o întrerupere ca aceasta, este balta Greacă ori Znagovul şi că toată predica s'a dus în fundul ei!

Dacă într'adevăr, peste capetele noastre, din paradoxala Americă şi până la noi şi poate în lumea întreagă se înalţă azi o dorinţă nouă, un ideal necunoscut sociologiei de eri: credinţa că prin Evanghelie vom putea să lecuim (aşa ca în vremurile eroice!) învechitele noastre beteşuguri sociale, atunci, cred eu, că în primul loc trebue să gonim, dintre noi, făţărnicia şi viclenia zisă politică.

Dacă mă chemi să creştinez inimile din casa ta, atunci fă ca Vameşul Zacheu :

— „Iată, jumătate din averea mea, Doamne, o dau săracilor şi dacă am năpăstuit pe cineva, cu ceva, întorc împătrit!" (Luca 19,8).

* * *

Primăvară

Berze, albe berze, stoluri călătoare
Voi veniţi acum,
Dornice de — azururi, de parfum şi soare, —
Dar în ţara noastră tristă, ştiţi voi oare,
Câte clăi sunt arse, câte case, — scrum?

Aducând la cuiburi, peste oceane,
Albul vostru stol,
Când rotiţi virajuri largi de avioane,
Ştiţi de ce sunt triste miriştele plane
Satele tăcute şi ogorul gol?

Berze, albe berze, colilii năframe
Pe albastru cer,
Când plutiţi de-asupra codrilor, pe coame,
Ştiţi de ce copiii au murit de foame?
Ştiţi de ce săracii au murit de ger?

Fluturând din aripi colţuri de batistă
Voi veniţi la noi;
Dar în ţară numai lacrămi mai există, —
Primăvară dulce, primăvară tristă,
Câmpuri fără stoguri, pluguri fără boi!

Mircea Rădulescu.

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu:* **Războiul.**
No. 2. — *I. Agârbiceanu:* **Diavolul.**
No. 3. — *P. I. Jouve:* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gerard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)

Sub tipar:

No. 5. — *Oscar Wilde:* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz:* **Şeful Gării.**
No. 7. — *Gleb. Uspenski:* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction:* **Toamne de odinioară.**

Pălăria

COMEDIE ÎNTR'UN ACT de C. RÎULEŢ

Reprezentată, pentru întâia oară, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, în seara de 17 Februarie 1924

SCENA V

Coltuc, Luxiţa, Scrânciob, Nae, Filomela, Tărtăcuţa şi Riţa

TĂRTĂCUŢA. — *(Năvăleşte în scenă, roşie, aranjându-şi toaleta, într'o mare agitaţie, urmată de Riţa).* Ia lasă-mă, cucoană, dumneata prea eşti discretă, zău aşa.

RIŢA. — *(Mirată)* Inchipuiţi-vă: Nu mă lasă s'o caut.

FILOMELA. — *(Nesigur).* Să ştii că Tărtăcuţa a dat lovitura.

COLTUC. — Iese ,domnule comisar, ţi-am spus că iese.

TARTACUŢA. — *(Revoltată, în gura mare.* Asta nu mai e percheziţie, e autopsie.

NAE. — *(Glumeţ).* Dă de bănuit grăsana, dă de bănuit.

RIŢA. — Eu nu mai mă amestec faceţi ce ştiţi. *(Supărată).* De ce nu şi-a păzti banii? Acum să rabde.

LUXIŢA. — *(Cu lacrămi în glas).* Carevasăzică, ţaţă Riţo, mă laşi aşa?

COLTUC. — Liniştiţi-vă, domnişoară. Să n'aveţi nici o grijă. *(Tare).* Doamnelor şi domnilor, pentru că văd că ideea domnului şef vi s'a părut, nu ştiu cum să zic, ceva cam prea poliţienească şi fiindcă ea a dat naştere la oarecare „accidente" penibile, sexul frumos refuzând să se supuie...

TĂRTĂCUŢA. — *(Energic).* La astfel de operaţiuni ca în codrul Vlăsiei nu ne supunem. *(Riţei).* Ce vrei, cucoană, să ne întorci rochile pe dos?

COLTUC. — Daţi-mi voe, că n'am terminat. *(Se întoarce către Scrânciob).* Dă-ţi demisia, Scrâncioabe. *(Ceva mai tare).* Nu sînt orator, dar am miez.

NAE. — *(Ironic).* Dacă are brutărie.

COLTUC. — Ziceam că sexul slab a refuzat să se predea.

FILOMELA.— Nu ne predăm, domnule, aşa să ştii dumneata.

LUXIŢA. — *(Riţei).* Are motive serioase.

LUXIŢA. — Avem cuvântul. Va să zică am renunţat la percheziţie.

TĂRTĂCUŢA. — Ba bine că nu.

FILOMELA. — Renunţat.

NAE. — Cu entuziasm!

COLTUC. — *(Privind pe Luxiţa).* In consecinţă m'am hotărit să fac o sforţare şi să ofer eu domnişoarei Luxiţa, ca să-i vie inima la loc, o mie de lei, bine înţeles, până când o găsi-o pe a dumneaei. *(Mişcare în scenă. Se aud murmure).*

LUXIŢA.— *(Veselă, îi face un compliment).* Mulţumim, prea filantrop.

VOCI. — Bravo, bravo.

FILOMELA.— *(Incremenită).* Auzi a dracului. *(Lui Nae).* Ascultă, Nae, să ştii că asta n'o rabd. Fie ce-o fi, dar nu pot să sufăr asemenea pungăşie! Face pe copiliţa, dar se pricepe la excrocherii. Dintr'odată vrea să se învârtească de o mie de lei.

NAE. — Zi-i hoaţă şi las-o în pace.

FILOMELA. — Şi încă ce hoaţă, cu diplomă

NAE. — Vorba e că tot ea a ieşit deasupra.

FILOMELA. — Azi fură un ou, mâine un bou. O să ajungă rău. Să dea Dumnezeu s'o văd la beci, să-i aduc o bucăţică de pâine printre gratii.

NAE. — Brutaru o pierde din ochi, d'aia s'a grăbit să arunce mia.

FILOMELA. — Zău, Nae, cum o fi putând unele fiinţe să fie aşa hoaţe!

SCRÂNCIOB. — *(Tare).* — Onoare comerciului român!

TĂRTĂCUŢA. — Bună idee, dar trebuia să vii cu ea până nu mă căuta pe mine.

COLTUC. — Bine înţeles că nu trebue să bănuiţi că eu am furat-o şi de aceea o dau.

FILOMELA. — *(Cu răutate).* Mai ştii.

SCRÂNCIOB. — *(Lui Coltuc)* D'aia erai aşa sigur că iese? Dumneata ai făcut gluma.

COLTUC. — *(Vesel).* Ce te potriveşti, Scrâncioabe. *(Luxiţei, dându-i mia).* Dacă o găseşti pe a dumitale, după cum am mai spus, *(se uită stăruitor de jur-împrejur, cu aere de detectiv, fixând cu deosebire pe femei)* sau dacă întâmplător, dă cineva de ea prin casă, rătăcită, aşa la întâmplare, pierdută pe undeva, cred că vei fi drăguţă să mi-o înapoiezi.

LUXIŢA. — *(Mofluroasă).* Vai de mine domnule Coltuc, aşa mă crezi? Se poate una ca asta? La moment. Banii altuia nu-mi fin mie de cald.

FILOMELA. — *(Lui Nae).* Afar' de cei 900 de lei.

COLTUC. — Să ne mai liniştim, să treacă prima impresie şi s'o mai căutăm *(cu un gest către cucoane)* bine înţeles nu pe la dumneavoastră.

TĂRTĂCUŢA. — *(Se apropie de Scrânciob).* Acum înţeleg totul.

SCRÂNCIOB. — Ce vrei să zici, coană Tărtăcuţo?

TĂRTĂCUŢA. — Domnul Matache, cum a venit, a întrebat dacă a sosit domnişoara Luxiţa Bobârnac. M'a rugat să nu spui la nimeni, dar cred că dacă îţi spui numai dumitale, nu fac nici un rău.

SCRANCIOB. — Vezi bine, coană Tărtăcuţo, poliţia trebuie să fie în curent cu tot ce se întâmplă.

TĂRTĂCUŢA. — Incolo n'am mai spus la nimeni.

SCRÂNCIOB. — Te cunosc eu pe matale, ştiu că eşti sicreată nevoie mare.

TĂRTĂCUŢA. — Carevasăzică asta erea: vrea să-i dea mia şi nu ştia cum.

SCRÂNCIOB. — Trebuia să vie la mine că îl învăţam eu.

COLTUC. — *(Luxiţei).* Nu trebuie să fii de loc jenată, domnişoară Bobârnac, este o întâmplare în care poate să cadă oricine. Cred că înţelegi lucrurile aşa cum sunt *(o ia deoparte şi îi vorbeşte confidenţial, în timp ce Tărtăcuţa discută cu Scrânciob).*

SCRÂNCIOB. — O să vezi dumneata ce are să se întâmple. Ei, coană Tărtăcuţo, eu am miros. Unde vezi dumneata amor, eu văz poliţie, eu văz infracţiune, eu văz descoperire. Să vezi dumneata unde are să mă conducă observaţiunea asta pentru dumneata amoroasă, pentru mine demnă de un mare detectiv.

TARTACUŢA. — Nu prea înţeleg mare lucru, dar sînt tare curioasă.

COLTUC. — *(Depărtându-se de Luxiţa).* Eşti lămurită, domnişoară Luxiţo.

LUXIŢA. — Inţeleg foarte bine. Trebuie să mai aşteptăm, domnule Coltuc. Dacă s'o găsi, norocul meu, dacă nu...

FILOMELA. — *(Incet lui Nae).* Al Luxiţei.

SCRANCIOB. — *(Se apropie de Coltuc şi îi strânge mâna încântat).* Bravo, Nene Coltuce, de trei ori şi încă odată bravo.

COLTUC. — Nu se zice bravo.

SCRÂNCIOB. — Ba se zice când meriţi. Uite, eu îţi mai zic încăodată. *(Ii strânge din nou mâna).* Bravo.

COLTUC. — Bine, fie, dar pe ce?

SCRÂNCIOB. — Mi-am terminat investigaţiile, mi-am sfârşit ancheta în cele mai straşnice condiţiuni. *(Il ia deoparte şi îi vorbeşte ca să nu audă ceilalţi).* Se descoperă faptul.

COLTUC. — Cum asta?

SCRANCIOB. — Mă rog, ce-ţi pasă dumitale? Acum vă asigur eu, cu galoanele mele, cu vechimea în grad şi în post, cu acaretul ăsta, cu tot, că hoaţa, nu hoţul, se dă pe faţă. Dar ştii, ce mai încoace şi încolo? Gata! Adu'ncoace să iscălesc că garantez şi mă oblig! Mă rog... eu sînt lămurit. D-ta eşti lămurit?

COLTUC. — Zău, că nu pricep.

SCRÂNCIOB. — Nici nu trebuie să pricepi, Nene Coltuc. Uite, eu de bucurie, te pup.

COLTUC. — Ce l-o fi apucat?

SCRANCIOB. — Acum nu-ţi mai rămâne decât să stai într'un colţ şi să priveşti, ca un agiamiu.

NAE. — *(Filomelei).* Ori-ce ai zice, Filomelo, te-a furtit cu pălăria.

FILOMELA. — *(Turbată).* Imi vine să-i scot ochi, prefăcuţa. L-a găsit pe dobitocul ăla de brutar s'o cadorisească aşa de la el cu o mie de lei. Păi, o mie de lei a avut Nae? N'ar mai fi avut să aibă!

NAE. — Cu siguranţă că o ia pe aia mare din Smârdan, canotier, cât roata carului. O să tâmpească toată curtea când o pune-o în cap. Nu-i zice de geaba în obor, unde s'a născut şi unde locueşte şi acum familia ei, „contesa".

FILOMELA. — N'ar mai avea parte de ea.

NAE. — Eu aşi zice mai bine să ne mutăm din curte, să nu'ţi facă rău.

FILOMELA. — Eu să mă mut? Să se mute ea, brezaia brezaielor. Unde vrei să te muţi? Ori pofteşti să-i faci pe plac? Te-a dat la contese acum, îi? La contese scăpătate? Mi se pare că şi tu îi tragi clopotele. *(Cu lacrimi în ochi).* Toţi muriţi dupe ea. Dar ce aţi văzut la ea, mă?

NAE. — De curăţică, e drept, e curăţică. N'ai ce zice.

FILOMELA. — Pe nasul ei ăla bocărnatul dacă n'o fi aşa!

NAE. — E drept că nasul o cam strică, dar încolo n'are nici un cusur.

FILOMELA .— Pe cât văz, eşti bine informat. Du-te la ea, mă, şi lasă-mă în pace pe mine.

NAE. — Nu te supăra, Filomelo, nu ştiu ce ai azi, dar eşti mai nervoasă ca întotdeauna. Eu ţi-am propus să ne mutăm, ştiind că n'o să-ţi vie bine, când oi vedea-o de mâine încolo şi mai luxată. Mia asta, care i-a căzut din cer, mulţumită ţie, merge de a dreptul în Smârdan.

FILOMELA. — De, cine ştie? Ai răbdare, îi fac eu pe piele contesei.

NAE. — Ce să'i mai faci acum, după ce a umflat mia? Observi tu ceva, Filomelo? Are noroc sdrenţulica asta. Unde pune ea mâna, pune Dumnezeu mila. Ai vrut s'o ciupeşti astăseară şi tot tu te-ai ars: I-ai dat cu dobândă. Şi când mă gândesc că abia îşi făcu rochia aia turbată cu blană pe poale şi cu colţ care îi ese din haină. Abia o îmbrăcă şi o şi învârtişi de pălărie pe gratis. Unde era să găsească ea chilipirul? Vorbă să fie că o lua de atunci. N'a avut parale, asta-i modificarea. Dar mâine i s'a împlinit: A luat-o.

FILOMELA. — *(Cu o licărire de speranţă).* Dar dacă s'o fi vândut? Sînt vre-o două săptămâni de atunci.

NAE.—Aşi, de unde, eri am trecut pe acolo: era la vitrină parcă mai frumoasă decât întotdeauna! Numai dacă nu i-o fi urcat preţul.

FILOMELA. — *(Cu bucurie).* Să ştiţi că s'a scumpit. Nu vezi că se urcă toate pe zi ce trece? S'au înzecit preţurile de atunci! N'o s'o poată lua!

NAE. — *(Se bate cu palma peste frunte).* Ptiu, dar uituc mai sînt. Preţul era tot acolo: acelaş preţ 900 lei.

FILOMELA. — *(Supărată).* De ce mai încurci lumea de geaba? Ba că s'a eftenit. Ba că s'a scumpit, nu ştii nici pe ce lume eşti! Pe mine nu te învredniceşti să mă îmbraci mai ca lumea. Mătăchioaia — din fundul curţii, un nimic, o aia şi umblă mai elegantă de cât mine.

NAE. — Dacă le strici numai de cât! Cum îţi cumpăr un lucru, a doua zi nu-ţi mai place. *(O imită).* Ia-mi Nae, pantofii ăia de lac, că mi se scurg ochii după ei! Şi a doua zi, după ce ţi-i am luat, după ce am aruncat câteva sute de lei pe ei: ce, ăştia sînt pantofi?

FILOMELA. — Vrei să te cerţi cu mine acum? Pui pae peste foc? Mor de necaz, turbez, m'apucă alte alea. Mă duc la brutar şi îi spun pe direct că hârtia n'a fost de o mie, ci de o sută de lei.

NAE. — Lesne de zis, dar o să te întrebe de unde ştii. Atunci să te văd.

FILOMELA. — Aşa e, vezi la asta nu m'am gândit, mă dau singură de gol. Dar mai bine dau cărţile pe faţă, mă lipsesc de suta de lei.

NAE. — *(Cu demnitate).* Incet, că mă compromiţi. Până aici. *(Apropiindu-se de ea).* Vai de mine, Filomelo, ai uitat că eşti nevasta mea? Vrei să mă faci de râs pentru atâta lucru? Să fie o sumă mai mare, dute, vino, nu mi-ar fi necaz. Traiul scump, dar aşa!

FILOMELA. — Să ştiu de bine că mă arestează ca hoaţă şi mă bate de două ori pe zi la arest şi tot nu-i las mia. Nae, să'şi cumpere pălăria aia din Smârdan, fii-ar ciocul ei al dracului să-i fie!

NAE. — Treaba ta, fă ce ştii, numai să nu o scrânteşti mai rău şi să-mi pătezi numele, aşa fără nici un profit. E chestie delicată. Numele nostru Ciocoiu spune destul, ca să mai fiu nevoit să-ţi atrag atenţia că trebue purtat cu demnitate. *(Familiar).* Prefer să păstrezi suta, că o să-ţi prinză bine!

FILOMELA. — Eu n'o las, măcar de înfund Văcăreştii. Păi ştii tu, Nae, ce fel de pălărie este aia?

NAE. — Am văzut-o: o pălărie ca toate pălăriile.

FILOMELA. — Nu e ca toate, să n'o ia contesa, că-mi vine dambla! E de pluş, Nae, dalea păroasele, ca de mătase, şi a mea e de fetru, luată dela „comperativă" ca de nemţoaică beată.

NAE. — Slavă Domnului că sînt abia câteva zile de când ai luat-o.

FILOMELA. — E demodată, nu face parale.

NAE. — *(Filomelei).* Pe tine nu te mai mulţumeşte omul să-ţi cumpere şi tot târgul. Dacă îţi place dacă nu, lasă-mă în pace că nu sînt robul tău. Uite colo. *(Ii întoarce spatele şi pleacă).*

FILOMELA. — Du-te, ducea-te-ai învârtindu-te.

NAE. — *(Intorcându-se).* Nevastă!

FILOMELA. — *(Furioasă).* Ce-ţi e?

NAE. — Să nu care cumva să... numele nostru Ciocoiu.

FILOMELA. — *(Intărâtată).* Treaba mea.

NAE. — Eu atâta îţi spun. Să-ţi bagi minţile în cap.

FILOMELA. — Mă ameninţi? Stai să vezi.

NAE. — *(Ameninţător).* Să ştii că nu te mai întorci acasă la noapte. *(Se duce în celalt colţ al scenei).*

FILOMELA. — *(Batjocoritoare).* Nu mai pot de frica ta. Of! *(Dă cu tifla pe urma lui).* Mă prăpădesc! *(Se face că găseştte pe jos, lângă măsuţa din fund, o hârtie de o sută şi dă un ţipăt).* A! dar ce e asta? *(Agită hârtia în sus).* Ia uitaţi-vă! O hârite, norocul meu!

SCRÂNCIOB. — Bravo! *(Lui Coltuc).* Bravo, nene Coltuc. Vino să te pup. *(Il pupă).*

NAE. — *(Se plesneşte cu palma pe obraz).* Mi-a făcut-o idioata.

SCRÂNCIOB. — In sfârşit s'a găsit. Eram sigur că onoarea casei Scrânciob va rămânea şi de astădată nepătată.

LUXIŢA. — *(Cu ciudă).* A, nu cred să fie aia şi nici nu este!

FILOMELA. — *(Furioasă, repezindu-se la ea).* Cum nu e aia? Ce, faci pe proasta? Te arunci la diferenţă? Dă-te pe faţă Luxiţo! *(Lui Coltuc).* Sentimentul, nene Matache!

COLTUC. — Probabil că nu e. *(Lui Scrânciob).* Te-ai bucurat de geaba.

SCARNCIOB. — Asta e frate, ce mai vorbă? De unde să fie alta? S'a găsit, s'a găsit! In caz contrar, dacă nu se găsea, era avantul lui nea Coltuc. *(Examinează hârtia pe amândouă părţile şi citeşte rar).* „Să vii înapoi!" Ei, poftim: lozinca d-rei Luxiţa!

NAE. — Marca fabricei.

SCRANCIOB. — Bravo, bravo, asta e. Uite că e iscălită pe ea şi frăţiorul matale Georgică, îi cunosc perfect slova. Doar azi a iscălit ca martor, la mine la secţie, în ancheta cu bătaia dela hală. *(Lui Coltuc).* Nu spuneam eu!

COLTUC. — *(Lui Nae).* Aşa e? Nu spunea el?

TĂRTĂCUŢA. — Ce surpriză plăcută.

FILOMELA. — *(Triumfătoare se aşeză în faţa d-rei Bobârnac).* Ei, ce mai zici Luxiţo?

LUXIŢA. — *(Incet, Tărtăcuţei).* De câte ori n'am trecut noi pe acolo. A fost la ea, e o hoaţă. *(Tare lui Scrânciob).* Ia să văd şi eu hârtia pe care a găsit-o d-na Filomela, dacă zici d-ta că e a mea? *(Se face că o examinează cu multă atenţie).* Uite, frate, ca asta erea.

COLTUC. — Dacă zici d-ta că asta e! *(Lui Scrânciob).* Tot poliţia săraca!

FILOMELA. — Numai că nu era de o mie. *(Ironică, Luxiţei).* Acum cred că vei înapoia d-lui Coltuc hârtia de o mie şi îi vei mulţumi.

LUXIŢA. — Ce confuzie pe mine. *(Se schimbă cele două hârtii. Coltuc luându-şi mia).* Mulţumesc. *(Examinând din nou hârtia de o sută).* Asta e. Se vede că am plecat cu una de o sută în loc s'o iau pe aia mare de o mie. Graba strică treaba. Asta o să-mi servească drept învăţătură de minte.

COLTUC. — Nu face nimic. Un fleac! Imi pare rău că te văd agitată.

FILOMELA. — Intre o mie şi o sută, o mică deosebire!

LUXIŢA. — *(Riţei).* Filomela a furat hârtia şi apoi s'a făcut că a găsit-o, de teama să nu fie căutată şi să nu dea de dracu.

RIŢA. — Nu vorbi cu păcat, Luxiţo. Când erea să fie căutată, ai văzut bine că n'a aruncat-o.

LUXIŢA. — Atunci a avut alt motiv, pe care nu-l cunosc, dar ea e hoaţa: am văzut-o cu ochii mei, cum a aruncat singură hârtia şi cum a ridicat-o tot ea. O ştiu din şcoală că e o hoaţă. Dealtfel la profesional n'a urmat decât două luni, pentru că a eliminat-o din toate şcolile din România.

COLTUC. — Asta am auzit şi eu: a eliminat'o.

NAE. — *(Ducând într'un colţ pe Filomela).* O făcuşi!

FILOMELA. — Ei ba nu, era să stau să mă uit la ea.

NAE. — Te joci cu focul!

FILOMELA. — Ba de loc: am făcut o faptă bună. Cine mai dă în ziua de azi o sută de lei găsiţi pe jos?

NAE. — Dacă te prindea? *(Se indepărtează).* Cap de muere!

FILOMELA. — *(Supărată).* E treaba mea. Am făcutt ce am făcut dar nici contesa n'o să aibă pălărie.

TĂRTĂCUŢA. — Aveai dreptate Madame Ciocoiu. I-auzi prefăcuta: să piardă o sută de lei şi să susţie că a pierdut o mie. Cât ar fi înşelat Coltuc la cântar ca să-şi scoată paguba?

FILOMELA. — Ţi-am spus eu cu cine aveam de a face? Nici să nu mai vorbim cu ea.

TĂRTĂCUŢA. — Eu plec fără să-i întinz mâna.

FILOMELA. — Eu o să-i întorc spatele.

NAE. — Eu i-aşi întoarce capul.

FILOMELA. — *(Ca o leoaică).* Ce ai zis mă?

NAE. — *(Incurcat).* Că o să întorc capul când oi vedea-o.

FILOMELA. — *(Cu furie stăpânită).* Să ştii că iar îi ung clanţa cu păcură.

SCRÂNCIOB. — Eream fiert, dar nu mă arătam, că sînt tare de înger. Calitatea asta am căpătat-o în poliţie. Să nu te cunoască arestantul, să nu ştie ce gândeşti. Doar era cinstea casei Scrânciob în joc, nene Matache.

COLTUC. — Se întâmplă în cele mai nobile familii.

SCRANCIOB. — Nimeni nu pleca de aici până nu găseam hârtia d-rei Luxiţa, chiar dacă ar fi trebuit să desbrac pe toată lumea la piele. Dacă n'aşi descoperi eu un furt petrecut la mine în casă, de ce aşi mai sta, în caz contrar, în poliţie? Mâine ar fi trebuit să-mi dau demisia cu alai. Şi asta pentru nimic în lume: îmi iubesc meseria. Am luat-o eu moale la început, dar dacă vedem, în caz contrar, că se îngroaşe gluma, strângeam şurupu. La drept vorbind nici n'a fost un furt, ci o simplă întâmplare. In caz contrar nici nu s'ar fi găsit hârtia.

COLTUC. — Când am scos hârtia din buzunar şi am oferit-o, bănuiam că peste câteva minute îmi va fi înapoiată.

SCRÂNCIOB. — (Increzut). Mie îmi spui? Pe mine nu mă poţi lega al gard! Pentru că eu cunosc damele, domnule.

RIŢA. — *(Dându-i cu tifla).* Vai de capul tău ruginitule.

SCRÂNCIOB. — Ascultă încoa, nene Coltuc şi bagă la cap.

COLTUC. — Sînt numai urechi!

SCRÂNCIOB. *(Grav).* Uite cum devine succesiunea dintr'una în alta. Luxiţa nu putea avea o mie de lei, asta era una la mână. Hoaţa de necaz că păgubaşa umfla 900 lei, trebuia să se dea pe faţă, mai ales că era vorba de pălăria aia mare din Smârdan.

COLTUC. — Ia uită-te Domnule.

LUXIŢA. — *(Ia pe Filomela de o parte şi îi spune şuerând printre dinţi).* Tu mi-ai luat hârtia din poşetă, eşti o hoaţă.

FILOMELA. — Eu am fost hoaţă cinstită, pentru că am dat hârtia înapoi, dar tu ai fost păgubaşă şarlatancă, fiindcă te-ai aruncat la cearceaful omului. *(Luxiţa îi întoarce spatele).*

SCRÂNCIOB. — *(Tare în mijlocul scenei).* Nevastă, acum să ne faci câte o cafea că ni s'a uscat gâtul.

TĂRTĂCUŢA. — Nu vă deranjaţi, coană Riţo.

RIŢA. — Nici un deranj, acuşic e gata.

TARTACUŢA. — Da bine că s'a găsit.

RIŢA. — Trebuia să se găsească, soro: numai e poliţie, fără şcoală, ca înainte, e poliţie „tirtată".

NAE. — Mie îmi spui? Tirtată din cap până în picioare.

RIŢA. — Văd eu că râzi de noi, dar n'am timp să-ţi răspund. Aşteaptă dupe cafea.

NAE. — Nu trebue, Coană Riţo, de acum încolo o să plecăm. *(Riţa intră în Bucătărie şi dă un ţipăt).*

SCENA V.

Coltuc, Luxiţa, Scrânciob, Nae, Filomela

SCRÂNCIOB. — Dar ce s'a întâmplat?

TĂRTĂCUŢA. — Ce e, coană Riţo? Ce o fi acolo? *(tare).* Iacă viu! *(Se duce dupe Riţa în bucătărie, dar peste o clipă se aude un nou ţipăt şi amândouă femeile se întorc speriate).*

SCENA VI.

Coltuc, Luxiţa, Scrânciob, Nae, Filomela şi Riţa.

RIŢA. — *(Cu mâna în dreptul inimei).* Vai, cum m'am speriat. *(Lui Scrânciob)* Uite cum îmi bate inima.

TĂRTĂCUŢA. — Un om aproape desbrăcat.

NAE. — Poftim, alta acum! Ce casă colţuroasă, domnule!

FILOMELA. — *(Ruşinoasă se acoperă la ochi).* Bine că n'am intrat şi eu.

SCRÂNCIOB. — Mitruş! Il uitai în bucătărie. M'a cam lăsat memoria. De, ce să-i faci, om cu treburi. Da'n caz contrar trebuia să ne strige şi el.

COLTUC. — Auzii, la teatru, într'o piesă, că mâinile trebuie să fi fost cândva aripi; eu, când îl văd pe Scrânciob, am tot dreptul să bănuiesc că picioarele au fost cândva copite.

SCENA VII

Coltuc, Luxiţa, Scrânciob, Nae, Filomela, Riţa şi Mitruş

MITRUŞ. — *(Intră în mijlocul ilarităţii generale, cu o manta de subcomisar pe el, cu gulerul ridicat, speriat, uitându-se în toate părţile).* M'aţi pus să mă desbrac şi m'aţi uitat în bucătărie. *(Uitându-se în tavan).* Unde eşti, tată Stănoagă, să mă vezi în halul ăsta!

SCRÂNCIOB. — Mai ai şi pretenţii acum? *(Făcând semne de înţelegere celorlalţi).* Mai bine dă hârtia pe care ai furat-o, că intri rău la apă. *(Se apropie de el şi îl ameninţă).* Tu ai comis această infracţiune.

MITRUŞ. — *(Ferindu-se).* Nu da, că spui tot! Eu am luat-o.

VOCI. — A? *(Exclamaţiile de mirare răsună în toată scena).*

SCRÂNCIOB. — Dă-o încoace.

MITRUŞ. — E în bucătărie, am ascuns-o în căptuşala hainei.

SCRÂNCIOB. — Mă, Stănoagă, spui drept? Pe onoarea ta? Aşi vrea s-o văd şi pe asta. *(Scrânciob se duce în bucătărie, urmat de toată lumea, afară de Mitruş).*

SCENA VIII.

Mitruş

(Scrie la repezeală un bilet, pe care îl lasă pe masă şi fuge strigând). Adio, nene Scrâncioabe! *(Intreaga societate se întoarce).*

SCENA IX.

Scrânciob, Riţa, Mitruş, Filomela, Nae, Tărtăcuţa şi Matache

TĂRTĂCUŢA. — A spălat putina.

SCRÂNCIOB. — N'am găsit nimic: Mă miram şi eu!

NAE. — Doar nu era să facă pui hârtia d-rei Luxiţa.

SCRÂNCIOB. — Dar unde e feciorul lui Stănoagă?

RIŢA. — A sburat puiul.

COLTUC. — Săracul!

RIŢA. — Dacă l-ai speriat: te ştie că ai mână grea *(Găseşte biletul pe masă).* Uite un bilet.

SCRÂNCIOB. — *(Citind).* „Nene Scrâncioabe, sînt inocent, ca un nou născut: n'am furat nimic. Mantaua ţi-o trimet mâine, hainele poţi să mi le opreşti, dacă bănuieşti că eu aşi fi autorul furtului. Mulţumesc lui Dumnezeu că am scăpat cu piele din casa d-tale. Servus, Mitruş Stănoagă".

SCRÂNCIOB. — I-auzi al dracului, lasă că îi dau eu lui.

COLTUC. — *(Luxiţei).* Permiteţi, d-ră Luxiţo! Numai o vorbuliţă.

LUXIŢA. — *(Sugându-şi buzele).* Mă rog şi două, dacă vă face plăcere.

COLTUC. — Eşti foarte bună *(Mai intim).* Ţi-ai făcut o ideea rea de mine.

LUXIŢA. — *(Incântată).* Din contră. Ce are a face? *(Convorbirea continuă încet în cea mai mare armonie. Se aude, din când în când, crâmpee din dialogul lor: vai de mine! mersi, n'ai pentru ce, cum se poate una ca asta, pardon, încântată, onoarea e pentru mine).*

FILOMELA. — *(Tărtăcuţei).* Acum vrea să puie mâna pe brutar.

TĂRTĂCUŢA. — Nu vezi că o mănâncă din ochi?

NAE. — Uliul şi porumbelul.

SCRÂNCIOB. — Are cârlig la ea.

FILOMELA. — *(Furioasă).* Ia uitaţi-vă la ea cum face pe minorosiţa, cum dă ochii peste cap şi cum se suceşte de mijloc ca o viespe. Şi secul de brutar moare după fasoanele ei. *(Dă cu tifla lui Coltuc, dar aşa ca el să nu observe).* Na! om mare şi dobitoc. Să ştii că-şi bate joc de ea, nu se poate altfel.

NAE. — Ei şi ce-ţi pasă ţie? N'are decât s'o ia: el o să se pârlească.

FILOMELA. — *(Furioasă).* Şi tu te amesteci?

RIŢA. — Să vorbim drept: Luxiţa e fată la locul ei, şi are pe vino încoace.

FILOMELA. — *(Cu necaz).* Fie la ea acolo!

LUXIŢA. — *(Lui Coltuc).* Eu mă duc să mă îmbrac. *(Ese)*

SCENA X.

Scrânciob, Riţa, Filomela, Nae, Tărtăcuţa şi Matache

COLTUC. — *(Cu bucurie restăpânită, lui Scrânciob).* Scrâncioabe, a sosit vremea să mă adun şi eu dupe drumuri.

SCRÂNCIOB. — Bună fată Luxiţa, familie onorabilă, numai că n'are *(Ca şi cum ar număra bani).*

COLTUC. — Slavă Domnului, de ăştia este, sîntără destui, M'am decis: mâine peste zi o cer.

FILOMELA. — *(Apucată de o criză de nervi, se repede spre uşă, târându-l pe Nae dupe ea).* Dacă aş avea o puşcă mută aşi trage în ea. Hai, Nae, acasă că mă găseşte damblaua!

NAE. — *(Cala cai).* Prr.! Stai încet. *(Tărtăcuţei).* Uf!, m'a sastisit, divorţez.

VOCI. *(Lui Coltulc).* Felicitările noastre.

FILOMELA. — Felicitările se primesc la biserică *(lui Nae).* La Pătrunjel.

SCRÂNCIOB. — *(In mijlocul scenei, vesel din cale afară, felicitând pe Coltuc şi pe Luxiţa, cari apar în uşă).* Ei, ce am auzit să fie cu noroc.

FEMEILE. — *(Inconjurând pe Luxiţa)* Felicitările noastre.

COLTUC. — *(Se apropie de Scrânciob).* Va să zică erai sigur că o să iasă? *(Vesel).* Hoţule!

SCRÂNCIOB. — Cum te văz şi mă vezi, nenişorule; după cum două şi cu două fac patru. Ce să-i faci? Meserie, practică, *(Miros).*

COLTUC. — *(Duce batista la nas şi se dă înapoi).* Mai ales miros.

SCRÂNCIOB. — Am descoperit eu, neică, oribila crimă din „Universul", asta, din Tabaci vreau să zic şi pe asasinul doicilor, dar fleacul ăsta să nu-l descopăr. Floare la ureche.

COLTUC. — *(Cu falsă admiraţie).* Cum poţi tu să obţii atâtea succese? De pildă cum ai dovedit daravera de astă seară?

SCRÂNCIOB. — *(Răsucindu-şi mustaţa).* Ei, domnule! *(Cu pretenţii).* Ai auzit dumneata ce aia psihologie?

COLTUC. — Pisicologie?

SCRÂNCIOB. — Nu, psiho.

COLTUC. — Psiho?

SCRÂNCIOB. — Aşa vezi. Ei, ştii?

COLTUC. — Habar n'am.

SCRÂNCIOB. — Aici e toată ţărăşenia lucrului, în psihologie.

COLTUC. — E vorba de ceva, aşa, de dame, nu?

SCRÂNCIOB. — *(Cu autoritate).* Da şi nu: Se găseşte, adicătelea şi la dame, ca şi la indivizii de ambele sexe. E-n tine, da'— în caz contrar—trebuie să ştii s'o găseşti şi la alţii; iar de nu te pricepi, rămâi şi tu fără ea.

COLTUC. — Explică-te mai iute, că mor!

SCRÂNCIOB. — Când te-am observat că îi dai mia, mi-am zis: par'că l-am pus eu, aşa idee bună a avut; nu tolerează hoaţa s'o vadă pe Luxiţa pricopsită. Scoate ce-a furat, ca să se vadă cât e.

COLTUC. — *(Cu admiraţie comică).* Ei, şi cum spuseşi că îi zice drăciei ăleia?

SCRÂNCIOB. — *(Sărutându-i).* Psihologie, ageamiule!

CORTINA

Mişcarea culturală

PĂCATUL, dramă în trei acte şi un prolog de d-na Lucreţia Petrescu. (Editura Cartea Românească).

Piesa d-nei Lucreţia Petrescu, susţinută cu atâta râvnă zgomotoasă de d. Brătescu-Voineşti, a apărut în volum. Vom cunoaşte în sfârşit, şi noi muritorii, opera pentru care d. Brătescu-Voineşti s'a războit prin anticipaţie cu critica, piesa, care a inspirat d-lui Voineşti rândurile următoare: „Mă gândeam când am terminat cetirea acestei piese: care din marii noştri scriitori ar fi putut-o scrie? Şi am ajuns la încheerea că numai Caragiale, în colaborare cu Vlahuţă ar fi putut făuri un asemenea giuvaer".

Lăsând la o parte faptul că o asemenea caracterizare nu înseamnă absolut nimic, întrucât chiar cel mai umil cunoscător al literilor române nu-şi poate închipui cum ar fi posibilă o colaborare între aceşti doi autori, atât de deosebiţi ca sensibilitate şi mentalitate, — şi încă apropierea de nume ce se face între autoarea piesii „Păcatul" şi aceşti doi fruntaşi ne arată cât de sus socoate d. Voineşti, lucrarea prefaţată de d-sa. Dar cum ilustrul academician a avut grija să scrie şi următoarea frază: „Şi cu câtă măestrie sînt *puse* fiecare *exact* şi *precis* la locul unde se cuvine să fie *puse*", înţelegem imediat că oricât de *exact* şi *precis* ar fi *puse* lucrurile la locul unde merită să fie *puse*, piesa d-nei Lucreţia Petrescu, trebuie judecată în afară de aprecierile critice ale prefeţii, ca o lucrare de sine stătătoare, fără codiţă explicativă.

* * *

In casa boierului Bogdan Dragnea Merişanul, Jupâneasa Maria, soţia lui, îngenuchiată în faţa iconostasului, plânge şi se roagă. Jupâneasa Maria cere bunăvoinţa celui Atotputernic; Maica Tudora, îngândurată dă cu bobii ca să întrevadă tainele destinului nepătruns. Dar sorţii tot a rău arată. Aşa a fost scris. Jupâneasa Maria, va avea şi de astădată o fată. Mai are patru copii, numai fete, pe Sanda, Anca, Floarea şi Călina.

Dacă şi al cincilea e tot fată? Boierul Bogdan Dragnea Merişanul, aşteaptă cu nădejde şi sbucium un băiat, care să-i ducă neamul mai departe. Ce e jupâneasa Maria de vină, dacă Domnul nu se milostiveşte şi de suferinţele ei, dăruindu-i un fecior? Ea îl aşteaptă cu mai multă nerăbdare, fiindcă înţelege că Bogdan Dragnea Merişanul ca să-şi asigure neamul ar fi în stare s'o gonească şi să-şi ia altă femeie. I-a spus de-atâtea ori. Acuma simte că inevitabilul se apropie. Cu puterea de sacrificiu, care zace în sufletul femeii, ea ar suporta despărţirea tocmai fiindcă îl iubeşte pe Bogdan Dragnea. Dar e mamă. Şi se gândeşte la copiii ceilalţi, la celelalte patru fete. Ce sînt ele de vină să îndure nenorocirea? Şi jupâneasa Maria se chinueşte, suferă şi plânge, fiindcă nici lacrimile şi nici rugile nu pot îndrepta soarta atât de protivnică.

Atunci bătrâna Tudora îi dă un sfat; un sfat groaznic, dar salvator. O ţigancă, care murise în durerile facerii născuse un prunc, un băiat. Dacă Jupâneasa Maria, care aşteaptă copilul dintr'o clipă într'alta va naşte o fată, să schimbe copilul.

Jupâneasa Maria se revoltă. Să crească la sânul ei un copil străin, să poarte un ţigan numele Merişenilor, să suporte o viaţă întreagă un intrus şi să-l iubească, să aibă mai ales, permanent înaintea ochilor ei, păcatul de a-şi fi lepădat cu deplină conştiinţă propriul ei copil pentru un străin? Nu, nu se poate. Şi totuşi, când în durerile facerii, Jupâneasa Maria aude că Bogdan, care aştepta băiatul, se întoarce dintr'o scurtă călătorie, consimte să schimbe fetiţa pe care Dumnezeu i-o dăduse şi de astădată, pe pruncul de ţigan, adus de Mama Tudora. Boierul Bogdan Dragnea vine în ultima clipă. Cere să-şi vadă băiatul. El nici n'admitea să fie altceva. Il ia în braţe şi'l sărută. Jupâneasa leşină, părintele fericit nici nu bagă de seamă. Deacum deabia îşi va iubi soţia, deacum îşi va simţi cu adevărat rostul său în lume, deacum însă tragedia începe pentru Jupâneasa Maria.

Au trecut ani mulţi. Feciorul ţigăncii e acum boierul Ilieş Merişanul. Un boieraş neastâmpărat, rău, vanitos, stricător, afemeiat şi răsfăţat. Face numai rele, batjocoreşte pe bătrâna Tudora, se leagă de fetele de casă, bate argaţii, îşi face de cap. Bătrânul boer Bogdan îl răsfaţă şi-l iubeşte la nebunie. Tot ce face Ilieş e bun! Nimic nu e prea scump pentru el. Toţi ceilalţi copii îi sînt de prisos. Şi în dragostea lui aproape patalogică pentru Iliaş, asemănătoare lui Père Goriot, boierul Bogdan se gândeşte să-şi desmoştenească pe ceilalţi copii în favoarea lui Ilieş. Cele dintâi două fete pe care le-a măritat i-au înjumătăţit averea. I-a mai rămas două fete şi Ilieş. Bătrânul hotărăşte să-şi călugărească fetele şi să le trimită la mănăstire. In felul acesta, restul averii va rămâne întreg la dispoziţia lui Ilieş.

Ca să-şi poată dezvălui acest plan, care'l munceşte de ani de zile, bătrânul nu aşteaptă decât o împrejurare. Şi fără să întrebe pe cineva el hotărăşte ca Ilieş să ia pe fata armaşului Udrea. Ce-i pasă lui că fiică-sa Anca, mai în vârstă ca Ilieş, voia să se căsătorească cu Drăgan, fiul armaşului. Bătrânul se opune. Fata se va duce la mânăstire. Se va căsători Ilieş, căruia îi va rămâne toată averea, sporită încă prin această căsătorie.

Dar jupâneasa Maria trăieşte. Ea vede toate, suferă şi plânge. Numai mama Tudora o pote înţelege. Feciorul ţigăncii îi desmoşteneşte acum copii, îi trimite fetele la mânăstire şi e gata să-i batjocorească şi casa. Fiindcă Jupâneasa Maria nu s'a putut despărţi, cum era şi firesc, de propriul său copil, a reţinut-o la curte. Crisanda, copilul ei poartă nume de împrumut, trăeşte între fetele de casă şi acum Ilieş, ţiganul impostorul, chiar în ajunul nunţii, se ţine după Crisanda şi vrea s-o seducă. Durerea Mariei nu cunoaşte margini. Să fii mama unui copil, care nu e al tău şi să vezi cum acesta urmăreşte să-ţi necinstească copilul tău adevărat, pe care tu nu poţi şi n-ai dreptul să-l aperi,—e de sigur tragic. Şi în mijlocul acestor nenorociri, cari se precipită una peste alta, Jupâneasa Maria îşi surprinde copila, pe Anca, gata să se sinucidă, fiindcă e trimisă la mânăstire de bătrân, tocmai când se credea mai fericită, în ajunul logodnei ei cu Drăgan.

Şi asta de ce? Ca Ilieş să fie cât mai bogat.

In faţa acestor nenorociri, Jupâneasa Anca se revoltă, îşi dă seama că toate năpastele provin din pricina lui Ilieş şi voeşte să repare păcatul. Cum Ilieş poruncise Crisandei să-i aducă un pahar cu vin în cameră, voind astfel să-şi satisfacă planurile sale josnice, Jupâneasa Maria, toarnă în vinul preparat pentru Ilieş, otrava cu care Anca trebuia să se sinucidă şi i-l încredinţează Crisandei. Urmează următoarea scenă din actul al treilea:

JUP. MARIA. *(se uită împrejur cu teamă, apoi grăbită scoate scoate praful şi toarnă în pahar).* I-o fi schimbat oare gustul? Să vedem. *(mestecă cu linguriţa şi gustă).* Nu, de loc. E dulce de tot şi atât de aromat. Par'că n'aş fi pus nimic. Dacă o fi minţit Armeanul? Ba da, pe limbă o aspreală. Nu se prea bagă de seamă. O crede că vinul a fost mai învechit. O doamne, numai de n'ar simţi nimic. *(tot ce a vorbit, tot ce a făcut s'a petrecut repede).*

(Intră Crisanda).

CRISANDA. — Stăpână, m'ai chemat?

JUP. MARIA. — Da, Crisando. Conaşul Ilieş a poruncit, ca tu să-i duci vinul. Uite paharul.

CRISANDA. — Cum, stăpână, mă trimiţi chiar D-ta?

JUP. MARIA. — Du-te cu paharul şi stai numai până-l bea. Să-i zici aşa: am venit cu vinul, dar trebue să mă întorc s'ajut stăpânei la desbrăcat. Dar mă 'ntorc îndată. Aşa să-i spui. Să-i juri, de nu te-o crede. Şi întoarce-te şi-mi spune dacă a băut vinul. Să vii îndată. *(Crisanda ese cu tava).*

JUP. MARIA. *(aşteaptă la uşe nerăbdătoare intoarcerea Crisandei).* — Nu mai vine, Doamne, nu mai vine. N'o fi oprit-o? Nu i-o fi dat şi ei să bea? Acu mă duc după dânsa. Ba da, vine.

CRISANDA. *(intră cu tava şi paharul gol).*

JUP. MARIA. — L'a băut?

CRISANDA. — Da pân'la fund.

JUP. MARIA. *(cu o expresie de extatică bucurie şi uitând de prezenţa Crisandei).* L-a băut! Mântuită eşti Anca! Şi Crisanda e mântuită!

CRISANDA. *(timid).* — Şi mi-a zis, stăpână, să mă întorc îndată, că...

JUP. MARIA. — N'ai grije. Mergi de te culcă. N'are să te cheme. A fost cam tare vinul.

(Cortina).

Ilieş moare. Şi ca bănuelile să nu cadă asupra Crisandei, Maica Tudora, spune că ea a preparat vinul şi poate că din greşeală a pus ierburi otrăvitoare. In urma acestei mărturisiri bătrâna moare. Jupâneasa Maria spune că va pleca la mânăstire. Bătrânul cade zdrobit pe corpul lui Ilieş. Până la sfârşit nimeni afară de Jupâneasa Maria nu cunoaşte taina Crisandei şi a lui Ilieş.

* * *

Acesta e subiectul piesei.

Nimic nu justifică însă de ce acţiunea se desfăşoară în Moldova pe timpul domniei lui Vasile Lupu, cum indică autoarea atât de precis, în prima pagină a volumului. Faptul s-ar fi putut întâmpla tot atât de bine pe vremea lui Cantemir, Vlad Ţepeş, Brâncoveanu sau chiar în zilele noastre. Lipseşte culoarea care o poate fixa în epoca indicată de autoare. Desigur însă că mânăstirea, fetele de casă, alungarea Jupânesei Maria dacă n'ar căpăta un băiat etc., amănunte care ajută la desfăşurarea acţiunii, aşează lucrarea în trecut, fără s-o încadreze însă cu preciziune într'o epocă.

Caracterele sînt în general mai mult schiţate. Le lipseşte adâncimea deşi sînt conturate. Situaţiile însă din punct de vedere dramatic sînt determinate. Şi e o greşeală pentru desfăşurarea acţiunii că se bănueşte evoluţia dramei. Ultimul act nu adaugă însă nimic şi socotim sacrificiul Mamei Tudora ca melodramatic, inutil şi forţat.

Exageraţiunile, cari au însoţit apariţia d-nei Lucreţia Petrescu în literatură nu pot contribui decât la creiarea unei atmosferi greoaie şi imposibile. „Elle ne méritait pas ni cet excès d'honneur, ni cette indignité".

Insemnări teatrale

DOAMNA LUI IEREMIA, piesă în 5 acte de d-l N. Iorga la *Teatrul Naţional*.

D-l N. Iorga înscrie cu *Doamna lui Ieremia* un moment în drama istorică românească. In locul romantismului, care avea ca unică preocupare slăvirea sentimentului patriotic şi ca fond dramatic, veşnicul conflict dintre boeri şi domnitor, intrigile dela curte, sfâşierile interne, *Doamna lui Ieremia,* aduce ca obiectiv estetic creiarea unor tipuri vii, de etern şi adânc omenesc.

Ca în dramele shakespeariene, Doamna lui Ieremia, întocmai ca Lady Macbeth are o actualitate vie, o pasiune dominantă, ambiţiunea adânc omenescă, setea de putere şi de parveniri. Doamna lui Ieremia e un suflet şi nu o rezultantă istorică a unor împrejurări, ea trăieşte, suferă, se chinueşte şi se realizează integral, ca o desăvârşită personalitate.

Această piesă, care încadrează o întreagă perioadă istorică se leagă prin unitatea sufletească a eroului principal. Feciorii Doamnei lui Ieremia sînt pretexte ale ambiţiunii sale bolnăvicioase. Fiindcă numai ea există şi luptă. Caracterul şi ambiţia ei se oţelesc prin înfrângeri şi biruinţe repetate.

Tipul Doamnei lui Ieremia rămâne în literatura dramatică originală ca exemplu şi ca un punct de plecare pentru drama istorică realistă.

SCARLAT FRODA

* * *

Primăvară

Nu mai aştept scrisori şi nu mai scriu...
Iubita mea aleargă pe câmpie
cu soarele în părul auriu,
uşoară ca un fulg de păpădie.

Şi soarbe plinul vieţii 'n miez de vrej
şi-şi limpezeşte faţa 'n ape vii
iar vântului i-întinde d'albe mrejii
din crengi cu flori albastre — argintii.

Apoi păduri sihastre ea colindă,
întinerind tufani aduşi de şale
şi şueră 'n ghioacele de ghindă
chemând din ţarcuri turmele pe vale.

In boarea nopţii fruntea-şi înviorară.
La cer râvneşte pietrele de preţ,
când stele cad în apa dela moară
şi luna cărunţeşte norul creţ.

Nu mai aştept scrisori şi nu mai scriu
când primăvara râde, crud, pe şesuri
cu-amurgul ca un cearcăn vioriu
pe ochii-închişi cu mii de înţelesuri.

Petre Strihan

* * *

Ardealul cultural, literar şi artistic

CRONICA SĂPTĂMÂNII

Mişcarea culturală a săptămânii la Cluj, se închide în zidurile instituţiilor propovăduitoare de artă dramatică şi în paginile câtorva reviste cari împestriţează cu apariţia lor rară peisagiul trist şi pustiu al vieţei noastre culturale.

Teatrul Naţional, alternează spectacolele cu Opera de Stat în aşa fel că o zi e pentru teatru şi alta pentru Operă. D. Zaharia Bârsan s'a îngrijit ca pe scena acestui singur teatru românesc din Ardeal să se reprezinte clasicii noştri şi din vreme în vreme o comedie din autori streini, aşa ca mosaicul repertoriului să fie cât mai plăcut şi mai instructiv. Nu de mult, Teatrul Naţional a sărbătorit pe artistul societar Stănescu Popa în cadrele unei reprezentaţii festive, când s'a jucat „Păiajenul" de A. de Herz, unde sărbătoritul a creat unul din cele mai reuşite roluri ale sale. Acum, în săptămâna aceasta, teatrul a prezentat o interesantă premieră „Sărutul morţii" în patru acte de L. de Goriadec localizată de doctorul Aurel Voina din Cluj. Subiectul e neobişnuit prin faptul că întreaga piesă e născută dintr'o tendinţă de îndreptare socială. Un doctor luminat, studiind vastele probleme, cari distrug şi ucid societatea, e căpitan în armată în vremea războiului. Rănit ajunge într'un sat din Moldova la un unchiu al său, unde se cunoaşte cu o familie din Bucureşti, refugiată.

Stella — singurul copil al boierilor refugiaţi, e crescută în tradiţiile încărcate cu prejudecăţi ale unei falşe morale şi întreaga-i educaţie e creată după modelul predominant astăzi: **să cunoască cât mai puţine realităţi şi cât mai multe minciuni convenţionale.**

Ajungând în contact, zilnic cu doctorul Marţian, discuţiile vii şi argumentele se succed între ei, dând aspectul unei hărţueli dârze între două concepţii sociale: Morala şubredă şi falşă a convenţiunilor şi concepţia serioasă, adâncă şi temeinică a realităţilor pe care le va întâlni fiecare muritor.

Doctorul triumfă, Stella inteligentă şi ageră prinde repede înţelesurile crude ale dedesubturilor sociale şi are puterea să privească în ele senină şi conştientă de schimbarea ce trebue să-şi îngăduie în fiinţa ei. Pătrunsă de grozăvenia mizeriilor şi-a suferinţelor omeneşti se duce ca soră de caritate la trenul sanitar al doctorului Marţian, deşi părinţii se luptă să „repare" ce-a „stricat" doctorul în ea, neţinând-o la vechile ocupaţii de... fată de măritat. Stella era logodită de mult cu Jean, un tânăr bolnăvicios care era în armată şi căzuse prizonier la inamic... Doctorul ştia acesta, dar nu cunoştea pe tânărul logodnic. Prinse dragoste de Stella, fără însă a i-o mărturisi.

Pacea îi readuce la viaţa normală. Familia Stelii vine la Bucureşti, doctorul Marţian deasemenea îşi deschide cabinetul medical pentru specialitatea sa. Intr'o zi, vine la el un tânăr, spunând că înaintea căsătoriei, vrea să ştie dacă e sănătos, deoarece odată a avut o boală... Doctorul îi spune că cel puţin trei ani nu se va putea căsători. Tânărul observă pe biroul doctorului, fotografia Stellii. El era logodnicul ei... Presupune că doctorul l-a minţit, spunându-i că este bolnav, pentru a-şi asigura sie-şi pe Stella. O puternică luptă se dă în el, în sfârşit se convinge că e bolnav şi în ziua nunţei, fuge. După doi ani de hoinăreală în lume, în timp ce Stella biruind prejudecăţile sociale, îl iubeşte tot aşa de mult — el e descoperit trăindu-şi ultimele zile, într'un spital de provincie. Adus la doctorul Marţian, el nu e lăsat să apară în faţa Stelli, decât stând în întuneric şi vorbind de acolo. O scenă puternică se produce acum, Stella cere să fie lăsată să-l vadă, el nu vrea. In sfârşit, cedează, lumina scapără şi în faţa Stelli stă ruina unuia care a fost om. Un ţipăt sfâşietor la vederea grozavei arătări omeneşti şi tragedia unei vieţi se încheie zguduitoare.

— E fără îndoială, o pronunţată tendinţă în toată piesa Dar jucată aşa cum a fost la Cluj, are un perfect aspect dramatic. E desigur, mai ducător la scop acest fel de pătrundere în dedesubturile vieţii omeneşti, decât o conferinţă fie cât de savantă.

* * *

Opera Română, a avut ca ultimă premieră „Terra Baika" (In valea Cataloniei), o dramă lirică în trei acte de George d'Albert. Subiectul e un amestec din viaţa păstorilor din pitoreştii Pyrinei, aduşi de viaţă în culisele vieţii uşoare ale cavalerilor romantici — viaţă pe care n'o cunosc. Atât partea vocală, cât şi jocul, au fost bine susţinute de d-na Aca de Barbu şi d-nul Constantin Pavel, artişti de valoare ai operii din Cluj. In curând, va fi reprezentată opera „Făt Frumos", cu subiect şi motive româneşti.

* * *

Teatrul maghiar. In zilele de 11 şi 12 Aprilie, Teatrul maghiar a sărbătorit jubileul îndoit al directorului său, Dr. Eugen Ianovici. Acest artist al maghiarilor dela noi, a împlinit treizeci de ani de activitate scenică şi douăzeci şi doi, ca director de teatru.

Intr'un articol precedent, am ţinut să arătăm munca acestui director de teatru, pentru cultura artistică a minorităţii maghiare din Ardeal.

Sărbătorirea nu s'a mărginit la Cluj. Pe cât ştiu, în toate centrele Ardealului, unde sunt minoritari maghiari, în număr mai mare, s'a serbat jubileul doctorului Ianovici.

In prima seară a jubileului, la ora 8, teatrul era archiplin. Ridicându-se cortina, pe scenă s'au văzut grupaţi toţi artiştii şi personalul technic-administrativ al teatrului, delegaţii diferitelor instituţiuni, corporaţii şi oraşe din Ardeal. Condus pe scenă, d-nul Ianovoci a fost primit cu aplauze, cari au durat la nesfârşit. Apoi, a început seria cuvântărilor, deschisă de reprezentantul primăriei oraşului Claj, care a urat cele bune, în numele Clujului românesc. A răspuns d-nul Ianovici în româneşte, făcând apel la frăţie în lupta pentru lumină şi asigurând ţara Românească, că va fi slujitorul culturii şi numai al culturii şi deaci înainte. Au urmat ceilalţi cuvântători, fiecare încheind cuvântarea cu prezentarea cadoului adus.

După acest început, s'a jucat „Tartuffe" de Molière, cu d-nul Ianovici în rolul titular. Jocul lui e superior sub toate aspectele, şi calităţile artistice îi sunt în plină vigoare. A doua zi a jucat în rolurile titulare din „Banul Bank", „Faust" şi „Hamlet", din fiecare câte un act.

TIBERIU VORNIC.

Cărţi şi Reviste

PAUL GERALDY — LE PRELUDE, romanul din urmă, al poetului este mai întâi de toate o lucrare de o sensibilitate şi o fineţe întâlnită nu atât în „Toi et moi" cât în piesa de teatru „Aimer", jucată anul trecut la Comedia Franceză. Subiectul romanului nu este prea nou. Suntem în preajma lui Stendhal, dar nu întâlnim la Géraldy aprinderea romantică din „Chartreuse de Parme".

Un tânăr e determinat de familia lui să se însoare cu o parisiancă încântătoare: Hélène Astier. Legătura aceasta i se pare eroului nostru prea din convenienţă şi ezită să traducă în fapt ceeace ai lui doreau cu nerăbdare. Pleacă dar, pentru un timp, în călătorie, să cunoască lumea. Intr'o localitate oarecare întâlneşte o altă Hélène, o italiancă, părăsită de soţul ei pentru o călătorie îndelungată, şi care-şi plimba melancolia cu un băeţaş, de patru sau cinci ani, în apropierea frumoaselor localităţi de lângă lacurile italiene. Intriga romanului e ţiesută în jurul legăturii de dragoste a eroului nostru pentru aceasta de a doua Hélène. Dar aventura, care ca toate aventurile de soiul acestora îşi urma mersul ei firesc, ia sfârşit atunci când soţul îşi anunţă sosirea. Tânărul se întoarce la Paris, unde tot cea de-a doua Hélène vine şi-şi reclamă dragostea. Sunt siliţi să renunţe, în cel edin urmă, amândoi: Hélène se reintoarce la soţul şi copilaşul ei, tânărul la cea dintâi Hélène cu care se căsătoreşte... Acum cunoscuse lumea.

Lipsit cu totul de o ideologie, romanul nu rămâne totuşi fără interes. Ceeace face farmecul acestei povestiri sunt descrierile mişcătoare ale scenelor dintre cei doi îndrăgostiţi; autorul n'a intrat prea mult în analiza stărilor sufleteşti, ci a stăruit să descrie mai mult cadrul acestei povestiri, neuitând să reliefeze temperamentul aprins al Hélène-i dela Sud.

Romanul nu întrece, calitativ, celelalte romane ale Franţei de azi. Este însă un crâmpeiu de viaţă descris cu foarte multă poezie. Citirea lui interesează până la un punct, deşteaptă în sufletul cititorului nostalgia unui sentimentalism duios şi desfaţă.

* * *

LES NOUVELLES LITTERAIRES (no. 76 — 29 Martie) e nevoită, începând cu data de mai sus, să-şi micşoreze calitatea hârtiei, înmulţindu-şi, în schimb, numărul paginilor (dela 6 la 8). Tot odată dă mai multă atenţie operilor originale, publicând nuvele, versuri, fragmente de roman, etc... In noua-i înfăţişare „Nouvelles littéraires" continuă să rămână cea mai bună gazetă de informaţie literară a Franţei.

Un articol de fond al lui **Benjamin Cremieux** vorbeşte despre comedia italiană. Articolul este o „marginală" la cartea lui **Pierre Louis Dachartre:** „La Comédie italiene", apărută de curând. Trei articole din pagina întâi discută personalitatea artistică a celor trei laureaţi ai premiului Balzac: **Pierre Dominique** (cu „Notre Dame de la Sagesse"), **Paule Régnier** (cu „La Vivante Paix") şi **André Thérive** (cu „Le plus grand péché"). Din articolul lui **Bernard Fay** asupra lui Stéphane Mallarmé scoatem câteva juste caracterizări. Mallarmé a căutat întotdeauna să dea poeziei sale o preocupare dezinteresată şi abstractă. Pentru aceasta poetul a ştiut să dea întrebuinţare termenilor rari, savanţi sau vechi. In poezia lui cuvântul constitue o alegorie care pentru fiecare **individ are o valoare particulară.** Punctuaţia departe de a-i servi drept element de marcat opririle fixate de gramatică sau de logică, nu-i hotărniceşte decât gândurile şi sentimentele. Respectă cezura, rima, caută aliteraţia şi inventează imagini minunate, subtile, infinit de bogate, căci Mallarmé ştie să evoace şi să apropie impresiuni de tot felul:

La vierge, le vivace et le bel aujourd'hui
Va-t-il nous déchirer avec un coup d'aile ivre,
Le lac dur oublié que hante sous le givre
Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui
Un cygne d'autrefois...

Un portret asupra romancierului şi dramaturgului rus, **Simeon Iuşchevici** semnează A. Pierre.

* * *

RAMURI, DRUM DREPT (1 Aprilie) revistă craioveană a d-lui **N. Iorga** apare cu un sumar variat. Are versuri de d-nii **Nichifor Crainic, Ion Sân-Giorgiu, N. Iorga** şi **Radu Gir.** Alegem pentru cititorii noştri o strofă din poezia de imagini a d-lui **Nichifor Crainic:**

Atârnă'n cerul de cenuşă
O margine de lună moartă
Incovoiată ca o toartă
De căldăruşă.
Tăcere, în tăceri te simţi
Şi seara e ca şi serile
Când greieri rod cu mii de zimţi
Tăcerile.

Un articol de fond al d-lui N. Iorga arată marea apropiere dintre basmele franceze şi cele ale noastre şi émité ideea unei vaste lucrări asupra basmelor din întregul domeniu romanic.

* * *

FLAMURA (Martie), o altă revistă craioveană, reapare cu colaborarea d-lor **Dem. Basarabeanu, Emil Serghie** şi **George Voevidca** — pentru poezie şi **Eugen Relgis, R. Bardeş** şi **M. Drumeş** — pentru proză. De relevat traducerea d-lui **T. Ulmu** din Horaţiu, din care se vede că traducătorul a ştiut să găsească expresia cea mai nimerită a limbei noastre. Un singur citat:

Când luna bate'n codrii, Venera cântă'n luncă
Şi graţii voluptoase cu Nymfe ies la jocuri,
Pe când Vulcan împarte Cyclopilor din muncă
Şi'n grabă în cuptoare aprinde iarăşi focuri.

Cronica dramatică, scrisă cu nerv de d. **M. Drumeş,** oglindeşte întreaga viaţă teatrală a Craiovei.

* * *

DATINA (Martie-Aprilie) o altă revistă care apare la T.-Severin sub direcţiunea d-lui **M. Guşiţă** vine să se alăture la mişcarea culturală din Oltenia. Din numărul dublu care ne-a căzut acum în mână, ne încântă nuvela „Vârful Neagului" a d-lui **Julian Predescu** şi mai ales un articol asupra scriitorului Cezar Petrescu semnat de d-l **Const. D. Ionescu.** In restul numărului articole de d-l M. Guşiţă şi versuri de d-nii **I. Vania, D. Iov** şi **Iustin Ilieşiu.** O frumoasă traducere din Longfellow semnează d-l **P. Grim.**

G. B.

* * *

INSEMNĂRI

Numărul viitor, cu două ilustrații în culori, va fi numărul de Paște, închinat în întregime naturii, care învie în preajma zilelor Invierii.

Ca și numărul trecut, de Crăciun, va cuprinde fragmente din opera scriitorilor vechi și noui, precum și materie inedită semnată de contimporani. Va fi mai mult o antologie a Naturei, cum a fost numărul de Crăciun, al Copilăriei, și cititorii vor avea prilejul să-și amintească felul cum a fost înfățișată natura în opera scriitorilor români.

Biblioteca „Dimineața"

Cărțile devin din ce în ce mai scumpe. Hârtia și celelalte nevoi tehnice impun editorilor prețuri care te fac să fugi din librării. De cărțile străine, nici nu te mai poți apropia. Jocul valutei, rânjește ironic nevoilor culturale ale omului, și mai ales tineretului care a ajuns să-și risipească timpul și banul, căpătat de-acasă, cu tot soiul de publicațiuni puțin recomandabile. Afară de revistele literare, care luptând cu vitregia tiparului, mai pot sta la îndemâna oricui și corespunzând pungilor cele mai sărace, nimic nu vine în ajutorul celor lacomi de cultură.

Bibliotecile de popularizare, așa cum a fost la noi, „Biblioteca pentru toți", apărută din imboldul harnicului librar Müller și în paginile căreia au apărut cele mai frumoase mărgăritare ale scrisului românesc, alături de traduceri izbutite, din marii scriitori streini, imitând „Bibliotecque Nationale", a Francezilor și vestita „Reclam" a Germanilor, par a fi acelea care corepund azi mai mult ca oricând, nevoilor noastre culturale.

Iată pentru ce vasta intreprindere a ziarelor „Adevărul" și „Dimineața", începe, de azi, tipărirea unor foarte interesante volume (format mic, în 64 de pagini), care vor alcătui „Biblioteca Dimineața", chemată să umple un gol în mișcarea noastră intelectuală.

Incepând cu „Războiul" de M. Sadoveanu **și cu schițele „Diavolul",** de I. Agârbiceanu, **noua publicație pornește sub cele mai bune auspicii și numele acestor doi fruntași ai literaturei, sunt o chezășie pentru grija pe care o pun, cei ce se îngrijesc de tipărirea ei.**

Vor mai apărea zilele acestea, o traducere din limba engleză, a d-lui Victor Ion Popa, „Spitalul" de P. I. Jouve, apoi schițe de Galaction, Slavici, A. de Herz, etc...

„Biblioteca Dimineața", pune la îndemâna tuturor, pe prețul de șease lei, fie o bună traducere din scriitorii streini, fie culegeri de schițe din autorii români, amintiri, studii, memorii, știință populară, etc....

„Dajdia Scriitorilor"

Sub titlul de mai sus, confratele Gala Galaction a scris în „Adevărul Literar" de la 30 Martie, un articol, prin care dă semnalul de alarmă asupra viciilor și patimilor ce au pus stăpânire pe sufletul neamului Românesc și chiamă la luptă, pentru stârpirea acestui mare *rău*, pe toți purtătorii de condei.

In adevăr, nu s'a văzut nici odată bântuind cu atâta furie ca azi, atâtea patimi și atâtea vicii cari pustiiesc sufletul, întunecă mintea, duc la adevărată pierzare.

Zilnic luăm cunoștință din ziare, despre atâtea fapte omenești, adevărate monstruozități, cari altă dată petrecându-se așa rar, ne cutremurau de groază, dar pe cari astăzi, le înregistrăm ca pe niște simple fapte diverse și aproape nu ne mai impresionează, tocmai pentru că se petrec atât de des.

Ce înseamnă oare sutele de crime, de împușcați și spânzurați, de aruncați înaintea trenurilor, etc., decât o totală desechilibrare a minții și sufletului acelora ce alcătuiesc acest spectacol înfiorător și cari n'au avut parte de o educație sănătoasă, îngrădită de legile moralei și virtuților ce fac din *om* vietatea cea mai superioară din câte trăiesc pe pământ.

Galaction. (Părintele Grigore)

Dar dacă lucrurile stau așa, — acei cari au menirea să stăvilească aceste fără de legi, prin puterea cuvântului grăit și scris trebue să stea cu brațele încrucișate, privind nepăsători la tot ce văd și aud?

Cine ar putea să lupte cu mai mulți sorți de isbândă, pentru stârpirea viciilor, pentru înfrânarea poftelor desmățate, pentru nimicirea patimilor ce s'au năpustit ca niște duhuri rele asupra sufletului nostru?

Pe deoparte *Preoții* din ușa altarelor bisericești iar pe de alta *Scriitorii Neamului!*

Unii dintre cei dintâi luptă din răsputeri, căutând să aducă pe calea cea bună sufletele rătăcite.

„Ce fac însă scriitorii?"—s'a întrebat Gala Galaction, când a scris articolul „Dajdia Scriitorilor", pentru ca apoi să-și îndemne confrații purtători de condei:

„Să-și lase fiecare câtva timp răzorul său predilect și să vină să lucreze în țarina nevoilor obștești alegându-și forma și mijloacele ce-i convin: poem, nuvelă, dialog, discurs, poveste, ce voește și ce poate, dar un singur gând să-i unească pe toți și toți să se întâlnească la aceiaș răspântie: din lucrarea fiecăruia să iasă o precisă și sănătoasă învățătură pentru popor". care să pună capăt stărei nenorocite în care înotăm azi.

Nu știu ce răsunet a avut chemarea lui Gala Galaction în sufletul scriitorilor, dar această chemare trebuia să trezească pe fiecare din visurile de artă și, — asemeni răspunsului pe care l'au dat voinicii neamului, când a răsunat goarna, vestind primejdia războiului, — să răspundă și ei toți, alergând să unească puterea lor cu puterea aceluia ce a ridicat de astă dată steagul, și a sunat alarma, căci și acum este vorba de o primejdie, tot atât de mare ca a războiului, ba poate chiar mai mare, dacă stăm să ținem seamă că războiul este ceva trecător, în timp ce viciile și patimile de tot felul, când nu luăm măsuri să le stârpim, duc la rezultate atât de pustiitoare!

Isbânda ar fi sigură.

Insăși poporul a dat dovadă de voință, înfrânându-și patimile.

Amintiți-vă cazul relatat în ziare de curând, că sătenii din nu știu care comună, au jurat să nu mai pună pe limbă o picătură de rachiu și au isbutit să-și țină jurământul.

E lucru sigur că această hotărâre nu au luat-o simultan acei săteni, ci trebue să fi fost unul mai inimos și mai înțelept, care să le arate primejdia și să-i îndemne a lua această hotărâre.

Ce rod minunat a avut îndemnul unui singur om: a scăpat un sat întreg din ghiarele alcoolismului!

Câte roade de acestea nu am avea, deci, dacă ne-am ridica toți din toate părțile și am spune cele ce trebue să spunem, combătând noianul de rele ce ne bântue astăzi moralmente.

Dar, dacă sufletul meu a vibrat puternic, la citirea rândurilor confratelui Gala Galaction și am luat condeiul să scriu cele de mai sus, — o întrebare ce-mi pun, stărue să mă chinuiască, fără să găsesc eu însu-mi răspunsul, cunoscând cum se pot sprijini sau mai bine zis, cum nu se sprijinesc la noi în țară inițiativele ce se iau pentru a se veni în ajutorul masselor populare.

Iată întrebarea:

Cine va publica și răspândi scrisul nostru în acest scop,— admițând că Scriitorii Neamului, conștienți de menirea și puterea lor, ar răspunde așa cum se cuvine îndemnului făcut de Gala Galaction, — știut fiind că Scriitorii, din punct de vedere material, nu pot face aceasta pe spesele lor?

V. MILITARU

Aprilie 1924

Congresul bizantinolog

Tablourile Muzeului de antichități

D. Marin Simionescu-Râmniceanu a publicat în **Adevărul** un articol, menit să suscite atențiunea cercurilor artistice dela noi, mai ales prin destăinuirile pe care le cuprinde.

E vorba, acuma, de cele 7 tablouri ale muzeului de antichități, pe care statul le posedă dela Mihail Kogălniceanu. D. Râmniceanu arată cu, o rară bogăție de argumente, că aceste tablouri datează din sec. XIV și XV, și aparține unor școli picturale din cele mai reputate. Ele reprezintă o bogăție artistică inapreciabilă bănește. Cu atari opere de artă s'ar cinsti oricare din marile muzee Occidentale. Intenția lui Kogălniceanu, de altfel, — se pare că era ca aceste 7 pânze de-o valoare epocală să fie temeiul viitorului muzeu, cu care Capitala României, ca a oricărui stat civilizat, ar fi trebuit înzestrată.

Or, în tratativele urmate între noi și Austria expertul delegației române d-l Tzigara-Samurcaș, a făcut din aceste 7 pânze un obiect de compensație. Austriacii ridicaseră din Cernăuți câteva obiecte de artă, care de drept ne reveneau nouă. Comisiunea noastră a spus: dați-ne obiectele acestea, iar noi vă dăm, în schimb, aceste 7 pânze.

De schimb, nu poate fi vorba. Noi revendicam dela austriaci obiecte — de valoare pur documentară — care ni-se cuveniau. Deci, nu eram de fel obligați să le dăm vreo compensație.

D-nul Pârvan, directorul muzeului de antichități, s'a opus deci și, de trei ani, prin memorii detailate arată și greșeala ce s'ar face, înstrăinându-se — fără nici un motiv — o bogăție artistică atât de mare, și mijlocul firesc ca să se împiedice această înstrăinare.

D. profesor N. Iorga s'a asociat acțunii d-lui Pârvan.

Cu toate acestea, zilele trecute d-l Pârvan a primit o adresă din partea ministerului de arte, prin care i se spunea să predea tablourile. Directorul muzeului a preferat să-și dea demisia decât să rămână amestecat într'o operațiune, care constituie păgubirea tezaurului nostru artistic în chip cu totul nejustificat.

In acest stadiu stau lucrurile.

Sperăm că oficialitatea va da atențiunea cuvenită chestiunii, pe care articolul judicios al d-lui Simionescu-Râmniceanu o pune în lumina ei adevărată. Utilizându-se soluțiunile indicate la timp de directorul muzeului de antichități, se pot salva cele 7 opere de artă atât de valoroase, intrând în acelaș timp în posesiunea operelor, ce s'au luat de către austriacii dela Cernăuți.

E o chestiune prea importantă, ca să fie tratată cu ușurința, cu care de obiceiu sunt tratate de oficialitate problemele artistice.

Invățământul istoriei artelor la Universitatea din Cluj

Lucrarea cunoscutului și apreciatului estet dr. Coriolan Petranu profesor universitar la Cluj, este o prețioasă contribuție nu numai artistică ci și una istorică-culturală. Când la 1919 Universitatea din Cluj a fost preluată dela Unguri, lipseau o mulțime de catedre necesare progresului cultural. Una din lipsurile mari era și inexistența unei catedre și seminar de Istoria Artelor.

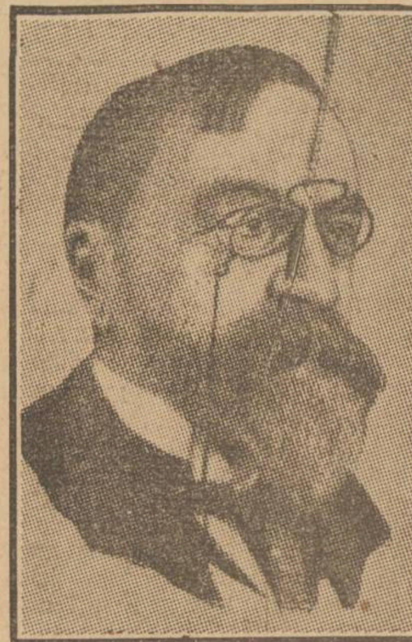
In România, Odobescu, acum vre-o cincizeci de ani a introdus în mod neoficial cursuri de Istoria Artelor la Universitatea din București, iar profesorul de arhiologie al Universitățeí din Iași, Teohari Antonescu, nu se mărginește numai la antichitate ci tratează și despre arta creștină. In mod oficial, în anul 1911 se introduc la Universitatea din București și în 1912 la Universitatea din Iași, cursurile și Conferințele de Istoria Artelor. De necesitatea Istoriei Artelor cu privire la învățământul universitar, și în special la Universitatea din Cluj au fost dela început convinși organizatorii Universității din Cluj și au pus-o din 1919 în programul oficial. Așa că această catedră a luat ființă și deoarece guvernul francez se gândea în primul moment ca să detașeze pe cunoscutul profesor francez Joubin, d. V. Pârvan a suplinit catedra prin cursul de sculptură italiană a Renașterii și despre cultura greacă. La 9 Februarie 1920 s'a început cursurile d-l Coriolan Petranu tratând Critica istorică și artistică a operilor de artă și cu Introducerea în Istoria Artelor. Indată cu crèarea catedrei s'a prevăzut și înființarea unui seminar de Istoria Artelor și aceasta a luat ființă la 1920 când d-l Prof. Petranu a donat 1000 volume. Acest curs s'a desvoltat și mai mult cu Conferințe ținute de Prof. Petranu, cu proecțiuni, etc. iar distinsul savant fiind numit și Inspector General al Museelor din Transilvania a inventariat toate Museele și colețiunile de artă din Ardeal, iar la 1922 luând parte ca delegat la recuperarea obiectelor de artă, a adus artei românești un neprețuit serviciu.

Dușmanii noștri ne învinuesc mereu că nu suntem în stare să conservăm monumentele artistice ce le am moștenit. Faptul este că noi le dăm acestor însemnătatea pe care antecesorii noștri nu le au dat.

Universitatea din Cluj a înființat multe catedre pe care Ungurii nu le aveau. Intre acestea intră și Istoria Artelor. Importantele lucrări ale tânărului și eminentului om de știință d-l Profesor Petranu ne îndreptățesc a crede că în sfârșit vom avea și tipărită o operă monumentală a Istoriei Artelor, în care va intra și specificul românesc. Interesanta lucrare nouă a d-lui Prof. Petranu a fost tradusă în italienește și tipărită în cea mai de seamă revistă de pedagogie istorică din Italia.

Noul academician francez

Cel chemat de Academia Franceză să înlocuiască pe poetul Jean Aicard se numește Camille Jullian, unul din cei mai de seamă istorici contimporani.

Camille Iullian

E născut la Marsilia în 1859 și a început să învețe la vârsta de 5 ani. Din scoala orașului său natal a trecut la Paris, unde urmează trei ani la școala normală. Terminându-și studiile pleacă la Roma, de unde se duce mai târziu la Berlin să urmeze cursurile învățatului Mommsen.

Intors în Franța, Jullian e numit profesor la facultatea din Bordeaux și în 1905 ocupă catedra la Colegiul Franței.

Opera capitală a noului academician, operă premiată în 1907 de Academie, este **Istoria Galiei** din care au apărut șease volume și sunt sub tipar alte trei. Alte lucrări ale sale sunt: **Monde romain, Gallia, Vercingetorix,** etc...

Fusese ales în 1908 membru al Academiei de inscripții, azi intră în Academia literilor, ca istoric.

Adeverul Literar și Artistic

Prețul abonamentelor:

In țară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ „ 3 „

In străinătate:

Lei 500.— pe timp de un an
„ 250.— „ „ „ 6 luni
„ 130.— „ „ „ 3 „

CITIȚI

SPORTUL

CEA MAI MARE PUBLICAȚIE CARE REDĂ AMĂNUNȚIT ÎNTREAGA VIAȚA SPORTIVA DIN ȚARĂ ȘI STRĂINĂTATE

DE VÂNZARE LA TOȚI CHIOȘCARII ȘI DEPOZITARII DE ZIARE

CITIȚI

Cuvântul Liber

Numărul 13

viguroasă revistă politică și culturală scrisă de cei mai apreciați publiciști :: independenți ::

Exemplarul 5 Lei

BOLNAVII cu inflamațiuni ale FICATULUI, NISIP, PIATRĂ la bășica fierei SE VOR VINDECA luând: AGOLITHON

La farmacii și drogherii
Deposit Central București: INDUSTRIILE CHIMICO-FARMACEUTICE Mircea-Vodă, 73

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREȚI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM SI GUTTA
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CEREȚI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

ANUL V. — No 177

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. ÎN STRĂINĂTATE

Duminică, 27 Aprilie 1924

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

M. Eminescu

Freamăt de codru

Tresărind scântee lacul
Şi se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Şi ascult dela răcoare
Pitpalacul.

Din isvoare şi din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioasă
Se asvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri —
Cine ştie să le-asculte?
Ale păsărilor neamuri
Ciripesc pitite'n ramuri
Şi vorbesc cu-atât de multe
Inţelesuri.

Cum 'ntreabă: „Unde-i sora
„Viselor noastre de vară!
„Mlădioasă şi iubită,
„Cu privirea ostenită,
„Ca o zână să răsară
„Tuturora".

Teiul vechiu un ram întins'a,
Ea să poată să-l îndoae,
Ramul tânăr vânt să-şi dee
Şi de braţe în sus s'o iee,
Eară florile să ploae
Peste dânsa.

Se întreabă trist isvorul:
„Unde mi-i crăiasa oare?
„Părul moale despletindu-şi,
„Faţa'n apa mea privindu-şi
„Să m'atingă visătoare
„Cu piciorul?"

Am răspuns: „Pădure dragă,
„Ea nu vine, nu mai vine!
„Singuri voi stejari rămâneţi
„De visaţi la ochii vineţi,
„Ce luciră pentru mine
„Vara 'ntreagă".

Ce frumos era în crânguri,
Când cu ea m'am prins tovarăş!
O poveste încântată,
Care azi e 'ntunecată...
De-unde eşti, revino iarăşi,
Să fim singuri.

* * *

George Coşbuc

Concertul Primăverii

Chiar acum din crâng venii
Şi c'o veste bună!
Iarăşi e concert, copii;
Merg şi eu, şi tu să vii.
Mergem împreună.

Vrei programă, lămurit?
Stăi puţin să caut.
Cucul, un losit vestit,
De printr'alte ţări venit,
Va cânta din flaut.

Cântăreaţa dulce'n graiu
Cea numită „perla
Cântăreţilor din Maiu"
Dulce va doini din naiu
Multe doine mierla.

Va 'ntona apoi un psalt
„Imnul veseliei"
Corul dintr'un fag înalt.
Vor cânta'n sopran şi'n alt
Graurii câmpiei.

Turturelele 'n tenor;
Şi-alte voci măestre,
Toate după glasul lor.
Vor urma după acest cor
Fel de fel de orchestre.

Voci de gaiţe care tac
Să scoboare ploaia,
Şi 'ntr'o scoarţă de copac
O să bată tica-tac
Tactul gheunoaia.

Iar naţionale-apoi
Cobze şi-alte hanguri,
Glas de fluer şi cimpoiu,
Pitpalaci şi chintezoi
Şi-un taraf de granguri

Se vor pune-apoi pe jos
Până chiar şi surzii.
Când vor prinde dintr'un loc
Să ne cânte hori cu foc
Din tilincă sturzii.

Vom cânta şi noi ce-om şti
Cântece din carte
Şi de va putea veni,
Vântul, şi el va doini,
Că e dus departe.

Cine-i contra, să-l vedem,
Ca să-l ştie soţii!
De-aveţi chef, tovarăşi bem —
Ura'n cer! cu toţii-avem,
Mergem dar cu toţii

Duiliu Zamfirescu

Mai

Plin de gloria străbună ca de-un lucru strâns de el,
Miralaia printre buze flueră încetinel
Şi cu frâul prins în stânga, iar cu dreapta prinsă'nşold,
Par'ar fi preconul lumii, călătorul Child-Harold.

Bate surul cu potcoava caldarâmul sunător
Scăpărând scântei din piatra care-i cade sub picior,
Şi cu ochiul prins în sânge, sperios îşi cată'n cale,
Legănându-şi cavalerul pe putemicele-i şale.

La ferestrele cu gratii es copilele bălane,
Poftitoarele neveste, jinduitele vădane,
Chiar dervişii, mosafirii, părăsesc cântând odaia.
Şi'n balcoane vin să vadă pe vestitul Miralaia,

Dar deodată, dintr'o turlă închinată către stradă,
Un mănunchiu de roze albe fu lăsat uşor să cadă;
El lovi din întâmplare calul viu şi sperios,
Calul se isbi în lături şi-şi svârli stăpânul jos.

Atunci mândrul Miralaia, ridicând de jos buchetul,
Către turla înclinată se întoarse cu încetul,
Insă, nezărind pe nimeni, zise'n înfloritu-i graiu:
„A căzut poate din sborul călătoarei luni de Maiu".

Flori de Paşte

La Palermo

La Palermo, primăvara,
Trandafirii urcă scara,
Liliacul alb roşeşte
Când sărută
Dintr'o cută
Sânul ce-l adăposteşte.

Prin grădini a prins o fee
Gardurile'n azalee,
Casele învolburate
In ciorchine
De glycine
Pe balcoane aninate,

Dimineaţa ideală
Râde în floarea de migdală,
Tinereţea stă în cale,
Intrupată
Intr'o fată
Cu un coş de portocale,

Vin, Bălcescule din somnul
Adormiţilor în domnul,
Să vezi firea cum renaşte:
Totul cere
Mângâiere
Pentru florile de Paşte,

Unde eşti în care, floare
Clipa ta nemuritoare
Şi-a luat fiinţă nouă?
Care plantă
Elegantă
Poartă sufletu-ţi în rouă?

Căutând urmele tale,
M'am oprit la Monreale,
— De sub vechile morminte
Se ridică
Plin de frică
Crinul, floarea cea cuminte

ISUS

. . . .

Al nostru eşti: al celor slabi şi goi
Pământ ţi-e trupul şi 'n pământ s'ascunde,
Dar umbra ta rămase printre noi
Şi inima-mi te simte orişiunde:

De sufletul ce-a întâlnit mizerii
Şi cu obolul său le-a vindecat,
Te-apropii lin, prin negura tăcerii,
Şi strângi în taină mâna care-a dat;

Apostolului răsplătit cu ură,
Tu-i spui: Mergi, nu eşti singur în durere!
Şi gura ţi-o înfrăţeşti cu sfânta gură
Ce-a semănat nădejdi şi mângâiere:

De cel ce geme, neputând să moară,
Apropii cupa liniştii de veci,
Mereu sporeşte-a inimii comoară
Şi drum de zâmbet laşi pe unde treci...

Al nostru eşti! Ce ochiu văzu vr'odată
Că te-ai suit la cer, purtat de nori?
Ce gând nebun svârli această pată,
Pe cel mai mare dintre visători?

Putut-a oare sufletu-ţi să fugă
La cei senini şi fericiţi din cer,
Când jos, prin murmure de chin şi rugă,
Atâtea braţe tremură şi-l cer?

Nu, nu! Ale Golgotei reci piroane
Nu te-au lipit atât de strâns pe lemn,
Cât te-a legat de-acest pământ nedemn
Nemărginirea rănilor umane.

Atâta timp, cât lutul n'o să crească
Copii asemeni chipului tău sfânt;
Atâta timp, cât liniştea cerească
Nu se coboară 'n inimi pe pământ;

Cât timp nu vezi aieve tot ce semeni,
Şi ochii toţi de plâns n'or fi deşerţi, —
Atât de mult Tu, cel născut din oameni,
Va trebui să mângâi şi să ierţi:

Atât de mult vei auzi jelire
Şi rana ta va sângera mereu —
Imblânzitor de oameni prin iubire,
Tu ţi-ai ales destinul cel mai greu!

...,Dar, când vei smulge, 'ntreaga omenire
Din somnul lung al greului răbdat,
Când nu va fi nici chin, nici rătăcire,
Atunce Tu zâmbi-vei împăcat;

Atunce numai îngerul hodinii
Va coborî sub ochiu-ţi înţelept:
Iţi va culege de pe frunte spinii
Şi-ţi va închide rănile din piept.

P. CERNA

Vasile Alecsandri

Lunca din Mirceşti

Bate vânt de primăvară şi pe muguri îi deschide;
Vântul bate, frunza creşte şi voioasă lunca râde.
Sub verdeaţa drăgălaşă dispar crengile pe rând
Şi sub crengile umbroase mierla sare şuierând.

O! minune, farmec dulce! O, putere creatoare!
In ori care zi pe lume ese câte-o nouă floare,
S'un nou glas de armonie completează imnul sfânt,
Ce se 'nalţă către ceruri de pe veselul pământ.

Tot ce simte şi vieazǎ, fiară, pasăre sau plantă
In căldura primăverii naşte, saltă, sboară, cântă
Omul îşi îndreaptă pasul către desul stejăriş,
Unde umbra cu lumina se alungă sub frunziş.

El se duce după visuri; inima lui creşte plină
De o sacră melodie, melancolică, divină,
De o tainică vibrare, de-un avânt inspirător,
Ce-i aduc în piept suspinuri şi'n ochi lacrimi de amor.

Este timpul re'nvierii, este timpul re'noirii
S'a sperării zâmbitoare, s'a plăcerei, s'a iubirei.
Pasărea-şi găteşte cuibul, floarea mândrele-i colori
Câmpul via sa verdeaţă, lanul scumpele-i comori.

Sus paianjenul pe un frasin, urzind pânza-i diafană,
Cu-al său fir de-argint subţire face o punte-aeriană,
Iar în leagăn de mătase gangurul misterios
Cu privighetoarea dulce se îngân'armonios.

Jos pe la tulpini, la umbră, fluturii, flori sburătoare
Se'ndrăgesc în părechere pe sân alb de lăcrămioare,
Şi, ca roiu de pietre scumpe, gândăceii smălţuiţi.
Strălucesc, vie comoară, pe sub ierburi tăinuiţi.

O pătrunzătoare şoaptă umple lunca, se ridică.
Ascultaţi!... Stejarul mare grăeşte cu iarba mică.
Vulturul cu ciocârlia, soarele cu albul nor,
Fluturul cu planta, râul cu limpedele isvor.

Şi stejarul zice ierbei: Mult eşti vie şi gingaşă!
Fluturaşul zice floarei: Mult eşti mie drăgălaşă!
Vulturul uimit ascultă ciocârlia ciripind;
Râu, isvoare, nouri, raze se împreună iubind.

Luncă, luncă, dragă luncă! raiu frumos al ţării mele,
Mândră 'n soare, dulce 'n umbră, tainică la foc de stele!
Ca grădinele Armidei ai un farmec răpitor
Şi Siretul te încinge cu-al său braţ desmierdător!

Umbra ta răcoritoare, adormindă, parfumată,
Stă aproape de lumină, prin poene tupilată.
Ca o nimfă pânditoare de sub arbori înfloriţi
Ea la sânul ei atrage călătorii fericiţi.

Şi-i încântă, şi-i îmbată, şi-i aduce la uitare.
Prin o magică plăcere de parfum şi de cântare,
Căci în tine, luncă dragă, tot ce are suflet, graiu,
Tot şopteşte de iubire în frumoasa lună Maiu!

* * *

Al. Macedonski

MAI

Mai! Mai! şi aurora cu lacrimi şi topaze,
Mai: albele calicii de crini, dulci flori de-amor,
Şi vocile de frunze, şi raze, şi extaze,
S'a traiul uitare, — un chin de care mor.

Mai: barca ce se duce pe undele tăcute;
Şi clarul dimineţii şi veseli lopătari,
Şi luni ce sparg văzduhul pe azururi renăscute,
Şi bolţi de argint, şi trestii şi candizi nenufari.

Şi-ori unde, o natură tot tânără, tot blondă,
Şi'n cer, pe car de flacări, Apollon, crud şi blând
Lucind într'o părere de cursă vagabondă,
Jucându-şi caii de-aur, şi'n inimi săgetând.

* * *

St. O. Iosif

Visul

Bine-ai venit April,
Lună răsfăţată!
Sburd şi cânt, zglobiu copil,
Ziulica toată!...

Inainte-mi-câmp deschis...
Stau fără de ţântă,
Totu-i adâncit în vis
Prins de vrajă sfântă.

Jos pe dâmb, mă tolănesc
Fermecat de lene,
Şi din ce în ce clipesc
Tot mai des din gene,

Somnul vine mângâios,
Soarele mă'mbată

Parc'aud un basm frumos
Cu: „A fost odată..."

In auz îmi sună blână
Zumzetul de-albine..
Mândre zâne vin tinzând
Braţele spre mine

Tainice spre mine vin
Toate la olaltă
Râd şi'njur de mine lin,
Prinse'n horă saltă....

Dar când sar să le cuprind,
Caut cu'ntristare:
Stol de porumbei sclipind
Flutură în zare...

* * *

M. SADOVEANU

Poiana Țigăncii

In satul liniștit și curat din jurul mânăstirei Văratecului, măicuțele se strecurau pe ulicioare lin, nici nu li se simțiau pașii; și parcă intrau în cetățui, așa de bine încuiau după ele porțile grădinilor mici și vesele.

Foarte tainice locuri! mă gândeam eu. Mi se pare că zadarnic m'am întors, adus de faima vestitei poeni de pe Ciungi. N'o să pot afla nimic dela asemenea ființe tăcute, care se feresc de lume ca de necuratul. Abia se uită pe sub gene la mine, și parcă ar sta s'o rupă de fugă îndată ce aș deschide gura să rostesc o vorbă.

Și eram foarte nerăbdător să aflu legenda vestitei poeni a Țigăncii. Numai pentru aceasta luasem iar drumul înnapoi cu un birjar foarte inimos, care vorbea mult, și din zece în zece cuvinte da drumul la câte o înjurătură.

După ce făcusem ocolul mânăstirilor, poposisem în Târgul-Neamțului. Mulți mă întrebaseră: „Ce zici de Poiana Țigăncii dela Văratic? Așa-i că e ceva cum nu-și poate nici măcar închipui mintea omenească?“ Cu foarte mare părere de rău mărturiseam că nici nu știam, nici n'auzisem despre așa-ceva.

„Se poate? strigă o domnișoară, zâmbind cu tristețe. Atuncea trebue numai decât să te duci!“

O lume întreagă se minuna, o lume întreagă știa cu deamănuntul locurile acelea fermecate; părinți de familie, fete bune de măritat parcă numai acolo trăiseră, pe pajiște, între brazi, la lumina lunii și la adierea zefirului de seară.

Eram foarte curios, mărturisesc. Și cum toată lumea care mă împresura îmi spunea despre o istorie de dragoste, îndată am sărit cu întrebarea:

„Mă rog care știe istoria aceasta?“

Cu părere de rău unii mărturiseau că n'o știu, alții n'o știau tocmai bine. Domnișoara care zâmbia trist ar fi vrut cu dragă inimă să mi-o spue :

„Foarte... foarte frumos mi-a povestit legenda o maică... Am plâns când mi-a spus-o... Da-i mult de atunci, eram în clasa a doua primară... Dar dacă te duci la mânăstire ți-o spune oricine.“

Bine. Atunci luai cu desăvârșire hotărârea să mă abat iar pe la Văratic și atunci dezbătui vreme destul de îndelungată prețul trăsurii cu birjarul cel guraliv.

Iar acuma, pășind domol pe ulicioarele din jurul sfântului lăcaș și făcându-mi socoteală asupra împrejurărilor, mă mai gândeam că legenda poenii n'ar avea nici un haz dacă mi-ar povesti-o o maică bătrână, care mestecă vorbele tot așa de greu și de încet ca și mâncarea. Greu însă să găsesc ce-mi trebuia. Umblam de un ceas și mai bine prin căldura copleșitoare a după-amiezii și nu făcusem nici o ispravă.

Mă întorsei în umbrarul crâșmei. Birjarul meu era stacojiu la față și vorbea foarte înflorit! Câte odată râdea, dând din cap cu tărie la dreapta și la stânga și plesnindu-se cu amândouă palmele peste genunchi.

Negustorul, rostogolindu-și ușor spre mine butoiașul pântecelui său, „cu tot respectul“ mă întreabă despre necazul meu. Și când află despre ce-i vorba, își înnălță ochii la cer, cu spaimă și-mi aduse numai decât o sticluță de vin.

„Apoi bine, cucoane, numai pentru atâta lucru vă scârbiți? Cu tot respectul trebue să vă spun că n'aveți dreptate. Doar nu suntem aici în Sahara...“

La vorba asta se opri, așteptând mirarea ochilor mei pentru cunoștințele sale, apoi adăogi numai decât:

„Dece nu mi-ați spus, cucoane, dela început? doar eu am o mulțime de rude printre maici... Doar aici nu suntem în Sahara, aici trăim, pot zice, ca'ntr'un oraș... Aici, vara, e ca la **Paris**. Știm și noi câte-ceva și nu suntem tocmai așa de sălbatici, slavă Domnului!“

Sfârșindu-și mustrarea, tăcu, iar birjarul din fundul umbrarului isbucni deodată într'un hohot scurt de râs. Ne întoarserăm. Românul râdea c'o poftă nemai pomenită, apoi se opri și dădu din cap, cu ochii la pahar, ca-și-cum băgase de seamă în fundul lui ceva ciudat.

* * *

Soția negustorului, cucoana Xenia, înnaltă, osoasă și galbenă la obraz, mă duse la Maica Evghenia,î ntr'o căsuță albă, cu cerdac dinnainte, cu florărie sub ceardac. Maica Evghenia se rumeni la obraz, își plecă ochii, și zâmbi când află despre ce venisem. Intâiu și întâiu după asta îmi făcu o cafea. Dar mai înnainte de cafea mă întrebă de unde sunt și ce se mai aude prin țară pe la noi și chiar prin alte părți ale lumii. Cucoana Xenia își potrivi oasele pe un scaun, eu mă așezai pe altul, iar maica Evghenia se sui pe divanul larg. O soră tăcută, bătrână și urâtă, sosi, luă cu sfințenie ceștile, apoi eși, urmărită de privirile ascuțite ale maicei.

Inceputul a fost cam greu. Imi cam bătea inima. Intrarea tainiței trebuia să se lumnieze.

„Mă rog, cum e cu poiana? De ce-i zice așa? E vorba despre o Țigancă? o roabă de demult?“

Maica râse ușurel, tainic.

„Nu, nu-i vorba de o Țigancă... A fost o soră, s'o chema Megaluza, dar nu era Țigancă... Era ea așa neagră din fire, și toată lumea îi zicea Țiganca, Țigăncușa, cioara... Da era frumoasă... frumoasă tare, cu părul în apa penei de corb... Nu se știa de unde-i; n'avea nici tată, nici mamă; de mică o crescuse maica Fevronia, și acu o avea la ascultare...

— De mult s'a întâmplat asta?

— Ei, de mult. Parcă cine-și mai aduce aminte când anume a fost? Și cum spun, era dragă la toată lumea, vorba-i curgea ca mierea din gură, când se uita la cineva se uita cu lumină în ochi, și iute, și iute, și aprigă, de nu-i mai găseai păreche !

Dar s'a întâmplat că într'un rând veni din lume și un nepot al maicei Fevronia. Tot ea îl crescuse de mititel, și dela o vreme îi dăduse drumul să-și caute un viitor. Și cum veni băiatul...

— Cum îl chema? întrebă încet cucoana Xenia, mișcându-și împletitura de oase.

— Mihail... Cum a venit Mihail, nepotul maicei Fevronia, — așa a fost scris în zodii pe semne, — cum a venit, s'a turbat sufletul fetei... Băiatul era frumos, vorbăreț, purtat prin lume... Așa a vrut Dumnezeu... Și-au fost dragi unul altuia... S'apoi se întâlneau în poiană...

— Unde? întrebă cucoana Xenia.

— In poiană... în „Poiana-Țigăncii..“ zise încet maica Evghenia.

Soția comerciantului se liniști.

„Acolo-i foarte frumos, urmă maica, eu n'am văzut alt loc mai frumos decât acolo... Este ș'un pârâu... Și acolo, în desișuri, se 'ntâlneau... Pe urmă, băiatul a început a nu mai veni... Bărbatul ca bărbatul.. lume înșelătoare, lume schimbătoare... (Cucoana Xenia suspină și dădu cu amar din cap). Ea tot venea și-l aștepta, lui cine știe pe unde-i sticleau ochii...

Da'ntr'o noapte, cum aștepta fata și plângea, iaca zărește umbre prin lumina lunei, aude șoapte... Ea sta de partea astălaltă a pârâului, și dincolo l-a cunoscut pe Mihail... Era c'o maică, suflet necredincios și osândit caznelor... Și cum a înțeles că de-acu toate s'au sfârșit, s'a repezit, s'a repezit aprigă spre el, și s'a dus, s'a sfărâmat în râpa pârâului... Asta-i toată povestea...“

Eu întrebai, uitându-mă cu mirare la șiroiul de lacrimi pe care-l vărsa nevasta crâșmarului.

„Și se mai cunoaște locul acela?“

— Nu, nu se mai cunoaște...“ zise cu duioșie, cu glas încet, măicuța.

* * *

In amurg, după ce clopotele sunară trist, prelung, risipind plângeri pe văi, urcai pe lângă pârâul Văratecului în munte, la poiană. Și când ochii mi se uimiră, sub bolți întunecate, de taina gingașă care se strecura ca o altă lumină, a altei lumi, de pretutindeni în juru-mi, înțelesei că am intrat în Poiana-Țigăncii.

Pășeam încet prin mijlocul misterioasei frumuseți, prin liniștea aceia de somn dulce, prin mireazma fină care izvora ca din potire necunoscute, și mă gândeam cu nemulțumire la povestirea maicei Evghenia.

Mai întâi de toate e o poveste de dragoste ca oricare alta. Un băiat a înșelat pe o fată. Lucrul s'a petrecut de mult și fata de sigur trebuia să se svârle de scârbă într'o prăpastie. Al doilea, toată lumea care sosește pe-aceste locuri, vara se înduioșează; și când vin cârdurile de oameni mulțumiți, când pătrund cu larmă, cu muzici, cu mâncare, în taina, în sufletul tainic al acestor codri, înduioșarea trece și nimeni nu-și mai aduce aminte decât de numărul sticlelor cu vin roș și de curcanul fript. Tot măicuța, care oftase istorisindu-mi povestea cea veche, se veselise și-mi vorbise cu mulțumire despre aceste petreceri ale orășenilor.

Simțeam că sufletul meu, mișcat de tăcerea și umbra poenii, cere altceva. Acuma un șopot misterios, auzit abia, străbătea din multe părți, și ramurile nu se mișcau; părerea de lumină a amurgului scădea, și poiana încremenea parcă într'un vis, sub un cer fără stele, într'o inserare fără strălucire. Sufletul meu cerea altceva. In liniștea aceia, eram sigur că istoria surorei Megaluza era alta. Nu se putea să nu se fi petrecut ceva în adevăr fioros și straniu în vălceaua aceasta pe care o umple acum valul nesimțit al negurei; altceva a fost, altfel a izbucnit dureri fără nume în colțișorul acesta, între catargurile drepte ale brazilor, în tăcerea aceasta care nu mai are nimic pământesc.

A fost altceva. Nimeni nu-mi poate spune ce-a fost. Nu voiu putea ști niciodată ce-a fost în adevăr. Au mistuit valurile nesimțite ale vremii, ceia ce a avut viață, a tresărit, a strigat, s'a cutremurat odinioară. Neclintită, adâncă, nepricepută stă în juru-mi pădurea. Pășesc cu sfială, mișcat în fața tainei pe care nu mai am nici o dorință s'o dezleg.

Și deodată cum ajung la pârâu, pe malul plin de flori sălbatice, filfâie spre mine ca o aripioară o răsuflare răcoroasă, plină de mirezme tari. Un freamăt dulce abia-abia răzbate ; și cântecul apelor îmi vorbește cu totul, cu totul altfel decât rumena maică Evghenia...

* * *

Haralamb G. Lecca

Vârful cu dor

In vârful muntelui, sub cerul prevestitor de iarnă lungă,
La raza soarelui tomnatic ce'n vale turme-ntregi alungă,
Pe iarba galbenă, uscată — un băețandru, un păstor,
Ședea pe gânduri, visător.

Și printre genele gândirei, vedea, vedea cum o să plece,
Cum pe covorul din prejuru-i va troeni zăpada rece,
Și trist era, și câte-o dată adâncul codrului vecin
Ii răspundea printr'un suspin.
Și-a adormit.

O ceață deasă

S'a coborât să-l înfășoare ca-ntr'o maramă de mireasă,
Un stol de îngeri îl mângâie, cântările cerești îl mint, —
Iar el, vrăjit să doarmă ast-fel, viseaz'-o nuntă de argint;
Visează țara-nvesmântată ca'n zile mari, de sărbătoare ;
Visează imnuri înnălțate prea-Sfintei noastre Născătoare;
Visează tron cu scări de aur ascunse-n foi de trandafir;
Visează cum fecioare blonde aleg beteala fir cu fir
Și-mpodobesc pe a lor Doamnă. —

In vreme ce din cer, ca-n basme, cad ploaie frunzele de
[toamnă,
Și-ncepe-apoi o armonie de mișcă-ntregul univers,
Și hora-ntr'una se mărește și se-nfierbântă-n al ei mers,
Și i se-arată viitorul desfășurat pe-o pânză roză; —
Iar oastea, oastea care trece prin norii din apoteoză
Coroană de oțel depune pe fruntea unui tainic Domn...
Sburat-au îngerii, — și-un sgomot trezit-a pe păstori
[din somn.

Pe culmea muntelui, sub cerul prevestitor de iarnă lungă,
La raza soarelui tomnatic ce-n vale turme-ntregi alungă,
Se-aude-n doina unui flaut cum melancolicul păstor
Vorbește codrului de nunta din visul Vârfului cu dor.

* * *

P. Cerna

April

In gl[illegible]s [illegible] aiurări de liră
Pe [illegible]run — un răsărit de zori;
La șipot, unde poposiră,
S'au adunat privighetori...

Iar zeul dragostei, April,
Din două guri făcea o floare,
Și fiecare sărutare
O Sautà din crengi c'un tril.

Visând, cei doi îndrăgostiți
Tot repetau în suflet cântul;
Atunci, din fundul văii, vântul
Văzând cât sunt de fericiți,

S'a strecurat în crengi, tiptil,
Mișca un raiu, zâmbeà în soare,
Și-i îngropà subt coib de floare,
C'un râs zburdalnic de copil

* * *

O. Carp

Noapte

Plutește argintie, străluciloare luna;
Ca'n zori de ziuă ceru e palid de lumină,
Clipind ard stele rare, ici colo câte una,
Iar munții dorm... Ce noapte ce liniște deplină,

Vre-un freamăt de viață, vre-un murmur de pârae
Nimica nu s'aude, nimica nu tresare...
Plutește numai luna tăcută și bălae,
Și mersul ei în noapte e singura mișcare...

. . . .

Oprește-te lumină a soarelui, prea crudă,
Nu face luna pată de nour fumurie,
Ci lasă în extază gândirea să n'audă
Decât ce-i spune noaptea din tainica-i vecie.

Să-mi rătăcesc privirea alăturea cu luna,
Să mă pătrund de pacea atâtor blânde stele,
Și'n apele uitărei să piară pân' la una,
Durerile vieții și a gândurilor mele...

* * *

N. Gane

Cânele bălan

— FRAGMENT —

...Dapă o oră b[illegible]nă de repaus Constantin vizitiul înhămă iar caii; Bălan și eu ne suirăm în trăsură și plecarăm. Incepui acum să mă împac cu ciocârliile, cu pâraele, mai ales de când zării în depărtare munții de pe-un deal pe care-l urcasem în sudoarea cailor.

Priveliștea munților mi-a făcut totdeauna cea mai vie plăcere, fiindcă la poalele lor m'am născut și pe dânșii mi-am plimbat cele dintâiu priviri copilărești. Ii revedeam acum iarăși cu o nespusă bucurie înșirându-se ca un lanț de uriași la marginea orizontului, mândri, tainici și plini de doine. Iată colo Dealul pe vârful căruia de atâtea ori mi-am odihnit copoii în goana căprioarelor, iată Sihla pădurațică unde și astăzi sălășluește un bătrân sihastru, uitat de moarte, cu barba până la genunchi, iată munții Neamțului martori de vitejiile strămoșilor noștri; iată, colo mai îndepărtare și Ceahlăul, împăratul Carpaților cu mânăstirea Durăul pe coaste și cu **Panaghia** pe frunte, despicând falnic albastrul cerului. Pe toți îi știam așa de bine, cu numele lor, cu poveștile lor, cu ciobanii lor, ba știam chiar și anume brad, cutare stâncă, cutare potecă unde se primejduise iarna vr'un călător sau căzuse vre'o fiară sălbatică în bătăile vânătorești, încât mi se reînfățișa deodată întreg trecutul meu despărțit de acele locuri, și mai revăzui atunci ca prin vis, copilul vesel și fără grije, precum eram în vremea aceea, iar nu ca acum trădat și amărât, cu vremele durerii în mine pe care nu-l puteam smulge deși mă simțiam om in tot locul.

Dincoace de munți curgea de-alungul șesului apa Moldovei făcând nenumărate cotituri și ostroave printre luncile de sălcii, iar mai încoace, mai aproape de mine, și'n dreapta și'n stânga mea se întindea câmpul în valuri nesfârșite de dâmburi și vâlcele îmbrăcate cu semănături, un adevărat raiu de verdeață în care cântau, se jucau și se iubeau un popor de gândaci și păsărele. Dar ce atrăgea mai mult vederea mea, era tot icoana Măriucăi cea oacheșă cu flori pe cap, în nourul ei azuriu, care plutea zâmbitoare colo pe vârful Delelelui ca un soare nou zămislit din dragostea inimii mele. Insă astă dată vederea ei nu-mi inspira dușmănie ca mai înainte asupra celorlalte frumuseți ale naturei; dincontră părea că o înfrățire se statornicise între mine și munți și văi și ape. Chiar amintirea negrei sale trădări nu-mi făcea acum un rău așa de mare, numai dacă aș fi fost sigur că scopul ei n'a fost vre-odinioară de-a mă lua în râs.

Dar această idee când se deșteaptă în mine, îmi amărea sufletul, mai ales închipuindu-mi că împreună cu dânsa a trebuit să râdă negreșit și prostaticul cel de dascăl Gheorghe dela strana dreaptă. Și aveau dreptate să râdă, fie vorba între noi, căci am iubit-o fără să-i spun un cuvânt, ba tremuram ca frunza când se apropia de mine. Ah! dascălul Gheorghie dela strana dreaptă se vede că nu e așa de prost precum credeam.

Astfel împresurat de felurite gânduri înaintam mereu pe neștiute, Bălan dormea lângă mine mulțumit de izbânda ce făcuse cu antereul țiganului, Constantin vizitiul, când plesnea cu biciul în aer fără nici o conștiință de fapta sa, când își apăra negelul de muște, când picura de somn, iar caii lăsați în voie, mergeau mersul lor, până când într'un târziu ne pomenirăm cu noaptea în cap. Până la casa părintească aveam de mers două zile întregi, prin urmare trebuia să ne gândim la popasul de noapte.

— He! He! am trecut, fără să băgăm de seamă, de curtea lui Talpan unde eram să tragem la gazdă, zise Constantin vi

— Să ne întoarcem îndărăt, îi răspunsei eu.

— Ba nu, cuconașule, nu-i bine să ne întoarcem îndărăt.

— Pentru ce?

— Pentrucă de, se zice la noi cei proști că nu-ți merge bine dacă te întorci din drum, precum nici dacă întâlnești popă, epure sau cofă deșartă.

— Vorbă să fie! Haide înapoi pe răspunderea mea.

— Iaca avem, cale de jumătate ceas înainte, un ratuș chiar în drum unde ne putem foarte bine odihni.

— Nu, nu, voiu să merg la curtea lui Talpan.

— Fie și așa, dacă porunciți, zise Constantin scărpinându-se în cap, numai de! să nu fiu eu vinovat.

Constantin întoarse caii, și pe când înserase bine ajunserăm dinaintea curții lui Talpan.

Curtea lui Talpan era cu două rânduri pe temelii înalte, cu ferestre mici, cu acoperământul de șindrilă ascuțit după moda veche, și zidită la o parte de drum, spre a nu fi oarecum în vederea trecătorilor.

Dinaintea casei se ridica un rând de plopi drepți și înalți înșirați la linie, care în amurgul zilei păreau niște fantasme. Ograda era mare, împrejmuită cu zid, înăuntrul căreia se vedea o fântână cu roată și o hulubărie, iar la poartă un zăvod voinic legat în lanț.

Când ajunsei la scară vătaful curții eși înainte, și aflându-mi numele, îmi făcu cinstea să mă găzduiască în însăși odaia stăpânului său, care d'împreună cu soția sa era dus în streinătate.

* * *

I. Creangă

Amintiri din copilărie

— Fragment —

Cum nu se dă scos ursul din bârlog, țăranul dela munte strămutat la câmp, și pruncul deslipit de la sânul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești, în toamna anului 1855, când veni vremea să plec la școală, după stăruința mamei. Și oare de ce nu m'aș fi dat dus din Humulești, nici în ruptul capului, când mereu îmi spunea mama că pentru folosul meu este aceasta ? Iacă de ce nu, drăguță Doamne, eram și eu acum holtei, din păcate! Și Iașii, pe care nu-i văzusem niciodată, nu erau aproape de Neamț, ca Fălticenii; de unde toamna târziu și mai ales prin câșlegile de iarnă, fiind nopțile mari, mă puteam repezi din când în când, pâșlind-o așa cam pe după toacă și tot înainte, seara pe lună, cu tovarășii mei, la clăci în Humulești, pe unde știam noi, ținând tot o fugă ca telegarii; și după ce jucam cât jucam, furam câte-un sărutat de la cele copile sprințare, și până'n ziuă, fiind ieșiți din sat.... cam pe la prânzul cel mare ne aflam iar în Folticeni; trecând desculți prin vad, în dreptul Baei, Moldova înghețată pe margini, și la dus și la întors, de ne degera măduva în oase de frig! Inima însă ne era fierbinte, că ce gândeam și izbândeam. De la Neamț la Folticeni și dela Folticeni la Neamț, era pentru noi atunci o polmă de loc. Dar acum se schimbă vorba: o cale scurtă de două poște, dela Fălticeni la Neamț nu se potrivește c'o întindere de sase poște, lungi și obositoare, dela Iași până la Neamț. Căci nu vă pară șagă: de la Neamț până la Iași e câtu'i de la Iași până la Neamț; nici mai mult nici mai puțin. Și mai bine să rămâi pe loc, Iooane, chiteam în mintea mea cea proastă, decât să plângi nemângâiet și să te usuci, de dorul cui știu eu, văzând cu ochii !... Dar vorba ceea: „Ursul nu joacă de bună voe“. Mort, copt, trebue să fac pe cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag!

Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu mâhnire Cetatea Neamțului, de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata și mama, frații și surorile și băeții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari în zile geroase de iarnă, mă desfătam pe ghiață, și la sănius; iar seara în zile frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreiram dumbrăvile și luncile umbroase, prundul cu știolanele, țarinile cu holdele, câmpul cu florile și mândrele dealuri, de după care-mi zâmbeau zorile, în zburdalnica vârstă a tinereții! Asemenea dragi-mi erau șezătorile, clăcile, horele și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire! De piatră de-ai fi fost și nu se putea să nu-ți salte inima de bucurie când auzeai, uneori, în puterea nopței, pe Mihai Scripcarul din Humulești, umblând tot satul câte c'o droae de flăcăi după dânsul și cântând :

„Frunză verde de cicoare
Astă noapte pe răcoare
Cânta o privighetoare
Cu viersul de fată mare ;
Și cânta cu glas duios,
De picau frunzele jos.
Și cânta cu glas subțire
Pentru-a noastră despărțire.
Și ofta și ciripea,
Inima de ți-o rupea.“

Și câte și mai câte nu cânta Mihai lăutarul din gură și din scripca sa răsunătoare, și câte alte petreceri pline de veselie, nu se făceau pe la noi, de-ți părea tot anul zi de sărbătoare! Vorba unei babe: „Să dea Dumnezeu tot anul să fie sărbători și numai o zi de lucru; și atunci să fie praznic și nuntă.“ Apoi lăsă-ți băiete, satul cu tot farmecul fruumsețelor lui, și pasă de te du în loc strein și așa depărtat, dacă te lasă pârdalnica de inimă! Și doar mă și sileam eu, într'o părere, s'o fac a înțelege pe mama, că pot să mă bolnăvesc de dorul ei, și să mor printre streini; că văru-meu Ion Mogorogea, Gheorghe Trăsnea, Nică Oșlobanu și alții s'au lăsat de învățat, și despre asta, tot mănâncă pâine pe lângă părinții lor. Dar zadarnică trudă ! Mama avea alte gânduri; ea îmi pregătea cu îngrijire cele trebuitoare, zicându-mi dela o vreme cu asprime:

— Ioane, cată să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gâlceavă... Ai să pleci unde zic eu. Și Zaharia lui Gâtlan merge cu tine. Luca Moșneagu, megieșul nostru, vă duce cu căruța cu doi cai ca niște smei. Ia, mai bine, repezi-te până la el, de vezi, gata-i de drum? Că mâine dis de dimineață, cu ajutorul Domnului, plecați...

. . . .

... Văzând că nu-i chip de stat împotriva părinților, începui a mă gândi la pornire, zicând în sine'mi cu amărăciune: — Ce necaz de capul meu! Preoții noștri din sat n'au mai trepădat pe la Socola și, mila sfântului : nu-i încape cureaua de pântecoși ce sunt. D'apoi călugării: o adunătură de zamparagii duglișí, din toată lumea, cuibăriți prin mânăstire, ce nu ajung !?! Și eu să înșir atâtea școli: în Humulești, la Broșteni în creerii munților, în Neamț, la Folticeni și acum la Socola, pentru a căpăta voie, să mă fac ia acolo un popă prost, cu preuteasă și copii, prea mult mi se cere !...

* * *

Al. Vlahuță

Sonet

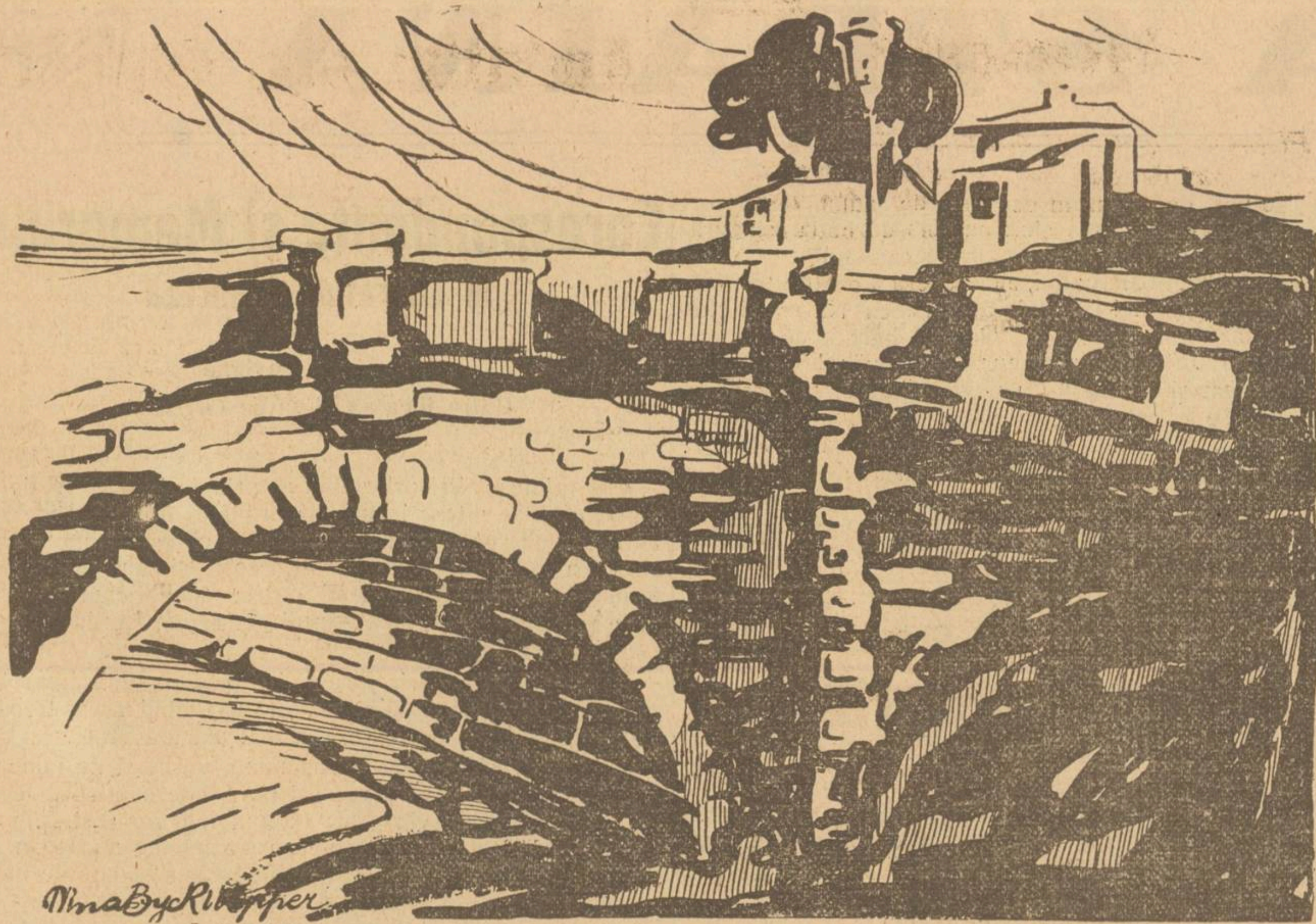
A revenit frumoasa primăvară;
Copacii parcă-s ninși de-atâta floare;
Dorinți copilărești, renăscătoare,
Fac inimile noastre să tresară...

Iubirea e în razele de soare,
Și farmec în a codrului fanfară,
Și visuri dulci în liniștea de sară:
In cer și pe pământ e sărbătoare.

Ascult, privesc, respir cu lăcomie,
Căci toată frumusețea asta-mi pare
Că niciodată n'are să mai fie!

Și-s fericit, c'am fost o clipă 'n stare,
Să simpt, în marea lumii armonie,
A gândurilor mele întrupare.

* * *

Din caietul Săptămânii

Un ceas atară din București

de G. GALACTION

E destul de răvărsat acest oraș și când e vorba să ieși din el — pe Șoseaua Pantelimon — fie chiar cu automobilul, îndeamnă-te la răbdare. Era o zi cu luminișuri de soare, repezi și capricioase, printre norii plini de ploaie. Plouase mai multe zile și străzile erau fără praf. Unele dovedeau că fuseseră înnecate și pe unde locul era mai jos, rămăsese baltă. Dar în București — unde apa e atât de scumpă și praful atât de ieften — socotesc că nu e nimeni care n'ar alege să trăiască mai bine în apă și în noroiu, de cât în praful de peste câteva săptămâni.

Șoseaua noastră, și dincoace și dincolo de barieră, e groaznică pentru automobil. Gropile stau una lângă alta. Pare că toată șoseaua a fost răscolită de ghiulele. Mașina sare ca o capră. Dar omul se mulțumește cu puțin!... A pierit orașul; au pierit viermăria și mirosurile grele. Pământul s'a scuturat de povara omului și de mușuroaele locuinței omenești. Și zarea, măcar că frământată de nori, e largă cât suspinul.

Dacă vreai să ieși din București și să respiri o oră, alt mijloc și altă cale nu ai, de cât să-ți alegi una din mănăstirile de prin prejur. Orașele sau sate, ca prin alte părți, făcute par'că anume să cheme și să odihnească pe orășeanul enervat, noi nu cunoaștem. Nici grădini, nici dumbrăvi, nici popasuri atrăgătoare! Singurele locuri de odihnă și de pace, dimprejurul Capitalei, sunt acele câteva mânăștiri, pe cari ni le-au lăsat strămoșii. Trebue să presupunem că pe vremea lor de înflorire, aceste mânăstiri erau uneori și locașuri de vremelnică petrecere pentru mireni. Este sigur că și acum o sută de ani și acum două sute de ani, aci pe malurile Dâmboviței, soarele lui Iulie pripea cu aceiași putere. Ce făceau negustorii cu dare de mână, ce făceau oamenii mai cu stare (dar cari nu aveau moșii, ca să plece vara din București?) Unde se ascundeau ei de oglinzile de aur și de jar, cari frig pe bietul bucureștean?

E adevărat că malurile Dâmboviței erau pline de sălcii și de grădini; e adevărat că pădurile erau de zeci de ori mai multe decât azi, dar luna lui Iulie, se numește în limba părinților noștri, **luna lui Cuptor!** Ce făceau părinții noștrii din București, când luna lui Cuptor era în toi?

Este sigur că alergau, pentru câteva zile — pe la Sf. Petru, pe la Sf. Ilie, pe la Schimbarea la față, — alergau la Cernica, la Ciorogârla, la Pasărea, la Căldărușni. Dar cu ce inimă, cu ce gânduri, cu ce obraz și cu câtă cuviință — este greu să mai spunem azi pe românește.

S'au schimbat vremurile. Câtă depărtare este de la delegența (cu care veneau la mănăstire contimporanii Mitropolitului Grigorie), și până la automobilul cu care venim noi tot atâta depărtare este și între aceste generații de pelerini!

Facem câțiva kilometri printr'un crâng încă gol și iernatic, dar prididit, pe poale de noroadele primăverei, de spuza brebeneilor și a viorelelor. Și pe când cerul se adună a ploaie, din ce în ce mai plumburiu, și lucarnele prin care lunecă raza soarelui se sting și se închid, floricelele albe și albastre, pe laturile șoselei despăgubesc ochii și mângâe inima.

Intrăm în mănăstire. Ințelegem cât de ridicul și de disperat este vechiculul nostru, în acest locaș arhaic, îndată ce zărim un alt automobil, oprit lângă Arhondarin. In trei sferturi de oră, am trecut dintr'o lume într'alta. Cărăruile din mănăstire sunt pustii. Am ajuns în faptul serei, după slujba de vecernie. Prin cerdacuri nu se vede nimeni. Deabia o siluetă, două, deasupra unor glastre încă goale.

Batem la ușa câtorva chilii. Suntem primiți cu discretă vorbă bună. Privim în jurul nostru... Am mai fost pe aici — și acum un an și mai de mult... Toate sunt la locul lor de atunci: icoanele, canapelele, vechile sipete și vechile tablouri, de când cu căderea Plevnei. Pe aici nu e nici praf, nici arșiță, nici frământări și probleme sociale, nici plictiseală, nici sete de necunoscut.... Vădit, lumea e jos, la picioarele noastre, într'o prăpastie colcăitoare, și aici suntem in pronaosul celor vecinice.

O cuvioasă aduce cheia bisericii și pătrundem sfioși, subt tăriile zugrăvite. Acum un ceas, s'au stins făcliile și cântările din Triod. In atmosfera încă vie, perversează mirosul de tămâie și vibrațiile sufletului. Nu este impresiunea rece, pe care ți-o lasă marile noastre biserici din oraș, necercetate toată săptămâna și desmorțite deabia Duminica, de respirația și de rugăciunile câtorva credincioși. Aici, in fiecare zi, inima se roagă și cântecul și tămâia dau aripi rugăciunei.

Afară și înăuntru, ziua descrește grabnic. Norii cerului pare că atârnă până în dreptul ferestrelor zăbrelite. Bolțile sfântului locaș, nu se mai văd. Aprindem o lumânare — pe care o frâng și o fac scântei, aurul și argintul din icoane, geamurile și fireturile, candelele și policandrul.

Am voi să rămânem aici, uitați!... Dar noaptea e aproape, ploaia ne așteaptă la ușa bisericii și automobilul la poarta mănăstirii. Deci, înnapoi, spre București!...

Dar, cu toată ploaia care (inegală și după toanele vântului), aci se pornește, aci se rărește, cu toată graba ceasului, brebeneii și viorelele umplu pământul umed și fragedul lor omăt alb-albastru, pare că oprește, o clipă, pașii de fum ai serei.

Oprim automobilul și în câteva minute adunăm un mănuchiu. — Hopurile, ploaia, coșurile fabricelor încep să se deșire... Imbulzeala, vuetul și tramvaele ne prind din nou în cercul lor fatal.

Nelegiurea acestei lumi, din care am ieșit o clipă, începe iarăși să înțepe narinele sufletului nostru.

Dar suntem mângâiați! Acasă, mai târziu, așezăm, sub icoana Pururei Fecioare, florile, pe cari le-am cules din crâng și pe celelalte — pe cari le-am cules de la picioarele Sfântului Prastol.

* * *

Paștile iubirii

Sunt Paștile Iubirii noastre sfinte
In ziua-aceasta care s'a înfipt
In noi adânc, așa cum pe morminte
Se'nfige un bătrân eucalipt.

Sunt Paștile Iubirii-adânci, sihastre,
Ce-ascunsă o țineai în mintea mea.
Copiii blânzi ai gândurilor noastre
Pornesc acum în scrânciob să se dea.

Am fost și eu un Christ odinioară
Și-a tale vorbe fură farisei
Ce-au hotărit că trebue să moară
Acel ce-a fost mai tare decât ei.

Căci mă iubiai, prieteno, odată.
Și-apoi iubirea noastră din senin
S'a stins, când de sub fruntea 'nsângerată
Mă înțepa durerea ca un spin.

Și m'ai urmat pe dealuri și poiene
Să-ți răstignești pe veci Iubirea ta.
Cu chipul trist al unei Magdalene
Plângând tu m'ai urmat pe Golgotha.

Tu nu știai că dragostea re'nvie.
Plângeai pe răstignit sub cruce 'ncet,
Și-un nour se'ntindea ca o stafie
Pe luna ce sclipia ca un stilet.

Prietenii-ți ședeau lângă-o cărare
Și toți spuneau că chinul meu e drept.
Și unul îmi înfipse o mustrare
Asemeni unei lănci tăiase 'n piept.

Un altul îmi turnă 'n ureche-o cupă
Cu vorbe nemiloase, de oțet...
Și când sta pânza nopții să se rupă
Plângeai pe răstignit încet, încet...

M'au coborît în urmă depe cruce:
Era Iubirea noastră moartă-acum,
Și tu plângeai văzând-o cum se duce
In giulgiu-i alb, pe cel din urmă drum...

...r azi e mult de-atunci... Adânca jale
altădată 'n suflet n'o mai porți,
... dând sbor tainic aripilor sale
...ea noastră a'nviat din morți...

...cunoscuții noștri, — credincioșii —
Schimbând câte-un cuvânt prietenesc
Ciocnesc fără să știe ouă roșii,
Și toate 'n cinstea noastră le ciocnesc.

Sub spațiul nesfârșit al bolții-albastre
In care și pământul pare-o stea,
Copiii blânzi ai gândurilor noastre
Pornesc acum în scrânciob să se dea...

IOAN I. CIORA...U

* * *

Mesajul Invierii

(Feciorul lui Nenea Tache Vameșul)

— Taci bre Ianache odată, că mă omori cu zile, cu religia ta! Nu care-cum-va te-i fi gândit că am să mă apuc la bătranețe, să-mi bag icoanele în foc!

— Frusino, pui scara și-l dau jos! Așa e însemnat în el. Te găsiși tu mai iscusită? Nu știu eu când buchinea slovele popești, la gura vetrichii — Dumnezeu să-l odihnească pă bietu băbacă-miu; mult mai era cuvios — și coana Tarsița, torcea în fundul patului, cu urechile la citanie. Da bine nu știu; dă ce să mă prind! Dă el să fi fost trase însemnările pă Tetravanghel, or dă bacalaureatul ăla dă Niță? — Niță de, ăla mai cu *glagore* din tot neamu, ăla care nu s'a închinat nici la împărtășania morții!

— Da dă unde până unde să treacă el, Alecu, poezii în ceaslov, el care nu mai contenea cu postul și cu cităniile Sfântului Vasile! Auzi, să măzgălească el o carte ca aia! Dă-te încolo Ionache, ăla care dormea cu ea sub cap și a murit cu ea pă piept!

— D'aia nici eu nu mă dumiresc. Vorba, poizii ne poizii, lucrul e adevărat și zicerea e așezată și înțeleaptă.

— Or cum ar fi, asta n'are să-mi schimbe mie crucea; tot la ea mă închin până m'or băga în groapă, lângă Tache. Tir Niță, tir Alecu, acum la bătrânețe, mie mi-e tot una: am spui și o spui până mi-o amuți gura, cu ia pă piept mă duc la Tache, — crucea!

— Păi omule, și acolo tot dă cruce e vorba!

— O fi, da eu nu înțeleg.

— Atunci Frusino, pui scara.

— Pune-o Ianache.

Și nenea Enache tapițerul, pierind în gura podului, s'a întors după un răstimp, în care mama ațipise cu privirea dusă în înlăcrămarea nisipului dintre agurijoare, trăgând dintr'o subțioară, o carte îndoliată ca și înserarea abătută a deniei „EGHIPTENCII". Caișii ningeau florile albe ale Paștelui, pe foile untdelemnii ale ceaslovului în care, mama și-a vârât grabnic, ochelarii.

Și într'un târziu, ca după o cercetare migăloasă a unui lucru de preț, glasul unchiului Bajdechie, a început să mormăe peste umerii ei aduși:

„Polenul crinului bunei-vestiri, firimițindu-și aurul în „potirul lui de sidef, a zămislit înmugurirea lumei cea no„uă, plămădind în brazdele Nazaretului, răsadul „făgădu„inții" și înfrângerea „Sodomei!". Atunci cununa fecioriei „înseninând îngândurarea femeei dulgherului înmărmurit „de atâta har, a înseilat din lămâița nunții, — nimbul des„robirii.

„Și din femeie s'a făcut icoană, și din Adam un Dum„nezeu. Și lăstarul luând chip de om, a trecut Iordanul.

„Și aci ne-au uns de oameni!

„Și mările 'și-au oprit in loc, lucirile oglinzilor, munții „și-au adunat rășina pinilor, jertfindu-o Ierusalimului, ce„rurile au întunecat Magilor uimiți, steaua Bethleemului, „iar pământul și-a răscolit adâncurile, împrăștiind sămân„ță nouă.

„Dar un bob de neghină sa strecurat din caverna ră„tăcirii și trecând și el Iordanul și prăbușind la picioarele „Erodiadei, toată semeția Botezătorului Ioan, a mers din „Ană în Caiafă, să turbure până la sfârșit pe Omul din „Ponțiu și să pregătească cununia... „răstignirii".

„Și-au adus păgânii piatră șlefuită și au pardosit cu „ea, locul judecății drepte. *strivind crinul, sfințit amar pe „Golgota.*

„Și au răzimat arcașii de crucea mântuirii, buretele o„trăvirii și sulița pierzării. Și dând lui Pilat să se spele, apa desertăciunii, în plânsetele celui de trei ori lepădat, „s'a auzit cocoșul. Și 'i-au așezat pe șale crucea, smulgân„du-i cămașa în schimbul spinilor înveninați!

„Și dezmeticind tâlharii din letargia încriminării, i-au „așezat de-adreapta și de-astânga „LUI", *ungându-l.*

„Rege al Iudeei.

„Și glorificând calvarul încă cu o palmă, *a chemat pe* tatăl, *încredințându-i duhul, și lăsând drept moștenire, o „rană îndumnezeită și un necredincios ca Toma!*

* * *

„Și zălogul Bethleemului 'și-a luat sborul, îndoliind cu „zăbranicul ocolirii, *staulul și lumea, raiul și Gheena, cerul „și Iordanul.*

„A sunat un clopot — denia.

„Arama crunt isbită, și-a trimis tânguirea peste mări „si peste țări, ducând vibrarea în lume si aducând de aco„lo, căința răstignirii și parigoria învierii.

„Si astă-zi plânge clopotul de atunci.

„Din altarul gătit cu aurul magilor, topit în arșița Da„mascului, păstrând secretul mirtului Arimatheei, au năvă„lit cântările îngropării, mărind tânguirea aramei.

„Și s'au așezat în jur, miresme și lumini.

„Și clopotul cel crunt lovit a mai plâns o dată și pe „lespedea judecății s'a așezat pecetia sfințirei și sulița ne„merniciei.

„Și nemeni nu s'a mai mâhnit căci acum duhul, erea „în mâinele „LUI".

„Doar Baraba, 'l-a mai urmat.

„Și sutașii au ațipit...

* * *

„Iar învie epitaful.

„Zambila înmormântării, firimițindu-și rochițele de a„tlas pe purpura fierbinte, aduce mireasma giulgiului lui „Iosef și suspinul stelelor Egiptului.

„Pe marama ocolirii, s'au rînduit luminile îngropării și „panselele durerii.

„Și clopotul din culmele altarului, trimite iar pămân„tului, vestirea sacrilegiului, brodând pe tânguirea ei, epi„zodul osândirii.

„Și lumini, mărunte și sfioase, se rostogolesc pe tros„cot, înbujorând anvonul și topind pecetia de pe mormânt!

„Și arama, iar se tângue în înălțimi și din nou încre„menesc pe lespede, sutașii.

„Mormântul se golește și urma se pierde...

„Și pe înfrângerea Golgotei, fulgeră stindardul învierii „aniversând epitalamul „celui *frânt pe ea.*

„O denie și o zambilă, un epitaf și o înviere — din su„ava lor reuniune, s'a întocmit potirul cuminecăturii și s'a „plămădit răscumpărarea răstignirii.

* * *

„Și așteptând la porțile Ierusalimului ... ticăloșiei „și mugurii credinții, ea aduce, — ca intr'un „MESAJ AL „INVIERII" — *urzită din majusculele,* „crezului". *simbolul „abnegației, îndestulând pe îndestulat, indurerând pe îndu„rerat!*

* * *

— Omoară-mă, spânzură-mă, tae-mă Ianachie, că eu una n'am înțeles o boabă! Cum putea chiar Alecu taică-meu să lase asemenea parascovenii?! Că el nu cunoștea dă cât chirilicile. Niță, ăla... un ..., dă unde până unde el cu religia. Incolo... prin neam, cine să apuce să schimonosească credința în halul ăsta!?

Și unchiul Enache tapițerul n'a mai răspuns. Ceaslovul, s'a întors pe gura podului, în întunerecul lui misterios în aceia-și subțioară.

Și în florile de agurijoară s'au aprins luminile licuricilor și în lacrimile nisipului, au picat boabe de mărgean din lacrimile mamii.

Și clopotnița de la *„Adormirea Maichii Domnului"* vestea cu plânsoarea ei amară, de fierărie neunsă, mesajul învierii, în care, vremuri de-arândul, trăise neștiută. poesia creștinismului și apoteoza răstignirii.

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

* * *

Parfum d'April

Ca lacrimile Magdalenei
Sunt limpezi nopțile de — April,
Fântâna murmura în parcuri
Senină'n anticu-i profil.

In praful razelor de lună
Ce luminează tainici drumuri,
Crini, — clopote de — argint — revarsă
O armonie de parfumuri!

Arbuștii, înclinându-și fruntea
Visând pe fragede tulpini,
Simt florile rodind în taină
Sub ploaia albelor lumini...

Un dor ne înțeles de viață
Se 'nalță 'n aer bălsămat —
Plutește, doamnă, pretutindeni
Beția 'ntâiului Păcat!

D. Nanu

* * *

Primăvară

Imbrăcată în veșmânt de flori
Cântă primăvara pe câmpie, prin grădină;
Șoapta ei renaște'n sufletu-mi fiori,
Cântul ei ajunge pân'la mine în surdină.

Azi, în pomul numai floare și verdeață,
Care'mi tremura de frig la geam pe iarnă,
Mi-a cântat o pasăre de dimineață
Și-amintirile au prins să mi-se cearnă:

Colo'n zare, tupilat în lunci,
Ca 'n oglindă satul nostru mi s'arată
Cu căsuțe albe, cum era pe-atunci
Când îl colindam cu alți copii în ceată.

Iată râul: ca un șarpe de argint, furiș,
A ieșit din sat și-apoi se pierde,
Strecurându-se ferit prin lunca verde,
Ca să nu-l mai prindă soarele prin stufăriș.

De pe mal, ștrengarul de copil,
C'un picior încearcă apa de e caldă,
Și de-abia așteaptă soarele de-April
Să-și adune de prin sat tovarășii de scaldă.

S'a oprit un fluture pe-o floare:
Iar ștrengarul s'a apropiat tiptil-tiptil
Și l'a prins la repezeală de-aripioare
Cu iuțeala degetelor fine de copil.

Vine seara. Se întoarce istovit de-alergătură.
A'mbucat ceva pe apucate —
Și-uite-l, pe un vraf de fân în bătătură,
Doarme somnul viselor netulburate...

...Hei, copilule de-odinioară,
Lasă-ți amintirile din anii albi de-o parte!
Ți-ai uitat, pesemne, că de-aseară
Te așteaptă negri fluturași pe foi de carte...

GEORGE A. PETRU

* * *

Oreste

Florile

S'aprind ca niște flacări pe ruguri de rubin,
Iși leagănă în soare potirele cu vin,
Se scutură mai albe ca fulgii de ninsoare
Și pulberea de aur se cerne sclipitoare,
Când vântul suflă jaruri pe ruguri de rubin
Și leagănă în soare potirele cu vin.

Miresme dulci și grele se'nalță împrejur
Din șiruri de cădelnițí de aur și de-azur;
Iar inima de doruri rănită și bolnavă
Absoarbe cu nesațiu puternica otravă
Ce 'mprăștie arome și fumegă 'mprejur
Din șiruri de cădelnițí de aur și de azur.

Un pâlc de flori e-o gură de raiu, și'n nopți de Ma...
Pământul tot e'n floare, vrăjit picior de plaiu
Și câte flori atâtea privighetori s'adună,
Zvârlind mărgăritare pe razele de lună;
Și cum lumina curge din ceruri noi de Maiu
Pământul toate'n floare vrăjit picior de plaiu...

* * *

LITERATURA STRAINA

Chateaubriand

Din „ATALA"

...In ziua a doua, care trebuia să hotărască destinul vieţii mele, ne oprirăm într'o vale, nu departe de orăşelul Cuscanila, capitala Siminolilor. Indienii din aceste ţinuturi, uniţi cu Muscogulgii, alcătuiesc împreună confederaţia Crecksilor. In mijlocul nopţii, fiica ţării palmierolor veni la mine. Mă duse într'o pădure mare de pomi şi-şi începu rugăminţile pentru a mă îndupleca să fug. Nerăspunzându-i, îi luai mâna într'a mea şi o silii, pe această căprioară, să rătăcească cu mine prin pădure.

Noaptea era încântătoare. Geniul plutitor în aer îşi scutura părul albastru, îmbălsămat de mirosul arborilor şi respira mirosul slab de chihlimbar, pe care-l răspândeau crocodilii lungiţi sub tamarinele fluviului. Luna strălucea în mijlocul nemărginirii azurii şi fără pată, aşternând pe vârful nesfârşit al pădurilor, lumina ei cenuşie. Nu se auzea alt sgomot afară de freamătul unei armonii depărtate, ce domnea în adâncul pădurilor: se părea că sufletul singurătăţii suspina pe toată întinderea pustiului.

Printre arbori, văzurăm un tânăr care, ţinând în mână o faclă, părea asemeni geniului primăverii, ce străbate pădurile pentru a deştepta la viaţă natura; era însă un îndrăgostit care-şi cerca norocul la cabana iubitei.

Dacă fecioara va stinge flacăra, înseamnă că primeşte cererea ce i se face; dacă se îmbrobodeşte cu vălul, fără a o stinge, înseamnă că respinge bărbatul fără a-i asculta cererile.

Inaintând în umbră, voinicul cânta cu glas îngânat aceste cuvinte:

„Voi întrece paşii zilei peste vârfurile munţilor ca să caut, printre stejarii pădurii, singurateca mea porumbiţă.

„De gâtul ei am atârnat un colan de porţelanuri, şi văd trei boabe roşii pentru dragostea mea, trei violete pentru îndoitele mele, trei albastre pentru speranţele mele.

„Ochii unei hermine şi părul unui câmp de orez are Mila; gura ei e înfrumuseţată cu mărgăritare; sânurile ei par doi iezi, născuţi de aceeaşi mamă, în aceeaş zi.

„De ar putea Mila să stingă facla aceasta! De ar putea gura ei să verse asupra luminii o umbră de voluptate!

„Ah! Lăsaţi-mă să întrec paşii zilei peste vârfurile munţilor, ca să caut, printre stejarii pădurii, singurateca mea porumbiţă".

Cântând astfel, glasul tânărului mă turbură până în adâncul inimii şi făcu să se schimbe faţa Atalei. Mânile noastre, împreunate, tremurară. Dar am fost sustraşi dela această scenă de o alta, mai puţin periculoasă pentru noi.

Ajunserăm la mormântul unui copil, care slujea drept hotar între două popoare. Era aşezat, după obiceiu, la marginea drumului, aşa încât femeile mai tinere, mergând la fântână, să poată primi în sânii lor sufletul nevinovatei fiinţe pentru a-l dărui patriei. In acest moment treceau pe acolo soţii tinere, care dorind dulceaţa de mamă, căutau prin întredeschiderea buzelor, să culeagă sufletul copilaşului, pe care-l credeau că rătăceşte printre flori. Mama cea adevărată veni, în urmă, aducând porumb şi crin alb şi, aşezându-se pe iarba umedă, vorbi pruncului cu glas duios:

„De ce, o, noul meu născut să te plâng în leagănul tău de pământ! Dacă pasărea se face mare, trebuie să-şi caute hrana, pentru care găseşte în deşert destule grăunţe amare. Tu însă nu cunoşti plânsul; tu nu ţi-ai pus inima înaintea suflării păgubitoare a oamenilor. Bobocul care se usucă în învelişul lui se trece cu toate parfumurile lui; aşa cum te treci tu, o fiul meu, cu toată nevinovăţia ta! Fericiţi sunt cei ce mor în leagăn; nu ştiu decât sărutările şi zâmbetele mamei".

Subjugaţi de propriile noastre inimi, furăm doborîţi de aceste manifestări ale dragostei de mamă. In această încântătoare singurătate dusei pe Atala, în braţele mele, până în inima pădurii şi-i murmurai cuvinte pe care azi în zadar le-aş căuta pe buzele mele. Vântul de miază-zi o fiul meu scump, îşi pierde căldura trecând peste munţii îngheţaţi. Tot astfel amintirile dragostei sunt, în inima unui moşneag, ca flacările zilei reflectate de globul tăcut al lunei, când soarele doarme şi când luna colindă deasupra colibei sălbaticilor.

Cine ar fi putut să scape pe Atala? Cine ar fi putut-o împiedica de a fi învinsă de natură? Numai o minune, de sigur; şi această minune se întâmplă. Fiica lui Simagham recurse la Dumnezeul creştinilor; se aruncă la pământ, îngânâd o rugăminte caldă, către mama sa şi Reginei fecioarelor. O, René, din momentul acela am căpătat o minunată idee despre această religie care, opunând torentului pasiunilor puterea ei, ajunge singură pentru a le învinge, atunci când totul le stă în ajutor: şi secretul pădurilor şi lipsa oamenilor şi credinţa umbrelor.

* * *

Carducci

Către Copaci

Umbreşti culmi repezi, largi singurătăţi,
Dar nu-mi eşti drag, întunecat stejar:
Cu ramuri verzi tu 'mpodobeai barbari
Pustietori de tronuri şi cetăţi.

Tu, laur sterp, şi mai pre jos îmi parì:
Tu minţi, oricât de falnic verde arăţi
Pe câmpul veşted, sau, când alte dăţi,
Luceai pe frunţi pleşuve de kesári.

Mi-eşti dragă, viţă, tu ce creşti bogată
Din lut pietros, ca să-mi imbii paharul
Uitării înţelepte 'n vremuri grele.

Mai scump mi-e bradul: el va 'nchide odată
In patru scânduri, neted, tot amarul
Si sbuciumul, şi visurile mele.

(trad. St. O. Iosif)

* * *

Contesa de Noailles

Prinos naturii

Natură, ce sub ceruri te odihneşti cuminte,
N'o să iubească nimeni ca mine-al tău alint
Şi vraja şi lumina oricărei zile sfinte
Când ţărâna-şi dă rodul şi apa e de-argint.

Pădurea, eleşteul, câmpii înfloritoare,
Mai dragi mi-au fost ca toate privirile-omeneşti,
Căci am văzut că firea-i mai mândră şi nu moare,
Şi miros de-anotimpuri în mână poţi s'opreşti.

Pe frunte cu mândrie purtai ca pe-o cunună
Pe soarele ce tainic din slăvi mă mângâia,
Şi toamna-am mers la jocuri cu-atâta voe-bună.
Şi vara-am plâns eu însu-mi de fericirea mea.

In sânul tău, Natură, venit-am fără frică
Cu'ntreaga mea pornire spre bine şi spre rău,
Cu orice bucurie, oricât ar fi de mică,
Spre a destăinui-o şi sufletului tău.

Ca floarea'n care-albina cea harnică pătrunde
Cresc eu, parfum şi cântec în juru-mi răspândind,
Şi inima mea-i par'că un coşuleţ de unde
Mici ramuri înverzite de iederă se'ntind

Supusă cum e unda ce arboru-l reflectă
Am cunoscut, Natură, dorinţa ce ne-a smuls
Pe toţi din nepăsare, pe om şi pe insectă,
Cu-adânca-i nerăbdare şi veşnicu-i impuls.

Ci totuş, mă cutremur, Natura mea măreaţă
La gândul că voiu merge în lumea de prăpăd,
In care vânt n'adie, în care nu-i verdeaţă,
Şi'n care nici lumina, nici dragostea n'o văd...

trad. de IOAN CIORANESCU

* * *

Pe apă

de Maupassant

...Intr'adevăr trecusem golful Salis, Garoupe şi ne apropiam de capul Gros, stâncă dreaptă dar joasă, întinsă la suprafaţa mărei.

Acum apare tot lanţul Alpilor, val monstruos, care ameninţă marea, val de granit încoronat cu zăpadă şi ale cărui piscuri ascuţite par asemenea unor ţâşnituri de spumă nemişcată. Şi soarele se înalţă dinapoia acestor gheţari, peste cari lumina lui cade ca o trâmbă de argint.

Iată însă, că ocolind capul dela Antibes, descoperim insulele Lerins, şi mai departe, la spatele lor, lanţul chinuit al Esterelului. Esterelul e decorul oraşului Cannes, munte drăguţ, de album, albăstriu şi cioplit cu eleganţă, cu o fantasie cochetă şi totuşi artistică, zugrăvit în aquarele pe un cer de teatru de către un creator binevoitor, pentru a sluji de model englezoaicelor peisagiste şi de subiect de admiraţie alteţelor ofticoase, sau celor cari n'au ce face. La fiecare ceas al zilei Esterelul are altfel de efecte de lumină şi farmecă ochii high-life-ului.

Lanţul de munţi corect şi lămurit desemnat se desface dimineaţa pe cerul albastru, de un albastru ideal de ţărm meridional. Seara însă, flancurile împădurite ale coastelor se întunecă şi lipesc o pată neagră pe un cer de foc, pe un cer necrezut de dramatic şi de roş. Nicăiri n'am văzut vreodată asemenea feerice apusuri de soare, aceste aprinderi ale orizontului întreg, aceste explozii de nori, această înscenare dibace şi măreaţă, această reîmprospătare zilnică a unor efecte escesive şi minunate care te silesc să admiri şi te-ar face să cam zâmbeşti, dacă ar fi zugrăvite de mână omenească.

Insulele dela Lerins, care închid spre răsărit golful din Cannes şi-l despart de golful Juan, par şi ele două insule de operetă, aşezate acolo pentru mai marea plăcere a iernaticilor şi a bolnavilor.

Din largul mărei, unde suntem acuma, ele se aseamănă cu două grădini de un verde întunecos, răsărite în mijlocul apei. La larg, la capătul din Saint-Honorat, se înnalţă cu piciorul în valuri, o ruină de tot romantică, adevărat castel din ale lui Walter Scott, vecinic bătut de valuri şi unde odinioară călugării s'au apărat împotriva Saracinilor, căci Saint-Honorat a aparţinut totdeauna călugărilor, afară de vremea revoluţiei. Insula a fost cumpărată de o actriţă...

...Zăresc cele trei golfuri acuma. In faţa mea, dincolo de insule, cel dela Cannes; mai aproape golful Juan, şi dinapoia mea, golful des Auges, dominat de Alpi şi de piscurile troienite. Mai departe, coastele se întind cu mult peste hotarul italian şi zăresc cu ochianul Bordighera cea albă, la capătul unui promotoriu.

Şi peste tot, dealungul ţărmului acestuia, nemăsurat, oraşele pe malul apei, satele atârnate mai sus, în coastele munţilor, nenumăratele vile semănate în verdeaţă au aerul unor ouă albe puse în nisip, ouate pe stânci, în pădurele de pini, de către nişte păsări monstruoase, venite noaptea din locurile troienite, ce se zăresc colo sus...

...Acuma soarele străluceşte, inundă pământul, face să scânteieze pereţii caselor, cari de departe au înfăţişarea zăpezii împrăştiate şi aruncă asupra mărei un lustru luminos albăstriu.

Puţin câte puţin, folosindu-se de cele mai mici adieri, de desmierdările aerului, pe care abia le simţi pe piele şi care totuş fac să alunece pe apa netedă iachturile simţitoare şi cu vintrele bune, noi trecem de cel din urmă vârf al capului şi descoperim golful Juan cu totul, cu escadra în mijloc.

De departe, cuirasatele îţi par nişte stânci, insule mici, bancuri acoperite cu copaci morţi.

Fumul unui tren se întinde pe ţărm dela Cannes în spre Juanles-Pins, care va fi poate mai târziu cea mai frumoasă staţiune de pe tot ţărmul. Trei corăbii cu vântrelele lor latine, dintre care una roşie şi celelalte două albe, s'au oprit în trecătoarea dintre Sainte-Margueritte şi uscat.

E linişte, liniştea blândă şi caldă a unei dimineţi de primăvară, la amiazi şi mi se pare acuma, că de săptămâni, de luni, de ani m'am despărţit de oamenii care vorbesc şi se frământă; mă simt cuprins de beţia singurătăţii, de beţia dulce a repausului, pe care nimic nu-l va turbura, nici scrisoarea albă, nici depeşa albastră, nici clopoţelul dela uşă, nici lătratul cânelui meu. Nu pot fi chemat, învitat, beat, chinuit de zâmbete hârţuit de politeţe. Sunt singur, într'adevăr singur, înr'adevăr liber. Fumul trenului aleargă pe mal! Eu plutesc intr'o locuinţă cu aripi, care se leagănă, drăguţă ca o pasăre, mică întocmai ca un cuib, mai plăcută decât un leagăn şi care rătăceşte pe apă, în voia vântului, fără a fi prinsă de ceva. Am, pentru a mă sluji şi a mă plimba, doi mateloţi, cari m'ascultă, câte-va cărţi de citit şi hrană pentru cincisprezece zile. Cincisprezece zile să nu vorbesc, ce bucurie!....

* * *

Charles Dickens

David Copperfield

— Fragment —

Eram în Elveţia. Mă întorsesem din Italia printr'o mare trecătoare a Alpilor, pe unde rătăceam împreună cu călăuza mea. Nu ştiam într'adevăr dacă aceste singurătăţi impunătoare vorbiau sau nu inimei mele. Găsisem ceva minunat şi sublim în aceste înălţimi uriaşe, în aceste repezişuri îngrozitoare, în torentele mugitoare sau în haosul de zăpadă şi de ghiaţă; nu văzusem însă decât numai atât.

Intr'o seară, înainte de apusul soarelui, coboram spre fundul unei văi care trebuia să-mi fie peste noapte adăpost. Pe măsură ce urmam cărarea care ocolea în jurul muntelui, de unde văzusem soarele deasupra mea, crezul că se deşteaptă în mine gustul frumosului şi instinctul unei fericiri liniştite, sub înrâurirea acestui spectacol tăcut care-mi însufleţea în inimă uşoara lucire a emoţiilor încă de multă vreme necunoscute. Imi amintesc că mă oprii din mers cu un fel de întristare a sufletului ce nu semăna nici a oboseală, nici a desperare. Incercasem speranţa că n'ar fi fost imposibil să se înfăptuiască în mine câte-va schimbări binefăcătoare.

Coboram adânc în vale în timp ce soarele auria vârfurile acoperite de zăpezi. Poalele muntelui care forma deschizătura dealungul căreia era aşezat satul, era de o verdeaţă bogată; mai sus de această îmbucurătoare vegetaţie creşteau întunecoase păduri de brazi, care, ca un unghiu, despicau masele de zăpadă şi susţineau avalanşa. Mai sus, se zăreau stâncile posomorâte, poteci colţuroase, blocuri de ghiaţă şi mici întinderi de ierburi care se pierdeau în zăpada cu care era încoronat vârful muntelui.

Ici şi colo, pe coastele muntelui, câte-va puncte negre şi fiecare punct era o casă. Toate aceste case singuratice, copleşite de înălţimea sublimă a vârfurilor uriaşe care le domină, par mici ca nişte jucării de copil. Din acelaş fel de case mărunte era alcătuit satul, aşezat în fundul văii, cu podul de lemn aruncat peste râul care cădea în cascadă pe stâncile crestate şi care gonia cu sgomot mare printre arbori. In calmul serii se auzea de departe ca un fel de cântec: erau glasurile ciobanilor. Şi văzând un nor, care răsărit din focul soarelui, plutea pe la jumătatea muntelui, mi se părea că aud cum din sânul lui ies accentele acestei muzici senine care nu aparţinea pământului. Deodată, din mijlocul acestei măreţii impunătoare, o voce, marea voce a naturii îmi vorbi; supus tainicei ei înrâuriri mă lăsai, cu capul obosit, pe iarbă şi începui să plâng cum nu mai plânsesem niciodată dela moartea Dorei...

* * *

Pânza

din Lermontov

O pânză de navă albeşte pe mare,
Departe în zarea albastră de brumă.
Ce lasă în urmă-i, şi pentru ce oare
Stingheră, spre ţărmuri streine se 'ndrumă?

Aleargă talazuri — şi'n şuer e vântul,
Şi geme, ca varga se'ndoae catargul;
Dar nu fericire cătând, ţine largul —
Şi nici ca s'o uite-şi zoreşte avântul...

— Pierdută-i pe valuri de — azur; iar tihnita
Lumină de soare, cernând, o'ncunună;
Dar ei de furtună i-i dor, răzvrătita,
Ca şi cum s'ar afla hodină'n furtună...

trad. D. Anghel

* * *

Pe lună

din Lenau

Cum se priveşte luna plină
In liniştita apă clară,
Prin stuful trestiei presară
Flori poleite de lumină.

Pe ceru'ntunecat de sară,
Trec nori cum fug pe dâmburi cerbii,
Şi din culcuşurile ierbii
Ca umbre păsări mute zboară...

Pe-aici mâhnit trec nu ştiu unde,
Iar amintirea ta pătrunde
Printre iluzii de mult moarte,
Ca'n trestii doina de departe.

trad. O Carp

* * *

Corespondenţa şi Memoriile
în Literatura franceză

Doamna de Sevigne

Către fiica sa, d-na de Grignan

9 Februarie 1671

Iţi primesc scrisorile cum ai primit şi tu inelul de la mine; când le citesc isbucnesc în plâns. Mi se frânge sufletul în două ca şi cum mi-ai fi scris că eşti bolnavă, sau că ţi s'a întâmplat ceva sau m'ai certa şi când colo, e cu totul dimpotrivă. Mă iubeşti, copila mea scumpă, dar mi-o spui în aşa fel, încât nu-mi pot reţine lacrămile care isvorăsc din belşug.

Iţi urmezi călătoria fără nici o piedică supărătoare şi când aflu aceasta, iată-mă cum sunt, când ar fi trebuit să-mi fie cu bună dreptate, cea mai plăcută veste.

Iţi place să te gândeşti la mine, vorbeşti de mine şi îţi place mai mult să-ţi aşterni pe hârtie simţirile, decât să mi le spui prin viu grai; oricum îmi vor sosi, le primesc cu toată dragostea pe care n'o înţeleg decât cei ce iubesc ca mine. Mă faci să te iubesc cât se poate de mult şi dacă te gândeşti la mine fii sigură că eu mă gândesc în fiecare clipă, la tine: drept-credincioşii numesc aceasta o cugetare obişnuită, după cum avem datoria s'o avem către Dumnezeu. Nimic nu mă mai bucură; am înaintea ochilor trăsura ta care înaintează mereu şi nu se mai apropie de mine; sunt cu tine pe drum şi mi-e frică să nu te răstoarne; ploile din ultimile trei zile m'au înebunit; Ronul mă îngrozeşte. Sunt cu harta întinsă pe masă, ştiu toate locurile unde poposeşti. Astăseară eşti la Nevers, Duminecă vei fi la Lion unde vei primi această scrisoare...

5 Octombrie 1673

Scumpa mea copilă, ce grozavă zi! Iţi mărturisesc că nu mai pot. M'ai lăsat într'o stare care îmi măreşte mereu durerea. Mă gândesc la fiecare pas al tău şi la fiecare pas al meu şi socotesc câţi ar trebui făcuţi în total, ca să ne întâlnim odată. Când sunt lângă tine, sufletul mi-e liniştit căci asta e starea lui naturală şi care îi convine mai presus de toate. Intâmplarea de azi dimineaţă m'a îndurerat adânc şi mă frământă cu nişte chinuri pe cari le înţelegi şi filozofia ta le gândeşte cauza; le simt şi le voiu simţi multă vreme. Inima şi mintea îmi sunt pline de tine; când mă gândesc la tine încep să plâng şi totuşi mă gândesc mereu. Nu mai pot răbda durerea în care mă aflu, e aşa de peste fire, încât nu cred să mai poată dura cu aceiaşi putere. Mereu te caut, totul îmi lipseşte fiindcă tu nu eşti aci. Ochii mei, cari te-au privit patrusprezece luni, nu te mai zăresc; pe cât era de frumos timpul acela pe atât de dureros este cel de faţă; poate mă voiu obicinui!

Par'că nu te-am sărutat destul la plecare; de ce? Nu ţi-am spus în deajuns cât îţi preţuesc iubirea ta; nu te-am încredinţat bărbatului tău cu toată grija cuvenită şi nici nu i-am mulţumit pentru politeţa şi bunătatea ce mi-a arătat... Sunt frământată de curiozitate; singura mângâere sunt scrisorile tale care iar mă vor face să plâng.

Copila mea, nu trăesc decât pentru tine; nu-i cer lui Dumnezeu altă graţie decât să mă iubească cum te iubesc eu.

IMPRESII LITERARE

Către fiica sa. Paris 16 Martie 1672

...In *Bajazet* 1) sunt lucruri plăcute, dar nimic frumos cu adevărat, nimic înălţător, nici unul din versurile lui Corneille care te fac să tremuri. Fetiţo, să nu-l comparăm cu Racine, e diferenţă mare. Niciodată n'o să ajungă mai departe decât *Alexandru* şi *„Andromaca"* 2). După părerea multora şi chiar a mea (îndrăsnesc să mă citez) *Bajazet* e mai preţios de toate. Racine scrie piese pentru Champmèsle 3), dar nu pentru viitor. Când nu va mai fi tânăr şi nici amorezat nu va mai face acelaş lucru. Trăiască bătrânul nostru Corneille! Să-l iertăm pentru versurile lui rele fiindcă ne-a dat frumuseţi dumnezeeşti, sublime care ne transportă; sunt accente geniale ce nu se pot imita.

Boileau 4) îl laudă şi mai mult ca mine; scurt, reprezintă bunul gust, s'o ştii de la mine...

Aceiaşi despre reprezintarea piesei lui Racine: „Esther"

21 Februarie 1689

...Nu pot să-ţi descriu frumuseţea acestei piese; e foarte grea de reprezintat, dar nu va mai fi imitată de nimeni.

Este atâta armonie între muzică, versuri, cântece, persoane; atâta perfecţiune fără cusur încât nu poţi dori ceva mai frumos; fetele cari joacă pe rege şi celelalte personagii par'că sunt creiate înadins; eşti mereu atentă şi la sfârşitul ei ai o adevărată părere de rău. Totul e simplu, nevinovat, sublim şi duios; exactitatea biblică te face să ai respect de ea, toate cântecele puse pe vorbele extrase din *Psalmi* şi *Proverbe* şi intercalate în piesă au o frumuseţe ce te face să plângi; se vede că piesa place, după atenţia şi gustul publicului. Am fost încântată împreună cu mareşalul Bellefonds care şi-a părăsit locul şi s'a dus la rege să-i mărturisească plăcerea şi că era alături de o doamnă care a meritat să vadă această piesă. Regele veni spre noi şi întorcându-se îmi zise: „Doamnă, sunt sigur că v'a plăcut piesa". Eu, fără să mă pierd, răspunsei: „Măria-Ta, sunt încântată, nu pot să exprim prin vorbe plăcerea ce o simt". Regele replică: „Racine e plin de talent". Ii zisei: „Are foarte mult, dar şi fetele, la rându-le, sunt foarte talentate; aşa de bine joacă ca şi când ar fi fost pe scenă decând e lumea" — „Ah! da e adevărat!" Apoi Majestatea Sa plecă şi mă făcu obiectul invidiei publicului.

Eu eram aproape singura nouă spectatoare la această reprezentaţie şi regele a vrut cu plăcere, să-mi afle părerea mea modestă şi fără exagerare.

Trad. de G. Marinescu

1) O tragedie a lui Racine.
2) Alte două tragedii de Racine.
3) O artistă amică a lui Racine.
4) Marele critic francez al secolului XVII-lea.

* * *

EM. GARLEANU

SCHEIA. — LUNCA DIN MIRCESTI

„Să ne oprim aci în deal, ca să ne uităm la acea frumoasă casă de pe culme ce se pare zidită de mâna zânelor. Acolo e Scheia".
Constantin Negruzzi,
„Primbare" 1837.

Din gara mică a Mirceştilor trăsura ne duce prin satul cu acelaş nume, pe sub glugile lui de paie. In capăt, pe dreapta, e curtea albă, pitită sub umbra unui parc, ce pare că se prăvale: e casa marelui poet Vasile Alecsandri, locuinţă mică, joasă, dar în care au încăput atâtea gânduri şi simţiri înalte. In lungul drumului la vre-o doi kilometri e lunca, vestita luncă a Mirceştilor, atâta de cu drag cântată de către bardul pajiştelor româneşti, atât de fermecătoare şi astăzi cu lăvicerele ei de flori sălbatice, cu ştejarii îmbrăţişaţi haiduceşte, doi câte doi, ca nişte adevăraţi fraţi de cruce.

Dincolo de vechiul pod al Siretului pe care-l trecem la pas, înfăşuraţi de răcoarea binefăcătoare a apei, luăm şleaul care ne duce la Scheia.

Ajungem. E aceeaş casă, despre care vorbeşte în *Plimbarea* lui, Constantin Negruzzi. Puţine locuinţe se vor fi păstrând în Moldova, ca aceasta, cu zidurile ei groase, cu ferestrele încăpătoare de lumină, cu uşile înalte şi grele de ştejar, şi, mai ales acea împărţeală bătrânească, atât de cuminte socotită, a încăperilor. Sala largă şi înaltă la mijloc, cu două aripi, la dreapta şi la stânga, în lungul lor, fiecare odae, de sine stătătoare, îşi deschide uşile. In fund, un salon urias cu un balcon de pe care îmbrăţişezi cu vederea zări de zeci de kilometri. De desubt o singură sală boltită, lungă şi largă să încapă pe ea două companii în linie de bătaie. Pe o lature a acestei săli sunt bucătăriile şi odăile pentru oameni, pe cealaltă se ţin, din una într'alta, cămările şi gherghirile, lungul şi pitorescul şirag al gherghirilor, cu fereşti zăbrelite, cu unghere tainice, cu căngi spânzurate de bolţile tari, sub cari odată se înşirau buturile vitelor tăiate şi vânaturilor de toate felurile.

Când te plimbi prin încăperea aceasta, te gândeşti cu spaimă la locuinţele moderne, la chichineţele lipsite de aer şi lumină, îmbâcsite de praf şi microbi, la locuinţele în cari cea mai mare parte sunt pricina scurtării vieţii bieţilor oameni de astăzi.

De jur împrejurul casei se întinde o livadă frumoasă, de pomi roditori, care livadă, pe marginea dinspre apus, e acoperită de o perdea uriaşă de plopi, scrijilaţi de vânturi şi vifornite, şi cari se văd de departe, ca nişte strejeri ai Scheii. Când bate vântul, perdeaua lor de frunze freamătă, povestind par'că de multace, iar iarna când vremueşte, se împotrivesc pieptiş, sucrându-şi supărarea.

Dar, farmecul Scheii e priveliştea, care ţi se desfăşoară ochilor, când stai pe balconul casei. Aici poţi petrece cele mai liniştite şi mai frumoase seri din viaţă.

Priviţi cu mine. E spre apusul soarelui. O lumină dulce trandafirie, se cerne peste tot satul Scheia din vale, satele Cuza-Vodă şi Hălăuceşti din zare, îşi împrăştie casele printre livezi. O dungă şerpueşte pe toată întinderea şi'n stânga prinde să sclipească; e apa Siretului, care se strecoară printre lunci. Colo, e lunca Mirceştilor; de abia se zăreşte pe deal gara. Departe, foarte departe, dealuri rumene încing zarea, legându-se unul de altul, ca un colan.

Soarele scapătă. Granguri, prigorii şi turturele, în stoluri numeroase, cum numai aici am văzut, se încrucişează prin aer,—merg să se culce. Plopii parcă se înfioară de atingerea serii. In faţă, dealurile se lămuresc mai bine şi, deodată, când soarele scapătă dincolo de pragul zării, drept în fund, rămâne negru ca un zid uriaş pe care se sprijină bolta cerului, Ceahlăul. Se vede minunat cu Panaghia, cu Coaca, şi mai încolo, cu Ocolaşul mic care'l ţae drept, ca de o lovitură de paloş, şi'i sfârşeşte trupul pe zare.

Şi mai târzior, când stelele prind a scăpăra, când Craful nou îşi aureşte secera pe întinsa pajişte a cerului, toate se şterg cu încetul, ca într'un vis, şi noaptea se aşează ticnită şi peste tot se aşterne tăcerea.

Intr'un târziu, un brâu de foc cutreeră câmpia şi un şuer stins vesteşte trenul care străbate întunericul, mânând spre geana alburie de lumină, din stânga, sub care e Romanul.

Apoi, deodată, o flacăre ţâşneşte adânc, în fund, se întinde şi rumeneşte noaptea, ard miriştele în depărtări.

In faţa unor astfel de privelişti veşnice şi minunate, te gândeşti cu mâhnire amară, că pe lumea aceasta eşti un călător, un călător care vei osteni odată şi-ţi vei închide ochii, ca şi când atâtea înalte frumuseţi n'ar mai dăinui şi după tine!

* * *

Siretul îşi mână apele printre maluri acoperite de lunci. Mănunchiurile de bozii întind desişuri până departe, — adăposturi de iarnă lupilor; iar mesteacănii firavi, albi şi drepţi ca nişte lumânări, răsăriţi deasupra surpăturilor înalte, îşi plâng crengile undoioase în undele trecătoare.

Printre luncile aceste, lunca dela Mirceşti e cea mai frumoasă şi cea mai vestită. Ea se află la vre-o doi chilometri de satul Mirceşti, dela care îşi trage şi numele, şi se întinde pe vre-o alţi doi, deoparte şi de alta a drumului, care duce la Scheia, tăind şleaul Romanului.

Copacii ei bătrâni şi deşi, — carpeni, frasini, mesteacăni, — croiesc din ramurile lor, ici bolţi de verdeaţă, colo hrube de umbră şi sub aceste tainiţi de pădure, potece singuratice şerpuesc, până ce se şterg în întuneric.

Şi cum mergi printr'însa, ţinând calul la pas, dacă eşti călare sau cu trăsura, deodată ţi se pare că trunchiurile copacilor se perind ca într'o horă, pe care o lărgesc, rotind-o tot mai pe departe, şi'n mijlocul lor se limpezeşte câte un luminiş, poeni minunate îmbălsămate de mireazma imaşurilor în floare; lumânărica galbenă şi bătută, sulcina gingaşă, cimbrul verde, rochiţa rândunicei, macul roş, — cresc laolaltă şi parcă râd în soare.

Iar în mijlocul horei trunchiurilor groase, răsare câte un stejar uriaş, ca un balaure bătrân, ce zice din frunză. Stejarul e stăpânitorul din vechime al luncii. Grangurii de aur, măcălendrii şi prigoriile, stolurile de sticleţi, presuri şi turturele, poposesc, pe vârful acestor bătrâni stejari ai luncii, până ce'şi iau sborul spre ochiurile întunecate ale bălţilor, pe luciul cărora pluteşte nufărul singuratic.

Siretul are grije de'şi trimite apele să scalde lunca, să adape bălţile şi să se hrănească imaşurile; iar când îşi trage şuvoaele la loc, în matcă, fâneţe cresc mai înalte, şi curând fâşâitul de mătase al coasei sperie şi alungă cristeul.

Aceasta e lunca lui *Vasile Alecsandri*, — cântăreţul câmpiilor şi al florilor, al pădurilor, al dorurilor şi avânturilor inimii şi sufletului nostru; acesta e **raiul** marelui **poet**:

Luncă, luncă, dragă luncă, raiu frumos al ţării mele,
Mândră'n soare, dulce'n umbră, tainică la foc de stele!

De sub frunzişul cărui stejar va fi ascultat poetul *Concertul*, pe care l-a descris atât de maestru? In lungul căror poteci va fi rătăcit, de atâtea ori, cu prietenii săi, „măreţele firi vizionare" de odinioară, cari iubeau aşa de mult poezia adâncă şi suavă a câmpii româneşti?

* * *

P. Cerna

Primăvara

Cu făptura ei de floare
Si cu daruri noi,
Vecinica biruitoare
A sosit la noi.

Trandafirii aurorii
Sânt obrajii ei,
Văl de argint ea are norii
Albi şi subţirei.

Naltă mândră, stă'n picioare,
In rădvan domnesc...
Gingaş chip de fată are,
Braţul voinicesc.

Viu struneşte'n aer zâna
Roibi hrăniţi cu jar:
Cai de vânt scăpaţi din mâna
Cruntului Ghenar.

Bubuind înaintează
Pe un pod de nori,
Până iese'n drum de rază
Străjuit de fori....

La rândvanul ei, în soare,
Să priveşti nu poţi —
Ard la osii pietre rare,
Fulgere la roţi,

Ferecaţi de caru-i de aur
Vin, în pas zorit,
Crivăţ cel nebun şi Faur
Cel neisprăvit.

Ea-şi priveşte cu mândrie
Prinşii de răsboiu —
Chiue de bucurie
Roibilor apoi...

Si râdvanul de lumină
Trece scăpărând —
Brazi şi paltini i-se'nchină,
Freamătă pe rând;

Apele i-aruncă perle,
Când o simpt trecând;
Grauri se rotesc, şi mierle
O petrec cântând.

Fulgeră din sbor,. Sub roate,
Ia ce-i slab şi mort —
Sfarmă crengile uscate
Rupe ai iernii tort.

Nărue, pe unde trece,
Cuiburile vechi —
Si cu sufletul petrece
Tinere perechi

Peste ochii lor adie
Văluri de colori:
Dela sânul ei zglobie,
Le aruncă flori...

Flori de rug, flori de zăpadă
Sboară în lunci mereu —
Ah, şi una fu să cadă
Drept la pieptul meu!

Semn zeiţa face'n pripă
Roibilor să stea —
Ah şi ei opresc o clipă
Drept la poarta mea!

„Fii la noi bine venită
Tu, regina mea!
Mâi de-acù la noi, iubită,
Nu te depărta!"

Ea mă mângâie c'o mână
— Ţineţi-o, voi, sorţi! —
Mult nu poate să rămână:
Sunt şi alte porţi!

Dus cu sufletul aiure,
O petrec în văi,
Peste vârfuri de pădure,
Pe cotite căi....

Dintr'un timp, se'nalţă tare,
Urcă în tării....
După ea se iau în zare
Stol de ciocârlii.

Dar şi sborul lor se curmă,
Si cătarea lor —
Codrii verzi rămân în urmă,
Flori jelesc de dor.

Printre raze mii, nebuna
Se topeşte'n sbor —
Păru-i fâlfâe tot una
Cu mătasea lor.

* * *

Al. Vlahuţă

Pe cheia Bistriţii

Dela mânăstirea Horez în sus, locurile se sălbătăcesc, văile-s tot mai înguste şi mai râpoase, dealurile acoperite de păduri, se 'ncolăcesc, se 'ncalecă şi 'nchid zarea din toate părţile. E aşa de adâncă şi de sfântă tăcerea, că înaintezi cu grijă, pare că ţi-e frică să nu deştepţi, cu zgomotul trecerei tale, cine ştie ce fiinţi legendare adormite de mii de ani în liniştea acestor pustietăţi. După vr'un ceas de drum cotit prin strâmtori şi desişuri întunecoase, auzi un vuet, o gâlgâire de isvoare, ca şi cum o stavilă s'ar fi abătut deodată din calea undelor nerăbdătoare, — valea se deschide, codrii se trag la o parte, o privelişte neaşteptată, negrăit de mândră, se înfăţişează ochilor. Sus, pe brâul muntelui din faţă, răsar dintre copaci turnuleţele mânăstirei Arnota, sfânt lăcaş, în care se odihnesc oasele bunului şi milostivului nostru Domn Mateiu Basarab. Jos, la poalele muntelui, pe malul drept al Bistriţei, s'aşterne o poiană de toată frumuseţea, în mijlocul ei se ridică zidurile cenuşii ale mânăstirei Bistriţa, clădire mare, arătoasă, — întemeiată acum patru sute de ani, de Barbu Craioveanul, ban al Craiovei, unul din stâlpii vechi şi puternicei familii a Pârvuleştilor, cu care Domnii de pe vremuri, căutau să se 'nrudească, pentru mai buna pază şi îngrădire a tronului.

De-aici încolo, nu mai poţi răsbate de cât cu piciorul. Chiar din spatele mânăstirei, intri în cheia Bistriţei, în lumea prăpăstiilor ş'a vâltorilor: tot muntele e crăpat, de sus până jos, pe fundul acestei tăeturi, între înalţii păreţi de piatră, s'asvârle Bistriţa, vijelios, bătându-şi nahlipii de stânci, c'un zgomot asurzitor. In păretele din dreapta, la o înălţime ameţitoare de-asupra torentului, se deschide peştera Sfântului Grigore. O potecuţă cu trepte scobite 'n piatră, te duce de-alungul cheei, pe sub creasta muntelui, la gura unei vizuini înguste, prin care de-abia te strecori, şi mergi târiş prin întuneric, ca vre'o zece paşi, până dai sub o boltă înaltă care primeşte puţină lumină de-afară prin crăpăturile peretelui din dreapta; apoi te cobori pe sfărâmături de pietre în tinda peşterei, la paraclisul Sfântului Grigore; de-aici se despart două hrube adânci, întunecoase; una „a liliecilor", unde într'adevăr, huzuresc aceşti zburători ai nopţei, ca 'n propria lor domnie, — alta „a chiliei", care te sue prin fel de fel de cotituri, la o chilioară părăsită, cu icoane şterse, cu pereţii afumaţi, acoperiţi de vechi pisanii — urmele pustnicilor cari, retraşi din lume, şi-au fost închis viaţa de bună voe, în tainiţele acestea umede şi întunecoase.

Toţi munţii de prin părţile acestea sunt sparţi şi scorboroşiţi de ape. Cărări înguste şi primejdioase, te poartă pe margini de prăpăstii, în adâncul cărora ţi-e frică să te uiţi. Pe unele locuri, pământul sună sub picior, ca o boltă. Pe sus vezi stânci uriaşe, scoase din zid, gata să se prăbuşească. Copaci chirciţi, schilozi, cu ramuri strâmbe, ies de prin crăpăturile păreţilor de piatră. Te crezi într'o lume dărăpănată, pustiită în urma unui mare dezastru. Doar glasul apelor zbuciumate, răsună ca un bocet în tăcerea şi neclintirea atâtor ruini.

* * *

I. L. Caragiale

Din „Noaptea Invierii"

Este în ajunul Invierii.

Natura, ca o mireasă răpită, care a dormit vrăjită în lanţurile de ghiaţă ale unui crud uriaş răpitor, se deşteaptă fericită, graţioasă, mândră, la mângâierile dulci, duioase, moderne ale tânărului şi fierbintelui său mire, care o căuta de mult, care a regăsit-o în sfârşit, şi care vine să deslege vraja de ghiaţă cu farmecul unei sărutări de foc. Este tânărul şi zburdalnicul copil favorit a lui Paşte Impărat, este minunatul făt-frumos April cu părul auriu, care o ia în braţe pe adormita fecioară, o alintă, o leagănă, o mângâie şi, cu mii şi mii de sărutări, una mai înflăcărată decât alta, o rechiamă la o nouă şi strălucitoare viaţă!

Pretutindeni este o mişuială, o forfoteală, o fierbere, o pornire de traiu proaspăt; muguri verzi, flori de toate firile de tort ale curcubeului, musculiţe şăgalnice, gândăcei nebunatici. Ce viaţă şi ce veselie în totul şi în toate Totul trăeşte, toate se bucură.

O! primăvară, juneţea anului! O! juneţe, Primăvara vieţii! O! nouă şi sublimă antiteză!

Şi pentru ca această sărbătoare a lumii întregi, când prăznuim regăsirea şi reînvierea copilei de împărat de către mirele său, făt-frumosul April, feciorul favorit al lui Paşte-Impărat, să fie vrednică de aşa părinţi şi aşa copii, Cerul, părintele fecioarei, plângând de bucurie, aruncă mâna bogată din ochii săi pe ţarile şi ogoarele muncite cu sudoarea frunţii harnicului şi neobositului plugar, prietenul totdeauna credincos al Zorilor, al Nămiezii şi al Amurgului, iar tunetele largului văzduh vestesc, în chip de biruinţă împărătească, tuturor popoarelor şi seminţiilor isprava mirelui April, redeşteptarea miresei lui fecioare!

Christos a înviat! vom zice mâine. Adevărat a'nviat! Vom răspunde tot noi. Da! A reînviat natura, a reînviat viaţa şi celor din mormânt viaţă dăruindu-le!

D. Anghel

După ploaie

S'a dus furtuna'n zări, ş'acuma se'ntrec miresmele'n putere:
Se'ntrec care de care parcă, stăpână să rămâie-anume
Peste'ntunericul acestei nopţi dulci şi pline de mistere;
Se bat şi florile — se vede că nimeni n'are tihnă 'n lume.

Se răsboesc mereu şi ele să stăpânească-un ceas pământul..
—Dar cine nu-şi încearcă oare odată 'n viaţa lui norocul?
In van să le despart aleargă sub negrele umbrare vântul..
—Biruitor până acuma domneşte singur busuiocul.

Ca o biserică miroasă seninul cucerit o clipă,
Dar se trezesc în umbră crinii, vărsându-şi boarea lor profană,
Văsduhu-i greu cât n'ar fi'n stare vâslind să'l tae o aripă,
Un trandafir murind se farmă pătând cuprinsul ca o rană.

Şi tot mai grea, mai tare creşte naiva florilor urgie,
Se'ntrec care de care parcă să'nvingă ori să moară'n luptă.
In van trimite-un gând de pace un miros blând de iasomie,
Şi flutură'n deşert în aer, ca un steag alb, o nalbă ruptă.

Hodină nu-i, dar iată'n luptă că vin şi mândrele verbine,
Un miros voluptos aleargă adus de vânturi de departe,
Şi nu-i mireasmă să n'adoarmă, nici floare nu-i să nu se'ncline;
Iar noaptea toată deodată miroas'a dragoste şi-a moarte.

Miroas'a moarte şi-a iubire şi creşte-o dulce lenevie
Ca'ntr'un polog frumos în care te'nvinge somnul fără vrere.
O ceaţă diafană sboară ca peste-un câmp de bătălie,
Acoperind din nou grădina cu 'ntunecatele-i mistere.

* * *

Alecu Russo

DIN „AMINTIRI"

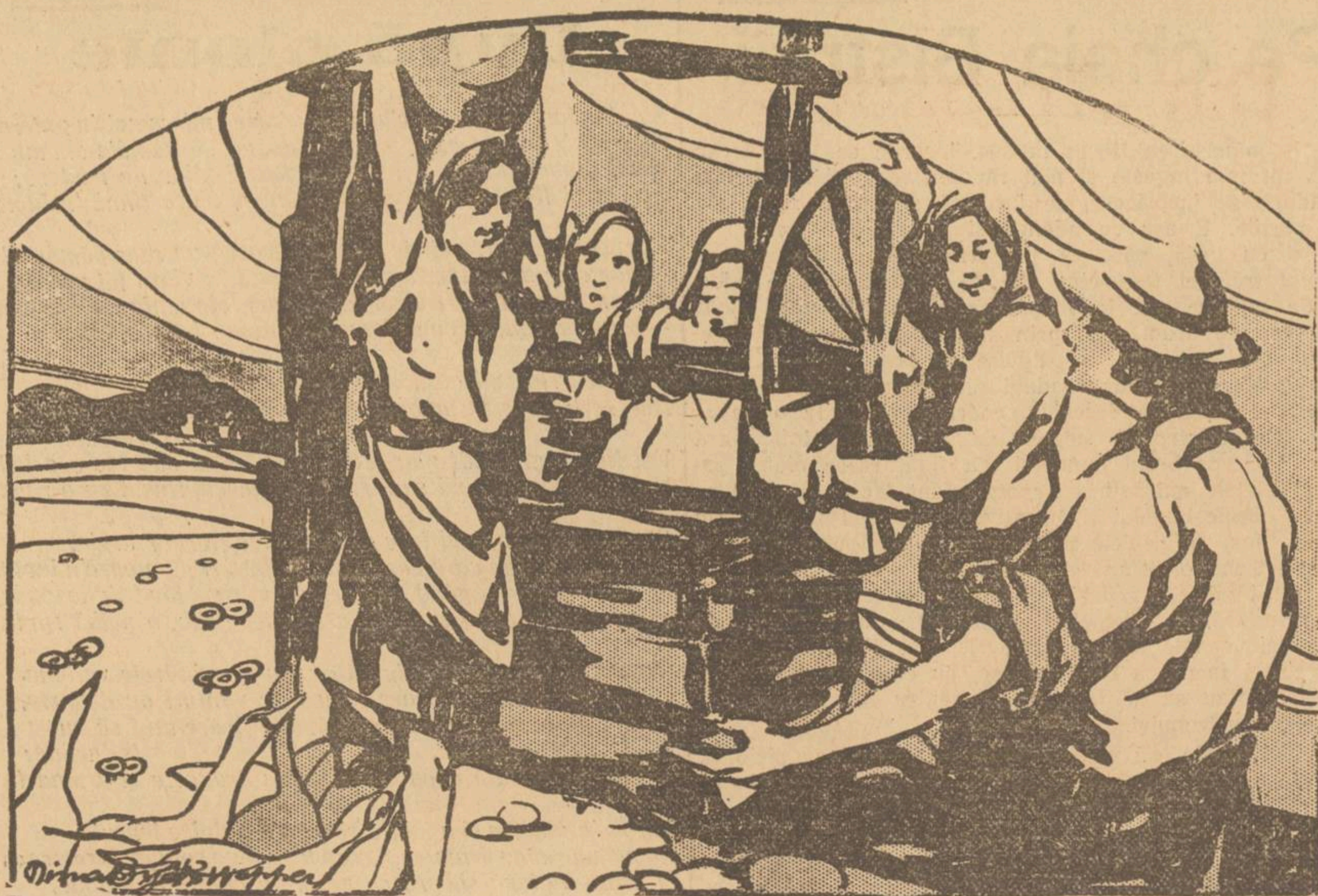
De oarece cu cât ceasurile, zilele şi anii se înmulţesc asupra lui, cu atât mai mult omul se uită în urma sa, şi din căutătură în căutătură se opreşte cu plăcere la cele mai depărtate aduceri aminte, aducerile aminte a tinereţii şi a copilăriei. Nu'i soarele frumos şi astăzi? păsărelele nu cântă aceleaşi cântece voioase sau jalnice? frunzele nu au acelaş freamăt? pădurile nu înverzesc ca odinioară? florile nu au acelaş miros, câmpiile dulcele privelişti duioase ce aveau? mişcarea vietăţilor alinitu-s'au? Nu; dar nici un soare nu luceşte frumos, nici o floricică nu are dulce miros, nici un fluer pe coasta dealurilor nu răzbate, nimic în lumea de faţă nu are asemănare cu florile şi cu soarele zilelor văzute prin aducerea aminte. Vântul ce bătea atunci, lacrimile ce se vărsau, se uit; din zilele trecute au rămas în închipuire un soare deapururea cu raze strălucitoare şi un miros neşters. Are dreptate aducerea aminte: nimic nu poate fi pentru om mai frumos decât trecutul, căci trecutul e tinereţea şi tinereţea este fericire!... fericire de a crede în toată pasărea ce sboară, fericire de a crede în frumosul şi în bunul, fericire de a nu se îndoi de cinste şi de multe, fericire de a nu gândi la nimic, de a nu şti ce este viaţa şi ce neagră prăpastie este sufletul omului.. Când se întoarce gândul spre zilele tinereţii, inima stă nehotărâtă ce va povesti deodată; bătaia ei dintâiu simţită, îmbătătoarele şoapte, plimbarea încântătoare umăr de umăr printre florile ce nu se zăriau în acele minute, dar care acum răsar şi împodobesc suvenirul, voiniciile ce îşi făgăduia, patriotismul înflăcărat, visul mărilor căpătate prin osteneală, vrednicie şi fapte mari, bine-facerile ce se pregăteau a revărsa pe lume, ca un soare luminos şi roditor? — lucruri ce se schimb toate încet câte încet în ceva cu totul de'mpotrivă; la unii, bătaia lui Dumnezeu!... nici nălucirea visurilor acelora nu mai este!

Din multele dulci ochiri a tinereţii şi a copilăriei două s'au tipărit în inima mea, verzi şi vioaie, crescând iarăşi, an câte an, ca mlădiţele copacilor; primăvara mi le aduce, pe când dă frunza, pe când fluturii încep a se juca, când trandafirii îmbobociţi se deschid, când soarele desmeardă şi nu arde, când după porumbei pică ninsoarea mirositoare. Una din ele, zâmbind în cerul trecutului, cine nu o ştie?... cine nu a avut optsprezece ani, cine nu s'a uitat la lună şi nu a vorbit cu stelele?... A doua aducere aminte ce iarăşi, ca toate aducerile aminte, dulce luceşte între flori şi raze aurite, este un sat frumos, răşchirat între grădini şi copaci pe o vale a codrilor Bâcului, cu un păr mare în mijloc. De sânt mulţi şi nu ştiu poate de codrii Bâcului, (căci de lungă vreme nu se mai vorbeşte în Moldova de ei!) şi mai mulţi vor fi care nu ştiu ce însemnează părul din mijlocul satului. Codrii erau odată aşezare de apărare ca plăeşia munţilor, salbă de smarald a Basarabiei, precum Basarabia era cuibul răscoalelor din ţară, moşia celor Novaci de răul cărora urdiile tătăreşti nu se puteau înturna în Buceag cu prada din Ţara Leşească, şi cuibul voinicilor din cântecile vechi. Codrenii erau mândri şi nu purtau numele nănaşilor lor. Cântecul zice:

S'a aflat la Movilău,
De Codreanul cela rău!...

Părul din mijlocul satului era odinioară: când divanul unde sfătuia satul, când locul unde poposia voinicelul străin până a nu-şi găsi gazdă, când locul jocurilor ale băeţilor, când spitalul unde zăceau bolnavii nevindecaţi, părăsiţi în sărăcia lor de toţi şi de neamuri!

N. IORGA

De la Câmpulung la graniţă

— Rucărul — Dragoslavele — Gura Dâmbovicioarei —

Incă trei chilometri, şi sîntem în schela cealaltă, Rucărul, ale cărui turnuri şi case albe se ivesc îndată, la locul unde se întâlnesc trei Pietre mari, dintre care una poartă brazi pe coastele ei.

Rucărul adăpostia odată pe vameşii Domnului muntean, oameni siguri şi cu multă trecere. Azi el are o şcoală, o primărie foarte mare, un otel cum nu mai poate arăta alt sat din România, o frumoasă şi lungă plimbare pe lângă râuleţul prins în maluri îndreptate şi pietruite şi foarte multe case de o gospodărie aleasă. Noua biserică se înalţă mândră într'un colţ, pe când cea veche se ascunde într'un cimitir întins, unde o cruce se ajunge cu alta. Doi meşteri din Câmpulung, plătiţi de un negustor grec din părţile Castoriei, ginere de boierinaş muscelean, au clădit acest locaş foarte cuviincios, cu pridvorul răzimat pe stâlpi de cărămidă. Zugravi cu imaginaţie au înfăţişat în acest pridvor judecata cea de pe urmă, cu mulţi draci negri ca ţiganii şi cornoraţi ca boii, cari au nume pline de înţeles: Zorilă, Negrilă, Trăgilă, Cocoşilă şi Zghidarcea. Frumoşii copii din sat însă, le-au spart frunţile, li-au scos ochii şi li-au deschis burtele cu pietre, şi grozăviile Iadului nu par potrivite cu o aşa de blândă ţară, având atâta putere de oameni, atâta mândreţă în îmbrăcăminţi, atâta seninătate nevinovată în cuget. Crucea unui mormânt proaspăt e împodobită încă cu bradul înfăşurat în flori şi în motocei ce a fost dus înnaintea tânărului adormit şi pajiştea e stropită împrejur de flori căzute ce nu s'au veştejit încă, precum veşted e acela care a fost coborît jos.

După câteva văpăi roşii, trecătoare, pe culmea Căpitanului, noaptea cade aproape dintr'odată. In lipsa străinilor, cari nu mai vin în Rucăr, de câtva timp, strada se face îndată pustie: luminile, abia aprinse, se sting la toate ferestrile; şi hanul se închide ceva mai târziu. Până şi şuierăturile caraului contenesc, şi tăcerea nopţii negre e sfâşiată numai de hărţăgoasele lătrături ale câinilor paznici, cari pândesc zgomotele tainice din singurătatea muntoasă.

Dimineaţa a coborît neguri uşoare pe coastele muncelelor pe care numai ici şi colo le străbate o săgetare roşiatică de raze. Sînt opt ceasuri acuma, şi răcoarea nopţii stăpâneşte încă văzduhul limpede. De pe toate potecile şi cărările izvorăsc în strada albă ţăranii cu sumane negrii şi cojoacele cusute, ţărance a căror bogăţie de fluturi şi podoabe e acoperită în parte de mântăli cafenii; unele dintre dânsele poartă ştrengăreşte pe albul fin al vălului ce li înfăşură faţa oacheşe, o pălăriuţă bărbătească. Caii trăsurii ce ne va duce la graniţă, înhămaţi în lung, doi câte doi, scutură capetele copleşite de muşti şi de viespi veninoase, făcând să bodogănească talancele greoaie. „Domnul Avram" — prin aceste părţi de vechiu bogomilism oamenii se chiamă Avram, Moise, Sâlâvăstru, Ghedeon, Aron, Szichil, — aşteaptă pe capră, făcând să fluture în şagă largul biciu care pocneşte îndemnător.

Strada pe care o urmăm se cheamă pe o placă de lemn „Strada Frontierei", şi ea urmează până în graniţă, legându-se şi cu şoseaua ce vine dela Piteşti. Acest minunat drum a fost mântuit în 1891 sub conducerea a doi ingineri români, antreprenorii fiind Italieni. El se razimă adesea pe puternice întărituri de piatră, străbate poduri desăvârşite şi e apărat prin vergele de fier unde se deschid rîpe. Nu e o line care să se înfunde drept înnainte între firile telegrafului, care aici are altă cale; ci, încolătăcindu-se ca o biciuşcă răpezită, el înfăşură deal şi munte cu panglica-i albă. In urmă nu-l mai recunoşti în şuviţa sburdalnică ce se joacă prin funduri de văi şi se prinde de gâtul aspru al stâncii; înnainte, când îl vezi alergând nebunatic în veşnice rotocoale, nu-ţi vine a crede că în curând vei fi acolo sus pe înnălţime. Aici, prin chefurile-i neaşteptate, drumul însuşi e o mare plăcere.

Soborul de uriaşi se ţine şi mai departe. In faţă, în urmă, la dreapta, la stânga, unde priveşti, fără o singură spărtură, — căci drumul se strecoară şi nu cutează să taie, iar bietele râuri sînt mulţumite că-şi pot căuta de cale, — vezi ceaunele răsturnate, căciulile cu ţuguiu, tablele întinse, zimţii, spinările ciolănoase. Sînt movile de nisip curat, în care scânteie puncte de mica, mari movile umflate pe care nu se prind decât fire de iarbă săracă, sînt mormane de piatră, acoperite cu arbori rari. Dar piatra răzbate pretutindeni; une ori numai ea e acoperită de crânguri şi păduri de brad, de mesteacăn morocănos, cu frunzele pleoştite, de fag, care-şi răschiră până departe ramurile cu frunze lucioase; codrii adânci şi negri, stăpâni peste toate, nu se văd nicăeri, până departe către hotar, unde sînt vârfurile mai înnalte, pădurea e numai o rămăşiţă a trecutului ei falnic, căci nevoia de bani a moşneanului a pus-o la biruri grele şi a schilodit-o pentru totdeauna, fără s'o radă însă cu totul ca în ţara de muncele ruinate a Sovejei. Prin coviltirul uşor al ierbii, printre trunchiuri şi mai presus de ele, ţâşneşte însă piatra stăpânitoare; ici, ea se risipeşte în fărimi albe, galbene, roşcate, care fac moşinoaie în marginea şoselei curate, dincolo, ea seamănă coasta sau adâncul cu frânturi şi lostopane; aiurea, ea străjuieşte drumul cu plăci înnegrite, murdare, lucioase, sau cu lespezi clădite în bună rânduială ca de mâna dibace a unui uriaş; de multe ori, în sfârşit, ea încunună toate cu câte o mândră creastă sură sau iea în stăpânire întreg muntele. Lângă Păpuşa verde, clădită ca o movilă, stă în faţă, peste valea Dâmboviţei, lungul părete sur, adânc scrijelat, gol, sterp, trist al Pietrei lui Craiu, numită aşa poate după vreunul din făloşii regi, cari se întorceau cu fuga acasă la dânşii, lăsând în urmă steaguri rupte, arme frânte şi voinici morţi, căzuţi în mormane sângeroase sau semănaţi pe coaste şi prin văile înguste ca frunze roşii, veştede, de toamnă.

Iată, cam la jumătatea drumului, cazanul Posadei, care aminteşte o zi ca aceea, de strălucită biruinţă ciobănească, asupra boerilor mai ai străinătăţii cotropitoare. O groapă se rupe sub munţi, colo în fund, unde strălucesc case albe, e Dâmboviţa, care trece uşoară limpede pe prundul curat; mai în faţă e râpa goală, pustie, cu arbori şi mărăcini. Odinioară prăpastia era împădurită, şi numai ca o îngustă crestătură răzbătea calea negustorilor paşnici, pe care acum, spre sfârşitul veacului al XIV-lea, ajunsese a trece aspri ostaşi cu siguranţă că au biruit şi supus. Şi, de odată, dintre trunchiuri năpădiră săgeţi fulgerătoare, şi această furtună de ucidere împinse oameni şi cai mai în adânc, tot mai în adânc la stânga, unde sînt cheile Dâmbovicioarei, straşnica strâmtoare prin care fuge sfios râuleţul, ca o şopârlă ce lunecă pe coiful uriaşului adormit. Din păreţii înnalţi de pare că ajung cerul, căzu atunci strivitoarea ploaie a bolovanilor mâniei şi răzbunării unui neam prea multă vreme călcat în picioare. Cei ce se învredniciră de această primire abia mai găsiră, împuţinaţi şi acoperiţi de răni, drumul de mântuire al Braşovului. Mărire ţie, Posadă cu adâncimile răsplătitoare, care ne-ai ajutat să păstrăm până astăzi viaţa frumoasă, albă, bună care înfloreşte de-alungul veacurilor pe munţii şi câmpiile noastre; mărire ţie, mormânt de duşmani pecetluit cu roşia pecete a biruinţii noastre!

Urmăm calea de stâncă înnaltă, îngustă, întunecată în care ţăranii lui Vlad-Vodă, Muscelenii aceştia cu faţa rotundă, ochii negri şi trupul vânjos, au toropit pe Ungurii Măriei Sale puternicului Craiu Sigismund, care a fost apoi şi Impărat. Un val de aer rece ne loveşte în faţă. E sufletul aspru al strâmtorii, precum Dâmbovicioara grăbită e seninul şi bucuria ei. De o parte şi de alta a cărăruşii pietroase, apărată cu parmalâcuri de lemn, păreţii nemărginit de înnalţi ai stâncei pustii sprijină o şuviţă de cer albastru-şters. Brazi detunaţi atârnă de-a lungul scoarţei sure, cu jalnicele lor crengi uscate. Iar în câte un loc ca prin minune un mândru fag hrănit de apa limpede, îşi deschide braţele verzi răsticnit pe stânca dreaptă. Ca o amintire a pajiştilor mirositoare, a câmpurilor înflorite din locuri senine, câte un clopot vânăt se iţieşte din smocul frunzelor mărunte.

Măreaţa temniţă se deschide; e un ochiu de lumină de verdeaţă. Dâmbovicioara se încălzeşte la soare, înnainte de a pătrunde în grozăvia strâmtorii; apoi încă odată această cuprinde în braţele ei zdrenţoase de aspră stâncă cenuşie. Acum sîntem liberi.

De la căsuţa albă de colo, la capăt, se deschide un drum înverzit, care suie pe nesimţite la peşteră. O ţărancă bătrână, adusă de spate şi sfrijită pe oasele ei ţapene, a adus luminări; şi pe lângă dânsa se adună, văzându-ne oameni de omenie — căci altfel se tem de Nemţii, de Ungurii cu vorba lor neînţeleasă şi aspră, cari se sprijină în ciomege cu vârfuri de fier, — o droaie de copii. Innainte păzeşte un băieţel cu genunchele goale prin iţarii rupţi, cu o cămăşuică înflorită în arnici negru; şi ce mai căciuloiu ţuguiat pe părul lui bălan, tuns scurt! Apoi vin două fetişcane cari mărturisesc că sunt în clasa a patra; cu coade pe spate, o cămăşuică înflorită mult in arnici negre şi fotă roşie; şi mai la urmă altă fetiţă tot aşa, cu ochii negri şi părul bălan, zburlit şi dârz, pe care celelalte o pumnesc pe ascuns fiindcă prea se amestecă în toate rosturile. Tocmai la capăt, unde, de-asupra scărişoarelor de lemn, se deschide înnalta poartă ce pare săpată de mâini de om, se adauge o altă bătrână, grasă, roşie şi vorbăreaţă, căre porneşte a spune că aici sînt oameni buni, cari se ceartă, adevărat, „pentru văcuţa dumitale care a intrat în curtea mea", dar se împacă a doua zi chiar, căci nu pot sta doar aşa prea multă vreme.

(Sate şi Mânăstiri)

* * *

I. Eliade Rădulescu

Din „Sburătorul"

Era-n amurgul serii şi soarele sfinţise.
A puţurilor cumpeni ţipând par'că chema
A satului cireadă, cu greu, mereu sosise
Şi vitele muginde la şghiab întins păşia.

Dar altele-adăpate trăgea în bătătură;
In gemete de mumă vieţii lor striga,
Vibra al serii aer de tauri grea murmură.
Sglobii sărind viţeii la uger alerga.

S'astâmpără ăst sgomot ş'a laptelui fântână
Incepe să s'auză ca şoapta în susur.
Când ugerul se lasă sub fecioreasca mână
Şi prunca viţeluşă tot tremură 'mprejur.

Incep a luci stele rând una câte una
Şi focuri în tot satul încep a se vedea;
Târzie astăseară răsare-acum şi luna
Şi cobe câteodată, tot cade câte-o stea.

Dar câmpul şi argeaua câmpeanul osteneşte
Şi după o cină scurtă şi somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpâneşte
Şi lătrătorii numai s 'aud necontenit.

E noaptea 'naltă, 'naltă; din mijlocul Tăcerei
Vesmântul său cel negru de stele semănat
Destins cuprinde lumea, ce'n braţele somniei
Visează câte-aevea deşteaptă n'a visat.

Tăcere este totul şi nemişcarea plină:
In cântec sau descântec pe lume s'a lăsat.
Nici frunza nu se mişcă, nici vântul nu suspină
Şi apele dorm duse şi morile au stat.

* * *

I. Budai Deleanu

Din „Ţiganiada"

Cântul al optulea

Acum peste apa mării şoimanul soare
Apunea prin dositele ostroave;
Noaptea cu neagra sa învelitoare
Câmpii acoperise şi dumbrave;
Iar de grele osteneli obosită
Dulce hodinea prin staule vita.

Nu privegheau decât fieri răpitoare
Şi bărbaţi cu cugete rele.
Lupul gonia după căprioare,
Buha vâna în tufe păsărele;
Bietul iepure nu putea paşte
Pentru cel orăcăit de broaşte.

Era vremea, tocmai întâiaş dată
Când cânta cocoşii, de-cu-sară.
Şi încălecând mături sau lopată,
Către Retezat strigoaele sboară, —
Când umblă pe sus cele frumoase,
Strâmbând oamenilor dreptele oase

Adică odihneau toate cele bune;
Numai cele rele blestemate
Umblau după a lor înşelăciune,
Cum sunt: duhurile necurate,
Care nu dorm nici odinioară,
Ci noaptea în toate părţile sboară.

* * *

Iancu Văcărescu

Primăvara amorului

...Se întinde o câmpie
Desupt dealuri de Carpaţi,
Câmp deschis de vitejie
La Românii lăudaţi;

Surpături sunt deoparte,
De-un oraş ce a domnit;
O gârliţă încoaci' desparte
Un crâng foarte înveselit

Acolo am eu căscioară
Pe un vârf de deluşor;
Curge'n vale-i o apşoară,
Murmurând încetişor;

In potrivă, smălţuite,
Dealuri altele se văd,
Şi'n vâlcelele 'nflorite
Miei pasc, alerg, se joc, şed

Lăsând ale lumii mare
Cinsti, nădejdi şi fumuri seci,
Amăgiri cu'ncredinţare,
Vrăşmaşi calzi prieteni reci;

Acolo cu sănătatea,
Cu odihna însoţit,
Toată-a vieţii bunătatea
Dobândeam eu înmulţit...

* * *

D. Bolintineanu

La Primăvară

Tu vii încă, primăvară!
Pasări, fluturi, flori aduci
Pe aripa ta de ceară,
P'ale tale coame dulci.
Vino, vieaţa 'ntinereşte
Cu arzânde răsfăţări!
Dă acelui ce iubeşte,
Drăgălaşele visări!
Pune roze pe cosiţa
Fetelor ce te salut,
Şi partumă-le guriţa.
Cu un drăgălaş sărut!
Eu voiu toamna să s'arate,
Să văd frunzele în crâng
Coborându-se uscate,
Una una.... voi să plâng!

* * *

Gr. Alexandrescu

TISMANA

Iată cea mai veche şi mai măreaţă din toate mânăstirile de peste Olt. Incepută de Radu al II-lea Basarab, la 1366, ea se săvârşi de fiul său Dan, şi mult mai târziu se prefăcu de Neagoe Basarab, în semn de recunoştinţă că şi-a găsit acolo scăparea când se afla gonit de Radu cel Mare, pentru găzduirea ce dădea sfântului Nifon. Dar prietenul unui sfânt, religiosul şi blândul Neagoe, n'avea trebuinţă de această nenorocire ca să înoiască biserica. Or cum va fi, el a stat unul din Prinţii cei mai buni, dar virtuţile lui, au pierit cu dânsul, şi n'au adus nici un bine statornic la naţia în care au strălucit. Atât este de adevărat, că calităţile personale nu pot aduce nici un folos temeinic, când toate lucrările se întemeiază pe voinţă iar nu pe legi. — „Când Marcu Aurelie muri, zice Chateaubriand, Romanii se readânciră în relele năravuri, cu o astfel de înfocare, încât i-ar fi luat cineva de oameni, care şi-au dobândit de curând libertatea, ei însă nu scăpaseră decât de virtuţile celor din urmă stăpânitori".

Ca să zidească Tismana, Radu al II-lea avu trebuinţă să reteze o parte din munte. Aşezată la o înălţime ca de 100 picioare, apărată în faţă de o măreaţă stâncă, ce se pleacă d'asupră'i, ocolită de ziduri vechi care se întind pe marginea prăpastiei, şi încoronată de turnuri, această zidire privită din vale, seamănă cu unul din acele palaturi din veacul de mijloc, una din acele cetăţi feudale, din care baroni şi cavaleri, înfruntau puterea absolută, absoluţi ei înşişi în proprietăţile lor.

In stânca de care pomenirăm, şi care se înalţă îngrozitoare, la spatele zidurilor, este o mâncătură adâncă, un fel de peşteră, din care ese un izvor, ce trece pe sub pământ, prin curtea mânăstirii, se aruncă din înălţime ca un torent, şi, împreunându-se cu râul Tismanii ce curge în vale, formează împreună o gârliţă, ce şerpueşte între două şiruri de munţi şi se pierde în depărtare. Tot în aceeaş stâncă, d'asupra peşterii la o înălţime ca de 30 picioare, este o vizuină adâncă, chilie nemuritoare a sfântului Nicodim, care se afla Egumen al Tismanii. Călugării şi locuitorii de prin prejur, vorbesc multe despre minunele acelui sfânt, şi negreşit trebue să fi făcut, de vreme ce putea să locuiască aşa de sus, pe un perete de piatră fără să aibă aripi.

Un singur călugăr, un tânăr frate s'a deprins să se suie acolo. L'am văzut înşine agăţându-se de pietre cu unghiile ca o pisică sălbatică, intrând în chilie şi scoţând cenuşe din vatra sfântului. Ceilalţi călugări mai înţelepţi, şi mai puţin iubitori de gloria cerească, se mărginesc a cinsti pe sfântul în biserică unde îşi are coşciugul; căci trupul s'a făcut nevăzut într'o noapte, după ce o vedenie ameninţătoare a îndatorat pe Egumen, să tae degetul sfântului, ca să rămâie drept suvenir bisericii.

Aci se păstrează asemenea crucea de fier a sfântului, haina cu care a trecut prin foc, şi un patrahir de o stofă bogată, ce se zice a fi dăruit de Mateiaş Corvin, regele Ungariei.

In această mânăstire se adunau la 1820 viteji panduri ai Mehedinţului sub steagul lui Tudor Vladimirescu, om mărginit şi crud, dar a căruia întreprindere înaintă cu un pas libertatea politică, după cum se urmează pretutindenea, unde oamenii sunt siliţi a intra vremelniceşte în independenţa naturală; supunându-se pe urmă la legi, ei păstrează totdeauna pomenirea slobozeniei lor.

In vreme când ne îndeletniceam a vizita biserica şi priveam toate amănuntele, cu acel interes ce-l deşteaptă un monument istoric, de care multă vreme ai auzit vorbind, văzurăm viind către noi un bătrân, de talie scurtă, cu ochii cufundaţi în cap, dar vii şi vorbitori; el ne spuse că este fiu al împăratului Americei; ne arătă câteva decoraţii de hârtie, şi ne întrebă ce face împăratul Nicolae, de a răspuns la scrisorile ce i s'au adresat de dânsul, şi de are de gând să declare războiu. Ii răspunserăm că toate merg bine, şi Impăratul se închină cu plecăciune, şi-l rugarăm să ne spuie de când este fiu de împărat... „Din vremea lui Capudistria, ne răspunse, la moartea lui mă aflam în biserică, şi toată Grecia s'a sculat să mă pue pe tron, dar n'am primit". Acest nebun este unul din cei mai fericiţi ce am văzut vreodată: el ţine o corespondenţă ideală cu toţi suveranii Europii, cari au să pornească curând un războiu obştesc pentru drepturile lui.

Indemnaţi de bunii părinţi, noi plecarăm să vizităm un metoc al mânăstirii, zidit pe munte spre miază-noapte, la o înălţime deosebită; el este făcut de sfântul Nicodim, şi atât de mic, încât abia cinci sau şease oameni pot încăpea într'însul. Părinţii de acolo ne spuseră, că în susul acestei zidiri, la o depărtare ca de trei ore, pe creştetul cel mai înalt al muntelui, este o altă biserică făcută de acelaş sfânt, care, slujea în aceeaş zi la câte trele biserici întreprindere cam anevoe, şi pot zice peste putinţă, pentru un om care nu ar fi sfânt. Cu toată râvna ce aveau a nu trece nimic cu vederea, dar astă dată vremea sau mai bine curajul ne lipsi, şi ne întoarserăm iarăşi la mânăstire unde ne odihnirăm puţin în foişorul ce dă asupra prăpastiei în faţa drumului. Seara începuse a da obiectelor o culoare fantastică, dar în faţa noastră, spre răsărit, o lumină roşiatică vestea apropierea lunii; peste puţin o văzurăm licurind ca o stea depărtată, ca o făclie care se aprinse în deasa întunecime a copacilor ce acopăr muntele. Apoi un glob ca de rubin, se văzu legănându-se printre frunzele desfăcute de vânt, şi înălţându-se puţin, aruncă o rază piezişă pe rămăşiţele unei zidiri ce se vede pe coastă, apoi deodată arătându-se d'asupra stejarilor celor mai înalţi, ca pe un piedestal de verdeaţă, lumină peştera sfântului, turnurile mânăstirii, potecile tainice, şi stâncile din faţă, în vreme ce o parte a pădurii, rămasă în umbră făcea să se auză un vuet fioros, asemenea ca zbieretul depărtat al fiarelor sălbatice.

Am văzut de multe ori răsărind şi apunând luna, dar niciodată acea privelişte nu mi-a făcut atâta impresie. Tăcerea acestei cetăţi unde răsuna odată zgomotul armelor; întinderea pustiului, singuratica lună ce se înălţa melancolică pe câmpiile cerului, mi se părea a înota în atmosferă, ca un far aruncat pe nemărginirea oceanului; toate umplea inima de melancolie, şi deştepta ideia unei vieţi petrecute în singurătate în sânul naturei.

Pe la miezul nopţii plecarăm dela Tismana, fără a ne lua ziua bună dela părinţi, cari gusta în ceasul acela dulceţile somnului, şi îndreptarăm calea noastră spre turnul lui Sever.

TRAIAN DEMETRESCU

INTIM

(FRAGMENTE)

15 Maiu. — Cerul e de un albastru curat, ideal. E un cer care atrage ochii, îi fascinează, răsfrânge în suflet ceva din seninătatea lui blândă. Depărtările lui melancolice îţi zmulg confesiuni mute, se fac confidentele tale, şi le spui prin extazuri îndelungi, aproape inconştiente, mărturisiri pe care le-ai ţinut ascunse o viaţă întreagă. Acest cerc pare că-ţi imaterializează fiinţa; are un farmec mistic, ceva care s'ar defini printr'o muzică vagă...

Mă duc în arie, — o curte vastă, plină cu iarbă, — unde un cioban tânăr păzeşte vitele „boerului". Doresc să-l cunosc. Este adevărat că în cadrul sublim al Naturei oamenii îmi par ca nişte icoane monstruoase. Dar un cioban are ceva din sinceritatea şi liniştea unui animal, ceea ce-i dă o superioritate asupra oamenilor.

M'apropii de el. E sărăcăcios îmbrăcat, dar părul lui sălbatic, negru, undulător pe umeri, îi idealizează figura. Are obrajii bronzaţi, ochii negri fără expresie, blajini c'ai unui viţel; gâtul viguros, pieptul plin, braţele legate într'o musculatură puternică. Ai crede că în această făptură calmă, virilă, nu e o fibră de nervi. In sufletul lui nu încolţeşte nici o umbră de dorinţă, de vis, de senzaţiune. E liniştit e senin, e blând, ca şi cerul.

Obişnuit de mic copil cu Natura, el o priveşte nepăsător, şi nu-i aduce un murmur de admiraţiune sau de uimire. El o iubeşte tăcut, fără fraze, şi s'ar despărţi de ea cu greu.

Intru în vorbă cu el. Il întreb dacă ştie carte, dacă'i plac fetele, dacă trăeşte mulţumit şi altele. Imi răspunde scurt, uneori surprinzător de cuminte.

Convorbirea cu ciobanul mă farmecă. Ea îmi arată cât e de dulce şi folositoare vorba cu un ţăran inţelept şi sobru şi îmi aminteşte discuţiunile ridicule, artificiale, banale, cari turbură atmosferele oraşelor, ca nişte zgomote atât de deşarte.

Ii ofer ţigări şi mi le primeşte cu plăcere: apoi începe să-mi cânte din caval.

E un artist. Cântecile lui au o duioşie care te leagănă şi-ţi deşteaptă amintiri de voluptate. Il ascult uimit. Câte un bou ridică capul şi se uită melancolic spre noi.

De aci pornim împreună pe câmp, în apropiere de o fântână. Fântânele, la ţară, au un farmec poetic.

Spre neaşteptata mea plăcere, întâlnesc o societate de copii Sunt patru: Bucur, Criu, Ion, Radu, toţi păzitori de cai Ne facem şease.

Una din marile plăceri ale singurătăţei este tăcerea. Aci vorba e un zgomot supărător, aci mintea găseşte odihnă binefăcătoare. Cu toate acestea, copiii au un limbagiu care încântă şi interesează. Familiaritatea lor mă face să zâmbesc cu o naivitate sinceră.

Se uită la mine cu atenţie, mă întreabă cum mă chiamă: numele meu li se pare bizar; unul îmi ia ochelarii, îi pune pe nas, ceilalţi râd cu hohot, aşa de comunicativ...

Petrec ca la un teatru.

. . . .

4 Iunie. — Am pornit, cu faţa în soare cu părul în vânt, însoţit de un ciomag lung, — o creangă de anin, — pe malul apei, pe câmp, prin grâu, pretutindeni. E un elan, un amestec de entuziasm, de adoraţiune, de recunoştinţă, pe care a-şi voi să-l arăt Naturei, ca o mărturisire de iubire neţărmuită. Şi simţ, că un puternic simţ al ereditâţei, transmis de cine ştie câte generaţiuni, o adoraţiune de ceruri, de păduri, de ape, de linişte, — în care am crezut totodată că s'ascunde umbra mea de fericire pământească....

Apele îmi şoptesc aiurări de ducă, nostalgii de depărtări; vântul îmi aduce miros de păduri, zisări de codru, de singurătăţi necunoscute; păsările se urmăresc amorezate, cu ciripiri vesele; un pitpalac suspină ascuns în grâu; cerul îmi zâmbeşte cu surâsuri albastre, soarele îmi înflăcărează obrajii...

Din vreme în vreme, mă odihnesc pe pământ, mă întind pe el, îl ating cu capul, închid ochii, visez....

Fac proiecte nebune: hotărăsc să nu mai revin în lume, să rămân aci totdeauna, lângă iubita mea Natură!

Intind braţele, ca şi cum aş voi s'o îmbrăţişez adânc, şi cu buzele ce-mi tremură îi şoptesc cu un glas duios, zmuls din tot sufletul meu: te iubesc..., te iubesc...

Obosit de umblet, m'am abătut într'o cârciumă din sat, — încăpere cu patru pereţi murdari şi afumaţi, cu tavanul scund făcut de bârne, prin ale căror unghiuri, păianjenii şi-au ţesut pânzele lor viclene. La o masă rotundă şi soioasă, un ţăran bea rachiu dintr'o oală, scuipă des şi silnic, fumează dintr'o lulea aproape stinsă, şi vorbeşte din când în când, singur. Cămaşa abia i se mai ţine pe umeri, e zdrenţuită şi nespălată; părul îi cade încurcat pe frunte, iar în ochi îi lucesc ciudat o rază slabă de conştiinţă, care îi luminează puţin întunericul vieţii. E o figură de proletar, îndobitocită de beţie şi de mizerie. M'aşez de-o parte, să-l privesc şi să-l ascult.

Cârciumarul îmi spune la ureche „Un stricat Domnule". Un bătut de Dumnezeu!... Un leneş!... nu munceşte... îşi bate nevasta..... şi bea toată ziua"....

Ah! cârciumarul acesta moralist, mă revoltă!

Beţivul vorbea: „Hei!... aş fi fost de mult la cimitir, dacă n'aş bea!... Beau ca să uit... ca să-mi ard sufletul... Ştiu eu că copiii îmi plâng la uşile străinilor... Dar ce să fac? S'o îndura Dumnezeu de ei!... Eu m'am ticăloşit... Beau ca să uit.... Altfel aş fi fost de mult la cimitir"...

Cuvintele acestui desmoştenit, mă atingeau ca o poveste plângător Dşoptită. Ele îmi evocau poema umiliţilor, ale căror vieţi alcătuesc un lung şir de muncă, nevoi şi sărăcie. In simplitatea lor atât de amară, ele păreau ca o dureroasă pagină din istoria neagră o poporului desmoştenit şi exploatat.

M'am sculat să plec şi ridicând ochii către beţiv, îl văzui plângând. Ca şi cum înţelesese gândurile mele de pietate mută.

* * *

10. Iunie. — Pe malul Oltului, spre seară. Se lasă o pace blândă şi tristă, ceva ca liniştea din năuntrul unei biserici vechi. Chiar apa curge mai leneş, pare că se înmlădiază ca un braţ voluptos pe sub umbra adormită a sălciilor. Se aude piuitura cristalină a privighetorilor; flueratul lung, tremurător, ca un solo de jale, al turturelelor: basul monoton al boului de baltă, şi un cuc singuratic, silabisindu-şi numele. Luna plină se ridică încet, dând singurătăţei, un farmec de pustiu virgin.

La două-zeci de paşi de mine, o ţărancă, mânându-şi două vaci sătule de iarbă, se opreşte pe mal, cercetând un drum de trecere prin apă.

Ii înţeleg gândul: vrea să ducă vitele în zăvoiul de pe celălalt mal. Şi spre surprinderea ochilor mei neruşinaţi, privesc cum îşi desprinde betele, apoi fusta şi ridicându-şi cămaşa păn' la sân, intră după vaci în apă. Ori cât mă silesc să văd mai bine, abia desluşesc rotunzimea bronzată o şoldurilor, pe care valurile i le atinge cu înfiorări voluptoase.

E un tablou: vacile păşind greoiu şi agale, urmărite de o ţărancă care 'şi arată goliciunea trupului, sub lună. E o idilă, un pastel de o gingăşie clasică....

* * *

Marină

In zări s'aprinde farul... Şi'n noaptea ce se lasă,
Lumina 'n briliante sclipeşte la Cazino,
Sunt singur. Marea cântă uşor şi pe terasă
Orchestra se îngână cu apele,. O! Vino,

Tu, care porţi în suflet şi'n ochi adâncul mărei,
Te smulge din salonul cu sgomot şi lumină,
Coboară 'ncet, cu ochii pierduţi în largul zărei,
Coboară 'ncet spre mine şi 'ntinde-mi mâna fină...

Apropie-te... Uite, ce splendidă e marea
Şi-a atârnat smaralde de fiecare val,
Şi 'n cântecul orchestrei îşi poartă legănarea
Cochet, ca o frumoasă gătită pentru bal,..

Nu-i nimeni, nimeni.. Singuri noi stăm uitaţi pe maluri
Iar din adâncul apei încet răsare luna —
O roză uriaşe ce tremură şi 'n valuri
Petalele-i de aur cad una câte una!

Mircea Rădulescu.

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

A apărut:

No. 1. — *M. Sadoveanu:* **Războiul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu:* **Diavolul.**
No. 3. — *P. I. Jouve:* **Spitalul.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gérard de Nerval:* **Mâna Vrăjită.** (traducere de Eugen Boureanul)

Sub tipar:

No. 5. — *Oscar Wilde:* **Crima Lordului Arthur Savile.** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz:* **Şeful Gării.**
No. 7. — *Gleb. Uspenski:* **Lăcustele.** (traducere de M. Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction:* **Toamne de odinioară.**

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250.— pe timp de un an
„ 125.— „ „ „ 6 luni
„ 65.— „ „ 3 „

Delavrancea

Din „Trubadurul"

Cine ar putea să pue pe pânză toată gama verdelui care începe cu nota sură a spicului când bate în galben, apoi se schimbă în curatul verde de zmarald al creţului proaspăt de stejar şi sfârşeşte cu verdele sever şi sănătos al nucului? Cine poate să păteze, norocos ca natura, o privelişte, cu umbrile norilor, cu apele închise pe cari le aruncă foaie pe foaie? Cine poate da toată adâncimea unei perspective? Cine poate să-şi scalde un copac măcar în atâta aer în care îl creşte, îl înverzeşte, îl înfloreşte şi-l încarcă cu rod nevăzutele puteri ale naturii? Cine poate să puie sub pieliţa străvezie a unui trup tânăr acel rumen al sângelui care tremură, licăreşte, aleargă şi se schimbă după cum vei ridica perdeaua dela geamurile camerii tale? Cine poate săpa în piatră un muşchiu încât să vezi într'însul o forţă care se odihneşte? Ferice de acela care se îmbată de mărimea şi frumuseţea acelor ce veşnic trăesc, şi se răsfaţă în aplausele mulţimii, fără a simţi depărtarea dela ceeace a făcut până la ceeace vroia şi trebuia să facă.

Ah! dar ce nenorocire blândă pentru mine care, înfierat de soartă d'a nu fi înţeles de lume, mai găsesc prieteni buni şi drepţi ca să mă smulgă din lumina îngustă, sgomotoasă şi spălăcită a oraşelor! Acele case mari, greoae, încărcate şi schiloade cari împeticează albastrul cerului, — acele uliţi strimte, glodoroase şi murdare cari îţi împue urechile cu uruiala şi-ţi îngreţoşează nasul cu duhoarea, — acele cârduri de oameni ce-ţi ameţesc capul şi-ţi scârbesc sufletul cu acelaş spirit trezit, cu aceeaş goliciune de minte, — au pierit în afundişul poştiilor. Capitala mi-apare ca un tablou prost pe care-l pot întoarce, după plac, cu faţa la perete.

Aici cerul e limpede, străveziu; cald: o jumătate de sferă, fără pic de nori, pe a cărei rază poţi să-ţi plimbi gândul o eternitate. Soarele, din creştetul cerului, îşi revarsă pulberea strălucitoare; inundă văzduhul cu o lumină care îşi roteşte fâşiile în jurul unei tipsii de foc, şi se albeşte, şi se înbunează când se împrăştie pe netezişul câmpiilor.

Cât de bine e să mergi în neştirea pasului! Intr'o făneaţă ca aceasta moale, înaltă şi cernută pe deasupra cu flori de nenumărate feţe, aşi colinda o viaţă întreagă fără a mai odihni! Ce miros plăcut care îţi umple pieptul. Ai voi să-l sorbi, şi te îmbată, te farmecă, te pătrunde, te atrage, şi desluşit nu ştiu cu ce se aseamănă aceste miresme cari îţi fericesc creerul până în fundul lui. Un miros sănătos, un amestec de faguri de miere, de oţet de trandafiri, de smirnă, de chihlimbar, de azimă caldă; un vârtej de aburi, aromatici şi nevăzuţi, pluteşte, se leagănă, se amestecă şi se împrăştie pe deasupra acestui covor înflorit. Culeg buchete şi le arunc. Din ce în ce, mai colo, mai departe, florile îmi par şi mai frumoase.

Floarea-paştelui străluceşte ca o pajură de alamă lustruită. Bursuceii fumurii şi înpufaţi, Graminelele orbotate pe firişoare ca acele, Lăpuşul, ochiu rotund cu genele galbene. Sângele voinicului roşu-foc, se amestecă cu Sulfina naltă, fragedă şi mirositoare, cu Pupezele mărunte şi conabii, cu Ochiul-şarpelui ca o pâlnie civită, cu Măselarii vântii, cu Jaleşul aspru şi stânjiniu şi cu Drăgaica stufoasă, fără foae, parc'ar fi un pămătuf muiat în gălbenuş de ou.

Nesfârşita simfonie a vietăţilor pe cine n'ar descânta a bine, cu glasurile ei aci glumeţe, aci triste, când repezi, când prelungi, şi piuitoare, şi grave, şi migălite, şi otova? Acum, o clipă, au tăcut cu toatele. Un maestru nevăzut ţine deasupra lor vergeaua neclintită. O Pitpalacă şi-a repezit glasul de două ori. Un vuet a mii de instrumente desleagă somnul tăcerii. Deasupra bâzâitului întins, o ceartă veselă, o ciripială ascuţită, de desubtul lui o bombăneală melancolică, şi în acest „trio", plin şi statornic, Privighetorile, ca nişte piculine, îşi pirue, la timp, melodia lor întreită de fluieratul gros al Filomelelor şi de chirăitul uscat al greerilor de câmp.

Ce felurimi de glasuri şi de frase, ce deosebiri de simţiri şi expresie, ce veselie şi ce jale, ce instrumente vii şi bizare, şi totuşi, în acest haos simfonic, ce frumoasă şi ce profundă legendă nu-şi cântă veşnica natură!

Această simfonie, blândă şi măreaţă, s'a speriat de un ţipăt dureros, ascuţit, desperat: ţipătul vieţii care se stinge. Desigur şarpele, lacom şi nemilos, suge din vre-o nefericită de broască moale şi motoloagă. Păsările sboară încotro apucă. Doar surdele lăcuste mai bâzâe.

In adevăr visele mele şi aici sunt chinuite.

Nicăeri nu pot să-mi adorm desgustul. Pretutindeni e aceeaş luptă vicleană, neîndurată, sângeroasă, în care numai forţa oarbă a fălcilor izbuteşte.

In pletele acestui fân mătăsos, se muncesc aceleaşi patime, mici şi crude ca şi în omenire, aceleaşi viţii, aceaş dobitocie nesimţitoare, aceleaşi virtuţi înfrânte, aceaş dragoste şi ură, aceeaş necinste triumfătoare, aceaş sărăcie artistică, aceaş burghezie grasă, voinică şi bogată. Mari şi mici, cinstiţi şi necinstiţi, răi şi buni, pasionaţi şi indiferenţi, voinici şi plăpânzi, darnici şi sgârciţi, târâtori şi mândri, înşelători şi sinceri, de tot felul, de toată mâna, se găsesc în acest paradis amăgitor.

Turturica şi Privighetoarea, patimă caldă şi artă rece, curată, pompoasă şi divină, furnicile strâng, economisese ca băcanii, bob cu bob, firimitură cu firimitură; greerii, lăutari fără de talent, înghiaţă de frig şi de sărăcie; brotăceii se sparg la cântec ca nişte poeţi zgomotoşi şi fără minte; lăcustele, cobzari de cârciumă; pitpalacul, hoinar cosmopolit; broasca se reazămă pe picioarele-i strâmbe şi-şi răsfrânge gura şi burta cleioasă, şi privind dobitoceşte, cu ochii pe jumătate închişi, seamănă cu un moşier gros, cu ceafa şi cu pântecele revărsate; şoaricii sunt nişte hoţi fricoşi; boii popii, popor tihnit, peste care toată lumea calcă; sobolul dobitoc liniştit, nu vrea să ştie de ce se petrece dincolo de moşoroiul lui; şerpii să târăsc, farmecă cu privirea, şi sug cu sete nepotolită sângele altora; fluturii, nişte secături cochete cari, fără a iubi pe nimenea, zboară cotiş din floare în floare; găinuşile şi licuricii, craidoni de noapte, îşi colindă felinarele şi serenadele lor vechi şi nevinovate.

Al. Odobescu

Din „Pseudo-Kinegetikos"

In depărtare, pe linia netedă a orizontului, se profilează, ca moşoroaie de cârtiţe uriaşe, movilele, a căror urzeală e taina trecutului şi podoaba pustietăţii. Dela movila Neacşului de pe malul Ialomiţii, până la movila Vulturului din preajma Borcei, ele stau semănate în prelargul câmpiei, ca santinele mute şi gârbovite sub ale lor bătrâneţi. La poalele lor cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre, precum şi cei suri al căror cioc ascuţit şi aprig la pradă răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite şi golaşe. E groaznic de a vedea cum aceste jivine se reped la stârvuri şi se îmbuibă cu mortăciuni, când prin sohaturi pică de bolesne câte o vită din cirezi!

Dar căruţa trece în laturi de acea privelişte scârboasă; ea înaintează încetinel şi rătăceşte fără de ţel, după bunul plac al mârţoagelor aromînde sau după prepusul de vânat al Tamădăianului căruţaş.

De cu zorile, atunci când roua stă încă animată pe firele de iarbă, ea s'a pornit dela conacul de noapte, dela coliba unchiaşului mărunt, căruia îi duce acum dorul Bărăganul întreg, — şi tocmai când soarele e de-asupra amiazului, ea soseşte la locul de întâlnire al vânătorilor. Mai adesea acest loc e o cruce de piatră, strâmbă din pioa ei, sau un puţ cu furcă, adică o groapă adâncă de unde se scoate apă cu burduful. Trebue să fii la Paicu, în gura Bărăganului, sau la Cornăţele, în miezul lui, ca să găseşti câte o mică dumbravă de vechi tufani, sub care se adăpostesc turmele de oi la poale, iar mii şi mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. In orice alt loc al Bărăganului, vânătorul nu află alt adăpost, spre a îmbuca sau a dormi ziua, decât umbra căruţei sale. Dar ce vesele sunt acele întruniri de una sau două ore, în care toţi îşi povestesc câte izbânzi au făcut sau mai ales erau să facă cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc şi cum însfârşit s'a făcut nevăzută în zboru-i prelungit.

După repaos, colinda prin pustii reîncepe cu aceeaş plăcere. Vânătorul împrospătat prin somnul, prin mâncarea şi prin glumele dela conac, se aprinde din nou de ispita norocului, el, cu ochii căuta vânatul, cu gândul zboară poate către alte doruri, dar simţirile-i sunt în veci deşteptе, inima-i veghează este mereu în mişcare şi urâtul fuge, fuge departe, dincolo de nestatornice zare a nemărginitei câmpii.

Când soarele se pleacă spre apus, când murgul serei începe a se destinde treptat peste pustii, farmecul tainic al singurătăţii creşte şi mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalţă de pe faţa pământului, din adierea vântului prin ierburi, din ţârâitul greerilor, din mii de sunete uşoare şi nedesluşite se naşte ca o slabă suspinare eşită din sânul obosit al naturii. Atunci, prin înălţimile văzduhului, zboară cântând ale lor doine, lungi şire de cocori, brâne şerpuite de acele păsări călătoare, în care divinul Dante a întrevăzut graţioasa imagine a stolului de suflete duioase, de unde se desprinde, spre a-şi deplânge restriştea, gingaşa lui Francescă:

E come i gru van cantando lor lai
Façendo in aer di sé lunga riga;
Casi vid'io venir traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga.

Dar câte una, una, căruţele sosec la târla sau la stâna unde vânătorii au să petreacă noaptea; un bordeiu acoperit cu paie, — trestia şi şovarul sunt scumpe în Bărăgan, — câteva saiele şi olumuri pentru vite, o ceată de dulăi ţepeni lătrând cu înverşunare şi în toată împrejurimea un miros greu de oaie, de ceapă şi de rachiu, iată adăpostul şi straja ce le poate oferi baciul dela Rădana sau cel dela Renciu. Din acestea cată vânătorii să-şi întocmească culcuş şi cină, dacă cumva n'au avut grije a-şi aduce aşternut şi merinde în căruţe. Pe când însă, pe sub şure şi la vatra bordeiului, ospăţurile şi paturile se gătesc, după cum pe fiecare îl taie capul, limbile se desmorţesc şi prin glume, prin răsuri cu hohote, ele răscumpără lungile ore de tăcere ale zilei.

Spune tu ce vei voi despre superioritatea vânătoarei cu prepelicarul şi despre plăcerile inteligente şi alese ce resimte omul în unica societate a unui câine dresat după regulele artei; cât despre mine, eu rămâi tot bine încredinţat că cele mai dulci mulţumiri ale vânătoarei sunt acelea în care trupul nu se află osândit la pedeapsa jidovului rătăcitor, şi apoi încă acele care izbucnesc cu veselie printre nişte buni tovarăşi, întruniţi la un loc după o zi petrecută în emoţiuni izolate.

Dar *chiar şi în căruţă, vântul* oboseşte
Şi dup'o cină scurtă şi somnul a sosit.

Vânători şi căruţaşi, mârţoage şi dulăi, culcaţi toţi la pământ, dorm acum duşi, la târlă!... „Singure, stelele nopţii se uită de pe cer la dânşii, ei aud cu urechile toată nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, ţiuind, scârţâind, fluerând, şuerând şi toate acele mii de glasuri se înalţă cu răsunet potolit în tăria nopţii, se limpezesc în aerul ei răcoros şi leagănă în somnie, auzul lor aromit. Când însă vre-unul se deşteaptă şi clipeşte din ochi, câmpia i se înfăţişează luminată de scânteiele strălucitoare ale licuricilor! uneori cerul se încinge alocurea în depărtare, de o vâlvoare roşiatică, provenită din pârjol, şi un stol întunecos de păsări se strecoară prin noapte..."

Mă opresc, căci mi se pare că, fără ştirea lui Dumnezeu şi a cititorilor, am început să traduc descrierea stepei malousiene, una din paginile cele mai minunate din minunatul roman istoric **Taras Bulba**, de N. Gogol.

CUM NE CURATIM SANGELE SI NE INTARIM TRUPUL
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CERETI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

CUM NE VINDECAM DE REUMATISM SI GUTTA
BROSURĂ F. INTERESANTA. NU TREBUIE SĂ LIPSEASCĂ DIN NICI O CASĂ. GRATUIT CONTRA SUMEI DE 1 LEU PENTRU PORTO.
CERETI LA. FARMACIA VOREL DIN PIATRA-N.

ARTIŞTI

Trei vagabonzi la poartă-mi vin;
Artişti — o mică trupă:
Copiii după ei se ţin
Şi câinii dau să-i rupă...

Sânt doi micuţi, e mama lor;
Ea, cu flaşneta 'n spate.
E-o zi de toamnă pic de nor —
Dar cât de triste-s toate!

Cu ochii duşi, ca în extaz,
Ea cântă şi ei joacă.
Ii cade părul pe obraz
Şi praful o îneacă.

Ei joacă, sar şi se 'nvârtesc
Impiedecaţi în zdrenţe;
Răsuflă greu când se opresc
Şi fac la reverenţe.

Intinde piciul istovit
O pălărie spartă:
Comedia s'a isprăvit,
De-acu — la altă poartă....

Pe urma celor ce s'au dus
Vârtej de frunze-aleargă...
Că mulţi mai poartă Cel-de-sus
Pe lumea asta largă!

St. O. Iosif

C. HOGAŞ

Dela Văratic la Secu

Stăturăm două zile în Văratec. Cu această împrejurare mă putui încredinţă, că oaspeţii obişnuiţi ai mânăstirii aveau cuvânt să petreacă aicea câte o lună sau două. In adevăr, aerul, apa, preumblările, societatea chiar, sunt atâtea lucruri, care îndeamnă pe mulţi a ieşi din vârtejul oraşelor mari şi a căută odihna sufletească în aceste locuri însufleţite de o viaţă mai dulce şi mai ticnită.

Toaca, cu glasul său cicălitor şi subţire, clopotul, cu vocea sa groasă, rară şi sonoră, sânt capii de familie ai acestui furnicar de fiinţe negre, care foesc repede în toate părţile, fără zgomot cu papucii lor pe talpă şi cu mătăniile în mâini. După glasul lor se regulează toate amănunţimile vieţii călugăreşti. Un călător nu poate vedeà, mai întotdeauna, decât numai coaja monahismului. Astfel, dacă eşi dimineaţa în medeanul din faţa mânăstirii, unde se vinde şi se cumpără, dacă străbaţi ziua cărările şi drumurile ce se încrucişează şi se tae în toate părţile, dacă mergi în biserica cea mare la vecernie, utrenie sau liturghie, dacă te duci pe la cunoştinţi ziua sau seara, nu vei putea întâlni decât figuri paragrafisite, gheburi, sbârcituri, ochelari, cataruri cronice, reumatismuri, gingini goale, dinţi falşi, guri înfundate, bărbi ascuţite, peri albi şi... făţarnica smerenie. Cu toate acestea, dacă te întâmpli în lăuntrul mânăstirii, când se face slujba în paraclisul de lângă arhondărie, şi dacă îţi arunci ochii în sus spre negreaţa, ce unple cerdacul din faţă, în tihnă şi în răgaz poţi revedui cu privirea toate acele chipuri femeeşti, care în zadar se par că cearcă a se ascunde sub negrele lor camelance.

Un fel de milă şi de durere te cuprinde fără voe, când vezi atâta tinereţă, atâta vigoare şi atâta frumuseţe chiar înmormântate sub mohorîta îmbrăcăminte sacramentală; şi tot atunci şi tot fără voe, îţi pui singur o mulţime de întrebări, la care ortodoxia monahală n'ar putea răspunde, decât strângând din umere.

E oare cu putinţă, mă întrebam eu, ca noaptea, care înfăşură trupul acestor fiinţe, să înfăşure şi inima lor? Acei ochi, porunciţi a privi totdeauna cerul, nu privesc ei oare, câteodată, şi pământul? Cuvântul scris în care e oare destul de puternic, ca să şteargă scris de natură în inima lor? E cu putinţă, ca rabinii bisericii noastre să fi putut porunci sângelui să circule mai încet, inimii să bată mai rar, şi naturii să ceară mai puţin? De când oare s'a ridicat la puterea de dogmă grosolana eroare; că carnea poate să muşte gura ce o sfâşie?... Ş'apoi, munţii Văraticului sunt aşa de limpezi, fâneţele atât de dese, de înalte şi de înflorite, aerul atât de îmbălsămat, încât sufletul cel mai zglobiu se simte înmuet de o dulce melancolie, şi ochiul călătorului se opreşte visător când pe o frunză de mesteacăn tremurătoare, când pe potirul rumen al unei flori, ce se leagănă molatic sub mângâierea dulce a vântului, când pe unda, care, veselă că a izbutit să se sue pe spatele unui bolovan greoiu, trece de ceia parte, îi spune o glumă şi-şi urmează drumul înainte, scăldându-se în raze de soare. Şi, în sânul acestei naturi atât de prietenoase, care-ţi varsă în suflet melancolia şi visurile, şi în inimă beţia unui nesfârşit amor, ce vroiţi să facă omul şi mai cu seamă femeea? A cere acestei din urmă să rămână logodnica veşnic credincioasă a unui mire, care de două mii de ani s'a înălţat la cer, e, desigur, o erezie vrednică de cel mai îndreptăţit auto-da-fe.

. . . .

Cu cât înaintăm pe drumul Sihlei, cu atât natura devenia mai aspră; ai fi zis că ea'ş încruntă privirea şi că mustră pe drumeţul prea cutezător, care îndrăzneşte să calce peste hotarele pustiului şi să tulbure, cu zgomotul paşilor sau al respirării sale, adânca linişte a singurătăţii. Pe nesimţite, pajiştea înflorită făcu loc unui aşternut de foi uscate, care trăsniau sub paşii noştri; mesteacănul ne părăsise şi bradul sau fagul cu frunţi despoete de bătrâneţă sau de vânturile care veşnic suflă în părţile de sus ale aerului, spintecau văzduhul şi se zugrăviau fantastic şi trist pe albastru adânc al cerului. Pe alocurea, poteca se strâmta aşa de tare, încât deabia puteai străbate cu sufletul prin desişul întunecos al unei sihle de carpeni tineri, care alcătuia, de oparte şi de alta, doi păreţi nestrăbătuţi. Aici, îmi ziceam eu, trebue să fi aruncat feciorul de împărat peria sfintei Vineri, din care fără îndoială, a răsărit această pădure, spre a tăia calea zmeoaicei care-l urmăria. Noi înşine, molipsindu-ne de asprimea locurilor ce străbăteam, devenisem tăcuţi şi gânditori. Cât despre mine unul, gândul mea plecase pe un povârniş fantastic: poate ca Feneas, mergând pe calea Iadului, tot astfel de locuri străbătuse. Câte odată, chiar, mă aşteptam să întâlnesc în cale-mi vre-o mare poartă neagră pe care să citesc cu înşişi ochii mei, celebrul:

Per me si va nella città dolente.

Cu câtă părere de rău, însă, nu mă trezii eu din această fantazie clasică, apropiindu-mă de Sihla!... Şi totuşi, cu câtă mulţumire nu salutarăm noi întâia rază de lumină, pe care o întâlnirăm în strâmta ei poiană!

Niciodată n'am gustat cu mai mare deliciu şi niciodată n'am căutat să sorb cu mai multă lăcomie, prin toţi porii fiinţei mele, lumina şi căldura binefăcătoare a cerului.

Sosisem, prin urmare, la Sihla, adică la acel loc pierdut în creerii munţilor, în care numai vulturul cu zbor îndrăzneţ, mai străbate, din când în când, pe căile fără de urmă ale aerului. Până atunci, Sihla era pentru mine o închipuire, ce ţinea mai mult de domeniul poveştilor. Cunoşteam locul acesta numai din spusele unora şi ale altora; şi acele spuse atâta se încrucişeau şi mânau lucrul peste marginile fireşti, încât totdeauna, când mă gândeam la Sihla, mi-o înfăţişam sub forme şi proporţii fantastice. Astfel, nu-mi ieşià din minte acel schivnic bătrân ca brazii pădurilor neprihănite, care, autocton al acestor locuri, fusese, poate, zămislit de vre-o ursoaică în unire cu suflarea binecuvântată a vre-unui vânt de primăvară; îl vedem mergând şi încurcându-se în alba şi lunga lui barbă neatinsă încă de vr'un peptene; îl vedem iarăş împărţindu-şi, cu bună învoială, acelaş rug de smeură cu urşii, sau dând ţapilor sălbatici, care-l luau, poate, drept strămoş al lor, cu însăşi mâna sa, cei dintâiu muguri, care plesniau sub calda suflare a primăverei. Frumoasa Sf. Teodora, legendara anahoretă a locurilor acestora, se înfăţişă închipuirii mele, ca o a doua Marie din Egipet, cu viaţa bântuită de aceleaşi nenorociri; tot ca şi aceia, Sf. Teodora se lepădase, poate, de plăcerile îmbătătoare ale lumii acesteia, mulţumindu-se, în cele din urmă, cu crăpătura umedă a unei stânci în locul palatelor aurite unde luxul şi desfrâul domniau cu răsfăţare; ca şi ea, Sf. Teodora îşi scrisese, poate, pe nisip tainele trecutei sale vieţi şi, tot ca şi dânsa, lăsase celui dintâiu vânt, grija de a spulberà şi a duce departe amintirea unui traiu svânturat. Apoi floarea, etern neveştejită şi albastră ca seninul cerului, la rădăcina căreia domnià o veşnică primăvară, în timp ce munţii dinprejur crâşcau sub ernatica suflare a crivăţului, era darul ceresc, darul de mângâiere al Sf. Teodora: femeia de lume, devenind sfântă, închinase cerului sufletul său şi nu-i ceruse în schimb decât o floare.... Până în cele din urmă, Sfânta rămăsese tot femee! Cerul o ascultase şi făcuse să răsară pe o aşchie de stâncă, într'un strop de ţărână, nemuritoarea şi minunata floare, care trebuia să fie icoana virtuţii statornice şi nepătate a Sf. Teodora. Apa pământului nelegiuit îi ardea măruntaele şi, prin urmare, ea nu-şi alina setea decât cu apa căzută din cer; pentru aceia îşi săpase, sau — mai bine zis — îşi zgârâese ea în o stâncă, cu însăşi unghiile sale, o mică cisternă pe care nourii văzduhului erau porunciţi s'o ţină veşnic plină. Caprele sălbatice nu ştiau locul acestei fântâni şi, de l-ar fi ştiut chiar, n'ar fi putut ajunge până la el.

Am căutat deci să rup haina fantastică, cu care Sihla era îmbrăcată în închipuirea mea, şi pentru aceasta trebui să fac eu însumi, cu evlavie, o călătorie la locurile sfinte...

Dacă Sihla nu păşeşte dincolo de marginile fireşti, apoi cel puţin însuşirea de a atinge, aproape, culmea de asprime, singurătate şi sălbătecie a celei mai puternice închipuiri. Astfel, cu greu aş putea hotărî soiul feluritelor întipăriri, ce-mi lăsară în suflet aceste locuri. Credeam, deocamdată, că am păşit pe lumea cealaltă..... atât de singură şi de pierdută în creerii munţilor e sălbatica Sihlă!

* * *

D. Anghel

Din „Sonata lunii"

Dulce şi liniştitoare, noaptea se statorniceşte. Umbre încărcate de somn, sfioase, moi şi încete, lunecă deasupra pământului ca o apă. Sfioase, moi şi încete, se desfăşoară, cresc, ca aburii purtaţi de vânt deasupra unei prăpăstii, se strecoară printre arbori, se târăsc spre înălţimi. Luminile biruite, decolorate, palide, albe, ofilesc, descresc şi dispar. Un ritm ascuns prezidă şi rânduieşte năvala aceasta mută a tonalităţilor încărcate de vis ce se aşează. Un farmec mistic trece prin aer, şi acum o ultimă umbră, ca un steag de doliu şi de fatalitate purtat de o mână nevăzută, flutură ca şi cum ar vrea să dea un semnal.

Dela fereastra lui, Beethoven, cu un zâmbet amar pe buze, lăsându-şi capul pe mână, priveşte. Părul, mai negru ca umbrele de afară, îi face o cunună de noapte pe frunte. Departe oraşul îşi tremură fosforescenţele şi amestecă la orizont lucirile cu întâiele stele, întinde lanţuri luminoase prin negură, scrie arabescuri de aur în întunecimi, joacă imaginare constelaţii, desemnează capricii de foc.

Un murmur neîntrerupt, ca o apă care bate într'un ţărm, urcă până la el şi îl face să-şi plece urechea şi să asculte. Vii ochii lui se aprind şi licăresc şi mâna-i albă ca şi cum ar vrea să culeagă svonurile împrăştiate în aer, se întinde şi dibueşte prin întunerec...

Afară însă, dulce, domoală şi liniştitoare, noaptea îşi caută ritmul şi se statorniceşte. Luna înălţată sus, a chemat ochii visătorului care se priveşte în ea şi se recunoaşte cum va fi mai târziu, o palidă mască, cu ochii abia însemnaţi şi gura mută închisă pe veci de un zâmbet amar. Spectrala figură din lună îl atrage ca pe un frate ce-i seamănă şi ochii lui se închid, să nu mai vadă trista imagine..

Nepăsătoare şi albă, aducând cu ea un fior necunoscut, impalpabila lumină a mortului astru creşte însă pe nesimţite. Albă, albă, neînchipuit de albă, ca şi cum ar fi trecut printr'un bulgăr de ghiaţă, a ajuns acum drept fereastră şi a pătruns în odae. Fulgerătoare clapele de fildeş ale clavirului străvechiu, peste care dormiau aţipite visurile, s'au luminat. Foi răvăşite cu negre note, ca o invazie de furnici au dat asalt portativelor, zac împrăştiate pretutindeni. O vioară într'un cui spânzură lângă arcuşul ei, deasupra unui divan străvechiu.

Pe masă, printre tomurile desperechiate ale tragediilor lui Shakespeare, un Plutarch cu scoarţe vechi spune faima atâtor vieţi trecute. Singur un portret de femee, ca mirată de a se găsi în singurătatea şi sărăcia asta, priveşte enigmatică din rama ei la alba lumină ce creşte luminându-i zâmbetul de pe buze...

* * *

Alecu Russo

Din „Cântarea României"

— Care e mai mândră decât tine între toate ţările semănate de Domnul pe pământ? Care alta se împodobeşte în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grâne mai bogate?

— Verzi sunt dealurile tale, frumoase pădurile şi dumbrăvile, spânzurate de coasta dealurilor, limpede şi senin cerul tău. Munţii se înalţă trufaş în văzduh; râurile ca brâie pestriţe ocolesc câmpurile; nopţile tale încântă auzul, ziua farmecă ochii... pentru ce zâmbetul tău e aşa de amar, mândra mea ţară?...

— Pe câmpiile Tenechiei răsărit-au florile? Nu au răsărit florile, sânt turmele multe şi frumoase ce pasc văile tale: soarele înrodeşte brazda: mâna Domnului te-a bucurat cu bunuri felurite, cu pomete şi cu flori, cu avuţie şi cu frumuseţe... Pentru ce gemi şi ţipi, ţară bogată?...

— Dunărea bătrână, biruită de părinţii tăi, îţi sărută poala şi îţi aduce avuţii din ţinuturile de unde soarele răsare şi de unde soarele apune; vulturul din văzduh caută la tine ca la pământul tău de naştere; râurile cele frumoase şi spumegoase, pâraiele cele repezi şi sălbatice cântă neîncetat lauda ta... O, ţară falnică ca nici una, pentru ce faţa ţi-e îmbrobodită?

* * *

Trotuşul copilăriei

Trotuşule cu ape înspumate
Ce'n alergarea lor îţi fură gândul...
Pe malul tău cu scoici şi pietre late
Am hoinărit atâţia ani de-arândul...

Mă scoboram, furiş, prin fundu-ogrăzii
Şi alergam să te privesc, cu Gică.
De-ameninţarea valurilor tale
O, niciodată nu-mi fusese frică;

Deşi spusese mama că odată
Un copilaş, în crucea primăverii,
S'a înnecat, — şi-abia după trei zile
L'au pescuit cu cangea, pompierii!

In arşiţa din după-amiazi de vară
Mă răcoriam în limpezile-ţi ape...
Părea atunci că viaţa nu-i povară,
Şi cerul îmi părea aşa de-aproape...

Dar mare când veniai! Şi pod şi punte
Tu prăvăliai spre orizonturi vane,
Şi nimeni neputând să te înfrunte,
Vuiai cum vue vântul prin cotloane.

Azi alte limpezi unde poate curg
Şi se frământă 'n albia străbună,
Spui alte basme 'n ceasul de amurg,
Eşti altul poate, sub aceeaşi lună.

Şi cum, de când eu am plecat e mult,
Când fi-va în curând să ne vedem,
In loc ca să m'asculţi şi să te-ascult,
C'om sta ca doi înstrăinaţi mă tem.

ION M. GANE

* * *

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.